

13.

CHRISTIANI THOMASII

ORATIONES

ACADEMICÆ 99.3

I. DE JURISPRUDENTIÆ

CORPORE, ANIMA, CADAVERE, SCELETO, SPECTRO.

II. CUR PRORECTORATUM ANTEA REQUISITUM SUSCEPERIT?

TVM ANTEA REQUISITUM SUSCEPERIT?

III. AN SAPIENTEM DECEAT MAGISTRATUM GERERE?

CEAT MAGISTRATUM GERERE?

ADJUNCTÆ SUNT

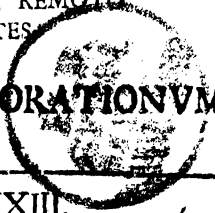
NOTÆ ET OBSERVATIONES,

PARTIM DICTA EX HISTORIA PHILOSOPHICA ILLUSTRANTES, PARTIM MISERIAM

ET CRASSAS RELIQUIAS PAPATVS POLITICI IN ACADEMIIS PROTESTANTIVM, REMOTO VELAMINE OSTENDENTES

UNA CVM

SVMMARIIS SINGVLARVM ORATIONVM ET NOTARVM.

HALÆ, MDCCXXIII.

Prostat in Officina Rengeriana *Prohdy.*

7112

572

PRÆFATIO.

Quod tres orationes sequentes, ante plures annos in auditorio publico habitas nunc demum publici juris faciam, non ideo factum, ut meum nomen magnis Oratoribus Latinis quorumcunque Seculorum adjici intendam, aut, ut in Lectoribus, qui non nisi Ciceronem & ejus stilum amant,

gaudium aliquod excitem, sed potius, ut illis, qui sapientiæ genuinæ dediti sunt, occasionem suppeditem de doctrinis in his orationibus propositis, ulterius meditandi. Jam alibi docui, artem Rhetoricam & Oratoriam, partim in Academiis nostris corruptam esse, partim non esse partem veræ sapientiæ, sed ejus ornamentum, denique oratores magis nasci quam fieri. Non habui, qui in me, cum juvenis essem, studium artis Oratoriæ excitaret; præterea magis ad stilum simplicem sed perspicuum & sincerum, & in proponendis veritatibus valde utilem, quam ad fucatum & qui sæpe alios decipere, aut res quascunque ipsis persuadere intendit, a natura inclinavi; denique utilius & mihi & aliis esse arbitratus sum, ut vera sapientia, etiam

iam apud Protestantes, tamdiu in Academiis sepulta, vel occultata, a tenebris in lucem, etsi nuda, protraheretur, quam ut de ipsius ornamentis, sub quibus & stultitia se sapientiam esse incautis persuadere solet, maximopere essem sollicitus.

Cum tamen in Academiis hodiernis tria genera dicendi antiqua, demonstrativum, deliberativum & judiciale ob varias causas exulent, & novum genus, quod didascalicum vocari solet, in usu esse soleat, operam dedi, ut triplici oblata occasione publice disserendi, eligerem themata, & studiosæ juventuti utilia, & Auditoribus illustribus, & in diversis eruditionis ac officiorum publicorum classibus excellentibus, non inamœna aut ipsis adversa; & ut in discursu magis sollicitus

essem, ut ipsis occasionem præberem, profundius meditandi aut examinandi ea, quæ prima fronte paradoxa videri possent, aut certe communibus doctrinis adversa, aut (si modo reliquis tribus facultatibus potestas hæretificandi æque permissa esset ac facultati supremæ) hæretica; vel etiam, ut ipsi incitarentur ad determinandas quæstiones, quæ a me ut dubiæ fuerunt propositæ. Et in horum etiam gratiam publici juris nunc facio ea, quæ tum temporis a me fuerint proposita. Grammaticos autem, & qui nil nisi sputa Ciceronis lingere adfueti sunt, rogo, ut fugiant harum meditationum mearum lectionem, ne forte cephalalgia aut torminibus ventris laborare incipiant, si modos loquendi vel phrasas in his orationibus

bus deprehendant, quæ ad ipsorum gustum non quadrant.

Memini, cum ante plures annos homo ordinis mei, in simili negotio publice verba ad auditorium faceret, & ipse Priscianum nimis vilipenderet, prope tristem ejusmodi casum accidisse. Nam cum ipse Orator sibi persuaderet, cum haberet potestatem Imperatoriam & Regiam creandi Doctores, etiam se jure contemnere posse Grammaticos & modos loquendi receptos, ex improviso auditores sic alloquebatur: *RECORDATE* *quæso Auditores, RECORDATE* *inquam.* Qui mei similes erant, his non placebat quidem ista loquendi libertas, sed tamen propterea non indignabamur, magis videlicet attentum ad cogitationes Oratoris, quam ad ejus verba. Sed aderat

a 4   etiam

etiam in Auditorio magnus nec vulgaris Grammaticus, qui prope annum spatium & ultra consumserat, inquirendo in primum Autorem qui vocabulo *præprimis* primus usus fuerat, cum id nec in Cicerone, nec in coævis Autoribus deprehenderetur. Hic & capitis & manuum motu indicia dabat vicinis, quod istud: *RECORDATE* ipsi maxime displiceret, eumque ad iram commoveret. Sed hic non subsistebat is primus motus: Cum enim Orator mox inter alia diceret: *MUSICANTES nostri*, novo paroxysmo incipiebat laborare Grammaticus. Tandem opus erat, ut ei vicini Assessores balsamo succurrerent, ne animi deliquium pateretur, cum Orator, nescio, de quo ritu aut consuetudine, sic pronuntiaret: *Sed hoc tum temporis*

ris nondum erat MODI. Et si vero sperem, in meis orationibus ejusmodi loquendi flosculos nimis odoriferos non reperiri; facile tamen fieri posset, ut alii istis aliquo modo similes aut affines ibi existant, aut certe, ut vel ex sola hujus præfationis & exempli lectione, damnum patiantur ejusmodi Reipublicæ literariæ i. e. Grammaticæ, Duces & Comites, quod tamen nollem.

Prima Oratio intendit primario depingere effigiem genuinæ & fucatæ jurisprudentiæ, magis tamen symbolice & emblematicæ, quam logice aut metaphysice, ut dulce utili miscerem, & me ad ingenia varia auditorum & variantia magis commodum redderem, simul vero, ut sub hoc schemate sensibilibiter monstrarem, stultæ juris prudentiæ genera etiam in terris

Principum Protestantium fere ubique regnantia. Hac vero occasione simul in id incubui, ut unam ex paucis doctrinis fundamentalibus Philosophiæ meæ breviter, sed non obscure tamen, animis Auditorum insinuarem: scilicet hominem non esse speciem infimam, sed singulos pene homines ab aliis specie differre. Et credo, ostendent notæ hujus orationis exordio jam adjunctæ, me ea non asseruisse animi gratia, aut ad ostentandum forte ingenium, sed ex animi sententia, & omnes pene Philosophos veteres idem docuisse, imo & sacris literis eam doctrinam convenire, communem vero sententiam, cujus originem pariter monstrant notæ, esse fontem præcipuum errorum maxime noxiorum & republicam turbantium, nimirum,

ho-

hominem esse speciem infimam, cujus essentia sit in intellectu quaerenda, & cujus adeo affectibus, ab intellectu dependentibus, communes & universales regulæ ad emendandam voluntatem sint præscribendæ &c.

In secunda Oratione saltem adjectæ fuere pauca & breviores observationes, cum ea respiceret saltem me in specie, & thema, de quo tum agebatur, non permitteret resolutionem quæstionis alicujus, profundiores meditationes requirentis. Alia vero erat ratio Orationis tertiæ, ubi quæstio: An deceat sapientem Magistratum genere? & olim inter diversas sectas Philosopherum in utramque partem fuit disputata, non tamen ubique sincere, sed maximam partem hypocritice. Unde coactus fui, saltem ea, quæ ex istis diversis

fis

sis & sæpe oppositis hypothefibus
 notari merebantur, faltem per
 indicem & in summa proponere,
 & meam sententiam sine autori-
 tate aliorum per breves & eviden-
 tes rationes adjicere: postea vero
 in annotationibus subjunctis hy-
 pocrifin illam Philofophorum
 Ethnicorum fufius demonftrare,
 ac fimul docere, quo pacto iſtæ
 hypocriticæ doctriinæ dederint
 occaſionem inter Chriſtianos Pa-
 patui Politico, & quomodo hujus
 reliquiæ ſatis craſſæ etiam adhuc
 hodie regnent inter Proteſtantes.

Cum autem obſervationes illæ
 requirerent tam intuitu primæ
 quam tertię orationis, meditatio-
 nes ulteriores & teſtimonia varia
 eruditorum, hinc factum eſt, ut
 hoc demum tempore orationes
 illas publicare potuerim. Ince-
 peram equidem jam ante ſexen-
 nium

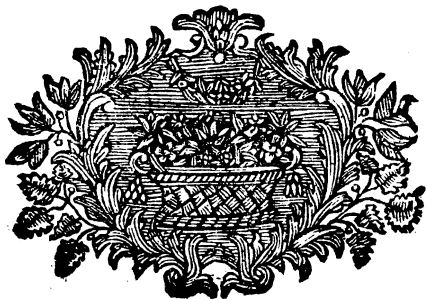

nium adjungere notas, quas hic legis, sed hæctenus impeditus sum variis aliis negotiis, ut notas illas tum temporis non potuerim absolvere, sed cogerer subsistere in *nota ggg Orationis primæ*. Nunc autem ulterius editionem illam non ulterius differre, sed notas, quæ restabant absolvere cogebam, quia notorium est, me ea, quam deo **POTENTISSIMO REGI MEO**, submissione, deprecatum esse Prorektoratum hujus Academiæ perpetuum, non vero ita notorium, sed multis tamen cognitum est, a non paucis partim dubitatum fuisse de sinceritate deprecationis meæ, partim falsam sinceræ meæ deprecationis rationem fuisse allatam, nimirum, quod nimia senectus me ineptum reddidisset ad magistratum Academicum suscipiendum. Hos autem
sive

PRÆFATIO.

---

five amicos, five inimicos, five active, five mere passive, se gerentes non modestius refutare me posse sum arbitratus, quam si orationes has imprimi curarem. Hoc modo enim quilibet perspicere poterit, potissimum ex oratione tertia, quod jam illo tempore publice declarassem, quod munus hoc iterum suscipere nollem, item quod notæ *ad d. Orat. 3.* nunc adjectæ satis docerent, absque tamen ulla animi vehementia, calumnias ab illis de me sparsas esse, qui aliis persuadere voverunt, quod ob senectutem, ingenio & iudicio sum destitutus, & incipiam repuerascere.

ORATIO

in

Actu promotionis Doctoralis

d. 8. Julii 1707.

habita

DE

CORPORE ET ANIMA
JURISPRUDENTIÆ VERÆ

ET

DE TRIBUS GENERIBUS JU-
RISPRUDENTIÆ FALSÆ, SCILI-
CET DE JURISPRUDENTIÆ CA-
DAVERE, SCELETO,
SPECTRO.

SECTIO I.

EXORDIUM de variis hominum generibus & spe- ciebus, una cum PRO- POSITIONE

S V M M A R I A.

EXORDIUM. I. *Querela de neglecta ab eruditis cognitione naturæ humanæ.* II. *Homo melius novit bestias & alias creaturas quam alios homines. Quod docet inepta multorum hominum applicatio ad negotia, ad que non sunt apti.* III. *Causa mali præcipua est, quod credatur, hominem esse speciem infimam, & singulos homines saltem numero differre.* a) IV. Er-

a) *Acute dictum Antisthenis. roris hujus noxietas & altæ radices in animis eruditorum.* b) V. *Quamvis*

b) *Secundum Leibnizium nostræ sententia est impia, a Cardano, Sanchezio & Bassono defensa, nec juri Romano*

- incognita. Respondetur ad objectionem de impietate. De Medicis sine causa suspectis. De intempestiva censura contra tres autores memoratos. In specie de Cardano & de ejus de hominum natura assertionibus. Cardani doctrina de differentia hominum. Judicium de Scaligeri scriptis adversus Cardanum: in specie de differentia hominum. De Sanchezio & pro ejus defensione. De Actorum sententia. Ostenditur insufficientia responsionis Leibnüzianæ. longe aliter docuerint Philosophi antiqui. Democritus & Epicurus hic silent. c) Stoici dicunt, homines*
- c) Testimonia Sexti Empirici de sententia Democriti & Epicuri.
- specie differre. d) Notatur Lipsius. e) f)*
- d) e) f) Loca Lipsii & Senecæ.
- VI. *Probatur, secundum Aristotelem, homines inter se non numero, sed specie differre. g) h) i)* VII. *Quis ergo*
- g) *Explicatur locus Aristotelis adductus adversus Casaubonum, & alius ei parallelus ex libris Metaphysicorum.*
- h) *Conringii cogitationes de priore Aristotelis loco.*
- i) *Illustratio hic dictorum ex Conringio. autor erroris communis? k) Porphy-*
- k) *Communis loquendi modus.*

rius, l) ſeſtator Platonis. m) Platonis

l) Locus Porphyrii.

m) Porphyrius an Platonicus?

ineptia circa definitionem hominis. n)

n) Definitio hominis Platonica.

o) p) II. Philosophi, Medici, Jcti,

o) Sententia Platonis dubia, an hominem habuerit pro ſpecie infima.

p) Judicium Ludovici Vivis de Iſagoge Porphyrii.

Theologi ſpecie differunt. IX. Philoſophia, Medicina, Jurisprudencia, Theologia non ſolum ſpecie differunt, ſed ſunt plane animalia ſpecie diverſa, non quidem in ſenſu Stoico, ſed quia ſecundum communem doctrinam corpore & anima conſtant. q) X. Pro-

q) Stoicorum ſententia, quod virtutes, vitia, affectus, ſint animalia, Rationes Stoicorum. Reſponſiones ad objectiones. Rationes Seneca diſſidentis. Ineptitudo ſubtilium diſputationum Stoicarum. Utiliores doctrina de virtute & ejus ſtudio. Varia monita circa precedentem Seneca Epistolam. Oſtenſio ineptiarum, quibus Stoici probare voluerunt, animum eſſe animal. Similes ineptia Seneca, probare volentis, quod virtus non ſit animal. Ineptia,

quatenus diverso respectu tristes & ridiculae.

batur assertum: (1) Jurisprudentiam habere multa corpora, & animam vegetativam, sensitivam & rationalem. r)

XI. (2) Theologia olim erat mere spiri-

r) Jus pro arte sumtum & Juris prudentia sunt Synonyma.

tualis, sed postea corporea evasit, eaque partim larvata, partim genuina.

Utriusque expositio relinquenda Dominis Theologis. XII. Theologia Scholastica corporeitatem dissimulavit.

Post reformationem in confesso est, Theologiam habere corpus. XIII. Consensus Theologorum & Jurisconsultorum in impediendis novis doctrinis. s)

s) Explicatio temeritatis eorum, qui numerum quinarium ex numerorum parium classe eximere voluerunt.

XIV. Differentia inter corpora & animas Jurisprudentia & Theologia.

XV. Corpora & anima (3) Facultatis Medicae & Philosophicae. t) XVI.

t) Obiectio ex Hubero, quod in Jurisprudentia Ratio non ubique sit attendenda.

Responsio ex eodem Hubero,

Responsio ex eodem Hubero,

Transitio ad Propositionem. XVII.

PRO-

*PROPOSITIO Ostendenda differentia
vera Et fucata Jurisprudencia ex do-
ctrina de corpore Et anima ejus.
XIIII. Commendatio Thematice ET
CAPTATIO BENEVOLENTIÆ.*

Quam necessaria *EXOR.*
etiam, Perillustris *DIVM. 1.*
& Excellentissime *Quærela*
Regiminis Magde- *de negle-*
burgici Domine *ta ab e-*
Præses, Pro-Re- *ruditis*
ctor Academiæ Magnifice, Audito- *nature*
res omnium ordinum & dignita- *humane*
tum honoratissimi. *cognitio-*
Quam neces- *ne.*
saria, inquam, humano generi et-
iam sit cognitio sui ipsius, tam su-
perficiarie tamen ac negligenter
eadem tractari solet communiter
ab omnibus, omnium maxime ve-
ro ab iis, qui eruditorum nomine
a reliquis disceruntur. Et de ista
quidem cognitione sui, quæ ad sin-
gulos pertinet homines, in præsentem
non ero sollicitus. Habet enim
eadem adjunctas multas difficulta-
tes, vix millesimo hominum su-
perandas, ut adeo ejus neglectus

suo modo ad classes minoris culpæ & quæ stilo JCtorum Romanorum culpa levis & levissima dici consuevit, referri mereatur. Saltem id non potest non supinæ, crassæ, & latissimæ hominum negligentia adscribi, quod, cum totum genus humanum alias & pronum & aptum sit ad defectus aliorum, etiam intimiores, nimis sagaciter detegendos, in eo tamen, non tam communi hominum vitio, quam ex imbecillitate eruditis prope peculiari sit aberratum, quod communis hominum natura non tam neglecta sit, quam falsis & sensui communi tantum non repugnantibus doctrinis fuerit proposita.

2. *Homo
melius no-
vit bestias
& alias
creaturas,
quam ali-
os homi-
nes.*

Res plana est &, si cum solo vulgo mihi negotium esset, aut instituti ratio pateretur, ut in idiomate germanico sensa animi exponere non foret indecorum, veritas asserti mei vel duobus verbis ad oculum poni posset. Nunc cum auribus eruditis, aut ab eis, qui eruditi vocantur, dependentibus

bus, me sentiam esse circumdatum, cautius longe & cum majori circumspeditione res est exponenda. Haud dubie naturas entium aliorum præter hominem, & potissimum creaturarum terrestrium, quam parum etiam sciamus, melius tamen novimus, quam naturam humanam. Quotus quisque enim est ita stupidus, ut feles lardo custodiendo præficiat, lupo oves commendet, aut hirco flores, ut cribro aquam hauriat, oleo flammam cupiat extinguere? At si inquirere velis in causam si non unicam, certe præcipuam miseræ universalis, quæ turbas ubique gentium excitat, non aberrabis, si dixeris, illam in eo consistere, quod in societatibus humanis homines non adhibeantur ad ea negotia, ad quæ natura sua sunt apti, & quod potius ad ea peragenda destinentur, quæ ipsorum vires vel superant, vel iis plane sunt adversa. Quid putatis, Auditores, si quis perdere vellet humanas societates univer-

Quod docet ineptæ multorum hominum applicatio ad negotia, ad quæ non sunt apti.

fas, an aptiora ad hunc finem media posset invenire, quam si stultis doctrinam sapientiæ, ignavis & prodigis vel furibus curam rei familiaris aut etiam bonorum ad rempublicam pertinentium; inexpertis & ignavis, ac voluptati deditis negotia bellica, committeret, si juvenibus directionem negotiorum, & consilia, senibus executionem demandaret; si claudos & podagricos ad itinera pedestria, balbos ad sermones oratorios, cæcos aut surdos ad explorationes adhiberet. Et tamen annon tota die talia fieri videmus, & quidem non permittentibus solum, sed & plaudentibus & consulentibus talia illis, qui sapientum affectant titulum?

3. *Causa mali præcipua est, quod creditur, hominem esse speciem infirmam* Scio, passionibus animi multa adscribenda esse in istis aberrationibus, sed esse tamen præterea, & aliam causam istarum ineptiarum quærendam, non est, cur dubitemus. Cur enim non iidem affectus nos quotidie adigunt, ut & bestiarum,

ftiarum, & plantarum, & reliqua-
rum rerum, tam naturalium quam
artificialium usum sic evidenter in-
epte applicemus ad negotia, ad
quæ tamen ob naturam isti usui
adversam applicari nequeant. Cur
in solo homine nos ita palpabiliter,
ita frequenter, vel deridendos, vel
deplorandos aliis invicem exhibe-
mus. a) Scilicet quilibet & videt,
& alio modo sentit & intelligit, &
adeo sibi firmiter persuadet; fe-
les, mures, lupos, agnos, aquam,
oleum, rosas, lilia, fimum, & sic
in reliquis esse species plane diver-
sas, ac sæpe oppositas. Sed homi-
nem quilibet esse speciem ultimam,
& singulos homines numero sal-
tem, ut lepores a leporibus, canes
a ca-

*& singulos
homines
saltem
numero
differre.*

---

a) Unde Laërtius lib 6. segm. 8. in-
ter Antisthenis acute dicta refert, quod
Atheniensibus consilium dederit, *ast-*
nos ut equos esse decernerent: Cum vero
illi ab omni ratione id alienum esse di-
cerent, at, inquit, *apud vos duces quan-*
doque sunt, qui nihil didicerunt, solumque
designati sunt.

*Acute di-
ctum An-
tisthenis.*

a canibus differre credit, etsi & videat & sentiat, & intelligat, unum hominem ab altero æque si non magis differre, ac asinum a Leone, aut gallinam a pisce. Quæcunque in hoc orbe forma vel figura corporis, quæcunque operationibus vel diversis vel pugnantibus sunt prædita, illa specie differre necesse est. At facies saltem hominum, & vel ex istis faciebus noscenda indicia diversorum ac pugnantium animorum considerate Auditores, & deprehendetis, singulos homines a singulis non solum figura, sed & operationibus secerni.

4. *Erroris* Si igitur id, de quo nos omnes
bujus no- communis sensus reddit securos,
xietas & nobis persuaderemus, sane singu-
altæ radi- los homines negotiis jungeremus
ces in ani- convenientibus. At, dum repu-
mis erudi- gnante sensu communi credimus
torum. per tot secula, homines esse unius
 ejusdemque speciei, dum a tenera
 juventute vidimus, Petrum, Pau-
 lum, Johannem in scala prædica-
 mentali ultimum occupare locum,
 dum

dum eandem cantilenam ad Studium sapientiæ progressi audivimus cantari a Doctoribus omnium facultatum, quid mirum, si omnes homines putent, ad omnia negotia se aptos esse, quid mirum etiam, si alii homines alios ad omnia negotia sine discrimine admittant; Imo quid mirum, si eruditi, tantum non omnes & adhuc hodie istam cantilenam repetant, & veritatem assertionis contrariæ ita firmiter vocent in dubium, aut etiam absurditatis & stultitiæ, forte etiam impietatis, b) infimulent, ut

b) Nondum videram, cum ista scriberem, sed post plures annos demum incidi in famigeratissimi LEIBNÜZII disputationem, quam anno 1664. Lipsiæ habuit, sub titulo: *Specimen quaestionum Philosophicarum ex jure collectarum*. Hujus autem quaestio II. cum multa mihi suppeditet ad doctrinam meam illustrandam, non spero ingratum futurum lectori, si apponam integram. Recentiorum, inquit, hominum proterva audacia eo dilapsa est, ut negare

Secundum Leibnüzium nostra sententia est impia, a Cardano, Sanchez & Bassone defensa, nec juri Romano incongnita.

ut Jovem lapidem jurent, neminem
phi-

»gare etiam audeant essentiam omnibus
»hominibus communem eandem esse.
»Quod si ita est, debilitatur profecto
»& eluditur ingens fiducia, & huma-
»ni generis solatium. Quomodo enim
»tum Christus aliter sit noster quam
»communi nomine humanitatis, non
»video. Inveni ex singularistis præci-
»pue *Hieronymum Cardanum, Franciscum*
»*Sanchez, & Sebastianum Bassonem*, illum
»Italum, istum Hispanum, hunc Gal-
»lum, omnes Medicos, specificæ ho-
»minum unitati infestos. Quorum
»duo priores nescio, annon Athei fue-
»rint, Sceptici certe extiterunt, poste-
»riori fortasse hic aliquid spiritus Cal-
»vinianus suggestit. Medici autem cum
»essent, temperamentorumque infini-
»tas diversitates perspicerent, omnibus
»hominibus commune quod esset, sibi
»non videbantur reperire. At CAR-
»DANUM quidem Scaliger castigavit,
»quem, cum hominem pictum vivo si-
»miliorem contenderet, quam doctum
»indocto, vehi equo picto jussit per
»hybernos pulveres Mediolanenses.
»BASSO *lib. 3. de forma int. I. art. 2.* cum
»de studiorum hominis infinita varietate

philosophorum aut hominem sani
cere-

tate declamasset, essentia quoque di-
versitatem intulisse credidit. Eidem
semitæ FR. SANCHEZ institit jam
ante, *tr. quod nihil scitur p. 60.* Quæ
refutare nec opus, nec locus est. His
vero JCTi videantur favere posse. Ne-
que enim ausus dicere IMPERATOR
l. 13. C. de contrab. stipul. hominum o-
mniū similem naturam, pene similem
dixit. Et ULPIANUS *l. 31. ff. de so-*
lut. & liber. Longam inter artifices
differentiam esse ingenii, doctrinæ &
institutionis. Huc & *lex 26. §. 12. de*
cond. indeb. & l. 12. de Leg. 3. pertinent.
Hinc naturalis ad dissentiendum fa-
cilitas, *l. 17 §. 6. de recept. qui arbitr. vid.*
HENR. GEBHARDUM *de princ. jur.*
concl. 14. p. 177. Sed eadem responsio
adhiberi potest, respectum esse ad sola
accidentia, & quamvis interdum na-
turæ mentio fiat, illa tamen etiam
conditionibus, & ut sic dicam, in-
clinationibus individuorum tribui a-
pud Latinos solet. Hactenus Leib-
nüzius, nondum vir ille celebris, sed
tunc temporis juvenis, & præjudiciis
a Præceptoribus haustis adhuc immer-
sus. Hoc patet maxime ex illis, quæ
pro

Responde-
tur ad ob-
jectionem
de impie-
tate.

cerebri ita delirasse , ut hoc paradoxum

pro stabilienda sententia communi mox ab initio disputat, quasi ea relicta fidei Christianæ professio damnum patiatur. Quasi doctrina Scholastica de scala prædicamentali, & quod homo sit species infima pertineat ad articulos fidei, & quasi non in omnium Christianorum ore sit, Christum esse mediatorem *humani generis* (non *speciei*) imo quasi non scripturæ convenientior sit doctrina nova, cum in Actis cap. 17. v. 26. doceatur, quod Deus condiderit ex uno sanguine omne *genus* hominum, ut habitarent per universam superficiem terræ. Scio quidem, generis vocem ibi pro gente sumi, & græcam vocem γένος plerumque progeniem denotare, sed sufficit quod scriptura doctrinam de homine specie infima ignoret. Id vero aperte falsum est, quod urgetur, per doctrinam de genere humano diversas hominum species continente *debilitari & eludi ingentem fiduciam & humani generis solatium*. Etsi enim concedam Autori, *Christum non aliter esse nostrum, quam communi nomine humanitatis*, id tamen humanitatis nomen æque commune est, siue humanitatem sub *generis* siue sub *speciei* terminis

doxum, quod asserimus, defendere fuerit

minis concipias. Porro quod in specie notatum fuerit, Cardanum & reliquos ^{De Medicis} duos Autores, specificæ hominum u- ^{sine causa} nitati infestos, fuisse Medicos, eo per- ^{suspectis.} tinere videtur, quasi Medici præ reliquis sint de impietatis studio suspecti. Scilicet primi fuere Medici, qui libertatem philosophandi, (non enormem quidem illam & Spinosificam, sed in dictamine rectæ rationis fundatam,) in Academias introduxerunt, atque hoc modo jugum servitutis Philosophiæ Scholasticæ excusserunt, adeoque jugum papale (id est, Philosophiam illam stultam, inanem, fastuosam) cui hætenus etiam in terris Principum protestantium Doctores trium facultatum superiorum tantum non alligati erant, primi abjecerunt, & ita superioribus facultatibus similia tentandi viam monstraverunt. Quare ad reliquias Papatus pertinent, quod vulgus eruditorum, quorum intererat, populum & studiosos, etiam apud Protestantes, in superstitione detineri, talibus Medicis per calumniam tribueret doctrinas periculosas & tantum non atheisticas. Quæ latius deduxi in dedicatione

edit.

fuerit ausus, Tantum valet inanimis

De intem-
pestiva
censura
contra tres
autores
memora-
tos.

edit. noviss. notarum ad Monzambanum.
Quod vero Leibnüzium Cardanum & Sanchezium *Atheos* & *Scepticos* vocet, Bassoni vero imputet, quod ipsi fortasse hic aliquid *spiritus Calvinianus* suggesserit, id quidem abunde demonstrat, quod ipse pro more illorum temporum non solum Medicos tales libertate philosophandi utentes pro *Atheis*, ut modo dixi, habuerit, sed & quod præterea odio erga *Reformatos* & *Calvinum*, (tanquam caractere indelebili hominis *γνώσιος* id est *Wittebergice* & *Calovice Lutherani*) esset repletus, & quod adeo tum temporis magis orthodoxus esset, quam postquam edito in senectute tractatu de *bonitate Dei, libertate hominis & origine mali*, occasionem dedit Theologo, in vicina Academia orthodoxiæ præsumptionem ambienti, edita dissertatione de origine mali, eundem graviorum errorum reum faciendi. Sed tamen eo ipso simul ostendit, & tyronibus palpandum dedit, quod tum temporis iudicii eclipsin passus fuerit, qui communis defectus hæreticum esse solet. De BASSONE equidem nihil amplius dicam, cum

**mis hominum præjudicium auto-
ritatis**

cum nec Autor ipse mihi cognitus sit, nec scriptum ejus supra citatum mihi videre licuerit. At quod Cardanum attinet, & Sanchezium, de illis pauca quædam in contrarium notabo. Quod inter Atheos CARDANUM retulerit, non mirum, cum pro tali eum habeant communiter Lutherani, eminenter ita dici affectantes. Sed quod Scepticum & quidem cum asseveratione esse dixerit, indicio est, vel quod Cardani operatum ipse non inspexerit, (quæ suspicio inde augetur, quod nec specialem locum ex Cardano nec ex Scaligero citet) vel quod genuinam inter scepticos & dogmaticos differentiam nesciverit, cum alias vel superficialia lectio aut cursoria evolutio scriptorum Cardani vel stupidos convincat, Cardanum ad excessum usque voluisse esse Dogmaticum. Quod vero non Atheista fuerit, hæctenus evidenter ostenderunt non pauci viri celebres, etsi in depingendo genuino Cardani caractere aliquatenus variantes. NAUDÆUS in *judicio de Cardano*, hujus tractatui de vita propria præmisso, docet, quod se ipsum

In specie
de Carda-
no.

---

ritatis, & doctrina per secula conti-
nuata

---

ut hominem vitiosissimum depiuxerit, & quamvis subinde in scriptis contestatus fuerit, quod mendaciis non fuerit deditus, tamen Naudæus distincte ostendit, eum fuisse mendacissimum; itidem ex varietate pugnantium inter se sententiarum apud Cardanum ubique occurrentium constare, quod mentis compos nequaquam fuerit. Et his tamen non obstantibus Naudæus eum dicit fuisse primum & unicum, qui simul in omnibus disciplinis (videlicet in humanioribus literis, in Philosophia, Medicina, Astronomia, Mathesi, Historia, Metaphysica, Politica, Ethica, nec non in remotioribus aliis) tam egregie versatus sit, ut videatur natura exemplum in eo ostendere voluisse majoris amplitudinis & immensitatis doctrinæ, quam homini hucusque concedere potuerit. BAILLIUS in *Diction. vote Cardan. lit. D. & T.* variis exemplis & rationibus ostendit, Cardanum magis superstitioni stultæ deditum, quam ut de impietate & Atheismo suspectus esse possit, & a Naudæo saltim in eo dissentit, quoad stultitiam, & insaniam Cardani, quod Nau-

nuata, ut album nigrum esse videatur,

Naudæus opinetur, magnam sapientiam Cardani habuisse aliquid dementiæ admixtum, cum ipse contra statuat, sapientiam in Cardano fuisse appendicem dementiæ. SAMUEL PARKE-
RUS Anglus *diss. 1. de Deo sect. 15. p. 70. seq.* prolixè demonstrat, Cardanum, etsi virum rarissimæ eruditionis ob quatuor tamen causas tam multa in scriptis suis dementiæ signa edidisse, 1. ob anomalam naturæ indolem, 2. propter immensam cogitandi assiduitatem, 3. ob immoderatam gloriæ cupiditatem, 4. ob maximam vitæ calamitatem. Postea *p. 76.* concludit, tantum abesse, ut Cardanus Atheis sit annumerandus, ut potius in omni Philosophiæ genere tam pie philosophatus sit, ut Philosophorum nemo religiosius. *In scriptis, pergit, quæ ad mores spectant, religionem, vitæque futuræ spem unicum vitæ beatæ fundum esse statuit, ubique clamat, nullam mortalium nisi a morte felicitatem esse, neminem, nisi qui eam præstolatus fuerit, felicem esse; quemque, cum certissima sit, si felix esse velit, noctes atq; dies præstolari oportere, Et si ea, qua oportet, fiducia præstoletur, summa semper*
B 3 *feli-*

deatur, & lux confundatur cum tenebris.

Age

*felicitate, quibuscunque conflideretur calamitatibus, gaudere; denique hoc uno momento res humanas stare, si summa numinis providentiæ cura simus, post funera neque ante felices fore, sin alias, nunquam nasci prestare, & propterea, cum nisi illius consilio in hanc vitam nasci non posse liqueat, quin in alteram venturi simus, prudenti curvis dubitare non licebit. Tum libros Cardani citat, in quibus hæ doctrinæ ubique leguntur, potissimum vero ad cap. 46. de vita sua provocat, ubi interroganti, annon vixisse pigeat, felicissimum se semper esse clamet, quod in misera hac mortalitate naturam suam divine immortalitatis participem certo esse noverit, & quidem tam gestienti animi affectu & ardore de vita futura semper loquatur, ut haud quemvis altum legisse meminerim, (ita pergit Parkerus) qui eam aut constantius credere aut ad eam acrius anbelare videatur. In Phisicis Deo omnium autore semper usus est, atque rerum natura rationes a finibus, quos ipse in mundo condendo habuit, investigandas esse voluit &c. Quodsi forte quis urgeat, & Naudæum & Bai-
lium esse ipsos de impietate suspectos,
Par-*

Age videamus paululum in gratiam dissentientium, quid alii de doctrina

s. Quamvis longe aliter docuerint

Parkerum vero ad minimum non esse *γνησίως* Lutheranum, is responsionis loco a me accipiet, me credere Laicos in Lutherana religione educatos maxime debere curare, ut sint *γνησίως* rationales, nec mulorum & equorum instar rationis usu se privare sinant ab aliis id intendentibus. Quod autem

Philosophi antiqui.

in specie sententiam Cardani de hominis genere vel specie attinet, (cum Leibnüzius de ea nihil certi & distincti proferat, nisi quod mentionem faciat, Cardanum dixisse hominem pictum vivo similiorem esse, quam doctum indocto) non quidem deprehendere potui, quod Cardanus usquam controversiam, utrum homo sit genus an species infima, ita conceptis verbis proposuerit, aut de ea differuerit, interim nullum est dubium, quod nusquam asseruerit, hominem esse speciem infimam, sed quod potius multæ alix assertiones in eo occurrant, quæ suadeant contrarium. Ita quod initio libros de rerum varietate attinet, statim lib. I. p. 19. homines in barbaros & moratiores dividit, & barbarorum denominationem derivat

Et de ejus de hominum natura assertionibus.

Cardani doctrinæ de differentia hominum.

*Democri-
tus, & E-
picurus
hic silent.*

doctrina illa senserint. Democri-
tus & Epicurus tantum abest, ut
homines ejusdem speciei esse dixe-
rint,

non a feritate, cum multis Græcis & Italis sint moratiores; nec a cultu mo-
rum neglecto, cum multæ inter illas
nationes de luxu damnatæ sint; non
ob ingenium, quod illis plerumque
majus sit, non ob asperitatem, cum
multi ex his, ut Germani & Galli sint
mansuetissimi; sed quod ante intelle-
ctam rem furere incipiant, & postquam
exarserint, eos sedare sit difficillimum
&c. Propius ad rem pertinet, dum
lib. 8. p. 492. sic scribit; *Solus homo vide-
tur e diverso omnium animalium vices subi-
re. Truculenti enim quidam ut tygres,
alii rapaces ut lupi, alii immanes ut serpen-
tes, alii fortes & crudeles, ut leones, timidi
alii, ut lepores, & invidi, ut canes, sordi-
di alii, ut sues, alii natant ut pisces, alii
virulenti ut viperæ, humani alii ut agni &c.*
Voluit etiam in sequentibus causas in-
vestigare tam variantis naturæ humanæ
& diversorum morum, atque *p. 494. seq.*
eam in rem quædam differit de diver-
sitate regionum, in quibus homines
vivunt, item *p. 497.* de diversis homi-
num temperamentis & hæc concomi-
tantibus

rint, ut potius vel neglexerint plane

tantibus affectibus, sed pro more, non ordine ac decenter, verum vagando, & perpetuas digressiones immiscendo. In fine libri 8. p. 594. homines alio modo in 4. classes dividit. *Assimilantur homines quadrifariam. Deo imprimis, vocanturque probi. Eorum autem delectatio est vel in cognitione altissimarum rerum, vel secretarum, aut in opere secundum virtutem, unde probus homo idem qui sapiens: Vel propriae perfectioni, vocanturque prudentes: eorum autem delectatio in opulentia & translatione rerum maximarum civilium: Vel mulieribus, vocanturque effœminati: eorum autem delectatio in luxu est: Vel feris, vocanturque ferini. Eorum autem delectatio in cruciatu tam virorum quam etiam puero- rum. Videntur enim omnes ad hæc genera reduci. Aut enim ad remissionem proclives sunt, ut effœminati, aut intentionem operum divinorum, aut humanorum, aut ferarum. In libris autem de subtilitate lib. 11. p. 626. alia quatuor genera hominum constituit. Triplex igitur hominum genus: divinum, quod non decipit, nec decipitur: humanum, quod decipit & non decipitur; belluinum, quod non decipit, & decipitur. Quod vero decipit, ac decipitur, quodque*

---

ne inquisitionem debitam in humanam

Judicium
de Scalige-
ri scriptis
adversus
Cardanum.

*maximam solum occupat humani generis partem, non simplex modus, sed mixtus hic est ex belluino, humanoque genere. Pag. 627. & seq. latius docere vult, quod homines in rebus quatuor sequentibus magis inter se, quam bestia ab illis distendant, videlicet in lege, lingua, provincia, moribus &c. Quid in his a Cardano dictis improbem vel approbem, fusius ostendere hujus loci non est. Id tamen hujus loci est, monere, quod ad refutandum Cardanum non sufficiat, provocare ad SCALIGERUM, quasi hic Cardanum jam satis castigaverit. Ostenderunt enim, ut paucis me expediam, tum NAUDÆUS in *dict. judic. de Cardano*, tum BAILIUS *voce Cardan. lit. II.* tum VOSSIUS *de orig. & progress. idol. l. 3. c. 8. p. m. 1163.* quod Scaliger apud impartiales hac parte male audiat. *Ausim ego, inquit inter alia NAUDÆUS, pignore deposito contendere, multo plures navos esse, quos Scaliger exercitationibus suis immistos reliquit, quam eos, quibus adversus Cardanum tam procaciter exagitantis totis novem annis insudavit, idque non tam eruenda veritatis studio, quam ut effrangi desiderio suo satisfaceret, cum illis**

omni-

manam naturam tanquam haud
neces-

*omnibus congregandi, quos suo tempore literarum eruditionumque principes haberi cognoverat. Quemque vel per horulæ spatium & Cardani & Scaligeri lectioni absque præjudicio operam dantem, experientia propria confirmabit, verum esse judicium Naudæi. Ut taceam, me nihil in Scaligero deprehendisse, quod ad præsentem controversiam directò faceret, ne in isto quidem, quem Leibnüzius citat, loco. Sed nec hic tamen probat, quod probare debebat. Dixerat scilicet Cardanus, hominem pictum vivo similiorem esse, quam doctum indocto. Quid ad hæc refellenda attulit Scaliger? Jussit Cardanum vehi equo picto per hybernos pulveres Mediolanenses. Rides? Nec ego stimulos lacrymarum sentio, quia totum istud scomma insipidum sale & acumine, id est, ingenio & judicio caret. Sed factis de Cardano. Sequitur, ut nonnulla de SANCHEZIO addam. Dicitur hic, eidem semitæ institisse, & provocatur ad *ejus tractatum quod nihil scitur p. 60. (edit. in 12.) vel 29. (edit. Lugdun. in 4.)* Sed nihil ibi dicit Sanchez, quam quod exempla quædam afferat sympathiz*

In specie de differentia hominum.

De Sanchezio & pro ejus defensione.

necessariam, vel eam ita difficilem esse

thiæ & antipathiæ inter hominem & bestias, item inter bestias ipsas. Propius huc spectat, quod Sanchez *d. tract. p. 78. vel 39.* postquam varios hominum mores, varias staturas, formas &c. recensuisset, subjungit: *An tu his eandem rationem, quam nobis, omnino putes? mihi non verisimile videtur. Nihil tamen ambo scimus.* Vides adeo Sanchezium a Leibnüzio non accurate inter eos referri, qui negent, hominem specie differre, sed qui saltem ea de re dubitent. Et diversa sunt dubitare & negare, adeoque Scepticus non contradicit Dogmatico, sed saltem ei dubium movet. Postquam autem Cartesiani gravissimo errore dubitationem cum negatione confundere incœperunt, error hic latius serpsit. Porro quemadmodum ostendi, Cardanum nec Scepticum fuisse, nec Atheum, ita Sanchez quidem in dicto tractatu ostendit, se esse Scepticum, at hoc iterum ad calumniandi modos passim receptos referendum est, dum Sceptici Atheis annumerantur. Scientiam Sceptici oppugnant, non fidem. Et fidei suæ testimonia plura inseruit tractatui illi Sanchez, ut dum

esse sint arbitrati, ut certi quid ea
de

p. 42. (edit. in 4.) inculcat, secundum fidem mundum & creatum esse, & finem habiturum, dum p. 54. soli Deo vindicat cognitionem perfectam, dum p. 72. asserit, Deum a se solum, ex nihilo & sine medio aut instrumento creare, &c. Restat, ut de Jctis quædam dicamus. Ad loca adducta mo-
neo, per ea quidem non directò probari, quod ipsi statuerint hominum esse varias species, sed valde tamen verosimile est, eos in illa sententia fuisse, si quis consideret, quæ hic in *Oratione* §. 5. 6. & 7. prolixius adduxi de communi sententia Stoicorum & aliorum Philosophorum. Quid jam ad hæc omnia Leibnüzius? Initio respondet, differentias hominum a Cardano & Jctis adductas esse accidentales. Ambigue & Sophistice. Si enim accidens hic opponit substantiæ, responsio hæc non ferit dissentientes, si vero opponit essentiæ, committit petitionem principii, cum istæ differentiæ indicent, diversam naturam hominum. Sensit hoc ipse Leibnüzius, unde addidit, per naturam intelligi conditiones & inclinationes individuorum.

De Jctio-
rum sen-
tentia.

Ostenditur
insufficien-
tia respon-
sionis Leib-
nüzianæ.

Recte

de re definire noluerint. DEMOCRITUS enim ait, Hominem esse, quod omnes scimus. EPICURUS vero docuit, hominem esse talem vel talem effigiem animatam. c)

Quid

Recte quidem, sed nihil ad rhombum. Nam individua, quæ inclinationibus naturalibus differunt, differunt etiam finibus & usibus. At quæ finibus & usibus differunt, differunt specie. Ita canes inclinationibus & usu differentes per structuram corporis indicatis constituunt diversas canum species. Ergo & inclinationes hominum ad varios fines & usus tendentes, quas potissimum facies indicat, species hominum diversas constituunt.

Testimonia Sexti Empirici de sententia Democriti & Epicuri.

c) Sextus Empiricus *adversus Mathematicum*. p. m. 156. (edit. Antwerp. 1569) interprete Gentiano Herveto. DEMOCRITUS, inquit, *conatus quidem est exponere notionem, sed de ea nihil amplius potuit pronuntiare, quam rudis & imperitus, dicens: Homo est, quod omnes scimus. Nam primum quidem canem quoque omnes scimus, sed canis non est homo, & equum omnes scimus, & plantam, sed nihil ex iis est homo &c. EPICUREI autem existimarunt, se posse vel indicando statuere hominis notionem,*

Quid sectatores Zenonis Stoici senserint perspicue explicatur a Seneca. *Id quod est*, ait, *genus est* Stoici homines dicunt specie differre.

tionem, dicentes: Homo est id, quod est tali forma præditum cum animatione. Non noverunt autem, quod si id quod ostenditur, est homo, id quod non ostenditur, non est homo &c. Idem lib. 2. Pyrrhon. hypoth. cap. 5. p. 449. interprete Henrico Stephano. DEMOCRITUS ait, hominem esse, quod omnes scimus, secundum quæ verba non cognoscemus hominem, quia & canem scimus, & ideò sequeretur, etiam canem esse hominem. Sunt etiam aliqui homines, quos non novimus, propterea non erunt homines. Imo vero secundum hanc notionem nullus erit homo. Si enim ille dicit, oportere ab omnibus hominem cognosci, nullus autem est homo omnibus hominibus cognitus, nullus fuerit homo secundum illius sententiam. Atque hæc a nobis non dici sophisticè ex doctrina ejus his consentanea manifestum est. Nihil enim aliud vere dicit esse hic vir, quam atomos & vacuum: quorum utrumque non animalibus solum, sed omnibus concretis inesse ait. Itaque ex his nequaquam perspicere hominis proprietatem possimus, quia sunt omnibus communia. Sed neque aliud quicquam subjectum
est

primum & antiquissimum, & ut ita dicam generale cetera genera quidem sunt, sed specialia tanquam homo genus est. Habet enim in se nationum species, Græcos, Romanos, Parthos; colorum, albos, nigros, flavos; habet singulos, Catonem, Ciceronem, Lucretium. Itaque qua multa continet in genus cadit, qua sub alio est, in speciem. d) Quid clarius dici poterat, quam secundum Stoicos homines ab hominibus differe specie? Neque magni momenti est censura Lipsii ad istum Senecæ locum. Atqui, inquit Lipsius, e) supra species

Notatur
Lipfius.

est circa hæc. Nihil ergo habebimus, per quod hominem distinguere ab aliis animalibus & pure intellectu percipere possimus. EPICURUS autem dicit, hominem esse talem vel talem effigiem animatam. Ergo secundum hunc quoque quoniam homo ostendendo manifestatur, is, qui non ostenditur, non est homo, & , si quis vir mulierem ostendat, vir non erit homo: si autem virum ostendit mulier, mulier non erit homo. &c.

d) SENECA Epist. 58. p. m. 381.

e) LIPSIUS in notis ad Senecæ Epistolas d. I.

cies erat, sed ex Aristotele. Hic Logicam Chrysippi sequi eum probabile est hodie ridendam. Imo vero Lipsi, si manes Aristotelis tuum hoc iudicium audirent, vel apud inferos illud albis, quod ajunt, riderent dentibus. Decepit te optime Lipsi persuasio, quod omnia quæ tuo tempore in Academiis docebantur, auctoritatem præ se ferrent Aristotelicam. At falleris omnino, falleris, si credis, Aristotelem unquam hominem ad species ultimas seu infimas retulisse. Dixerat quidem Aristoteles homo species est: Dixerat idem Seneca, istam Aristotelis sententiam paulo ante referens. Sed neuter dixit, esse speciem infimam. *Homo species est, ut Aristoteles ait, equus species est, canis species.* Hæc sunt verba Senecæ. f) At nec canis nec equi species ultima est.

Et quid dabis mihi, Lipsi, imo quid dabitis mihi Auditores quicunque, qui auctoritati Aristotelicæ multum tribuitis, si vobis ostendero, ipsum

6. Probatur, secundum Aristotelem, homines inter se

---

f) SENECA d. Epist. 58. p. 381.

non nu-
mero sed
specie dif-
ferre.

ipsum Aristotelem tantum non di-
fertis verbis, sed & ratione gravissi-
ma addita, stabilivisse veritatem
doctrinæ, quod homines inter se
specie differant. Est pulcher omni-
no locus, & dignus, qui integer
commemoretur, præprimis cum
& brevitate se commendat. *Non
solum*, inquit Aristoteles g) *ex plu-
ribus*

Explicatur
locus Ari-
stotelis ad-
ductus ad-
versus Ca-
saubonum.

g) Arist. *Polit. lib. 2. cap. 1. p. 55.* edit.
Conring. *Sed cap. 2.* edit. Casaub. *p. 187.*
habet quidem Casaubonus in versione
sua: *ex hominibus specie*, id est ordine &
fortuna & instituto vitæ, *differentibus.*
Sed ista quidem non versio est, sed
commentarius. De verbis enim quæ
addidit Casaubonus, nil quicquam ex-
tat in Græco textu: & μόνον δὲ ἐκ πλειό-
νων ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἐξ
εἰδῶν διαφερόντων. Nec convenit hæc
explicatio Casauboni (quasi Aristote-
les speciei voce hic abusive usus fuerit)
cum Aristotelis intentione, quod ver-
ba ultima hic excerpta demonstrant,
ubi diserte dicit, *eas res specie inter se
differre, ex quibus rebus opus sit unum fie-
ri.* Imo ne quidem communem sen-
tentiam defendere potest explicatio
Ca-

ribus hominibus est civitas, verum etiam e SPECIE differentibus. Non

C 2

enim

Casauboni, cum diversissimi illi ordines inter homines, & diversissima instituta vitæ sint indicia diversissimarum naturarum; At quæ naturâ, instituto, ordine differunt, specië inter se differunt. Nec obstat locus alius Aristotelis Metaph. lib. 9. c. 9. ap. Casaub. p. 549. *Materia non facit differentiam. Non enim hominis species sunt homines. Patet siquidem ex ipsa textus græci inspectione vertendum fuisse: Non enim hominis materia sunt homines. ἔκ ἀνθρώπων γὰρ ἡ ὕλη εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι.* Erroneè vero quidam pro ὕλη scripserant εἶδη. Scilicet disputat ibi Aristoteles, quod mulier a viro non specie differat, quia materia inter se differant, ut homo albus & niger, at vero hominis essentiam non consistere in materia sed in ratione, in masculis vero & fœminis (scilicet qua talibus) non esse contrarietatem rationis. Igitur ex hoc textu Aristotelis & ejus ratione modo adducta potius illustratur prior locus, quod & quare homines scilicet ratione (id est intellectu & voluntate) discrepantes, ut unione opus habeant, inter se specie differant.

Et alius locus ei parallelus ex libris Metaphysicorum.

enim conflatur civitas e similibus. Aliud enim est societas in bello & civitas. Hoc namque prodest quantitate, etiam si specie sit idem; Auxilii enim causa belli societas comparata est natura, quemadmodum, si majus pondus plus trahat atque auferat. Tali autem re differt etiam civitas a Gente, ubi unius gentis multitudo non per vicos divisa erit, sed Arcadum more dispersa. Ex quibus autem rebus opus est, unum fieri, ea res SPECIE inter se differunt. Fateor Sententiam Aristotelis etiam in illo brevi loco alicubi esse valde obscuram, neque adeo Conringium sine ratione conjicere eum locum mutilum esse b) sufficit tamen nobis

Conringii
cogitationes de prio-
re Aristo-
telis loco.

b) CONRINGIUS in emendat. ad lib. II. Polit. Arist. cap. 1. p. 663. ad verba Aristotelis, ubi dicit: *ea specie differre, e quibus opus sit unum fieri*, ita commentatur: *Hæc propositio non est, simpliciter quidem accepta, vero consentanea. Unum enim simile corpus potius constituitur ex specie iisdem partibus. Ex differentibus autem specie fit unum dissimilare &c. Itaque vel hinc liquet, locum hunc mutilum esse,*

nobis, quod ipsa propositio, quod homines non tantum numero, sed & specie differant, sit perspicua, & quod non obscura ratio sit subjuncta, quod illæ res specie differant, quæ unione opus habent. Et quomodo scilicet pugnancia *i)* possent esse

ac mendosum, ne nunc urgeam, nullam haberi hic cum proxime antecedentibus & consequentibus connexionem &c.

i) Contextus ostendit, Aristotelem loqui de unione morali vel politica voluntatum; unde circa locum modo ex Conringio allatum notandum est, quod ille vel ideo Aristotelem non videatur adæquate intellexisse, quod ipse putavit, Aristotelem loqui de unione vel physica vel artificiali v. g. quæ fit per ferruminationem aut plumbaturam. Huc enim respiciunt potissimum ejus verba, quæ de differentia corporum simularium & dissimularium loquuntur. Interim & hæc Conringii meditatio illustrat doctrinam Aristotelis & nostram. Ait Conringius: corpora dissimularia ex partibus specie differentibus esse composita. At quis civitatem ad corpora simularia referre vellet,

*Illustratio
hic dicto-
rum ex
Conringio.*

esse ejusdem speciei ? Non tygris tygridem odit, non lupo lupum. Non ferrum ferro repugnat, nec magnes magneti. At homines aliena opera sunt uniendi, natura enim plerique sibi adversantur.

7. *Quis ergo autor erroris communis ?*

Ergo cum & Stoici & Aristoteles derisam a Lipsio, & eruditissimis hodiernis prope omnibus, sententiam docuerint, & sensus communis eam confirmet, *k)* qui factum est, Auditores, ut tam constanter in Scholis Christianorum haec doctrina fuerit, hominem esse speciem infimam, & hominem ab homine saltem differre numero. Sane Sacrae literae hic non erunt in subsidium trahendae, cum, facillime doceri posset & illas multa suppeditare ad refellendum errorem illum

com-

---

velleret, cum & tot statibus hominum, diversis & tantum non oppositis singulae civitates vel Republicae sint compositae.

Communis loquendi modus.

k) Adde communem loquendi modum: Dicimus *genus* humanum, non *speciem*.

communem, si modo temporis & instituti ratio id nunc permetterent.

Quid verbis opus. PORPHYRIO ^{Porphy-}
debetur istud falsum, ex cujus isa- ^{rius.}
goge 1) illud per tot secula in Scho-
lis

1) Ita enim Porphyrius *cap. 2.* ex ver- Locus Por
sione Julii Pacii: *Et si species multis attri-* phyrrii.
buuntur, non tamen specie sed tantum nu-
mero differentibus. Homo enim cum sit
species, Socrati & Platoni attribuitur, qui
non specie inter se differunt sed numero:
animal autem, cum sit genus, homini, &
bovi & equo attribuitur, qui specie quoque
inter se differunt, non saltem numero &c.
Et postea: *Homo est specialissimum illud,*
quod solum est species. Et iterum. Ho-
mo est quidem species animalis rationalis,
sed non est etiam genus particularium sin-
gulorum hominum, verum species tantum-
modo, & quicquid ante individua positum
proxime iis attribuitur, species solum est,
non etiam genus. Ut igitur substantia,
quæ in summo loco posita est, quia nullum
habet ante se genus, est generalissimum il-
lud; ita etiam homo, qui est species, post
quam non est alia species, nec aliquid, quod
possit dividi in species, sed individua (in-
individuum enim dicitur Socrates & Plato &

lis Christianorum tam altas radices egit, ut ego quidem nolim laborem illum plusquam Herculeum in me fuscipere, atque id dogma ex animis hominum Scholasticæ doctrinæ deditorum evellere. Maneat ibi, per me, &, si placet, altiores adhuc agat radices, modo mihi libertas relinquatur, ut eidem non cogar subscribere, modo vos, Auditores honoratissimi, cogitare velit, Porphyrium fuisse Philosophum Plonicum, *m*) PLATONEM

*Seclator
Platonis.*

Alcibiades & hoc album) solum est species & extrema illa species, &, ut diximus, specialissimum illud.

Porphyrius an Plonicus? *m*) Fuit enim discipulus PLOTINI & præceptor JAMBlichii. Eunap. *in vita Porphyrii & Jamblichii*. Popeblount *Cens. celebr. Autor. p. 206. ab init.* Inter Plonicos ob excellentiam Philosophi cognominatus. Hic habitus omnium Plonicis mysteriorum consultissimus. Popeblount *ibid. ex Wiero*. Nec est, quod opponas, Porphyrium tamen in Isagoge, ut statim ab initio patet, voluisse explicare doctrinam categoriarum

NEM vero eum esse, qui, non dicam, totam doctrinam Christianam
cor-

rum Aristotelicarum, imo ex Aristotelis Topicis sumfisse, quæ de quinque vocibus (genere, specie &c.) composuit (in dicta Isagoge) Popeblount *p. 207. ex Ludovico Vive.* Sciendum est enim, quod Porphyrius putaverit, Platonicos & Aristotelicos non docere diversa aut opposita, cum septem libros conscripserit ea intentione, ut probet, Platonis Aristotelisque sectam unam esse. Popeblount *p. 206.* Deinde, etsi quoad reliqua prædicabilia forte ante oculos habuerit Topicos Aristotelis libros, certe tamen in illis, quæ de specie & quidem specialissima differit, nihil ex Topicis Aristotelis desumere potuit, cum Aristoteles saltem quatuor voces seu prædicabilia agnoscat, definitionem, genus, proprium, accidens, & differentiam ad genus referat. *Topic. lib. 1. cap. 4. 5. 6. 7. 8.* adeoque speciei hic plane non faciat mentionem. Imo in ipsis locis Topicis *in libro 2. & 3.* quidem loci ab accidente, *in libro 4.* a genere, *in libro 5.* a proprio, *in 6.* a definitione desumpti recensentur, de locis autem a specie desumptis nihil ibi invenio

Platonis
ineptia
circa defini-
tionem
hominis.

corruptit, (nam nec hujus rei demonstrationem permittit instituti ratio) sed qui ita sensu suo abundavit, ut, cum hominis definitionem deberet tradere, hominem satis perspicue definiri putaverit, si diceret, n) eum esse animal bipes implume, &

nio, nisi quod in *cap. 3. lib. 4. p. m. 623.* obiter quasi mentionem speciei faciat, sed ita, ut nescias, quid ipse velit, dum modo asserit, *genus & speciem esse synonyma*, modo tamen statim addit, *omnis generis esse plures species*, & iterum, *genus attribui speciei proprie non metaphorice &c.* His adde, quæ *lib. 2. cap. 4. p. m. 565. seq.* docet: *ea, quæ generi non accidunt, nec accidere speciei, contra quæ speciei accidunt, accidere etiam generi; item: cui genus attribuitur, ei etiam aliquam attribui speciem.*

Definitio
hominis
Platonica.

n) Ita enim Laërtius in *vita Diogenis cap. 40. p. 335. edit. Menagii.* Platone item definiente, homo est animal bipes sine pennis, cum placeret ista ejus definitio, nudatum pennis ac pluma gallum gallinaceum in ejus invexit scholam (Diogenes) dicens: *Hic Platonis homo est, unde adjectum est definitioni: latis unguibus &c.* Sextus

&, cum Diogenes ad ostendendas Platonis ineptias gallum gallina-
 ceum plumis ac pennis nudatum
 ejus auditorio immisisset, ad corri-
 gendam pulchram illam definitio-
 nem adderet; hominem esse animal
 bipes, implume, latis unguibus:
 Quis jam ab hoc Philosopho o)
 &

tus Empiricus *advers. Mathemat. p. m. 158.*
Plato pejus, quam alii definit hominem, di-
cens: homo est animal implume, bipes,
latis unguibus, capax civilis scientiæ.
Unde etiam oculis se offerunt, quæ debent
adversus illum dici. Rursus enim non ex-
posuit hominem, sed quæ homini accidunt,
& non accidunt. Nam animal, & bipes,
& latis esse unguibus, accidunt: civilis au-
tem scientiæ esse capax, aliquando quidem
accidit, aliquando vero non accidit.

o) Interim fateor, dubium esse, an Sententia
 PLATO hominem dixerit vel docu- Platonis;
 erit, esse speciem infimam, ita ut Por- dubia an
 phyrius hanc sententiam ex Platone hominem
 hauserit; Ea enim de assertione nihil habuerit
 in Platone reperio, quamvis nec de al- pro specie
 tera ei opposita, quod homines specie infima.
 differant, perspicua verba adducere
 possim. Interim sufficiat, hic sequen-
 tia

& ejus sectatoribus, ac Porphyrio

tia loca ex Platone notasse. Initio in *Alcibiade secundo p. m. 452. seq.* hominum alios dicit esse *imprudentes*, alios *prudentes*, alios *insanos*, & tum pro more tædiose disputat, utrum detur species imprudentum media inter prudentes & insanos, & quomodo imprudentes ab insanis differant, scilicet ut inexperti ab extreme stultis. Propius ad rem facit, quod *lib. 2. de Rep. f. 599.* sub persona Socratis doceat, *homines nasci non admodum similes, sed inter se differentes, singulosque ad singula & diversa opera vel artes promptos a natura produci.* Iterum *lib. 9. de Rep. f. 734. seq.* postquam docuisset, tres animæ partes esse, *rationalem*, qua homo discit, *irascibilem*, qua irascitur, quæque hominem ad potentiam, gloriam & victoriam tota trahit, & *concupiscibilem*, quæ homines ad cibum potumque & rem veneream rapit, item ad pecuniarum & lucri cupiditatem; subjungit, *tria esse hominum genera prima, philosophum, contentiosum, avarum* (ita tamen, ut avarus, ut modo dictum, etiam de cibi & potus ac rei veneræ cupido dicatur.) Inter hos præstare *philosophum* reliquis, ut qui solus præter volu-

rio p) fani quid expectaret in cogn-

voluptates avarorum & contentiosorum gustaverit etiam & expertus fuerit suavitatem, quæ ex veritatis contemplatione oriatur &c.

p) Non injucundum, credo, erit Judicium Ludovici Vivis de Ifagoge Porphyrii. Lectori, si de Ifagoge Porphyrii adjungam hic **JUDICIAM LUDOVICI VIVIS** quanquam paulo prolixius. Ita vero differit *de causis corrupt. art. lib. 3. p. 180. seq.* Post utraque Analytica sequuntur octo libri de locis argumentorum, quæ dicuntur Topica. Locos vocant, & ceuthesauros argumentorum, cum ipsi argumentorum nihil habeant; neque enim hi loci sunt pyxides, quibus continentur pharmaca, sed pyxidum indices. Opus Aristotelis est longum, varium; multa sunt in eo præclara, sed ita tamen differit, tanquam qui colligit sparsa, non qui formulas & præceptiones artis tradit ad usum aliquem conducibiles. **Qua** de re jam antea jure questus est, Rudolphus Agricola. Neque enim ex operis illius satisjusti lectione, quam libet diligenti & sedula, facultatem se ullus sentiat nactum unius argumenti inveniendi. Sunt inquisitiones, quæ sint genera, quæ differentia, quæ pro-

gnoscenda hominis natura? Igitur
re-

»propria, quæ accidentia, quæ diffini-
»tiones loquaces, involutæ, molestæ:
»& quod liceat cum bona tanti viri gra-
»tia dicere, nonnunquam etiam subine-
»ptæ, sed infrugiferæ prorsum. Neque
»enim quærit unquam aliquis, quid
»cujus sit aut genus, aut species, aut
»accidens. Admiscet, quæ sunt alie-
»nissima, ut de eligendo & fugiendo,
»in quo videtur Philosophus sylvam
»quandam ad communes locos conges-
»sisse, ut suos in thesibus exerceret, &
»quæstionibus indefinitis, sed ad inve-
»niendi rationem parum commode. Ex
»his libris Topicorum sumsit Porphy-
»rius, quod de quinque vocibus compo-
»suit opus, ut, mea utique sententia, uti-
»lissimum, ita longe ab utilitate traditum.
»Prætereo tautologiam & molestiam o-
»rationis: de re loquar. Primum in ea
»locum obtinent quæstiones, quarum
»nec numerus est ullus, nec ordo certus.
»Alii alia quærent, alii prius, alii po-
»sterius, prout est cujusque ingenium
»& mentis intelligentia: nos enim re-
»spiciunt, & nostrum captum, non na-
»turam. Jam unde sumuntur quæstio-
»nes hæc? quid est? quale est? & ea,
quæ

relinquamus eos infanienti suæ sapientiaë & discursu nostro propius ac-

quæ hisce respondentur? nonne ex vulgo? quod Aristoteles fatetur primo Topicorum. Atqui ad multa quæ sita per *quid est?* *qualitatis* responsum adjungimus, ut quid vides? hominem album, armatum, patrem tuum, ut apud Poëtam: *Dic mihi, quid feci, nisi non sapienter amavi?* Et in Propheta: *Quid vides Amos?* *trullam commentarii.* Et ad *quale*, πῶς Græci *substantiam* sæpe reddunt: Latini quoque, ut: *qualis res est homo?* *animal ratione præditum.* Nam & qualitatem compositum naturale vocant quidam, ut Cicero in Academicis, sicut Stoici ποιότητα. Jam vero quid dicunt esse prædicari *in quid?* Ea, inquit Porphyrius, prædicari in quid, quæcunque convenit eum, qui interrogatus est, *quid est* aliquid? reddere. Atqui ad hujusce rei intellectum necesse est evolvisse totam philosophiam, quæ est de natura: Neq; enim Aristoteles ipse in libris Topicis tot verbis tam alte, tam anxie repetitis explicare voluit, quid *genus* esset, quid *species*, quæ dicuntur per *quid*, & *accidens*, ac *proprium*, quæ per *quale*. De genere locutu-

accedamus ad id, cujus gratia sermonem istum incepinus.

Dies

»rus Porphyrius *patrem & patriam* dicit
 »esse genus. In qua lingua? in Phoenicia credo. *Et mihi genus a Jove summo est*, inquit ille. Et, *genus, qui dicitur Olympos*: quod & ipse ostendit Porphyrius suo exemplo: *sive a parente, inquit, sive a patria. Sic enim Orestem a Tantalolo dicimus habere genus: Hylum ab Hercule. Rursus: Pindarum genere Thebanum esse, Platonem vero Atheniensem. Est enim patria principium cujusque generationis, ut Pater. Non dixit, Tantalum esse Orestis genus, aut Thebas Pindari. Differentiam Porphyrius finit, qua abundat species supra genus, quasi non & abundet risibili homo supra animal, quemadmodum & rationali. Quod si dicatur, non eatenus esse speciem supra genus, responsioni huic aqua hærebit, quod ajunt, *petitur principium*, & vitiosissima erit definitio, nempe perplexa, & id, quod accuratius esset explicandum & declarandum, pro luce inferetur minus etiam obscuri. Quum enim ex accessione differentiarum ad genus constituitur species, quomodo tu in defini-*

fini-

Dies hic destinatus est ad publice enunciandos & creandos Doctores, qui secundum leges Academicas facultati Juridicæ adscriban-

*8. Philo-
phi, Medi-
ci, Jcti,
Theologi
specie dif-
ferunt.*

definitione differentiarum de specie meminit tanquam jam nota & explicata? Cedo quas differentias affers? Miramur earum penuriam dicet esse Aristoteles, nec ullis nos rebus, quum magis indigeamus, magis carere, *Rationabile* est hominis differentia: vix aliam proferunt simplicem, nec ea ipsa est hominis ex sententia Philosophorum. Nam & angeli sunt rationales, quos illi vocant Deos, & quidem animalia rationalia. Quod si in adjectivo illo, rationale, animal pro substantivo intelligas, potius erit justa definitio, quam differentia. Sed *rationale* dicunt differentiam, *capacem disciplinæ* dicunt proprium. Quid hoc plus habet aut minus, quam illud. Quæso, *bipes*, & *quadrupes* & *volatile*, & *aquatile*, quæ ab Aristotele & Porphyrio pro differentiis ponuntur, implent rationem, illam differentiarum, quæ essentiam dicunt & formæ rationem, & *diffinitionis* essentialibus sint aptæ, quum *accidens* designent? Quod si & hæc sint

D

diffe-

scribantur. Sunt enim, ut nostis, qua-

»differentiæ, quid Aristoteles differen-
 »tiarum inopiam deflet? Quomodo
 »hæc congruunt cum hoc Porphyrii
 »dicto? Interius autem perscrutantes
 »non quodlibet eorum, quæ sub eo-
 »dem genere sunt, dividendum esse,
 »differentiam, sed quod ad *esse* condu-
 »cit, & quod quid erat, esset, & ejus
 »rei partes? Ergo bipes, aut volatile
 »non sunt *differentiæ*. Verum enim
 »vero quis hoc dictum intelligat, quis
 »ullam assignet differentiam tam arctis
 »limitibus conclusam? Non immerito
 »Aristoteles ait, nos differentiarum ve-
 »xari paupertate, si differentiæ omnes
 »ad tam exactam censuram æstimantur,
 »Quis vero scit, an *mortale* ad esse ho-
 »minis conducat. Quasi vero non
 »possint homines esse *immortales* ex Dei
 »munere, ut anima: corporeum vero
 »& incorporeum non formam attin-
 »gunt sed materiam, quæ pro *differen-*
 »»*tiis* ponunt in ordinatione. Quid
 »quod Quintilianus mortale & immor-
 »tale species dicit esse animalis generis.
 »Sed *Rhetoris* dictum parum exacte ad
 »philosophiæ formulas dicit esse torna-
 »tum: quale illud est Ciceronis, & Cice-
 ronem

---

 quatuor genera Docentium in A-
 cade-

---

ronem secutorum Senecæ, Victorini, & Capellæ, *Romanum & Trojanum species* esse hominis, quum non sint *hominis* sed *nationis*; neque enim ad *essentiam* hominis pertinent, sed ad *accidens*, & de suis individuis non in *quid* prædicantur, sed in *cujus*. Nam, quod dicitur *humanum genus*, & de genere hominum, alios Romanos esse, alios Trojanos, genus eo loci pro *gente* sumitur aut *natione*, aut *forma & ratione* & modo, ut *genus vini*, *genus cibi*, *genus dicendi*, *genus belli*. Sed hæc omnia ita sunt *perplexæ & obscure definita*, ut mirum non sit, labi in eis magnos viros & contraria inter se dicere. *Bipedem* Aristoteles *differentiam* facit, & Aristotelem secutus *Quintilianus*. *Porphyrus* dicit esse *proprium*. *Martianus* etiam sic finit *differentiam*: est *sufficiens* ad id, quod susceperis, *discretio*. Et alio loco: *differentia est sufficiens* quæstioni *discretio*, ut, si quærat *inter hominem leonemque* quid intersit, respondetur, quod *homo mitis*, *leo ferus* sit, quod quidem nec *hominem*, a *mitibus* cæteris, nec *leonem* a *feris*,

cademis, Philosophorum, puta, Medicorum, Jurisconsultorum, & Theologo-

»aliis distinguit animalibus. Sic ille:
 »quæ omnia Porphyrius de Schola re-
 »jiceret, tanquam imperita. Sed de
 »*proprio* quid dicunt? *Porphyrius* pro-
 »prium in quatuor significatus dividit,
 »quod soli, quod omni, quod soli &
 »omni, quod soli, omni & semper.
 »*Quintilianus* etiam proprium dicit, aut
 »quod soli accidit, ut homini sermo,
 »risus, aut utique accidit, sed non so-
 »li, ut igni calefacere. Quomodo
 »potest *proprium* vocari, quod sit alii
 »*commune*? non secus, quam si bonum
 »dicas malum, album nigrum, cali-
 »dum frigidum, idque Aristoteles ve-
 »stat fieri: Nam bipes non *proprium* est
 »homini, sed *generale* & amplius. Nec
 »quod *aliquo tempore* inest soli, nisi et-
 »iam proprium dicas esse homini *bipe-*
 »*dem* esse, cum solus sedet domi cum
 »cane & equo, aut *a dextris* esse, quod
 »Aristoteles admittit. Quo nihil video
 »absurdius? Adde quam ineptum est
 »*tertii* rationis proprii exemplum Por-
 »phyrii: *canescere in senectute*. Atqui si
 »hoc omni homini accidit, semper ac-
 »cidit, nempe in senectute canescere.

Neque

logorum. At illud forte non no-
stis, aut certe non cogitastis, tot
novas hominum species a me fui-
se recensitas, quot docentium
Ordines retuli. Nihil tamen ve-
rius est; Accede tu iterum Aristo-
teles, & asserti hujus veritatem ad

D 3

ocu-

Neque enim Porphyrius canescere pro
exemplo dedit, & explicuit, in sene-
ctute, sed totum hoc est pro exemplo
datum, canescere in senectute. Sed
de verbis ne simus nimium solliciti,
conniveamus ad hæc minuta. Ajunt,
*differentiam & proprium non recipere ma-
jus & minus.* Ego vero non video,
cur unus homo non sit altero & *disci-
plina* capacior, & ad *navigandum* aptior,
aut ad *artem medicam*. Nam si *essen-
tia* capacitatis aut facultatis ad *disci-
plinas*, ad *navigandum* consideretur,
nihil magis recipit aut minus; tam e-
nim *alba* est hæc charta, quam ille-
gypsus in *essentia* rei albæ. Et hæc
adeo obscura, involuta, difficilia tra-
duntur pueris paulo ante e ludo tri-
viali egressis, quæ non intelligunt,
grandes natu in philosophia detriti ac-
pene consumti. Hactenus Ludovicus
Vives.

oculum demonstra. *Specie differunt*, inquis, *quæ unione opus habent*. Quod si verum est, uti verum esse jam ostendimus, profecto non solum Philosophi a Medicis, hi a Jctis, isti a Theologis specie differunt, sed & vereor, ne infinitæ Philosophorum & Jctorum & reliquorum species inde deduci ac monstrari possint. Ita videlicet raro conveniunt & sententiis & animo, sed sæpissime unione habent opus, quæ hæcenus aliquoties elocutus sum, quatuor nomina. Nolo rem parum jucundam pluribus verbis declarare, cum non dubitem, quin quilibet, quorsum tendam, facile sit intellecturus.

9. Philosophia, Medicina, Jurisprudentia, Theologia non solum specie differunt, At si Theologi & Jcti, & Medici & Philosophi specie differunt, specie etiam different disciplinæ, unde diversas appellationes istas Doctores sunt fortiti. Et quis vestrum neget, Theologiam, Jurisprudentiam, Medicinam, & Philosophiam differre specie, cum id fa-

fateantur omnes, cum id doceatur in omnibus scholis, cum ejus doctrinæ fructus præcipuus sit, vigilantia illa & attentio, ne specierum diversarum mixtura fiat, & ut nemo, quod in proverbio est, falcem mittat in messem alienam. Sed istud quidem jam non volo. Id potius intendo, quemadmodum quatuor facultatum Doctores dixi esse homines diversæ speciei, ita & facultates ipsas assero esse *animantia* specie diversa. Haud dubie & hoc assertum rideret Lipsius, si viveret & audiret, uti risit doctrinam Senecæ. Forte & inter Vos, Auditores, haud pauci sunt, qui talia audientes ab irrisione, vel certe a suspiriis vix sibi temperant, & me plane stultum evasisse, aut saltem Stoicum esse factum arbitrantur. Notum enim est, quod Stoici justitiam, fortitudinem, prudentiam cæterasque virtutes, tam intellectuales quam morales ad classem animalium retulerint. Sed absit, ut istas Stoicorum ineptias

in mente habeam, quas ipse Seneca, quantus etiam Stoicus fuerit, false ludere, & ut ipse loquitur q) titil-

Stoicorum
sententia,
quod virtu-
tes, vitia,
affectus
sint ani-
malia.

q) Liceat & hic apponere sententiam Stoicorum latius a Seneca & expositam & irrisam Epistolo 113. »Desideras, tibi scribi a me, quid sentiam de hac quaestione: An iustitia, an fortitudo, prudentia cæteræque virtutes animalia sint. Hac subtilitate efficitur, »Lucili carissime, ut exercere ingenium inter irrita videamur, & disputationibus nihil profuturis otium terere. Faciam, »quod desideras, & quid nostris videatur exponam. Sed me in alia sententia profiteor esse. Puto quædam esse, »quæ decent phæcasiatum palliatum-que. Quæ sint ergo quæ antiquos moverint, dicam. Animum constat animal esse, cum ipse efficiat, ut fimus animalia, & cum ab illo animalia nomen hoc traxerint. Virtus autem nihil aliud est, quam animus quodammodo se habens, ergo animal est. Deinde virtus agit aliquid: agi autem nihil sine impetu potest; si impetum habet, qui nulli est, nisi animali, animal est. Si animal est, inquit, virtus, habet ipsam virtutem. »Quidni? habet se ipsam. Quomodo sapiens

Rationes
Stoicorum.

titillare non desit. Non meum *sed quia*
 id vitium est, si quod vitium in *secundum*
 ista assertione latet, sed vitium se- *commu-*
 culi. Mihi nihil imputari poterit, *nem do-*
 si *ctrinam,*
 si *corpore &*

piens omnia per virtutem gerit, sic vir-
 tus per se. Ergo inquit, & omnes artes
 animalia sunt, & omnia, quæ cogitamus,
 quæque mente complectimur. Sequitur,
 ut multa animalium millia habitent in
 his angustiis pectoris, & singuli multa
 simus animalia, aut multa habeamus
 animalia. Quæris, Responsio-
 nes ad ob-
 jectio-
 nes,
 quæque res ex istis animal erit, multa
 animalia non erunt. Quare? dicam,
 si mihi commodaveris subtilitatem &
 intentionem tuam. Singula animalia
 singulas debent habere substantias, ista
 omnia unum animum habent, itaque
 singula esse possunt, multa esse non
 possunt. Ego & animal sum & homo,
 non tamen duos esse dices. Quare?
 quia separati esse debent, ita dico, alter
 ab altero debet esse diductus, ut duo
 sint. Quicquid unum multiplex est,
 sub unam cadit naturam: itaque unum
 est. Et animus meus animal est, &
 ego sum, duo tamen non sumus
 Quare? quia animus mei pars est.

si ostendero , facultates illas quatuor

Rationes
Senecæ
dissentien-
tis.

»Tunc aliquid per se numerabitur, cum
 »per se stabit: ubi vero alterius mem-
 »brum erit, non poterit videri aliud.
 »Quare? dicam, quia quod aliud est, suum
 »oportet esse & proprium & totum, &
 »intra se absolutum. Ego in alia esse
 »me sententia professus sum. Non enim
 »tantum virtutes animalia erunt, si hoc
 »recipitur, sed opposita quoque illis *vitia*
 »& *affectus*, tanquam ira, timor, luctus,
 »suspicio. Ultra res ista procedet, o-
 »mnes *sententia*, omnes *cogitationes* ani-
 »malia erunt, quod nullo modo reci-
 »piendum est. Non enim quicquid ab
 »homine fit, homo est. *Iustitia* quid
 »est, inquit. *Animus* quodammodo se
 »habens, itaque si animus animal est,
 »& iustitia. Minime, hæc enim *habitus*
 »*animi* est, & quædam vis. Idem a-
 »nimus in varias figuras convertitur, &
 »non toties animal aliud est, quoties
 »aliud facit, nec illud, quod fit ab animo
 »animal est. Si iustitia animal est, si
 »fortitudo, si cæteræ virtutes, utrum
 »desinunt animalia esse subinde, ac
 »rursus incipiunt, an semper sunt? De-
 »sinere virtutes non possunt: ergo mul-
 »ta animalia, imo innumerabilia in hoc
 animo

tuor Academicas ex communi &
rece-

animo versantur. Non sunt, inquit, *multa*, quia ex uno religata sunt, & *partes unius* & membra sunt. Talem ergo faciem animi nobis proponimus, qualis est *hydra multa* habentis *capita*, quorum unumquodque per se pugnet, per se noceat. Atqui nullum ex illis capitibus animal est, sed animalis caput: cæterum ipsa unum animal est. Nemo in chimæra leonem esse animal, dixit, aut draconem: hæ partes erunt ejus, partes non sunt animalia. Quid est, quo colligas justitiam animal esse? Agit, inquit, aliquid, & prodest. Quod autem agit aliquid & prodest, impetum habet; *quod autem impetum habet, animal est*. Verum est, si *suum* impetum habet; suum autem non habet, sed *animi*. Omne animal, donec moriatur, id est, quod coepit: homo, donec moriatur, homo est: equus item & canis: transire enim in aliud non possunt. Justitia, id est animus, quodammodo se habens, animal est. Credamus. Deinde animal est fortitudo, id est animus quodammodo se habens. Quis animus? Ille, qui modo justitia erat: tenetur in priore animali: in aliud animal ei trans-

recepta doctrina corporibus pariter,

»transire non licet. In eo illi, in quo
 »primum esse coepit, perseverandum
 »est. Prætera *unus animus duorum ani-*
 »*maliū* esse non potest, multo minus
 »*plurium*. Si iustitia, fortitudo, tempe-
 »rancia cæteræque virtutes animalia
 »sunt, quomodo unum animum habe-
 »bunt? Singulos habeant oportet, aut
 »non sunt animalia. Non potest unum
 »corpus plurium animalium esse, hoc
 »& ipsi fatentur. Iustitiæ quod est cor-
 »pus? Animus. Fortitudinis quod est
 »corpus? Idem animus. Atqui unum
 »corpus esse duorum animalium non
 »potest. Sed idem animus, inquit,
 »iustitiæ habitum induit, & fortitudinis
 »& temperantiæ. Hoc fieri posset, si
 »quo tempore iustitia esset, fortitudo
 »non esset, quo tempore fortitudo esset,
 »temperantia non esset. Nunc vero
 »omnes virtutes simul sunt. Ita quo-
 »modo erunt singula animalia, cum
 »unus animus sit, qui plusquam unum
 »animal non potest facere? Denique
 »*nullum animal pars est alterius animalis* :
 »iustitia autem pars est animi, non est
 »ergo animal. Videor mihi in re con-
 »fessa perdere operam. Magis enim in-
 dignan,

ter , & animabus esse præditas,
specie

dignandum de isto , quam disputan-
dum est. Nullum animal alterius
pars est. Circumspice omnia corpora :
nulli non color proprius est, & figura
sua & magnitudo. Inter cætera, pro-
pter quæ mirabile divini artificis in-
genium est, hoc quoque existimo, quod
in tanta copia rerum nunquam in idem in-
cidit : etiam similia quæ videntur, cum
contuleris, diversa sunt. Tot fecit ge-
nera foliorum , nullum non sua pro-
prietate signatum, tot animalia, nulli
similitudo cum altero convenit. U-
tique aliquid interest. Exegit a se,
ut quæ alia erant & dissimilia,
essent, & imparia. Virtutes, ut di-
citis, omnes pares sunt , ergo non
sunt animalia. Nullum non ani-
mal per se aliquid agit. Virtus autem
per se nihil agit, sed cum homine. O-
mnia animalia aut rationalia sunt, ut
homines, ut dii, aut irrationalia, ut
pecora. Virtutes utique rationales
sunt. Atqui nec homines sunt, nec
Dii, ergo non sunt animalia. Omne
rationale animal nihil agit, nisi pri-
mum specie alicujus rei irritatum est,
deinde impetum cepit, deinde assensio,
con-

specie diversis. Si enim istud demon-

»confirmavit hunc impetum. Quid sit
 »assensio, dicam. Oportet me am-
 »bulare: Tum demum ambulo, cum
 »hoc mihi dixi, & approbavi hanc o-
 »pinionem meam. Oportet me sedere,
 »tunc demum sedeo. Hæc assensio in
 »virtute non est. Puta enim, pruden-
 »tiam animal esse, quomodo assentietur.
 »Oportet me ambulare? Hoc natura
 »non recipit: prudentia enim ei, cujus
 »est, prospicit, non sibi. Nam necambu-
 »lare potest, nec sedere: ergo assen-
 »sionem non habet. Quod assensionem
 »non habet, rationale animal non est.
 »Virtus, si animal est, rationale est. Ra-
 »tionale autem non est, ergo nec animal.
 »Si virtus *animal* est, animal autem *bonum*
 »est, *omne bonum animal est*. Hoc nostri
 »fatentur. Patrem servare bonum est,
 »& sententiam prudenter in senatu di-
 »cere bonum est, & iuste decernere
 »bonum est. Ergo & patrem servare
 »animal est, & prudenter dicere ani-
 »mal est, eousque res excedet, ut risum
 »tenere non possis. Prudenter tacere
 »& cœnare bene, bonum est, ita &
 »tacere & cœnare animal est. Ego me
 »hercle, *titillare* non desinam, & mihi
 ludos

Inepritudō
 subtilium
 disputatio.

monstravero, quis est, qui negare fit

ludos ex istis subtilibus ineptis facere. Ju- num Stoi-
stitia & fortitudo si animalia sunt certe, carum.
terrestria sunt. Omne animal terrestre,
alget, esurit, fitit: ergo justitia alget,
fortitudo esurit, clementia fitit. Quid,
porro non interrogabo illos, quam si »
guram habeant ista animalia? homi- »
nis, an equi, an feræ? Si rotundam, »
illis, qualem DEO dederint forsean, »
quæram, an & avaritia & luxuria & de- »
mentia æque rotundæ sint? Sunt enim, »
& ipsæ animalia. Si has quoque cor- »
rodundaverint, etiamnum interroga- »
bo, an prudens ambulatio animal fit, »
nec ne? Confiteantur necesse est, »
Deinde dicant, ambulationem esse a- »
nimal, & quidem rotundum. Ne- »
putes autem, me primum ex nostris »
non ex præscripto loqui, inter Clean- »
them & discipulum ejus Chrysippum, »
non convenit, quid sit ambulatio. »
Cleanthes ait, spiritum esse a princi- »
pali usque in pedes permissum, Chry- »
sippus ipsum principale. Quid est, »
ergo, cur non ipsius Chrysippi exemplo, »
sibi quisque se vindicet, & ista tot, »
animalia, quot mundus ipse non po- »
test capere, derideat. Non sunt, in- »
quit,

fit ausurus, omnes quatuor facultates

»quit, virtutes multa animalia, &
 »tamen animalia sunt. Nam quem-
 »admodum aliquis & poëta est, &
 »orator, & tamen unus; sic virtu-
 »tes istæ animalia sunt, sed multa
 »non sunt. Idem est animus & ju-
 »stus & prudens & fortis, ad singu-
 »las virtutes quodammodo se habens.
 »Sublata est quæstio. Convenit nobis:
 »Nam & ego interim fateor, animum a-
 »nimal esse postea visurus, quam de ista
 »re sententiam feram. Actiones ejus
 »animalia esse nego. Alioquin & omnia
 »verba erunt animalia & omnes versus.
 »Nemo, si sermo prudens, bonum est,
 »bonum autem omne animal est: ser-
 »mo ergo animal est. Prudens versus
 »bonum est, bonum autem omne a-
 »nimal est, versus ergo animal est. I-
 »taque: *arma virumque cano* animal est,
 »quod non possunt rotundum dicere
 »cum sex pedes habeat. Textorium
 »inquis, totum me hercle illud est, quod
 »cum maxime agitur, dissilio risu, cum
 »mihi propono solæcismum animal
 »esse & barbarismum, & syllogismum,
 »& aptas illas facies tanquam pictor,
 »assigno. *Hæc disputamus attractis super-*
ciliis

tates esse animantia specie differentia.

At

ciliis, fronte rugosa. Non possum hoc, Utiliores doctrinæ de virtute & ejus studio.
 loco dicere illud Cæcilianum: *O tristes, ineptias!* ridiculæ sunt. Quin itaque, potius aliquid utile nobis & salutare tractamus, & quærimus, quomodo ad virtutes venire possimus, quæ nos ad illas via adducat: Doce me, non an fortitudo animal sit, sed nullum animal felix esse sine fortitudine, nisi contra fortuita convaluit, & omnes casus antequam exciperet, meditando prædomuit. Quid est fortitudo? momentum humanæ imbecillitatis impugnabile: quod qui circumdedit sibi, securus in hac vitæ obsidione perdurat. Utitur enim suis viribus, suis telis. Hoc loco tibi Posidonii nostri sententiam referre volo. *Non est, quod unquam fortunæ armis putes esse, te tutum, tuis pugna contra ipsam, fortuita, non armant.* Itaque contra hostes instructi contra ipsam inermes sunt. Alexander quidem Persas, & Hyrcanos, & Indos, & quicquid gentium usque ad Oceanum extendit Oriens, vastabat, fugabatque; sed ipse modo occiso amico, modo amisso jacebat in-

E

tene-

10. Proba-
tur asser-
tum.

At hoc opus erit, hic labor erit,
ista demonstrare. Aliis forte, mi-
hi

»tenebris, alias scelus, alias desiderium
»suum moerens, victor tot regum at-
»que populorum iræ tristitiæque suc-
»cubuit. Id enim egerat, ut omnia
»potius haberet in potestate, quam af-
»fectus. O quam magnis homines er-
»roribus tenentur, qui jus dominandi
»trans maria cupiunt mittere, felicissi-
»mosque judicant, si multas per milites
»provincias obtinent, & novas vete-
»ribus adiungunt, ignari, quod sit il-
»lud ingens paratumque regnum. Im-
»perare sibi maximum imperium est.
»Doceat me quam sacra res sit justitia,
»alienum bonum spectans, nihil ex se
»petens, nisi usum sui. Nihil sit illi
»cum ambitione famaque; sibi placeat.
»Hoc ante omnia sibi quisque persuade-
»at. Me justum esse gratis oportet. Parum
»est, adhuc illud persuadeat sibi. Me in
»hanc pulcherrimam virtutem ultro et-
»iam impendere juvet; ut tota cogitatio
»a privatis commodis quam longissima
»aversa sit. Non est, quod spectes, quod
»sit justæ rei præmium majus, quam
»justum esse. Illud adhuc tibi affige,
»quod paulo ante dicebam: nihil ad
rem

hi res erit præstita facillima. In-
cipiam,

rem pertinet; quam multi æquitatem
tuam noverint. Qui virtutem suam
publicari vult, non virtuti laborat,
sed gloriæ. Non vis esse justus sine
gloria? at mehercules sæpe justus esse
debebis cum infamia. Et tunc, si
sapis, mala opinio bene parta dele-
ctat. Hactenus Seneca. Cave tamen
ne putes, me omnia approbare, quæ
hic Seneca contra ineptientes Stoicos
disputat, multa enim sunt, quæ hic
monere possem, si instituti ratio id
permitteret. Sufficiat, si dicenda in
summam contraham. Initio vel hæc
disputatio sufficienter probat, quantis
ineptiis & litigiis gravissimi illi Stoici
operam dederint, ad nihil aliud aptis,
quam ut discipulos suos sub specie sa-
pientiæ excitarent ad inanes logoma-
machias & sophistications; Deinde
Senecam etiam ejusmodi ineptiis ad-
suetum, & in ipsa harum expugnatio-
ne non raro ipsum ineptire, & sophi-
sticationes sophisticationibus repelle-
re velle. Quid opus tot ambagibus
in re evidenti? Si tollas thesin, ani-
mum esse animal, sua sponte corrumpit
Stoicorum conclusio, quod virtus sit

Varia mo-
nita circa
preceden-
tem Senecæ
Epistolam.

cipiam, cum venia facultatis Theologicae & absque præjudicio superioris

Ostenso
ineptiarum, quibus
Stoici probare voluerunt, animum esse animal.

animal, quia nulla alia basi nititur, quam quod virtus sit animus quodammodo se habens. At videamus, quomodo Stoici probent, *animum esse animal. Id constat, inquit, quia animus efficit, ut simus animalia, & cum ab animo animalia nomen traxerint.* Has ineptias sicco pede transit Seneca, imo *interim fatetur animum animal esse.* Quid dicitis? si ideo animus est animal, quia efficit, ut simus animalia, ideo anima rationalis erit homo, quia efficit, ut simus homines, ideo faber lignarius vel scriniarius erit mensa, quia efficit mensas. Si ideo animus est animal, quia ab animo animal dicitur, caro etiam erit carnifex, quia a carne carnifex dicitur, ars erit artifex, quia ab arte artifex dicitur. Quid unquam absurdius, quid viro gravi indignius dici poterat? Serio procedendum est cum insanire affectantibus, & tentandum, an pudor in iis excitari possit. Si ineptias ipse cum illis, si cum Seneca eos *titillare* velis, nunquam eos emendabis. *Æque enim ineptit, qui in titillatione aliorum delectationem quaerit,*

rioris loci, qui illi jure debetur
ma-

rit, quam qui titillari cupit. *Æque ineptit, qui Stoicis concedit, *animum esse animal*, ac ille, qui *actiones animi pro animalibus habet*, ergo nihil promovit Seneca, dum prius concedendo posteriorius impugnat. Porro nescio, an majores sint ineptiæ Stoicorum, quibus volunt probare, *animum esse animal*, an Senecæ, quibus voluit probare, *virtutem non esse animal*. Si *virtus, inquit, animal est, virtus autem bonum est,**

Similes ineptiæ Senecæ probare volentis, quod virtus non sit animal.

*omne bonum animal est, & tum misere ludit probando per exempla, quod multa bona evidenter non sint animalia. Mallem ut ejusmodi ineptiæ plus quam pueriles non admixtæ fuissent a Seneca. Haud dubie enim vel levissimus Stoicorum tyro ipsi ostendere potuisset fallaciam a Seneca in argumentando commissam. Nunquam ex doctrina, quod virtus sit animal, sequitur, omne bonum esse animal, adeoque frustra hanc conclusionem nonnisi in Senecæ cerebro natam impugnat Seneca. Quid respondisset Seneca, si quis ita conclusisset: Si *leo est animal, leo vero corpus est, ergo omne corpus, & v. g. arbor, lapis, &c. est animal?* Quid re-*

maximo, a Jurisprudencia nostra.

An

spondisset, si quis ei objecisset: *Si Seneca est Philosophus, Seneca vero est bipes, aut maritus, ergo omne bipes, & v. g. cuculus, omnis maritus & v. g. Marcolphus est Philosophus?* Scilicet vitium in forma est. *Si virtus animal est, virtus autem bonum est, non omne, ut Seneca dicebat, sed quoddam bonum est animal.* Sed hoc posito omnes illæ titillationes Senecæ, quibus per varias instantias probare intendit, quod non omne bonum sit animal, evanescent. Cæterum nec *Cacilianus* peccavit, quod omnes ejusmodi Philosophorum ineptias *tristes* vocaverit, nec *Seneca*, quod *ridiculas*. Utrumque enim prædicatum commode iis poterit applicari. *Tristes* sunt, quatenus Philosophi *tristes* tanquam si doctrinæ utiles essent, eas *attractis superciliis* & *fronte rugosa* inculcant discipulis, & de iis serio disputant; *ridicula*, quatenus homines præjudiciis stultæ autoritatis non penitus immergi palpabiles istas & vix pueris condonandas stultitias certe & distincte cognoscunt, & non ira nec commotione sed contemptu & irrisione dignas esse judicant. Felices interim erant conditio-

nes.

Ineptiæ
quatenus
diverso re-
spectu tri-
stes & ri-
diculæ

An negabitis Jurisprudenciam ha- (i) *Juris-*
 bere corpus, quæ multa corpora *prudenci-*
 habet, & ipsa specie inter se diffe- *am habere*
 rentia. Habet Corpus juris r) *multa cor-*
 Civi- *pora.*

nes illorum temporum, quibus Stoicus honore, bonis & vita salvis stultitias Stoicorum tuto ridere & eos titillare poterat. Nobis hodie non ita semper licet esse tam felicibus, cum sæpe ineptiæ hominum tristium attractis superciliis & fronte rugosa propositæ tantum non vim legum pœnaliû per jura canonica & horum reliquias apud Protestantes etiam obtinuerint, & *tristes* effectus ope piæ crudelitatis in earum contemtoribus producere soleant. Unde adhuc dum serio precandum est iis, qui ejusmodi tristes ineptias abhorrent: *Ab attractis superciliis Et fronte rugosa Stoicorum, ineptias ut præcepta sapientiæ inculcantium, libera nos Domine.*

r) Per jus enim intelligitur hic ipsa Jus pro ar-
 jurisprudencia, id est, ut Ulpianus ex te sumtum
 Celfo id describit *l. 1. pr. de just. Et jure,* & jurispru-
 jus est ars equi & boni, aut ipse eam de- dentia sunt
 finivit *l. 10. §. 2. eod. jurisprudentia est di-* *synonyma.*
vinarum atque humanarum rerum notitia,
justi atque injusti scientia. Neque enim
 cum Felmanno *in comment. ad d. l. 10. Et*

Civilis, Corpus juris Canonici, Corpus juris Saxonici, Corpus juris militaris, & quis omnia jurisprudentiæ corpora enumeraret? Sed forte corpora ista vita carent, forte truncis, ficulis, lapidibus & similibus sunt annumeranda. Imo vero spiritu intus aluntur, nec destituta sunt animo tanquam causa multarum & infinitarum actionum in republica Leges, Canones, capitula, constitutiones, articuli, uno verbo leges & consuetudines, potissimum tamen leges scriptæ & visibiles sunt Corpus Jurisprudentiæ; rationes legum invisibiles, sunt anima legum, & vegetativa & sensitiva & rationalis. Modo enim

Et animam vegetativam sensitivam

§. 2. nimium subtili & in recta ratione parum fundata distinctione inter juris artem & jurisprudentiam utente, facimus, etsi facile concedamus eidem, quod jurisprudentia sit vel consultatoria, vel legislativa, vel judicialis, & ambæ definitiones modo memoratæ possint ad singulas illas tres species, accedente debita explicatione, applicari.

enim Legis ratio verba legis i. e. *vam*, & corpus jurisprudentiæ extendit, *rationalem.* ecce animam *vegetativam*, modo *sensus* legis dicitur: ecce *sensitivam*, modo *mens* legis vocatur ecce *rationalem.*

Facultatem Theologicam quod *u. (2) Theologia olim erat mere spiritualis,* attinet, illa initio tota, & quanta *erat,* & adeo corpore carebat. Non intelligo saltem Apostolorum tempora, & ubi libri novi fœderis nondum editi, ac Doctrina Christi nondum scripta erant, sed & tempora primitivæ Ecclesiæ, in qua docentes docebant simplicem ac puram atque vivificam doctrinam librorum novi fœderis. Sed postea *sed postea corporea evasit,* ea corporea facta est Theologia & adeo mere spiritualis esse desit. Non fert propositi ratio inquirendi, quo tempore id fieri inceperit. Id nosse sufficit animo harum rerum curioso, tum incepisse Theologiam corpore indui, cum traditiones Ecclesiasticæ & expositiones doctrinæ subtiliores simplicitati illi & per-

spicuitati pristinae accederent. Etsi vero optandum esset, hac incorporatione nunquam mutatam fuisse pristinam Theologiae faciem, etsi non diffitear, corpoream Theologiam magnam, & forte maximam, partem esse Theologiam larvatam, non tamen animus est, omnem corporeitatem Theologiae extirpare velle aut inutilem dicere. Multa sunt in rerum natura & utilia & minime suo movenda loco, quae vel causas vel occasiones certe habuere non optimas. Ita Medicinae occasio morbi sunt, & tamen quamdiu aegrotant homines, sine absurditatis nota non possunt remediis medicis privari, sub praetextu, quod medicamenta corrumpant sana corpora, & quod cibi durioris concoctionis conservent sanitatem stomachi. Interim meum non erit, ut differentiam ostendam, & signa, quibus Theologia corporea larvata a vera possit discerni. Pertinet ea res ad curam Venerandorum Dominorum Theologorum.

No-

*eaque
partim
larvata*

*partim ge-
nuina.*

*Utriusque
expōsitio
relinquen-
da Domi-
nis Theo-
logis.*

Nobis jam alia restant agenda ^{12.}*Theologia Scholastica* scilicet id non est omittendum, sed commemorationem pariter ac meditationem ulterio^{lastica}rem requirit. ^{corporei-}*tatem dis-*
Theologia Scholastica ante refor^{simulavit.}mationem etsi crasso corpore fuerit induta, noluit tamen hanc corporeitatem suam fateri, sed operam dedit maximam, ut istam materiae molem sub nomine spiritualitatis meræ astute occultaret. Unde ^{Post refor-}*mationem* observatu non indignum est, quod, ^{in confesso} si recte memini, demum post reformationem a Theologis prote^{est, Theo-}stantibus corporeitas Theologiæ ^{logiam} dissimulari desierit. Ex hoc enim ^{habere} tempore notum est *Corpus* doctrinæ Philippi, *corpus* doctrinæ Julium, & similia, sive id factum fuerit a Theologis ex sincera confessione, quod morbi, Ecclesiam etiam post reformationem afficientes non patiantur adhiberi doctrinam mere spiritualem, sive etiam tituli hi doctrinæ Theologicæ originem sumserint ab honesta imitatione & æmulatione *JCtorum*,
ad

ad sua juris corpora ubique provocantium.

13. *Consensus Theologorum & Jurisconsultorum in impediendis novis doctrinis.* Quia enim facultatum istarum duarum, Theologicæ & Juridicæ, utraque (relicta cura corporis humani facultati Medicæ) animi humani felicitatem pro scopo habent, æternam Theologica, temporalem Juridica, non mirandum est, quod potissimum a reformationis tempore id observare licuerit, inter utriusque facultatis Doctores perpetuam fere harmoniam & honestam æmulationem viguisse, & cum connexæ esse debeant felicitas temporalis & æterna, utramque facultatem vigilasse sedulo ac diligenter, ne per falsam doctrinam alterutrius communis scopus damnum pateretur. Quare & hodiernum inveniuntur utriusque Facultatis Mystæ, qui fratres exhortantur, vel in publicis scriptis, vel clanculum per literas & consilia, ne patiantur doctrinæ hætenus receptæ, tanquam causæ communi, præjudicium fieri per novaturientes doctrinas aliorum,

numerum quinarium, ausu temerario & detestando, *ex numerorum parium classe eximere satagentium, s)*
 quique

s) Fuerunt ex Auditoribus, quibus hæc propositio obscurissima visa est, dicentes videlicet, nullum unquam hominem sanæ mentis statuisse, numerum quinarium esse parem, adeoque etiam non potuisse ullum eximere inde numerum quinarium, multo minus potuisse alios huic ausui tanquam temerario irasci, cum non entis nulla sint prædicata. Sed hi statim acquieverunt, simulac eos interrogavi, annon recordarentur proverbii Germanici: *Es ist ein guter ehrllicher Mann, er läst fünffe gerade seyn; vel: Es ist ein verdrießlicher eigensinniger Kerl, man bedencke nur, er will nicht mehr fünffe gerade seyn lassen* &c. Quod vero proverbium Germanicum verbis latinis hic proposuerim, factum est, ut acrimoniam ironiæ obscuritate temperarem, cujus sensus est, quod post reformationem hodiernam etiam præjudicium autoritatis apud Protestantes in Academiis regnet, & quod duæ facultates superiores hæctenus tantum non ubique detectionem palpabilem harum reliquiarum Papatus satis crassarum,

Explicatio temeritatis eorum, qui numerum quinarium ex numerorum parium classe eximere voluerunt.

quique omnem adhibent indu-
striam, ne corpus doctrinæ utrius-
que damnum patiatur ullum.

14. *Diffe-
rentia in-
ter corpo-
ra & ani-
mas Juris
prudentiæ
& Theo-
logiæ.* Quemadmodum autem' inter
corpus doctrinæ Theologicæ, &
corpus Juris ingens est diversitas,
ita & anima utriusque facultatis
non est eadem. Diximus ratio-
nem esse animam jurisprudentiæ,
sed SS. Theologia longe alia gaudet
anima, scilicet revelatione, cum
de rebus tractet, ad quæ ratio ne-
quit attingere. Et cum ratio, in
jurisprudentia, tanquam regina le-
gibus ceu corpori præsit, aliter
plane se res habet in Theologia,
ubi videlicet contenta esse debet
ratio, si ipsi ministerii gloria relin-
quatur, & si tantum non ut hostis
tractetur aut mancipium.

15. *Corpo-
ra & ani-
ma (3) Fa-* Jam vero non obscurum erit di-
vinare de corpore & anima facul-
tatum

---

farum, tanquam crimen maxime hor-
rendum conjunctis viribus persecutæ
fuerint.

tatum duarum, quæ restant. De *cultatis*
Corporibus res erit planissima, etsi *Medica &*
eorum vocabula non soleant intui- (4) *Philo-*
tu illarum facultatum usurpari. *sophica.*
Vis exempla corporum facultatis
Medicæ cogita v. g. Galenum, Hip-
pocratem, Sennertum; Vis Phi-
losophicæ, cogita Aristotelem,
Cartesium, Gassendum, & utrobi-
que infinita alia. Anima facultatis
Medicæ experientia est, Philoso-
phicæ, autoritas, ut quando de
puritate sermonis, de quantitate
Syllabarum, de flosculis rhetoricis,
de factis in historia Philosophus
differit. Scio quidem & Medicam
facultatem & Philosophicam ratio-
ne ut anima uti, sed tamen nec
illud negari potest, in medicina
experientiam superare rationem,
uti revelatio in theologia rationem
superat, & in facultate Philoso-
phica, rationis usum certe non esse
universalem, cum quoad discipli-
nas memoratas rationis usus sit
exiguus, contra vero in Jurispru-
dentia ratio utramque faciat pagi-
nam,

nam, t) & nec indigeat revelatione, nec acquiratur experientia, nec

Objectio
ex Hubero,
quod in Ju-
rispruden-
tia ratio
non ubique
fit atten-
denda.

1) Sed huic videtur objici posse, quod Clericus *Biblioth. univ. Tom. 6. p. 466.* ex ULRICI HUBERI tractatu de concursu rationis & sacræ scripturæ refert his verbis: On montre dans le 3. chap. que ces Messieurs (*Brouwer & Roëll*) ont allegué mal a propos l'exemple de la *Jurisprudence*, pour faire voir, que la raison ét par tout souveraine. Ils disent, qu'on y considere d'abord les sens des Loix, qu'on tache de bien comprendre la pensée du Legislatteur, & qu'ensuite on la compare aux regles de l'equité, a laquelle toutes les loix se doivent rapporter. Mais M. *Huber* leur soutient, que la justice & l'equité naturelles ne sont pas les regles de la *Jurisprudence*, que l'on tromperoit les Juges & les Parties, si au lieu de leur citer des passages expres du Code, on leur alloit faire de longs raisonnemens sur le juste & injuste: que la science du droit naturel & de l'equité est une partie de la Philosophie, & que *Justinien l. 21. ff. de legib.* defend, de rechercher les raisons des choses qui sont etablies; parce qu'autrement on renverseroit plusieurs

nec etiam autoritate adjuvetur, sed potius corrumpatur.

Post-

siens choses certaines. Sed ad ista facilis est responsio. Respondeat pro seipso Huberus *Auspici. domest. orat. 9. p. 267. seq.* »Legum eruditio, inquit, vobis est» proposita sed ni *rationem* ubique con-» junctam teneatis, cœcam imperfe-» ctamque *juris scientiam* scitote vos ha-» bituros. Non solum *Philosophi* sed &» *Citi* hanc oportet esse sententiam: *Fe-*» *lix, qui potuit rerum cognoscere causas.*» Futilis & fluxa studiosi hominis disci-» plina fuerit, quæ in sola præceptorum» memoria sine luce rationis consistit.» Jurisprudentia ad *imperandum, judican-*» *dumque*, id est, ad sceptrum vibran-» dum nata & idonea facta est. Quid» autem res divinas & humanas imperio» temperat atque gubernat, nisi *ratio*?» Quid civium controversias & Reipu-» blicæ fata componit ac moderatur, nisi» *ratio*? Denique *Lex* ipsa quid est, nisi» *fontis & fundamentum* ejus sit *ratio*? *Ob-*» *jectatur*, sed immerito arti nostræ, quod» ipsi conditores ejus ita tradiderunt:» *Rationes eorum, que constituta sunt, in-*» *quiri non oportet*, idque propterea, quod» *non omnium, que a majoribus tradita sunt,*»

Responsio
ex eodem
Hubero.

14. *Transi-
tio ad
Proposi-
tionem.*

Postquam ita hæcenus satis ac
sufficienter demonstratum est, qua-
tuor facultates Academicas diver-
sis gaudere corporibus & animis;
non

»ratio reddi potest. l. 20. 21. de LL. quasi
»pudendum vel ignorantia vel servitutis
»asylum in his dictis contineatur. E-
»nimvero non ita Jctos inducere ani-
»mos oportere, uti quæ non intelligunt,
»improbare, legumque vigorem in æsti-
»matione sua pendere velint, dicere
»jam occupavimus. Id enim si proce-
»deret, multa, que nunc certa sunt, sub-
»vertentur, ait Neratius, in libro sexto
»membranarum. Satis est ad vindi-
»candam legum auctoritatem, eas non
»pugnare cum necessariis æternisque
»boni honestique regulis, et si cuncta
»rationum singularia post longam ævi
»memoriam forte minus sint conspicua.
»Sed qui Romanæ Jurisprudentiæ scru-
»tati sunt adyta, facile norunt, ejus-
»modi capita vel nulla, vel rarissima in
»libris Justiniani esse relicta; verum ut
»artis hujus initia ex ipsius naturæ prin-
»cipiis educta sunt, ita nihil imprimis
»huic fundamento, nisi incorruptæ ra-
»tionis cynosuræ conveniens, inædifi-
»catum est &c.» Scilicet aliud est, as-
serere

non credite, Auditores, ista a me ludendi aut jocandi causa esse allata. Quin potius ea, quæ hucusque disserui, nullum alium in finem a me sunt adducta, quam ut attentionem excitarem vestram, atque ut mihi ipsi viam panderem absque hæsitatione progrediendi in themate, de quo jam dicturus sum. Nimirum, uti inter homines fieri debet, ut probe gnari simus personarum, cum quibus frequentia habemus negotia, ne ab aliis, qui eorum personas mentiuntur, decipiamur, ita & Studiosis sapientiæ incumbit, ne decipiantur a larvis Theologiæ, Jurisprudentiæ, Medicinæ & Philosophiæ, & ut accurate præcognoscant, quænam sint criteria, quibus veras illas & genuinas sapientiæ filias a spuris & fucatis possint dignoscere.

F 2

Atque

ferere, rationem esse animam legum & jurisprudentiæ, aliud est, leges & jurisprudentiam sola ratione constitui. Nostra doctrina ut ex tota oratione constat, prius asserit, de posteriori loquitur objectio.

PROPO- Atque de reliquis quidem facul-
SITIO. tibus non amplius ero sollicitus,
 17. *Osten-* sed linquo eam doctrinam Vene-
denda randis, Gratosius, atque Clarissi-
differentia mis earum Mystis. De jurispru-
veræ & dentia forte non erit injucundum,
fucata si quædam, secundum ductum eo-
Jurispru- rum, quæ hæctenus de corpore &
dentia, ex anima jurisprudentiæ dixi, distin-
doctrina ctius considerentur, & ex modo
de corpore positis principiis ostendatur diffe-
& anima rentia veræ & fucatæ Jurispruden-
ejus. tiæ.

18. **COM-** Neque enim thema eligere po-
MENDA- tui, quod magis conveniret cum
TIO solennitate hujus diei; neque cre-
THEMA- didi, Vobis, Auditores, gratius quid
TIS ET atque acceptius offerri posse, quam
CAPTA- si sensibilia signa vobis exhibeantur,
TIO BE- bonos viros, (tales enim sunt Jcti
NEVO- genuini) a deceptoribus separandi.
LEN- Non tamen expediam hoc propo-
TIÆ. situm compto & ornato sermone,
 sed pergam sermone uti, simplici
 quidem, sed sincero. Cum nec o-
 rator sim, nec illum, qui larvatæ
 jurisprudentiæ fucum detrahere
 vult,

vult, ullo modo deceat, fucis oratorii imponere auditoribus, & affectuum suscitatione impedire quietam & liberam veritatis perceptionem. Quin & de Vobis, A. O. O. & D. H. eam spem voveo, ut non tam de corpore orationis meæ, quam de ejus anima solliciti sitis futuri, & ea, qua par est, modestia a Vobis contendo, velitis magis nucleum gustare eorum quæ dicturus sum, quam parum forte amœno ac parum dulci verborum cortici inhærere.

SECTIO II.

TRACTATIO. Jurisprudentiæ unicæ & veræ requisita.

S V M M A R I A.

TRACTATIO. XIX. *Jurisprudentia vera corpore gaudet & anima.*

XX. *Id est lege & ratione.* u) w)

u) *Simili ratione Hubero lex est liber.*

w) *Consensus ejusdem de moribus sub lege comprehensis.*

XXI. *Jurisprudencia legislatoria est spiritualis, x) Judicialis vero corporalis*
 x) *Parallelus locus Huberi de differentia inter Jurisprudentiam Principis & Judicis.*

re gaudet, id est verbis legis. y)

y) *Scopus trium orationum Huberi de statua Eugnomosynes.*

XXII. *Verba legis modo angustiora, modo angustiora comparantur cum corporibus pusillis & longioribus. Dictionum Baldi. z)* **XXIII.** *Inde orta*

z) *Bartoli, (an Baldi?) jocus de longis hominibus, expositus contra Wissenbachium & Feltmannum, ac Philosophice examinatus. Locus Bocealini parallelus.*

divisio interpretationis in restrictivam & extensivam. Utriusque fundamentum aequitas. aa)bb) **XXIV.** *Decla-*

aa)bb) *Huberi loci paralleli de aequitate. ratio dictorum exemplo de prohibita frumenti exportatione.* **XXV.** *Res-*

spondetur ad dubium, aequitatem scriptam non esse spiritum sed corpus. cc)
usque ad mm) **XXVI.** *Officium*

cc) *De controversia, an detur aequitas scripta, locus Wissenbachii.*

dd) *Senecæ judicium de Legibus ratiocinantibus.* ee)

ee) ff) gg) *Allegationes textuum juris Civilis.*

hh) *Genuina ratio, cur Justinianus adulteros a pœna capitali liberaverit.*

ii) *Stulta assertio, uxorem esse dotis dominam.*

kk) ll) *Allegationes textuum.*

mm) *Explicatio genuinæ rationis, cur partus ancillæ non sit in fructu.*

Jcti intuitu verborum legis & ejus rationis. nn) oo) pp) qq)

nn) *Consensus Huberi de conjungenda ratione & lege.*

oo) *Illustratio dictorum de idea boni Jcti.*

pp) *Differentia inter Jctum perfectum, & sapientem Stoicum. Varia notabilia de hoc ultimo.*

qq) *Allegatio textus.*

Accedite igitur Auditores, & ^{TRACTATIO.}quam primo loco vobis ex-^{TIO.}hibeo jurisprudentiam ve-^{19. Juris-}ram oculis mentis paululum atten-^{prudencia}tius perlustrate. Est rara avis in ^{vera corpo-}terris, & adeo raro conspiciendam ^{re gaudet}se exhibet. Ergo vel ex hoc capi-^{& anima.}te non supine, sed cum cura eam considerate. Vera Jurisprudencia viva est, & integra, falsa & larvata

vel mortua est vel truncata & mutilata. Vivit illa, quam jam ostendo, & integra est. Nam & corpus habet & animam, lege constat & ratione.

20. *Id est lege & ratione.* Dum legem dico, principaliter quidem jus scriptum intelligo, u), quod corpus visibile habet, verba in scripturam redacta, sed tamen non excludo consuetudines & mores, w) ubi corporis loco sunt facta
con-

Simili ratione Hubero lex est liber.

u) Eadem est sententia Huberi oratione 8. & 9. Legem & rationem conjunctim commendantis studiosis. *Lex, inquit orat. 9. p. 275. est liber, & quis liber, non est difficultis conjectura &c. Unus est liber, quam manu praefert Eugnomosyne, & hoc uno Justiniani libro studiosos juris inde ab initio contentos esse velim, satis magno tamen illo, qui universum disciplinae juridicae corpus amplectatur.*

Consensus ejusdem de moribus sub lege comprehendendis.

w) *Ignoscant, inquit alibi Huberus, dicti orat. 9. p. 283. quicumque fori porticus frequentant, si nec Advocatos, nec judices, aliter rationes inire permitto, quam ut legem & rationem pro summa, forte & unica, patrocinandae judicandaeque regula admittant, modo per legem non modo jus*

Roma.

continuata publica. Per rationem legis intelligo omnia, quæ pertinent ad genuinum sensum legis eruendum & mentem legislatoris intelligendam, ut postea ad facta singularia juste & convenienter applicari queat, quorsum pertinet etiam consideratio antecedentium & consequentium, naturæ item negotii, de quo agitur, & naturæ communis hominum sive affectuum, quibus communiter præditi sunt, qui talia negotia tractant, & quæ alia esse solent, ex regulis bonæ interpretationis observanda. Haud dubie tamen hic eminent ratio legis striçte dicta, hoc est occasio, quæ legislatorem impulit ad legem ferendam, & quam obtinere voluit per promulgationem legis.

Hæc vero dum percipitis Audi-^{21.} *Juris-*
tores, facile intelligitis, sermonem *prudencia*
meum non occupatum esse in ex-^{legislato-}
ponenda *Jurisprudencia* Principi-^{ria est spi-}
pis, ^{ritualis.}

F 5

pis,

---

*Romanum, sed Et propria cujusque gentis
statuta vel mores intelligantur &c.*

pis, x) quæ leges ferre docet, sed de jurisprudentia judiciali me loqui,

Parallelus
locus Hu-
beri de dif-
ferentia
inter juris-
pruden-
tiam Prin-
cipis &
Judicis.

x) Quæ hic de differentia inter jurisprudentiam principis & judicis summatim dico, illustrabuntur ex loco plane parallelo Huberi orat. 8. p. 252. seq. *Sicut regnantis, ait, atque judicantis admotum diversa ratio est, ita negari non potest, quin aliter Princeps aliter judex in legibus secundum equitatis regulas corrigendis versetur. Cum enim, quicquid Principi placuit, legis vigorem habeat, etiam hoc in potestate Principis inesse intelligitur, ut quibus casibus exercitio legum durior acerbiorque videatur, iis benigna dispensatione tabulas legum non tollat equidem sed vertat paulisper, aliterque decernat, quam mens & verba in hoc ipso casu faciendum fuisse dictabant, ita, quemadmodum Claudium Cæsarem fecisse modo retulimus, & quemadmodum senatus, qui vice principis judicabat, erga Fundani familiam statuere potuisset. At respectu judicis, qui solum minister juris est, vere dici queat, Legem esse rem surdam & inexorabilem, nihil laxamenti nec veniæ habere, si modum excefferis. Reges e contra esse homines, a quibus impetres, ubi jus, ubi injuria opus sit; esse gratiæ locum, esse beneficio, & irasci & ignoscere posse. Quapropter,*

qui, quæ leges latas explicat & applicat. Nam legislatoria illa mere
spi-

propter, si qua lex non dubii sensus aliquo loco prædura & iniqua videatur, non est in potestate judicis, aliter sententiam ferre, quam lex manifesta jubeat; sed ad Principem Regemve negotii arbitrium referri oporteret, qui non modo justitiæ sed & gratiæ dispensationem exercere potest; judicem vero clementiorem esse lege non oportet, ait Justinianus. Idem de juris interpretibus, quod in judiciis observandum est; non ille, si qua lex disputando inepta, inutilis aut injusta demonstrari queat, hoc agere debet, ut aliter consultus respondeat, quam legislatorem voluisse cognoverit. Ulpianus id auctoritate sua firmavit in libro quinto de adulteriis, l. 12. §. 1. ff. qui & a quib. manum. Ubi mulierem adulterii ream negat servos ancillasque manumittere posse, ne questionibus subducantur, nec quidem eos, qui extra ministerium mulieris fuerint, quod quidem perquam durum est, ait, sed lex ita scripta est. Refert hic inter alia se Huberus ad superius dicta de Claudio & Fundanio. Ita vero paulo ante p. 249. de utroque exemplo differuerat. Sit igitur hæc species æquitatis, quando lex nulla verborum ambiguitate laborans, factoque
propo-

spiritualis & rationalis esse debet
 nullo alligata corpori legum huma-
 narum

*proposito exacte conveniens, ob rationes aequi
 bonique flectitur & mitigatur, quemadmodum
 de Claudio Tranquillus memorat, eum saepe
 duritiem legum in judicando secundum a-
 quitatem esse moderatum. Si exemplum de-
 sideratis, non potest illustrius esse, quam
 quod Romae in senatu agitatum est, cum
 Pedanius secundus urbis praefectus a servo
 suo trucidatus esset. Vetus lex erat, ut fa-
 milia omnis, quae eodem tecto mansiverat,
 ad supplicium ageretur, & apud Funda-
 nium quadraginta utriusque sexus & omnis
 aetatis servi habitaverant. Non erat dubia
 mens legis, sed immane videbatur, tot in-
 nocentes ob scelus unius exitio dari. Ideoq;
 tota civitas misericordiam Senatus & equi-
 tatem implorabat, nec in ipso senatu deerant
 studia nimiam severitatem aspernantium. Sed
 lex & mos antiquus effecit, ut pars, quae
 supplicium desernebat, prevaleret. Ceterum,
 quod sententiam Ulpiani in l. 12.
 §. 1. qui & a quib. manum. attinet, ad quam
 etiam provocat Huberus in fine loci
 primi, ea est quidem communis de
 mente Ulpiani sententia; sed verius
 esse, Ulpianum hic verba legis captasse,
 eaque sine justa ratione justiori legis
 inter-*

narum & scriptarum, cum doctrina Politica doceat, principem his esse solutum. At legum interpretes & Judices, quibus parendi gloria relicta est, sunt legum ministri. Unde horum jurisprudentia non potest esse plane incorporea, etsi nullum sit dubium, rationi tanquam animæ magis auscultandum esse, quam verbis. Uti enim corpus & anima sunt partes hominis essentielles, inter quas tamen haud dubie anima est pars præcipua & nobilissima, ita & jurisprudentiæ partes essentielles sunt lex & ratio, y) ex illis tamen ratio verba legis diri-

Judicialis
vero cor-
pore gau-
det, (id est
verbis le-
gis,)

Ratione
legis ani-
mato,

interpretationi restrictivæ opposuisse, perspicue, ut puto, probavi in *dissert. de rite form. statu controv. circa usum jur. Justin. §. 41. & 42.*

y) In eo totus est Huberus, ut in tribus, quæ in *Auspiciis domesticis* extant, orationibus integris, scilicet 7. 8. & 9. a p. 225. ad p. 290. occasione statuæ Evgnomosynes, quæ fuit in foro Constantinopolitano juxta statuam Hermæ Emporii posita, quamque initio positionum

Scopus tri-
um Oratio-
num Hube-
ri de statua
Evgnomo-
synes.

dirigit & temperat, ut anima corpus.

22. *Verba legis modo angustiora, modo angustiora* Etsi enim Legislator intendat verbis legis sensum animi sui exprimere, evenit tamen non raro, ut modo verba sint angustiora mente, modo arctiora. Rarissime evenit, ut verba iuste & ad punctum efferant cogitata mentis. Habes & in natura corporis humani hujus rei simulacrum. Videmus non raro homines pusilli corporis magni

comparantur cum corporibus

tionum juris contractarum in effigie delineatam exhibuerat, exponeret, Evgnomosynen designare ipsam Jurisprudentiam, per sceptrum vero intelligi rationem, & æquitatem tanquam animam legis, per librum intelligi legem ipsam seu corpus juris. Adeoque non diffiteor, has orationes tres Huberi, tanquam quæ mihi occasionem dederunt ad meditationem præsentis oratione expositam, tantum non totas multum illustrare brevius a me hic dicta, & hanc causam esse, quod in gratiam eorum, qui isto Huberi libello destituuntur, hæctenus loca quædam scopo meo convenientia inde excerpterim, & in posterum excerpturus sim.

gno animo præditos esse, contra *pufillis & vasta corpora nonnunquam pufilla longiori-*
 anima regi: unde non sine acumi- *bus.*
 ne Baldus 2) brevis staturæ homo, *Dictum*
 ut *Baldi.*

2) Equidem Wissenbachius Exercit. Bartoli, (an
 G. ad Pand. th. 1. Bartolo hoc dictum Baldi?) jo-
 tribuit: *Jus dicentis officium, inquit, est cus de lon-*
latissimum. Nam & bonorum possessionem gis homi-
dare potest &c. l. 1. ff. h. t. Cur Ulpianus nibus ex-
dixit latissimum & non longissimum? Quia, positus
 inquit Bartolus, *homines longi raro sunt* Wissenba-
sapientes. Ratio profecto vix Mopse aliquo, chium &
nedum tanto viro digna. Hunc secutus Feltman-
 Feltmannus *in comment. ad d. l. 1. th. 2. num, &*
 eidem Bartolo id dictum tribuit, simul philosophi,
 Bartolum contra Wissenbachium de- ee exami-
 fendere cupiens. *Cur non longissimum? natus,*
 ait. *Respondet Bartolus, quia viri longi*
raro sunt sapientes. Cui graviter ideo ira-
 scitur Wissenbachius. *Sed voluit iste J-*
ctorum Deus ostendere, jus dicentem non de-
bere esse hominem bardum, sed prudentem.
Antiquitus autem longum hominem pro in-
sulso & blenno acceptum fuisse^t discimus ex
 Catullo, *carm. 68.*

ne tollat rubra supercilia

Longus homo est.

Neque id veterum diciturum cum Trajano
Boccalini, ragguagli di Parnasso cent. 1.

ut se adversus scommata, quæ a lon-

pag. 74. sic explicaveris, quasi per longum hominem intellexerit eum, qui sit tardus, morasque neccat, nam hoc Græcorum *μειγας*, quod idem est, quod stolidus, ac ineptus, haud admittit. Hodie frustra sollicitus sis, quia si audis Juvenal. sat. 15.

Terra malos homines nunc educat, atque pusillos.

Sed, quantum recordor, quamvis nesciam ubi, legi, non Bartolum, sed Baldum istius dicti esse autorem. Cum autem nec Bartoli nec Baldi opera ad manus sint, nec tanti res esse videatur, ut ex aliorum bibliothecis conquirantur, causam, cur magis ad Baldum quam Bartolum hic inclinem, saltem afferam. Ea vero in sequentibus Panciroli *de clar. leg. interpr. lib. 2. p. 202.* verbis latet: Baldo, qui corpore exiguus erat, ubi primum gymnasium ingressus est, ad pusillam hominis staturam ab auditoribus acclamatum fuisse dicitur: Minuit præsentia famam. Ab illo vero opportune responsum: Augebit cætera virtus. Quo dicto omnibus admirationem sui iniecit. At Philippus Cassolus, qui, ut memoria cæteris antecellebat, ita superbo titulo Doctorum Doctor vocabatur, ingenio fretus, se ex omnibus

ulti-

longioribus sæpe patiebatur, vindica-

ultimarum voluntatum questionibus ex tempore responsurum professus est. Statuta ad dicendum die, cum in magna expectatione esset, surgens Baldus interrogavit, ubi injure cautum reperiretur, parem non esse ejus, qui non vult, ei, qui non potest, conditionem. Ad primam interrogationem hesitante Philippo, cum Baldus de proposita questione legem ostendisset, (scil. leg. Pater Severinam 101. ff. de condit. & demonstr.) magnam gloriam retulit. Paucis, Baldus brevis staturæ & facetus erat, quas circumstantias in vita Bartoli non deprehendo; Valde igitur verosimile est, quod scomma illud ad pungendos longos homines brevitatem ejus irridentes, & ei exprobrantes, & nullam aliam ob causam, commentario suo ad titulum de jurisdictione inferuerit, sive jam commune proverbium tum temporis extiterit, quod longi homines raro sint sapientes, sive quod ipse Baldus primus ejus propositione iram longorum hominum & risum reliquorum excitare voluerit. Solemus enim ridere dicta inexpectata, alios non sine ingenio proferentis pungentia. Unde dixi, non sine acumine dictærium id fuisse a Baldo

dicaret, retorsionis quasi loco ita
com-

prolatum, scilicet non sine acumine
ingenii, etsi si serio ab ipso id prolatum
fuisset, facile agnoscam ipse, omni
judicio, adeoque multo magis acumine
judicii id carere. Sed hætenus dicta
ostendant facile, nil minus intendisse
Baldum vel Bartolum, quam ut men-
tem Ulpiani hic exponere voluerit.
Unde poterat & Wissenbachius a cen-
sura Bartoli, & Feltmannus ab ejus
defensione abstinere, cum utraque sit
valde intempestiva. Sed Wissenba-
chium facilius excuso, partim quod
occasionem joci ignoraverit, partim
quod ipse videatur longior statura
fuisse. Quod vero Feltmannum atti-
net, uti in omnibus ejus scriptis variam
lectionem admiror, sed judicii defe-
ctum deploro, ita vel hic maxime in
paucis verbis supra excerptis multipli-
cem judicii eclipsin videtur passus esse.
Nam i. etsi omnia, quæ de longorum
hominum imprudentia ibi affert Felt-
mannus, vera essent, ineptissime tamen
ea fuissent allata a Bartolo vel Baldo, ad
seriam interpretationem dictorum ab
Ulpiano, cum quilibet homo saltem
sensu communi utens quovis pignore
cer-

comentatus est Jcti Romani verba,
qui

certare paratus esse debeat, istam observationem nunquam Ulpiano venisse in mentem. 2. Valde est a vero ab simile, vel Bartolum vel Baldum Catulli carmen, quo sententiam de imprudentia longorum probare voluit Feltmannus, multo minus commentarios variorum in Catullum inspexisse aut cognitos habuisse. 3. Si quis citatum Catulli carmen 68. & ejus contenta respiciat attentius, certissime sibi persuadebit, vel verba a Feltmanno inde adducta plane aliud quid in longo homine notare voluisse, vel certe nil minus ex illis, quam quod Feltmannus intendit, probari posse. 4. Unde falsum etiam est, quod Trajanus Boccalini respexerit veterum dicterium de stupiditate longorum hominum, sed potius omnes circumstantiæ in Boccalino docent, respexisse eum ad novius hoc dicterium vel Bartoli vel Baldi. 5. Verosimiliter Boccalinum non serio dictum illud exponere voluisse, sed pro more suo satyrice, cum forte & ipse fuerit brevioris staturæ, longiores homines parum amans. 6. Quod idem Feltmannus de græca significatione vo-

qui *latissimum* docuerat esse *jus dicentis*

cis *μέγας* immiscet, uti parum pertinenter ad locum Boccalini affertur, ita 7. Feltmannus locum ex græco autore debuisset notare, ubi id assereretur, aut certe Douzam allegare, cujus hic notam ad d. versic. Catulli descripsit Feltmannus, qui hac parte quamvis nimis generaliter ad Aristophanem provocat. 8. Si quis istud *hodie*, quod Feltmannus annectit, cum præcedentibus conferat, quilibet putabit, eum sensum esse Feltmanni: Olim tempore Aristophanis, Catulli, Ulpiani, longos homines habitos fuisse pro blennis & insulsis, at hodierno, id est, vel Bartoli, vel quo ista scribebat Feltmannus, tempore, breves homines & pusillos haberi pro malis, sed si quis statim videat citari Juvenalem, non poterit satis obstupescere, dum videt istud *nunc*, quod extat in versu Juvenalis, a Feltmanno mutatum esse in *hodie*. Ut taceam, 9. non contrarium esse, si quis asserat, longos homines esse insulsos, pusillos malos, prius enim defectum intellectus, posterius voluntatis denotat; item 10. Juvenalem pusillos homines ibi non opponere longis hominibus
ejus.

---

centis officium : Latissimum dixit,
notis

---

ejusdem seculi , sed , ut contextus ostendit , putat olim homines communiter longiore statura fuisse præditos , quam subsequenter seculis &c. Quod rem ipsam attinet , si philosophice istam comparationem longiorum & breviorum hominum considerare velimus , paucis sic dicendum. Omnes homines stulti nascuntur , & fiunt demum multa cura & industria sapientes , neque ut citius aut tardius fiant , longitudo aut brevitæ staturæ multum tribuit , sed singulæ conditiones humani generis sua commoda & incommoda habent , pro ut vel prudenter vel imprudenter quis iis utatur. Longiores homines communiter tardiore circulatione sanguinis præditi sunt , & non magna ingenii vivacitate pollent , sed sunt simul in rebus agendis & in veritate doctrinarum expendenda circumspèctiores , & magis ab iracundia & præcipitantia alieni. Contra breves & iracundiores sunt , & magis præcipitantia præjudicio subjecti , quorum utrumque si caveant , magnos progressus faciunt in negotiis , ubi & vivacitate ingenii & promptitudine judicii maxime opus est. Igitur

non longissimum inquiebat Baldus,
quia

si jocus Baldi alio joco esset repellendus ; ego pro longis hominibus ipsi respondissem : verum esse ; *Ulpianum dixisse jus dicentis officium esse latissimum non longissimum , quia longi homines rara sint sapientes , nec tamen etiam dixisse brevissimum , quia brevissim hominum sapientia plerumque sit nascuta , non genuina.*

Coronidis loco apponam ad illustrationem præcedentium locum ipsum Boccalini (ad quem respexit Felmannus)

Locus Boccalini parallelus.

ex versione Germanica. Berwischen Dienstag erschienen allhier für öffentliche Audienz mehr als dreyhundert Gelehrte , welche allesamt um ein gutes grösser waren , als andere Menschen insgemein zu seyn pflegen , worüber sich dann Apollo und die sämtliche Musæ nicht wenig verwunderten , auch ein jeglicher unter ihnen leichtlich ermessen konnte , es müste die extraordinari Versammlung so vieler grosser Gelehrter etwas sonderlichs auf sich haben , wie sich dann in der That befand. Denn der Ehrwürdige Herr Cuius , Auditor Rotæ in Parnasso brachte im Nahmen seiner ganzen Gesellschaft bey Ihrer Majestät an und vor , wie daß alle die tugendhafften , so Ihre Majestät da

quia longi homines raro sunt sapientes.

Quoties-

Da gegenwärtig sähen, in allen Künsten und Wissenschaften dermassen erfahren, wie männiglich bekannt, und Ihres Majestät eigene Bibliothec solches genugsam bereugete. Dessen allen aber ungesacht würden Sie doch von dem mehrern Theil der Gelehrten allhier verhönet und verspottet, ja gar für halbe Narren und ungeschickte Leute gehalten. Um welche unerträgliche Injurien willen sie genöthiget worden wären, es bey Ihrer Majestät anzubringen, und dieselbe um Hüffe und Rettung zu ersuchen. Solchem übel aber, daraus leichtlich grösser Unheil entstehen könnte, abzuhelffen, wollten diese grosse (lange) Gelehrte, daferne jedoch Ihrer Majestät solches für gut erkennen würden, hiermit die Kleinere in freyen Feld herausgefordert haben, da Mann gegen Mann, zween gegen zween, oder wie es dem Gegentheil am besten gefallen würde, in allen freyen Künsten sich mit disputiren biß auf Verlust der reputation wacker gegen einander streiten, und herum wehen sollten. Im Fall aber Ihre Majestät diese Probe für un-

23. *Inde
orta divi-
sio inter-
pretatio-
nis in re-
strictivam
& exten-
sivam,*

Quotiescunque igitur verba & ratio ut ita loquar, in legibus commensurantur, verba rationi sunt aptanda non ratio verbis, unde & divisio Juris oritur in Interpretationem extensivam & restrictivam, sub quibus commode declarativa

einer ungewöhnlichen grossen Statur, für Gelehrte tugendsame Leute hielte, die sich beflissen, diejenige zu seyn, dafür man sie ansähe; so wolten Sie Ihre Majestät allerunterthänigst gebeten haben, die gemeine Regel: Homo longus raro sapiens, daß ein langer Mann selten gar geschick sey, (daher alle dis Parlament entstanden,) für falsch und unwarhafftig zu erklären. Ihre Majestät hörten diese des Cini Klage mit sonderer Lust zu, gab Ihn drauff zur Antwort: Sie verspühreten, daß keine Gelehrte etwas übel und partheyisch von ihren Personen geredet hätten. Dieweil aber die sentenz an sich selbst wahr wäre, könnte er dieselbe in keine Wege für falsch declariren. Es werde aber ein langer Mensch nicht (wie der gemeine Pöbel unverständiger Weise urtheilet) daher also genennet, welcher von ungewöhnlicher grosser Leibes-

rativa comprehendendi potest, dum nimirum verba duplicem significatum habent, & laxiorem & angustiore. Dicitur autem hæc ratio *Utriusque* legi applicata æquitas, aa) quæ *fundamentum* nihil aliud est, quam correctio *æquitas.*

bestatur sey, sondern welche in ihren actionibus und resolutionibus langsam und schläffrig procedirten. Denn die Langsamkeit in expedition wichtiger Geschäfte sey ein gewisses Merckzeichen grosser Ungeschicklichkeit, Tölpelhey und Faulheit. Diemeil diejenige allein für Kluge verständige Leuthe zu halten, welche sich geschwinde in alle Händel zu schicken, und Sachen von grosser importanz zu schlichten wüsten.

aa) Huberus oratione 8. p. 248. *In* Huberi lo-
describenda equitate quem tutius autorem ci paralleli
sequemur, quam eum, quem ad intellectus de æquita-
humani finem pervenisse veteres crediderunt, te.
Aristotelem, a quo definitur correctio juris
scripti. Et p. 253. Judicis officium nullum
expers equitatis esse credendum est, &c.
Hoc, inquam, agere oportet eum, qui ju-
risdictioni præest, ut equi bonique notitiæ
jungat accuratam verborum, quibus auctor
legis usus est, explicationem, ut non modo

sus grammatici verborum ex ratione Legis. Et quamvis fere de interpretatione restrictiva æquitas prædicari soleat, non tamen repugnat, quin & de extendente dicatur, cum & hæc verba legis per extensionem emendet. Adde, quod jus strictum, bb) quod & sum-

---

externum eorum corticem, sed vim sententiamque habeat perspectam, eaque ita circumstantiis facti comparet, ut nihil inter partes statuatur, nisi quod legislatoris voluntati sit consentaneum.

bb) Rursus eadem orat. 8. p. 250. *Non immerito jus illud æquitati, hoc est mitigationi legis oppositum jus strictum rigidumque appellatur, imo non deest, qui hoc summum jus summam injuriam vocat. Sæpe fit, ut leges ambiguæ, aut nimis, quod sæpius accidit, generalibus conceptæ sint verbis. Ejusmodi dicta præcise adversus omnes sine discrimine rerum casuumque urgere & exequi juris stricti fuerit, sed expendere merita circumstantiarum legesque factis ita applicare, sicut ipse legislator sua verba, si adesset, interpretaturus videatur, id humanitatis & æquitatis esse dicitur. Agit hac de re Marcus Tullius in oratione pro Cæcina, ubi eos, qui*

---

summum jus dicitur, æquitati oppo-
natur,

---

*qui verbis & literis nituntur, summo jure contendere ait, isque opponit, qui bono & æquo se defendunt, qui non ex callido ver-
sutoque jure res judicari oportere contenden-
dunt. Scriptum jus, addit, sequi calumniatoris est, boni judicis, voluntatem scriptoris utilitatemque defendere. Placet inducere aliquot exempla, quibus utitur Tullius, ad rem declarandam. Edictum Prætoris de vi datur dejectis. Si proprietatem verbi consideramus, prodesse non potest, nisi his, qui præcipientes de superiore loco acti sunt; at si mentem ac sententiam Prætoris expendimus, non est dubium, quin auxilium ejus omnibus, quibus quoquo modo vis infertur, comparatum sit. Item actio proposita est in actorem præsentem, ait his verbis: Quandoquidem te in jure conspicio: Hac actione Appius ille Cæcus uti non posset, si tam vere homines verba confectarentur, quam rem, cujus gratia verba sunt, considerarent. Pergit Cicero: Testamento si recitatus hæres esset pupillus, isque jam annos viginti haberet, secundum juris stricti interpretes amitteret hæreditatem &c. Exempla ab Hubero ex Cicerone modo adducta simul declarant*

natur, in vulgari dicto: Summum jus esse summam injuriam, seu iniquitatem. At jus strictum est, quod verborum tonum saltem sequitur, sive ex regulis æquitatis extendendorum ad casus similes, sive arctandorum, ita ut quidam casus sub verbis comprehensi a sensu legis excludantur.

24. Decla-
ratio di-
ctorum
exemplo
de probi-
bita fru-
menti ex-
portatio-
ne.

Res clarior fiet exemplo: Si caritas annonæ metuatur, sæpe Principes prudentes frumentorum venditiones sub pœna interdicerent solent. Ergo finge legem in hæc verba conceptam: *Qui frumentum exportaverit, mulctam centum aureorum solvito.* Jam sunt qui exportarunt avenam, sunt qui exportarunt farinam, sunt denique qui exportarunt frumentum, sed in molendinum, ea intentione, ut farina inde confecta eam domum reportent. Hic si jus strictum & verba

---

clarant ea, quæ modo dixi, in verbis orationis præcedentibus, æquitatem non solum de restrictiva, sed etiam de extensiva interpretatione prædicari,

verba spectes, in primo casu dubium erit an frumentum, quod sæpe pro tritico saltem aut hordeo sumitur, in laxiore significato hic fit intelligendum, ut avenam sub se comprehendat, in secundo casu dicendum videbitur, farinam exportantes non esse puniendos, quia farina non est frumentum; & in tertio, eos qui molendi causa frumentum exportarunt, tamen puniendos esse, quia sufficit, quod exportaverint. At vero si rationem tanquam animam legis respicias, ea in primo casu suppeditabit causam definiendi per interpretationem *declarativam*, avenæ etiam exportationem censeri prohibivam, si & in ea metuatur caritas annonæ, in secundo per interpretationem *extensivam* exportantes farinam æque puniendos esse, si non gravius, cum in fraudem legis id commiserint, observatis ejus verbis violantes intentionem legislatoris, atque hos delinquentes similes esse illis, qui prohibiti

biti exportare lanam, totos ovium greges exportaverunt. In tertio denique casu per interpretationem *restrictivam* eos a pœna absolvet, qui molendi causa exportaverant.

25. *Respon-*
detur ad
dubium:
æquitatem
scriptam
non esse
spiritum,
sed cor-
pus.

Sentio vero aurem mihi vellicare nescio quos, qui mihi haud dubie sunt objecturi, istam doctrinam de ratione, anima jurisprudentiæ, & corpore ejus in verbis legum quærendo totam turbari & confusissimam reddi, si quis cogitet, rationem legis sæpe scribi, adeoque hoc intuitu rationem legis, quam simul diximus esse æquitatem, non esse animam, sed corpus Jurisprudentiæ, vel tum corpus & animum jurisprudentiæ, unum idemque esse, & sic totam nostram meditationem reddi inanem. Sed huic dubio non difficulter potest satisfieri. Initio enim non urgebo autoritates aliorum Jurisconsultorum, non dari æquitatem scriptam, cc) demon-

De contro-
versia, an
detur æqui-

cc) In hac sententia est Wissenbachius *Exerc. 2, ad Pand. thes. 12. p. 4.* »Video, inquit,

monstrantium. Est enim hæc controversia non nova. Deinde non inquiram in originem legum ratiocinantium & prologis utentium ac epilogis, quas Seneca jam suo tempore rebus ridiculis accensuit. *dd)*
Sal-

quit, quosdam distinguere inter æquitas scripta
quitatem scriptam & non scriptam. ^{locus Wis-}
De illa accipiunt *l. 8. C. de judic.*, de hac ^{senbachii.}
l. I. C. de LL. Male nulla est æquitas
scripta *l. in his 16 ff. de C. & D.* ubi ma-
nifeste æquum & bonum a scripti juris
ratione distinguitur. Æquitas nihil
aliud est, quam jus, quod lex scripta
prætermisit. Æquitas scripto compre-
hensa nomen æquitatis amittit, juris
vero & legis assumit. *Diff. Mynsing.*
6. obs. 63. Equidem vulgo legitur *in*
d. l. 8. æquitatisque scriptæ. Sed in vetu-
stis Codicibus vox: *scriptæ.* deest. An-
ton. August. 4 *emend.* 8. *Duar.* 2. *diff.*
anniv. 18. *Connan.* 1. *Comm.* 11. *Donell.*
1. comm. 13. *& 26 comm.* 2. *Petr. Fab. in l.*
90. ff. de Reg. 7. *Bronch.* 1. *antin.* 7. *Albert.*
Bolognet. de leg. jur. & æquit. c. 33.

dd) Seneca *Epist.* quæ incipit: *Eam* Senecæ ju-
partem Philosophiæ & in mea editione, dicitur de
est 94. p. m. 556. *Hic adjice, quod leges* legibus ra-
quoque tiocinanti-
bus,

Saltem id moneo, graviter errari communiter, dum rationes scriptæ habentur pro corpore jurisprudentiæ. Neque enim verba quævis sunt corpus jurisprudentiæ, sed verba legum. At ratio scripta non est lex, etsi pro lege habeatur. Lex enim est propositio practica, præscribens hominibus, quid sit agendum. Sed rationes legum sæpe sunt propositiones theoreticæ, v. g. quod uxor sit domina dotis etiam constante matrimonio, ee) quod homo in fructu hominis esse non possit, quia hominis gratia fructus omnes sint comparati, non homo fru-

quoque proficiunt ad bonos mores: utique si non tantum imperant, sed docent. In hac re dissentio a Possidonio. Non probò, quod Platonis legibus adjecta principia sunt. Legem enim brevem esse oportet, quo facilius ab imperitis teneatur, velut emissæ divinitis vox sit. Jubeat, non disputet. Nihil videtur mihi frigidius, mihi ineptius, quam lex cum prologo. Mone, dic, quid me velis fecisse; non disco, sed pareo.

ee) l. 30. C. de jure dot.

fructuum causa, ff) & ita de cæteris. Sed voluit tamen, inquis, Princeps eo ipso dum rationem legi inferuit, eam simul promulgare, & sic vim legis ei dare. Quod vero Principi placuit, gg) legis habet vigorem. Imo vero, inquam ego, quod principi placuit, animo legis condendæ. At Princeps in legibus suis ratiocinans, Doctorem agit, non legislatorem, adeoque dum docendi animum habet, animo legis ferendæ caret. Sed & illud considerandum, non semper rationes veras in legibus poni, atque ita multas rationes in legibus positas haud quaquam pro veris esse habendas. Solent enim Principes quandoque prætextibus uti in legibus, uti communiter utuntur in declarationibus bellorum, & sic veras causas, quæ ad legumlationem impulerunt, occultare. Ut cum

H

Justi-

---

ff) Tribon. §. 31. *instit. de R. D.* Gaius l. 28. §. 1 *de usur.* Ulpianus l. 68. *pr. de usufr.*

gg) §. *sed et quod, Inst. de J. N. G. & C.*

Justinianus in favorem Theodoræ
adulteras æ pœna capitali eximit:
bb) Solent ministri, quibus prin-
ceps

Genuina
ratio cur
Justinianus
adulteras a
pœna ca-
pitali libe-
raverit.

bb) Commentarii loco hic esse pote-
runt, quæ differit Huberus *Praelect. ad ff.*
tit. ad L. Jul. de adulter. §. 3. » De pœ-
»na, ait, adulterii, quæ fuit olim ex
»lege Julia, & quæ est ex Jure novo,
»quod satis est, diximus *ad instit. n. 6.*
»nec plura post tot alios addere lubet,
»nisi causam scire libeat, quamobrem
»Justinianus *Novel. 134. c. 10.* mulieribus
»pœnam capitalem remiserit, ejus loco
»substitutis virgis ac clauistro monasterii,
»virosque omnino adhuc dum gladio
»punire voluerit, contra rationem juris
»antiqui, quod mulieres gravius delin-
»quere statuit. Quin mulier spem, re-
»deundi ad virum, matrimonii que re-
»dintegrandi habet, si maritus amoris
»adversus eam memor emolliatur; po-
»test enim cis biennium eam repetere,
»quo non factò neglecta, vel morte viri
»destituta perpetuam monasterii habet
»mansionem *d. Nov. 134. c. 10.* Hanc di-
»stinctionem in Germania hodie que ser-
»vari testatur Carpzovius *d. qu. 53. n. 27.*
»*ex constit. crim. Caroli V. art. 120.* rebus-
»que judicatis idem illustrat, virum &
mu-

ceps in legumlatione utitur, ex ignorantia prudentiæ Legislatoriæ ratio-

mulierem adulterii convictos illum» quidem gladio feriri, hanc virgis cædi» & monasterii loco in perpetuum rele» gari; nisi conjuges illis ignoverint, quo» casu matrimonium redintegratur ad» exempl. d. Nov 134. c. 10. ut tamen Ger» mani utrosque tum solum vertere ju» beant. Carpz. qu. 53. n. 53. Idem de» ratione probabili hujus differentiæ la» borat, admodum frustra n. 11, & seq.» Nec potest, opinor, alia reddi, quam» quod vir satis in una τὰν παιδοποιῶν ἀδο» τὰν, ut Jocasta loquitur in Phœniss. Euri.» pid. explere possit: mulier facile plu» res exerceat, nec unius consuetudi» ne tentationes carnis, pro sexus infir» mitate, scilicet, evitare posse videatur.» Quæ ratio tamen Augustæ (scenica o» lim) Theodoræ, quam satis constat, mi» nime in hoc genere fuisse morosam,» quam Justiniano Cæsari adscribenda,» videtur. Illa sane, quam hoc erat di» gnior.» De vita & fatis Theodoræ vi» de summatim Procop. Hist. Anecd. p. 33. seq. edit. Eichel. Ad confirmandam Huberi sententiam, quod lex allata in gratiam vel instinctu Theodoræ scripta fuerit,

rationes falsas ac iniquas veris immiscere, ut dum Tribonianus uxori dominium rei dotalis tribuit constante matrimonio, ii) dum incestuosis

faciunt verba Procopii ex versione Alemanni p. 86. vers. 254. *Connubiale jus totum penes se esse voluit (Theodora) Nullus ante nuptias sponsus voluntarius; subito cuique conjux hæc erat, non quæ (ut vel barbaris usu venit) cuique placeret, sed quæ Theodora. Hæc & puellis erat subeunda fortuna, ut in matrimonium invite viros acciperent. Sæpe per vim sponsa e thalamo abstracta, matrimonio sponsum exturbavit, se lubente id fieri irate negans. &c.*

Stulta assertio: uxorem esse dotis dominam.

ii) d. l. 30. (C. de jure dot.) Scilicet voluit Justinianus uxoribus in concursu creditorum intuitu dotis dare privilegium, ut præferantur etiam illis, qui anteriorem hypothecam habent. Non disputabo hic de æquitate vel iniquitate hujus constitutionis, quamvis multa possint afferri pro demonstranda ejus iniquitate, facile colligenda ex auctoribus citatis Philippo *ad decis. nov. Elect. decis. 5. obs. 2.* unde & moribus nostris tentata est in pluribus locis correctio hujus iniquitatis per restrictionem ad hypo-

po-

stuosus liberis ne quidem alimenta deberi asserit. *kk)* Solent denique & Jcti, quorum responsa in Pandectis vim legum acceperunt, ex nævis prudentiæ judicialis rationes infirmas aliquando suppeditare, ut cum Ulpianus assertionis, quod partus ancillæ non pertineat ad u-

H 3   usufru-

pothecas tacitas. Beyer *ad Pand. de privil. credit. §. 30.* Ponamus fuisse non iniquam, sufficiebat ad legis efficaciam promulgatio voluntatis imperatoriæ, non opus ratiocinatione, imo, ut supra vidimus ex Seneca, non principibus sed doctoribus convenit ratiocinatio. Ratiocinari tamen & præsidium rei stultæ dare voluit Tribonianus, sed dedit æque stultum; dixit, uxorem esse dominam dotis marito datæ, quod & juri naturali *arg. §. 40. de R. D.* & apertæ juris civilis dispositioni *pr. Inst. quib. al. lic.* repugnat. Adde Wissenb. *ad d. l. 30. C. de jure dotium p. 142.* & quæ latius de hac re disserui in *dissert. de rite form. stat. contr. circ. us. jur. Justin §. 37. p. 82.*

kk) Nov. 89. cap. ult. Vide iterum, quæ ad explicationem hujus asserti dixi in modo citata dissertatione *d. §. 37. p. 83. seq.*

usufructuarium, sed ad proprietatis dominum, eam dat rationem, quod fructus omnes hominis causa sint comparati, adeoque homo in fructu hominis esse nequeat, *ll)* alibi videlicet meliorem substituens, quod ancillæ non ad pariendum, sed ad operas comparari soleant. *mm)*

Ergo

ll) d. l. 68. pr. de usufr. vide modo notam ff.

Explicatio
genuinæ
rationis,
cur partus
ancillæ
non sit in
fructu.

mm) l. 27. de hered. petit. Nam si hæc ratio esset, cur partus ancillæ non pertineat ad usufructuarium, quod homo non sit in fructu hominis, nec ad proprietarium pertineret partus ancillæ, sed liber fieret. Hic obiter nota: Doctores communiter hanc controversiam tractantes, imaginantur sibi, quasi hæc decisio causam domini ancillæ meliorem, usufructuarii deteriore reddat. Ego contra puto per hanc dispositionem meliorem fieri causam usufructuarii, deteriore domini. Nam & in eo ingens est differentia fructuum reliquorum & partus ancillæ. Reliquos fructus vel statim, si lubet, vendimus aut consumimus ipsi. Servos natos nec consumi-

mere

Ergo firma manet assertio nostra, ^{25. Offici-}
legem & rationem conjungi debere ^{um J Cti}
a J Cto genuino. ⁿⁿ⁾ Non debet ^{intuitu}
verba ^{verborum}
^{legis & e-}

mere aut comedere solemus, nec ven- ^{jus ratio-}
dere, quis enim emeret servum infan- ^{nis.}
tem tempore infantiae nullum commo-
dum ipsi praestantem. Ergo onus do-
mini est, quod ipse debeat partui an-
cillae nato alimenta praestare, cum ta-
men ipse nullum usum ei praebet, &
haec videtur intelligere voluisse Ulpia-
nus *d. l. 27.* nimirum, eum, qui alteri
usumfructum reliquerit, intendisse, ut
ad tempus ipsi beneficeret, per constitu-
tionem ususfructus, at nequaquam be-
neficium, sed onus esse, acquirere par-
tum ancillae, nullum commodum praes-
tantem. Vaccas enim v. g. & reliqua
etiam animalia sexus foemini compa-
rari etiam eum in finem, ut pariant,
quia foetus hi statim a primo momento
varias utilitates praestent, sed aliam ra-
tionem esse ancillarum, quae nequa-
quam eum in finem emerentur, ut pa-
riant, sed ut operas praestent.

nn) Eadem est sententia Huberi *in* Consensus
d. orat. 8. p. 260. Credo, inquit, *me vo-* Huberi de
his haud difficulter approbaturum, equita- jungenda
tem, sive judicium corrigendi leges, nihil aliud ratione &
esse, lege.

verba legum negligere, quia sæpe sunt indices rationis, non debet rationes legum ignorare, quia in iis anima Jurisprudentiæ consistit. Cum autem rationes legum sine notitia occasionis, occasio sine notitia status, omnia ista sine notitia & scientia doctrinæ moralis, & juris naturæ percipi nequeant, inde negari nequit, ad ideam boni & perfecti JCri Germanici 00) requiri fundamenti loco

esse, quam rationem cum lege conjunctam. Nam siue princeps aut senatus, qui jura principis exercet, arbitraturi sint, utrum leges ob asperitatem in certis casibus emendanda, an, ut scriptæ, ita exequenda sint; siue iudices verba legis cum probabili mente sententiaque legislatoris secundum merita causarum comparare velint, manifestum est, utroque casu, tam libro opus esse, id est, accurato examine verborum legis, quam ratione siue ingenio judicioque veri a falso, equi ab iniquo, liciti ab illicito separandi &c.

Illustratio
dictorum
de idea bo-
ni JCri.

00) Commentarii loco hic esse poterunt, quæ in disput. de charactere Medici ad emend. processum adhibendi prolixè disserui a §. 4. ad §. 17. quod scilicet bonus JCtus debeat pollere judicio naturali, tem.

loco doctrinam moralem & studium historicum non solum Antiquitatum Romanarum, sed & Græcarum, omnium maxime vero Germanicarum, & nequaquam bene sibi consulere, qui sine hac debita præparatione irrumpunt, in penetralia Jurisprudentiæ, nubem videlicet amplectentes pro Junone, id est pro vera larvatam Jurisprudentiam, & quæ titulum Jurispru-

H 5

dentiæ

temperamenti lætioris esse, sed nemini nocentis, provectæ ætatis & experientiæ, quod callere debeat doctrinam inveniendæ veritatis & interpretandi, item Philosophiam genuinam moralem, principia communia prudentiæ consultatoriæ, & civilis seu Politicæ; Historiam item civilem & Ecclesiasticam; præcipue historiam scholarum & Academiarum, historiam judiciorum seu processus judicarii; historiam odii inter Professores Juris & Scabinos in Germania, & in specie in Saxonia; porro fundamenta genuina juris naturæ & gentium, jus Justinianicum & Canonicum, & ut intuitu utriusque sit affectu vacuus, denique jus publicum Imperii Germanici.

dentiaæ nequaquam meretur. Cum vero Jcti perfecti forte æque rarum fit exemplum atque sapientis Stoici, pp) inde dignum foret, ut non solum

Differentia
inter Jctū
perfectum
& sapien-
tiam Stoi-
cum. Varia
notabilia
de hoc ul-
timo.

pp) Sapiens Stoicus Deum antecedit (Senec. tom. 1. edit. Amstelod. 1519. in oct. p. 368.) Deos æquat (p. 547.) similis Deo est, excepta mortalitate (tom. 2. p. 351.) etiam in Phalaridis tauro perustus exclamabit: dulce est, (Tom. 1. p. 404.) externa incommoda sentit, nulla interna (p. 431. seq.) incurvari & succumbere non potest, (p. 428.) miser fieri nequit, (p. 546.) nec liberorum nec amicorum amissione affligitur, (p. 441. nihil cupit, (p. 172. seq.) non est dolorum expers, (p. 428. 494.) non ignoscet nec veniam dabit, (tom. 2. p. 255. seq.) non miserebitur, sed succurret & proderit, (p. 256. seq.) non se indignum ullis fortunæ muneribus putat, (p. 280. f.) non timet, (t. 1. p. 393.) nulla injuria vel contumelia affici potest (t. 1. p. 47. t. 2. p. 340. f.) nulla re indiget & tamen multis illi opus est, (t. 1. p. 221.) nunquam commovetur, (p. 296. omnibus affectibus vacuus est, (p. 490.) solus scit referre gratiam, & beneficium dare, (p. 471.) furdum se amantissimis præstare debet.

lum studiosi, sed & doctores juris
per-

debet, (p. 287.) tremet, dolebit, expallescet. (p. 429.) In ordinem & certas propositiones redegit Lipsius paradoxa Stoicorum de sapiente, & singula variis testimoniis corroboravit *Manud. ad Philos. Stoic. lib. 3. diff. 3. seq.* nimirum sapientes omnes pares esse; sapientem sibi parem, & in gaudio semper esse, vel in tormentis beatum esse, esse apathem & imperturbabilem; eum non opinari, non ignorare, non fallere, non mentiri, nihil ei præter opinionem evenire; eum sibi sufficere, se solo contentum esse; omnia sapientis esse, & solum esse divitem, solum sapientem, liberum, cæteros omnes servos cense-ri; solum sapientem regem esse; sapientem esse Deo parem; sapientem omnia recte facere, etiam digitum ex-erendo; sine peccato esse; sapientes solos inter se amicos, solos amare gna-ros; solum sapientem pulcrum, nobi-lem, civem, magistratum, vatem, Rhe-ctorem, & plura esse; eum non injuria, non insania, non ebrietate affici; non ignoscere, non misereri &c. Idem Li-psi-*us d. manud. lib. 2. diff. 8.* disquiri-
t, an Stoicorum sapiens detur, & recte re-
spon-

perpetuo aurea Celsi verba, rem
quam

spondet, non dari, consentiente Plutarcho & Cicerone, etsi Seneca *Epistola* 42. voluerit saltem raritatem existentiae defendere, ubi asserit, sapientem illum excellentem Stoicorum fortasse tanquam Phœnicem semel anno quingentesimo nasci & alibi de constant. sapient. fortius asserat, non esse, quod dicas, hunc sapientem Stoicum nusquam inveniri; non fingi istud humani ingenii vanum decus, nec ingeniem imaginem falsæ rei concipi, sed qualemconformem, exhibuerint, & exhibituri sint (Stoici.) Raro forsitan magnisque atatum intervallis inveniri; neque enim magna & excedentia solitum ac vulgarem modum crebro gigni; ceterum se vereri, ne M. Cato supra Stoicorum exemplar sit. Verum si nullum alium, quam Catonem allegare potuit Seneca, facile ostendi posset, si ratio instituti id pateretur, nil minus fuisse Catonem, quam sapientem mediæ classis, tantum abest, ut summæ. Scilicet illa paradoxa Stoicorum de characteribus sui sapientis vel nudas & nugaces logomachias, vel inanes phantasias involvunt, adeoque nullius usus sunt, quicquid etiam hic dicat dissentiens Lipsius *d. diff. 8. lib. 2. in fin.*

quam hætenus docuimus breviffime comprehendentia, haberent ante oculos: *Scire leges non hoc est, verba earum tenere, sed vim & potestatem.* 99)

SECTIO III.

Jurisprudentiæ falsæ tres species: Prima, Jurisprudencia cadaverosa,

SUMMARIA.

XXVII. *Jurisprudencia falsa que-
nam. Ejus prima species, cadavero-
sa.* rr) *Hujus filia dua, Legulejistica*
rr) *Huberi sententia de Jurisprudencia
cadaverosa.*

& Rabulistica. ss) XXIX. *Juris-
ss) Rabula & Leguleji apud Ciceronem.
Quomodo differant. Erasmi Judicium
de Legulejis.*

pru-

fn. Alia vero est ratio perfecti Jcti: quæ enim recensuimus ejusdem requi-
sita, rara quidem sunt, sed non impos-
sibilia aut inania. *Conf. dict. disp. de Cha-
ract. medici &c. §. 18.* Hinc etiam dixi
in oratione: *FORTE aequè rarum esse ex-
emplum Jcti perfecti, ac sapientis Stoici.*

99) l. 17. ff. de LL.

prudentia cadauerosæ origo. An a primis Glossatoribus? Negatur. Neque enim cadauerosæ jurisprudentia est, verba legum tenere, sed ea sola tenere. tt) XXIX. Primorum Glossatorum & Humanistarum.

rum præstantia præ hodiernis. Hodiernorum supina negligentia. XXX. Origo vera jurisprudentiæ cadauerosæ debetur Clero Papali, credulitatem cæcam commendanti & rationes suppressanti. XXXI. Qua ratione hoc male fere ubique Jurisprudentia infecta fuerit. uu) XXXII. Larva hujus uu) Leges digerere, vel deglutire.

jurisprudentiæ, (quod scilicet Jctus non debeat sine lege loqui, ei detracta. ww) xx) XXXIII. Altera causa

ww) Varia de brocardico: Erubescere Jctum, si sine lege loquatur. Ludovici Vivis locus de cadauerosæ jurisprudentiæ sola memoria leges complectente, leges legibus cumulante, & quidem Romanas, præterea negligente scientiam æquitatis. Quid sit sine lege loqui. Differentia inter Jctos & Juris elenchos. Allegationes legum sine Jndicio & pudore. Ineptæ allegatio argumen-

gumentorum ex legibus, exemplo Accursii & aliorum Glossatorum. Impertinens doctrina de casibus rarissimis singularibus.

xx) *Exempla ineptarum allegationum.*

Jurisprudentia cadaverosa neglectus juris natura & prudentia civilis. yy)

yy) *Cause hodie exosi studii juris natura & genuina Politices.*

XXXIV. *Apud nos jurisprudentia cadaverosa non regnat.*

ATque hæc de vera Jurisprudentia pro ratione instituti sufficiant. Falsam non sensibilius depingi posse arbitramur, quam si mentis oculos iterum referamus ad partes jurisprudentiæ. Corpus sine anima, & anima sine corpore, hominis nomen non merentur, ita nec lex sine ratione, nec ratio sine lege nomen Jurisprudentiæ. Corpus humanum anima privatum cadaver est, non homo; Verba legum scire sine vi & potestate earum jurisprudentiæ cadaver est, rr) non fan-

27. *Jurisprudentia falsa quædam.*
Ejus prima species, cadaverosa;

rr) *Deprehendi postea, cum notas Huberi sententia de eadem Jurispru-*

sancta illa Themis, cujus sacerdo-
Hujus filia tes sunt Juri. Atque hæc cadave-
dua, Legu- rosa jurisprudentia duabus gaudet
lejistica & filiabus, Legulejistica & Rabulistica.
Rabulisti- Leguleios voco, qui rationes legum
ca. ignorant, verba tamen sciunt egre-
 gie, Rabulas qui nec verba sciunt,
 nec rationes, sed confusissimam le-
 gum ideam habent. Quamvis et-
 iam non sum intercessurus, si Le-
 gulejos dicere malis verba legum
 torquere ex ignorantia rationum,
 Rabu-

dentia ca-
 daverosa.

easdem prope cogitationes mecum de
 Jurisprudentia cadaverosa habuisse. Ita
 enim *lib. 3. sect. 1. cap. 2. n. 22. p. 558.* Quid
 sibi vult igitur, dicat aliquis, rationem esse
 animam legis? *Æstimatione juris naturalis*
& gentium valeat regula, valeat sensu quo-
que civili. Sed tum ratio intelligitur, quæ
 legis auctori placuit, non quam ratiocinator
 excogitet. Illa plerumque recta, tametsi non
 omnium optima semper. Est equidem ani-
 ma legis, & verba sunt corpus, quæ a ratio-
 ne, qua motus est legis auctor, animantur,
 & juxta placidum summæ potestatis effectus
 suos exercent, ut ubi ratio illa cessat, verba
 veluti **CADAVEROSA** vim obligandi non
 habeant.

Rabulas ex affectu & malitia, aut Legulejos in cathedra, rabulas in foro quæras. ss)

Hujus

ss) Utriusque artis & Legulejisticæ Rabulæ & Rabulisticæ mentionem facit Cicero Leguleji apud Ciceronem. *in libro 1. de oratore* ubi initio, dum de charactere genuino oratoris agit, inter alia (cap. 46.) sic loquitur: *Non caustidicum nescio quem, neque proclamatorem aut RABULAM hoc sermone nostro conquirimus, sed eum virum, qui primum sit ejus artis antistes &c.* Porro, ubi ideam perfecti Jcti proponere vult, & de differentia & convenientia inter jurisprudentiam & oratoriam tractat, adversus Crassum sic disputat (cap. 55.) *Vide Crasse, ne, dum novo Et alieno ornatu velis ornare juris civilis scientiam, suo quoque eam concesso Et tradito spolies atque denudes. Nam si ita diceres, qui jureconsultus esset, esse eum oratorem, itemque qui esset orator, juris eundem esse consultum, præclaras tuas artes constitueres, atque inter se pares Et ejusdem socias dignitatis, nunc vero jureconsultum sine hac eloquentia, de qua querimus, fateris esse posse, fuisseque plurimos: oratorem negas, nisi illam scientiam assumserit, esse posse. Ita Et tibi jureconsultus ipse per se nihil, nisi LEGULEJUS quidam cautus Et acutus,*

Rabulæ & Leguleji apud Ciceronem. Quomodo differant?

28. Juris-
prudentia
cadavero.
sa origo.

Hujus mali sane & hodiernum
frequentissimi valde prodesset scire
primam originem, ut eo melius de
illius

*præco actionum, cantor formularum, auceps
syllabarum. Sed quia sæpe utitur orator
subsidiò juris in causis, idcirco istam juris
scientiam eloquentiæ tanquam ancillulam pe-
dissequamque adjunxisti. Rabulæ hodi-
erno usu fere unanimiter vocantur Ad-
vocati latratores, justitiam ejusque ad-
ministrationem studio protrahentes &
corrumpentes, quos in certas classes
distingxit & vivis coloribus depinxit Am-
mianus Marcellinus lib. 30. p. m. 448 seq.
& pleno tractatu de arte Rabulistica ho-
rum criteria exposuit Zieglerus, cujus
synopsin dedi in notis ad Lancelott. lib. 3.
not. 148. p. 1351. seq. Utinam & artis le-
gulejisticæ effigiem simili industria quis
depingeret, præprimis cum locus Ci-
ceronis descriptus non ita perspicue in-
dicet, quid per legulejum intelligat.
Unde etiam Lexicographi hic hæsitant.
Ita v. g. Thesaurus Fabri Buchnerianus
non solum Rabulam reddidit einen Zun-
gendrescher, sed & rationem denomina-
tionis dedit, quod rabida contentione
radat, seu ut Quintilianus dicat, ni-
mia verbositate feriat aures, at quid ex
legu-*

illius remediis cogitare possent, ad
quos

legulejo faciat, nescit. Modo enim Legulejum explicat esse eum, qui legum studia sectetur, einen Vorsprach, einen, der in Rechten studiret, procuratorem, & ad ipsum Ciceronis locum modo descriptum provocat, quasi hanc differentiam inter JCtum & Legulejum ipse suppeditet, modo pro Synonymo rabulz utitur, dum (sub voce rabula) dicit: *Senecam & Ammianum rabulas sive* Erasmi *legulejos canibus comparasse &c.* Facit et- judicium *iam Erasmus in encomio Morie mentio-* de Legu- *nem Legulejorum p. m. 83. eorumque* lejis. *stultitiam cum stultitia aliorum erudi-* *torum comparat. Quamquam inter has* *ipsas disciplinas ha potissimum in pretio sunt,* *que ad sensum communem, hoc est ad stulti-* *tiam, quam proxime accedunt. Esuriunt* *Theologi, frigent Phyci, ridentur A-* *strologi, negliguntur Dialectici. Solus Me-* *dicus vir multis equivalens altis. Atque in* *hoc ipso genere, quo quisque indoctior, au-* *dacior, incogitantiorque, hoc pluris fit, et-* *iam apud torquatos istos principes. Atqui* *medicina, praesertim ut nunc a compluribus* *exercetur, nihil est quam assentationis par-* *ticula, non minus profecto quam Rhetorica.*

An a primis glossatoribus?

quos ea res pertinet. Sunt qui originem deducant a primis doctoribus Italicis, commentarios breves in
COR-

Secundum hos proximus datur locus Legulejis, & haud scio, an primus, quorum professionem, ne quid ipsa pronunciem, velut asinam Philosophiam magno consensu ridere solent. Sed tamen horum asinorum arbitrio maxima, minimaque negotia transfiguntur. His latifundia crescunt, cum Theologus interim excussis totius divinitatis scriniis lupinum arrodit, cum cimicibus ac pediculis assidue bellum gerens &c. Et iterum p. 149. Quamquam docti quoque interim, dum haec magna cum animi voluptate rident, & aliena fruuntur insania, non paulum mihi debent & ipsi. Quod inficiari non possunt, nisi sint omnium ingratusimi. Inter eruditos Jure Consulti vel primum sibi vindicant locum, neque quisquam alius aequae sibi placet, dum sisyphi saxum assidue volvunt, ac sexcentas leges eodem spiritu contexunt, nihil refert, quam ad rem pertinentes, dumque glossematis glossemata, opiniones opinionibus cumulant, efficiunt, ut studium illud omnium difficillimum esse videatur. Quicquid enim laboriosum, illud protinus & praclarum existimant.

corpus juris scribentibus. *tt)* De his enim notum est, quod ira corpus juris totum memoriæ impresserint, ut nec librorum aut titulorum numeros nec legum ipsarum citare fuerint soliti, sed solum rubricas titulorum & verba initialia legum allegaverint. Sed falluntur, *Negatur.* qui viris optimis, & de jurisprudentia melius meritis, quam sit hodie, ista mala imputant. Jurisprudentia cadaverosa non in eo consistit

I 3

fistit

tt) Notum est odium, quod Glossatoribus cum Humanistis olim intercessit. Humanistæ Glossatores accusabant esse Legulejos, contra Glossatorum defensores Humanistis hoc vitium imputabant. Si dicendum, quod res est, & Glossatores & Humanistæ laborabant nævis genuino Icto vitandis. Latius hæc exposui *in notis ad Melch. ab Offa Testam. not. 182. 183. p. 398. seq. item not. 187. 188. p. 407. seq.* Et quæ Glossatoribus opponi jure poterant, (quæ summam exposui *in delin. historiae jur. Rom. German. § 155. 156. p. 59 seq.*) magis erant vitia seculi, quam singulorum, ut latius hoc loco id declaro.

De nævis
Glossatorum & Humanistarum.

*Neque enim cada-
verosa Ju-
rispruden-
tia est, ver-
ba legum
tenere, sed
sola tene-
re.* *fistit, quod quis verba legum me-
moria teneat, sed quod sola teneat,
& rationem legis ignoret. Est sin-
gulare ornamentum omnis eruditi,
excellenti memoria esse præditum,
est singulare diligentiae signum, ver-
ba legum & numeros tenere me-
moria. Et tantum abest, ut vel
calumniari velimus Viros undiqua-
que famigeratissimos, qui felicitate
memoriae hac in parte fuere præ-
diti, & adhuc excellunt, vel iis in-
videre; ut potius propriam deplo-
remus memoriae imbecillitatem, &
imo propriam fateamur negligen-
tiam, quod de verbis legum me-
moria imprimendis non adeo fue-
rimus solliciti, quam de mente
earum Judicio concipiendis.*

*29. Primo-
rum Glos-
satorum
præstantia
præ ho-
diernis.* *Primi Glossatores, (ut ad eos re-
deam) non solum dabant operam,
ut memoria tenerent leges, sed &
ipsæ glossæ testantur, etiam dedisse
operam sedulo ac diligenter, ut &
eas intelligerent. Si enim fateri
volumus, quod res est, non habe-
mus diligentiores commentarios,*
in

in pandectas, & Codicem, imo in totum corpus Juris Justinianeum, quam glossatorum illorum. Quod si sæpius aberrarunt a ratione legis, quod diffiteri nolumus, vitium hoc non ipsorum erat, sed seculi, in quo docebant. Latebant eo tempore historiatarum & antiquitatum thesauri; captivi tenebantur, & numellis quasi alligati in monasteriis. At nunc *Hodierno-* thesauri illi, in quibus abscondita *rum supi-* est anima jurisprudentiæ, ubique *na negli-* præstant, & tamen paucissimi ra- *gentia.* giones legum callent. Sunt ubique venales libri, qui Antiquitates Græcas & Romanas & Historiam utramque elegantissime exponunt: laborarunt maxima ingenia & adhuc laborant in eruendis antiquitatibus Historiæ Ecclesiasticæ, ex quibus ratio Juris canonici petenda est: Occupati sunt Jcti famigeratissimi, etsi pauci, in explicandis antiquitatibus Germanicis, sine quibus non solum recessus Imperii, sed & rationes plerarumque, si non omnium, rerum in Germania judicata-

rum & judicandarum intelligi nequeunt. Et tamen ex illis, qui illustre Jctorum nomen vel ambiunt, vel etiam sive bona sive mala fide possident, valde pauci sunt, qui vel mediocrem antiquitatum Græcarum & Romanarum sibi compararunt notitiam, pauciores, qui historiæ Ecclesiasticæ dant operam; Paucissimi, qui vel saltem putent, Jcto necessariam esse aut utilem scientiam morum patriorum, tantum abest, ut ipsimet illarum experientia, quæ alicujus sit momenti, polleant.

30. Origo Igitur alia mali hujus origo est
vera juris- quærenda, quam prava exempla
prudencia Glossatorum. Si me non fallant
cadavero. omnia, prava exempla facultatis
se deb. tur Theologicæ in Papatu, & defectus
Clero Pa- Facultatis philosophicæ, quibus
pali, hæc ante reformationem laborabat
credulita. infecerunt Jctos. Pertinet ad ar-
tem cœ cana Politica Cleri Papalis, ut usus
cam com- rationis arctis coerceatur limitibus,
mendanti, & ut laici ita dependeant a Cleri au-
 toritate, ut credulitas habeatur pro
 fide

fide salvifica seu virtute omnium
 maxima. Hinc a tenera juventute
 adſueſcunt laici, ut memoria tene-
 ant catechiſmos ſuos, & oratiun-
 culas, etſi eas non magis intelligant,
 quam moniales Pſalmos latinos.
 Ergo is demum bonus Theologus
 apud illos olim erat, qui memoria
 tenebat dicta ſacrarum literarum &
 decreta conciliorum, etſi nihil de
 ſenſu eorum & mente perciperet;
 contra, qui ſecundum rationis re- *& ratio-*
 ctæ regulas aſſerta ſæpe abſurdiffi- *nem ſup-*
 ma Theologiæ Scholaſticæ papalis *primenti,*
 & eorum, quæ per concilia erant
 definita, volebat examinare, ille
 non pro Theologo, ſed pro no-
 vatore, hæretico, aut atheo ha-
 bebatur.

Postquam vero hoc veneno in *31. Qua*
 ſecta eſſet Facultas Theologica in *ratione*
 Papatu, facile idem ſerpsit ad Juri- *malo hoc*
 dicam, tanquam dignitate & gradu *infecta*
 proximam, ut videlicet, & Jcti *fuerit*
 illi haberentur pro excellentiſſimis *Jurispru-*
 & maxime celebribus, qui leges *dentia fe-*
 memoria tenerent, & ad omnia *re ubique.*

verba ex legibus desumpta possent locum, ubi talia verba extarent, allegare, etsi de ratione & sensu legum nihil intelligerent, aut etsi ea verba, quorum causa allegarentur leges, essent effata communis rationis, quibus etiam rustici & stupidi assurgunt, ut adeo nulla legum allegatione in iis fuisset opus. Uti contra pro corruptoribus Jurisprudentiæ, & quasi hæreticis Juridicis fuere ab illis temporibus traducti, & perpetuo diffamati, quasi grillos saltem & inutilia docerent, aut mere theoretica, nullum usum in praxi habitura, qui animam legis urgerent jungendam esse corpori. Hoc modo igitur Jcti inceperunt leges ope memoriæ deglutire non vero amplius ope judicii digerere. *uu)*

32. Larva Porro quemadmodum Theologi
hujus Ju- in Papatu dicta sacrae scripturae tor-
rispruden- quebant,

Leges dige-
rere vel de-
glutire.

uu) Sic & apud Huberum *Auspic. dom. orat. 9. p. 288.* legitur. *Hoc agite, ut leges in Academia non DEGLUTIATIS, quod hi faciunt, qui tantum eas memoriæ mandant, sed easdem ratione, judicioque DIGERATIS.*

quebant, ut illam suppressionem, tie, (quod
 rectæ rationis & credulitatis cœcæ scilicet
 necessitatem ac utilitatem commen- Jctus non
 darent, potissimum illud urgentes, debeat sine
 rationem captivandam esse sub my- lege lo-
 sterio fidei, ita & Jcti pariter tor- qui,) ei
 quebant dicta legum (sanum utique detracta,
 sensum admittentia, si bene expli-
 ces,) ad persuadendam & com-
 mendandam unice verborum legis
 commemorationem memoriæ fir-
 miter impressam, quale est illud,
 non convenire Jcto, ut sine lege
 loquatur. *ww*) Cum enim is sit ejus
 dicti

ww) Duæ disputationes juridicæ com- Varia de
 muniter notæ sunt. Una Jenæ habita brocardi-
 sub præsidio Adriani Beieri, sub titulo co, erube-
speciminis hermenevtici occasione brocardici: fcere
Erubescit Jctus sine lege loqui ex N. 118. cap. Jctum, si
s. desumpti, altera Marpurgi sub præsidio sine lege
 Holtermanni 1680. cui titulus: *Verz* loquatur.
fehrtter Jurist, seu sine lege monstrosus Jctus.
 Quamvis utriusque videatur diversus
 scopus. Beierus enim videtur operam
 dedisse, ut genuinum usum & explica-
 tionem hujus dicterii genuinam pro-
 poneret, quamvis si quis pauca, quæ
 hic

dicti sensus genuinus, Jctum debe-
re

hic in oratione de genuino sensu duobus verbis diximus, cum proluxa Beieri dissertatione conferat, Beierus prolixitate sua rem magis obscurasse, quam illustrasse videatur. Sed excusandum tamen est, quod tempore, quo scribebat, ejusmodi obscuritatum frequentissimus usus esset. Holtermannus vero, uti alia ab ipso publicata scripta (potissimum dissertatio contra Advocatos) satis declarant, eum ad primarios sui temporis Legulejos referendum esse, ita & hæc dissertatio legulejisticam ejus artem tantum non in singulis paginis ostendat, & monstrat, Holtermannum nugas istas ex invidia erga Grotium & illos Professores scripsisse, qui isto tempore commendatione juris naturæ, ejusque, præeunte Grotio, explicatione Legulejisticam artem a vera Jurisprudentia distinguere, & distinctionis hujus notas nimis sensibiles dare incipiebant. Cæterum de hoc ipso brocardico notandum, quod etsi Leguleji, qui isto abutuntur, velint, nullam sententiam a Jcto esse proferendam, quæ non verbis legis alicujus corroboretur, tamen hoc ipsum brocardicum non extet in
ulla

re intelligere vim & potestatem
le-

ulla lege, sed ex *Nov. 118 c. 5.* per torturam verborum fuerit confectum, cum Imperator ibi nihil aliud dicat, quam quod *erubescat*, concubenarios liberos ad successionem ab intestato admittere, quia hoc *cum lege agere non possit*. Deinde, ut idem Beierus *cap. 1. §. 3. seq.* & Holtermannus §. 17. notarunt, JCI ab ipsis allegati, qui occasione dictæ Novellæ brocardicum illud primi excogitarunt, variis modis id circumscribunt. Modo enim propius ad verba dictæ Novellæ accedentes dicunt: *Erubescere 7 Ctum sine lege loqui*; modo alii, potissimum recentiores: *Quod lege non caveatur, in practica non habetur*; alii: *quod lex non cantat, nec nos cantare debemus*: alii: *Lege non distinguente, nec nostrum est distinguere*. Antequam huc abeam, non ingratum fore credo Lectori, si adjiciam insignem locum Ludovici Vivis, non solum ea, quæ hic de illo brocardico dixi, sed & reliqua, quæ de cadaverosa jurisprudentia annotavi, valde illustrantem. *Nunc vero, ait lib. 7. de caus. corrupt. art. p. 369. seq. quid causa dicimus esse, quod multi simul sint imprudentissimi, & juris peritissimi, & quod mirere magis, stultissimi*

Ludovici
Vivis locus
de cadave-
rosa Juris-
prudencia,

legum, & nihil proferre, quod legi-

tisimi etiam existimantur ab iis ipsis, a quibus & juris callentissimi? Videlicet facile est homini, quamlibet tardo & ignaro rerum omnium, memoriter leges illas complecti, & tanquam indicem, ubi quicquam habeatur, ostendere. Nam ego hos homines, qui leges alias super aliis accumulunt, nulla addita ratione equitatis, quæ ex ingenio & multarum rerum experimentis excuditur, non Jurisconsultos soleo appellare, sed Elenchos aut indices legum. Miselli quid faciant, ubi nullus est legum Romanarum usus, ut apud Turcas, apud Christianos etiam fere omnes, in quibus unaquæque gens, alios mores sibi observavit, secundum quos viveret; alia leges invenit commodiores, quam essent Romanae illæ. Nec injuria. Quippe quæ Romanis olim congruebant non omnibus jam congruunt; mutata est ratio vivendi, status rerum mutatus. Dialecticus ubique est Dialecticus; Medicus ubique est Medicus; Philosophus ubique est Philosophus; Peritus equitatis ubique est peritus equitatis: multum omni loco apud omne hominum genus pollet ac potest. Isti Jurisconsulti non ubique sunt Jurisconsulti, imo jam pene nusquam. (O felicia Ludovici Vivis tempora præ nostris!) Triplex præterea negligente quadruplexque est iis descendum jus civile, prout

legibus repugnet, inceptum est
illum

prout mutant locum, pro quibus omnibus scientiam
una aequitatis scientia sufficeret, addita aequitatis.

levi cognitione consuetudinum & morum e-
jus populi, in quo viverent. Acutius tunc
responderent de jure, & melius atque in-
corruptius. Jam quomodo citant has le-
ges? non aliter utique, quam indices.

Veteres illi antistites aequitatis adducebant qui-
dem interdum placitum aliquod majorum su-
orum, qui scientia juris valuissent; sed raro,
sed leviter: & ratione magis acquiescebant,

quam alicuius sententia atque opinione. Le-
ges vero multo rarius: nam de illis constabat,
de interpretatione vero erat questio. Isti

nullum faciunt finem, leges alias super alias
congerendi, quod est plures leges tenere, non
plures intelligere: Et subinde occinunt nobis il-
lud: Erubescimus, sine lege loqui.

Quid est, sine lege loqui? Si absque citatione ca-
pitis alicujus legis, quid potest dici imperitius,
quid ineptius, quam non esse sine ejusmodi
loquendum lege. Sin vero, quod magis puto,

sine lege, est sine ratione ac modo, eru-
bescant, qui sine ratione & modo semper lo-
quuntur, & sine lege suas leges semper pro-
fundunt, quod est utique ostentatio magis
memoriae, quam legum & juris explanatio.

Dixi vobis, elenchos esse istos juris, non

Quid sit,
fine lege
loqui.

Differentia
CON- inter JCTos

illum sensum dicto affingere ,
ac

& juris
elenchos.

consultos. *Ceu vero sit puer aliquis, vel muliercula tam rudis, qui, si leges edidicerit, non possit, ubi de hoc aut de illo negotio aliquid legerit, dicere, & multas leges coacervare: duntaxat quomodo isti leges ad negotia applicant: in quo non parum & imperitia & torporis sui partem produnt. Nam non legerunt leges ipsas, sed Epitomas quasdam & summaria, quas vocant rubricas, atque utinam eas omnes. Rubricæ autem colligunt sæpe priorem legis partem, posteriorem relinquunt.*

Allegatio-
nes legum
sine iudicio

Illi ex rubrica citant legem, cujus prior pars utcunque videtur pro iis facere, posterior est omnino contraria: ita ut suomet ipsi gladio crebro se jugulent. Alii proponunt longum sermonem, ex decem aut duodecim sententiis conflatum, in fine vero adjiciunt: & ad hoc faciunt illa & illa lex, cum ea tantum ad ultimam sententiam & quidem leviter faciunt, in qua tamen sententia non erat cardo negotii. Alii, quum dicunt longam aliquam sententiam, legem afferunt, in qua sunt duo vel tria vel postrema verba illius sententia.

& pudore.

Sunt, qui etiam omnino falso citent, & alias super alias impudenter & confidenter: Nam adeo multas simul aggerunt, ut nemo sit tam ferreus & patiens, qui eas sigillatim sustineat excutere. Ac quod male ab uno citatum est,

fide

ac si Jctus deberet saltem verba
legum

fide illius citatur ab aliis pluribus pejus. Neque vero in colligendis ex legibus argumentis sunt feliciores, sive ex ignoratione vera Dialectica, sive ex judicio absurdo, sive ex ambobus: ex facto alicujus, quod refertur in lege, trahunt exemplum ad alia. Verbi causa, ut ex eo, quod Flavius scriba vulgarit factos, & ideo factus est tribunus plebis, ff. de orig. juris, sic annotat Accursius, aliquem ex dolo suo præmium consequi, & facit infra ad municip. l. Titio, & infra de suis & legitimis, l. intestato §. 15. plane. Arguitur contra C. de furt. & ser. corr. l. si quis servo. vel dic, quod hoc fecit populus ignorans. Sic ille. Miser, quid te torques? nec dolus fuit, nec populus ignoravit, nec leges quas stultissime allegas, faciunt ad rem. Jam de rerum divisione l. in tantum §. cenotaphium quoque: magis placet esse locum religiosum, sicut testis in ea re Virgilius, sed Divi Fratres contra rescripserunt. Glos. in verb. Virgilius. Sed falsus testis est, ut infra lege proxima, & de religio. l. is qui. Et est argumentum, quod autoritates poetarum sunt in causa allegandæ, ut supra de statu hom. l. septimo & de solut. l. si pater. Sed in lege proxima est argu-

Inepta allegatio argumentorum ex legibus,

exemplo Accursii & aliorum Glossatorum.

legum tenere, aut ad singula dicta,

mentum contra, quod sint reprobanda. *Quis Chrysippus aut Carneades potuisset tam acutum argumentum excogitare?* Jcti alicujus opinio allegatur in jure, & reprobatur, Jcti ergo autoritas alleganda quidem in causis, sed reprobanda. *Quid quod Virgilius non dicit, debere esse honoraria sepulcra sacra, sed Trojanis temporibus, aut certe Andromache fuisse. Istis vero hæc dici, est surdis cani carmen.* L. 15 qui nihil, loquitur de Poëtis, l. septimo, autore utitur Hippocrate ad fœtus naturam, l. si pater Aristotele ad numerum fœtus. *An hi etiam poëtae? Nihil est frontis in hisce hominibus, non pudet tanta & tam crassa ignorantia? Jam quorsum pertinet allegari ea, que sint reprobanda? Scilicet Martianus, qui pro se adducebat Virgilium, indicabat, istius autoritate stari non oportere: talia sunt istorum omnia. Et quemadmodum viderunt altercantes Dialecticos & Philosophos in schola, ipsos quoque incessit libido, sua ostentandi. Altercationes invexerunt, id est velitationes & luctas. Hinc quod proximum erat, placita & sectas ex pertinacia. Hæc opinio hujus, ista illius aut illius. Nempe de jure respondere, cum ratio ex æquitate non depromitur, facillimum est, ut inquit*

Cicero

Et , etiam de quibus nul-
lum

Cicero pro *Murana*, multo adhuc facilius, si adsit impudentia, ut idem in *L. Valerium* jocatur; Cur hoc tibi Jcti nomen non gratificer, nescio, præsertim cum his temporibus audacia pro sapientia liceat uti? Et quo uberius esset disputandi materia, excogitarunt casus non illos quotidianos & crebro solitos usu venire, quorumque esset mentio in legibus, aut de quibus essent latae leges, sed inusitatos, admirabiles, quique nunquam contingerent, ac proinde nec essent usui illi unquam futuri. Quæ res infinita est, quemadmodum Aristoteles docet in *Ethicis*. Quippe causarum & negotiorum innumera est vis ac multitudo, ut quæ levissimis variantur momentis, & iis adjectionibus, quas Græci *περίσσειαι* nominant, Quintilianus circumstantias, quæ posita sunt in aliqua additione personarum, locorum, temporum, causarum, modorum, casuum, factorum, instrumentorum, scriptorum & non scriptorum, quarum rerum congregationem negotium Valgius appellat. Quo circa ea persequi operis esset nunquam finiendi: in quo declarant, quam sint artis imperiti, qui curam & præceptiones suas circa singularia consumunt, quæ quoniam sunt innumera, ad cu-

Impertinens doctrina de casibus rarissimis singularibus.

lum est dubium, xx) leges allegare.

33. Altera causa Jurisprudentialis cadaverose neglectus juris naturalis & prudentiæ civilis. Sed & exinde malum istud Jurisprudentialiam afficiens magna sumfit incrementa, quod in Papatu a Facultate Philosophica doctrina juris naturalis vel negligenter, vel corrupte traderetur, & exularer pariter genuina doctrina prudentiæ civilis, sine quibus subsidiis tamen rationes legum ab interpretibus indagari nequeunt. Quod vero

---

ram artis pertinere non possunt, sed certe neque ulla ars ad istorum curam pertinet: & dum illis occupantur, quotidiana & necessaria pratermittimus. Sicut Philosophi, qui, dum rerum naturam novam excogitant, amittunt istam &c.

Exempla ineptarum allegationum.

xx) v. g. ad sententias: expedit rei publicæ, ne quis re sua male utatur: sæpe de Facultatibus suis plus sperant homines, quam in iis est; calamitas matris non debet nocere ei, qui in ventre est: vim vi repellere licet: qui prior tempore, potior jure: delicta parentum liberis non nocent: animi motum vultus detegit &c. *vid. disp. de rite form. statu controv. circ. us jur Just. §. 31. & 32.*

vero post reformationem nævi illi neque a Jctis neque a Philosophis fuerint statim emendati, & quod adhuc hodie etiam in Academiis Protestantium nævorum illorum reliquæ subinde conspiciantur, etiam suas habet causas, yy) sed tamen temporis habenda ratio non permittit ut eas distinctius explicemus.

Potius tanquam singulare opus ^{34. Apud} providentiæ divinæ, & curæ pa- ^{nos cada-} ternæ Potentissimi Regis nostri ve- ^{verosa} neramur atque decenti submissione ^{Jurispru-} ^{dencia non} ^{regnat.}

K 3

de-

yy) Intuitu eorum, qui genuinorum ^{Causæ ho-} Theologorum nomine abutuntur, ne ^{die exosæ} reliquæ Papatus Politici in nostris Ec- ^{studii juris} clesiis, scilicet hæretificationes & ex- ^{Naturæ &} communicationes sub larva pœnarum ^{genuinæ} spiritualium hætenus latentes, item ne ^{Politices,} larvata pietas aut orthodoxia detegan- tur, & principibus Evangelicis ad ocu- lum demonstratur, se nihil minus ha- bere aut possidere, quam genuinum jus circa sacra: intuitu Jctorum, sive Civilistarum, sive Canonistarum, ne ipsorum Pædantismus studiosæ juven- tuti tantum non palpandus exhibea- tur &c.

deprædicamus, quod ista cadaverosa
Jurisprudencia in nostra Academia
non regnet. Florent enim apud
nos studia Historica & Antiquitatum
Romanarum pariter & Germanica-
rum, Politicarum & Ecclesiastica-
rum. Florent studia juris naturæ
& prædentia civilis. Floret in fa-
cultate nostra explicatio legum ra-
tionalis, & cum a nobis commen-
detur verborum cura, vis eorum &
potestas ex rationibus legum pe-
tenda nequaquam negligitur.

SECTIO IV.

Secunda species falsæ Jurisprudentiæ, Sceleton Jurisprudentiæ.

XXXV. *Secunda species Jurispru-
dentiæ falsæ, sceleton Jurisprudentiæ,
quæ sola nititur autoritate juris inter-
pretum.* zz)

XXXVI. *Quæ foro*

zz) *Illustratio dictorum de sceleto juris-
prudentiæ ex Hubero.*

originem debet aaa) *Et legibus ac*

aaa) *Quædam de Raphaele Fulgoso.*

moribus imperii, quamvis indirecte aucta, bbb) ccc) ac per viros cele-

bbb) Skeleton Jurisprudenciae quo pacto in Germaniam pervenerit, id est allegatione impertinente Legum & Doctorum legibus publicis introducta. Et quidem adhuc magis impertinentibus ac contradictoriis assertis, quorum emendatio postea in nova ordinatione Camerali frustra est tentata. Nova confusio ex allegatione publica verborum Scripturae, Patrum &c. unde, orta fuerit. Locus anonymi de damno inde illato in jurisprudentiam, qui ob simplicitatem & perspicuitatem commendatur. Locus parallelus Autoris Parthenii litigiosi. Sed obscurus & confusus, ideo quia autor ipse hac jurisprudentia scabiosa laborabat.

ccc) Modus allegandi in relationibus Cameralibus & sententiis collegiorum, non legibus originem debet, sed moribus. Explicatio R. l. 1654. §. 61. contra Gamsium. Obiter, omnes rationes decidendi ad nihil prodesse, nisi ad protractionem justitiae.

berrimos propagata. ddd) XXXVII.

ddd) Verba in factum temperata. Locus Lansii contra insanas jurium & Doctorum allegationes, item contra negle-

Etum juris patrii, & allegationes Italorum & Hispanorum.

Non obstantibus quibusdam legibus adhuc hodie regnans in foro & collegiis juridicis. eee) fff)

eee) Locus Blumii. Verba ipsius recessus imperii 1654. §. 96. iterum contradictoria admittentis.

fff) Autores alii de allegationibus juris.

35. Secunda species Iurisprudentiæ falsæ, Sceleton Iurisprudentiæ.

Igitur relinquamus istud cadaver Jurisprudentiæ, ne forte ex ejus fermentatione nausea moveatur Auditoribus. Et quamvis alias cadaver sit res vilissima, usum tamen præbet aliquem in medicina, si forte more Ægyptiaco præparetur in mumiam. Datur adhuc res vilior cadavere. Etenim si cadaveri carnem adimas & intestina, id quod remanet, Sceleton dicitur, cujus adeo non major est usus, quam ut ornet cameras Anatomicas Medicorum & delectet curiosos. Sic & ordo nunc tangit, ut Vobis A. H. ostendam Sceleton Jurisprudentiæ. Illam videlicet jurisprudentiam intelligo, quæ jus non quærit in fontibus legum, sed in rivulis

Quæ sola nititur auctori.

vulis Doctorum, quæ legibus non *tate juris*
 inspectis ad commentatores currit *interpre-*
 & interpretes; quæ legum pariter *tum.*
 verba ac potestatem negligit, &
 sola nititur Jctorum autoritate. 22)
 Quam

22) Quæ hic de sceleto jurispruden- Illustratio
 tiæ differo, illustrari possunt per ea, quæ *dictorum*
 simili modo de neglectu studii legum, *de sceleto*
 & nimia æstimatione interpretum docet *jurispru-*
 Huberus *sæpius cit. orat. 9. p. 277. seq. In-* *dentia ex*
gentia, inquit, volumina ad Institutiones, *Hubero.*
ad Pandectas, Codicemque, præterea de
controversiis, de antinomiiis legibusque in-
tricatioribus scripta, neglectis aut obiter per-
lustratis Justiniani libris, recta via aggre-
diuntur, (studentes) Et quanto quisque di-
ligentior, ingenioque fortior est, tanto plu-
res, majoresque legendos sibi sumit autores.
In quibus intelligendis capiendisque non mi-
nus opere, judiciique requiritur, ac ipsis le-
gibus impenderetur Et. Et paulo post:
Dicant, qui Treutleri theses, Et Hunnii Ba-
choviique ad easdem commentarios legerint,
studendoque subegerint, an post tot subtili-
tates, acerrimasque commissiones, vacuos
paratosque se sentiant ad leges super iisdem
capitibus a Justiniano collocatas, serio atten-
teque examinandas. Idem in Wesenbecio,
 K 5 Hab.

Quam bene id fiat , facile poteris
intelligere , si modo comparatio-
nem

Habnioque faciatis periculum. Credo Bachoviani aut Habnienses facile citoque, Justiniani tarde & difficulter evadentis &c. Et iterum: Quando in summa student, ut artem Justiniani secundum Institutiones & Pandectas redigant in memoriam; faciant hoc, ut Casar ipse praecepit, paratitla discendo, textus ipsos legendo, examinando. Si quid residui temporis ab hac occupatione abundet, hoc jam Cujacio, Donello, Bachovio aliisque scriptoribus, si velint, impendant, non tamen prius, quam illud alterum bene, distincte, valideque perfecterint. Hæc de vitando sceleto jurisprudentiæ in studiis sufficiant. De ejusdem vitatione in scriptis idem p. 280. seq. Antiquos artis juridicæ autores satis constat nullis aliorum citationibus in suis commentariis usos, sed hoc solo laudem admirationemque meritos esse, quod in legibus edictisque Prætorum enarrandis aut verborum proprietates aut æqui bonique rationes detegere & explicare sategerint. Nec in aliis operibus variarum inscriptionum de ambiguitatibus, Membranarum, Quæstionum, Responsorum, Definitionum, Regularum, Variarum lectionum, Institutionum, Dispu-

nem cum sceleto mediteris ulterius.
Non consistunt sua virtute sceleta,
quippe

Disputationum, Sententiarum, Manualium, & si quorum præterea per Pandectas sparsa sunt vestigia, videas disciplinæ nostræ conditores more farciendi sua scriptæ nominibus innumerabilium autorum unquam fuisse usos. Nihil magis, qui in Græcia Jus Romanum ab ipsis adscitum commentati sunt, hoc negotii sibi datum crediderunt, nec qui post Irnerium in Occidentalibus provinciis Jus civile primi illustrarunt, id studio habere, non Azo, non Placentinus, non Accursius, non Durandus, non Bartolus, non Baldus, non denique superiori seculo genuinæ Jurisprudentiæ instauratores, Cujacius, Duarenus, Donellus, & qui illos in eodem instituto vel præcesserunt, aut non multo post secuti sunt, id sibi placere testatum reliquerunt. Jam scire velim, quæ nos ratio utilitatis aut decori moveat, ut potius, quid a pragmaticis quibusdam scriptoribus superiori, & a plerisque præsentī seculo institui cæpit, imitemur, quam, quod omnis antiquitas & cultiora quælibet ingenia faciendum putaverunt, quodque jam pridem æmuli antiquorum Galli, & e nostratibus multi elegantioris doctrinæ viri in suis scriptis renovarunt &c. Malo ita inducere animum,

quippe nervis destituta , sed ferro
multo opus est aut ligno ad eorum
sub-

non esse tam miserum tacere , quam indices scribere , ubi fructus ingenii expectetur. Fruantur honore multa lectionis , qui deformem putant esse paginam , cujus non pars dimidia nominibus concordantium vel dissentientium autorum referta appareat ; utcunque pars maxima ex aliis descripta , pars etiam falso sententias , quibus approbandis adducuntur , si inquiras , laudare deprehenduntur. Addit tamen monitum , ne supprimantur nomina eorum , ex quorum doctrina profecimus , atque ea occasione justæ querelæ Mynsingeri contra Gailium meminit , (conf. diff. meam de jurisd. & magistr. sec. mores German. diff. th. 7.) Pergit p. 284. Nihil inutilius putet (Advocatus) quam multa recensere nomina Doctorum , vel opiniones crepare communes , cum nihil sit notius , quam ludibrium ejusmodi autoritatum , si examinentur , interque se conferantur , neque desit , qui volumen ingens communium contra communes opinionum publico dederit &c. Proinde si hodieque non secundum legem & rationem , sed ex auctoritate Doctorum judicia regerentur , non ea sola , de quibus scribit Menochius , sed omnia in universum forent

subsistentiam. Sic autoritas Doctorum varians est ac vacillans, nun-

forent arbitraria, & jus ad instar Philosophia redactum esset, in qua jam olim super uno quæsto quadringentas esse diversas opiniones celebrium Autorum non erat insolens, & de qua vetus est proverbium, facilius inter horologia, quam inter Philosophos conventurum. Quot capita, tot sententiae, dictum est aeternae veritatis, & in rebus judicandis vel maxime obtineret, nisi legis certitudo rationi moderaretur, neque prorsus extra terminos sibi praescriptos evagari permetteret &c. Et iterum p. 286. Turbatur judex multitudine factorum & narratione confusa, atque superflua, tum disputatione juris non certa, determinata, verbis sententiaeque legis subnixae, sed rationibus vagis, longe petitis, undique corrasis autoritatibus & interpretum testimoniis &c. Nec dubito, quin, si scirent Advocati, quam parva ratio tot nominum allegatorum testimoniorumque citatorum habeatur in senatu, parcerent inepto labori seque legi & rationi diligentius applicarent. Rursus autem monitum volo, non adversari me fame honorique magnorum hominum, qui tam presso silentio debonestari viderentur. Non abnuo, cum res postulat, autoritatem probatorum quorundam

nunquam bene connexa , semper
contraria imo contradictoria. Non
sole-

rundam interpretum persuadendis iudicibus
usurpari. Memini, cum & usum reperiret
illa cura, sed non suadeo, sola nomina ipso-
rum, librorumque laudari. Ipsa verba,
quibus liqueat, eos lege & ratione fuisse
subnixos, produenda & ob oculos ponenda
puta, ne cordato iudici, pondere autoritatis
rationem premere, verum consensu celebrium
virorum magis illustrare velle videaris.
Minus multos hoc modo citari atque produci
posse fatendum est, sed hoc ipsum agebamus,
& semper animadverti, illos paucos eo modo
exhibitos & inculcatos profuisse magis, quam
ingentem numerum solummodo nominatos &
quasi ostentatos. Non ignoramus, esse fora,
in quibus scriptura Advocatorum non merentur
laudem, nisi plaustra Doctorum ferant,
& tamen his ipsis locis, quotquot feliciores
acrioresque Patroni sunt, hos fiduciam con-
tentionum suarum in lege & ratione col-
locare non semel exploravi. Fuit Ompha-
lius cælebris Spiræ apud Imperiale tribunal
Advocatus, ubi, si usquam terrarum, ce-
lebrantur autoritates. Hunc memini, ju-
niores, qui ad discendam praxin ipsi se ap-
plicuerant, hortari consuevisse, ut in causis
agitandis summum maximumque præceptum
tene.

solebant artis nostræ autores Romani ad auctoritates aliorum provocare, neque deprehendes in libris variis membranarum, questionum, responsorum, definitionum, regularum, institutionum, disputationum, sententiarum, manualium, ex quibus Pandectæ sunt compositæ, JCos Romanos hoc more farciendi sua scripta nominibus innumerabilium Autorum unquam fuisse usos. Imo ne quidem glossatores, qui vocantur istum perversum morem introduxerunt, non Azo, non Placentinus, non Durandus, non Bartolus aut Baldus. Non denique restauratores genuinæ jurisprudentiæ, Cujacius, Duarenus, Hotomanus, Donellus, & qui illos in eodem

---

tenerent, fundamentum theoreticum ut bene sibi constaret, eo cuncta referrent, eo-que stabilito nihil, quod undique corradere adversarii, morarentur. Quid autem aliud suo modo fundamentum ille theoreticum vocavit, quam quod a nobis urgetur, lex & ratio,

dem instituto vel præcesserunt, aut non multo post secuti sunt.

36. *Quæ foro originem debet.*

Foro originem debet hoc ca-
coëthes, & imperitiæ Judicum &
Advocatorum. Refert Raphael
Fulgosius Antecessor Patavinus *aaa)*
dictum Cyni, *quod sicut olim idola
pro Diis, ita tunc Glossatores pro Ev-
angelistis adorati fuerint.* Subjicit
Fulgosius: *Volo potius pro me glos-
satores quam textum. Nam si allego
textum, dicunt Advocati diverse
partis & etiam iudices: Credis tu,
quod Glossa non ita bene viderit istum
textum, sicut tu.* Orta sunt inde
volumina communium opinionum
contra

Quædam
de Raphael-
le Fulgosio.

aaa) Fulgosius in *l. si in solut. 6. C. de
obl. & act. & l. ad officium 3. C. comm. divid.*
citante Bornio *dissert. inaug. de jure in re
cap. 1. §. 5.* Floruit autem Fulgosius
circa medium seculi 15. & præter com-
mentaria in jus civile reliquit etiam
volumen responforum. Pancir. *de clar.
leg. interpret. lib. 2. cap. 83. circa fin. p. 224.*
Et huc respexit etiam haud dubie Hu-
berus, dum in præcedente nota pra-
gmaticis originem abusus hujus in al-
legando adscribit.

contra communes, nec legum interpretes puduit allegare centuriam autorum tam pro affirmativa quam negativa quæstionis sententia, & postea loco decisionis subjicere:

Tu crede hanc sententiam præ altera, quia est pura veritas, ut vel ex Farinacii criminalibus fidem facere possemus, si qui essent, qui de re notissima dubitarent. Regnabant

hi mores allegandi plaustra Dd. cum in publicis imperii Germanici legibus *bbb)* modus hic allegandi

*Et legibus ac moribus imperii quamvis indire-
cte aucta.*

bbb) Cum ejusmodi Doctores pragmatici ex Italia seculo decimo quarto & quinto cum Academiis in Germaniam venirent, & inde explicatio legum magistralis more Italico (per quam quid intelligatur exposui *in notis ad Melch. ab*

Skeleton Jurisprudentiæ quo pacto in Germaniam pervernerit.

Ossa Testam. not. 182. p. 398.) non solum in Academiis Germaniæ regnare inciperet, sed & in judiciis se insinuaret, & in aulis Principum commendaretur (Melch. ab Ossa *d. l. part. 2. cap. 8. per integr. pag. 382. seq. & ibi notata*) non mirandum est, quod in ipso convenu Imperii Ratisbonensi anni 1500. publico Statuum consensu ipsa Ordinatio

absurdus partim exemplo, partim
dispo-

Id est alle-
gatione
imperti-
nente le-
gum & Do-
ctorum le-
gibus pu-
blicis in-
ducta.

Cameralis ab ejusmodi Jcto, sceleton
jurisprudenciæ pro ipsa jurisprudentia
habente, concepta, & allegationibus
ejusmodi ineptis & plusquam leguleji-
sticis tantum non in singulis lineis nau-
seam genuinis JCrīs movens ipsi Impe-
rii Recessui, a tit. 36. von dem termin
erster instanz ad finem, tota infereretur.
Utque ejus rei specimen aliquod, etsi
minimum, dem, adducam saltem verba
ejus ordinationis, quæ de allegationi-
bus ab Advocatis in judicio observandis
disponunt, d. Recess. & Ord. Camer.
tit. 38. §. 4. Und sollen die Auszüge, Re-
plicæ, Duplicæ, Triplicæ, Quadruplicæ
gegründet werden auf die Geschichte und
nicht auf das Recht in Articulis weiß.
Also sagt die Ordnung zu Regensburg.
Item alle exceptiones fol. 44. Daß diese
Articul sollen auf die Geschichte und nicht
auf das Recht gesetzt werden, wird be-
wiesen. Gloss. in cap. 2. de confessis in 6.
Dann dem Articul, auf das recht gestatt,
ist man nicht schuldig zu antworten. Pan.
in cap. sæpe de appell. Glossa & Bart.
in l. ornamentorum ff. de aur. & arg.
leg. Aber auf die position, so Meldung
thut von einer Gewohnheit, soll geantwor-
tet

dispositione obscura (ubi & quando
ab

set und erwiesen werden. Bald. in l. 1. C. quæ sit long. consuet. Also auch in Statuten einer Stadt. Bald. in l. omnes populi ff. de just. & jure. Und mag der, so articuliren will die Geschichte, das gemeine Recht, so aus der Geschichte fleußt, fürbringen und allegiren, nach Inhalt voriger Ordnung. Joh. Andr. in addit. spec. in tit. de test. §. nunc vidend. post princip. Und soll sich derjenige, so sich auf das Recht will fundiren, fürsehen, daß er die Recht nicht ausdrücklich setze, und allegire, damit dem Wiedertheil nicht werde Ursache gegeben, zu disput, und zu cavilliren. Spec. in tit. de Advoc. & conf. §. item caveat. Wo aber der Richter nicht gelehrt wäre, ist es vonnöthen vor ihm die Recht zu allegiren. Spec. in tit. de alleg. & disput. §. 1. &c. Si non plane præ-
judicio autoritatis occæcati fuissent
singulorum Imperii Statuum Consilia-
rii, saltem sensissent, plurimas contradi-
ctiones in isto paragrapho latentes,
aut certe limitationes obscurissimas, &
ita aptas, ut facile regulas adversas
tantum non totas tollere possent. Pri-
mo jubetur, articulari non debere de
jure, neque partem adversam obstrictam

Et quidem
adhuc ma-
gis imper-
tinentibus
& contra-
dictoriis
assertis.

---

 ab Advocatis in processu jurium
 alle-

---

esse ut de jure respondeat. Si rationem inquiras, politica genuina non aliam suppeditabit, quam quod judex debeat jura nosse, & quod probationum in genere finis sit, ut judex de circumstantiis facti informetur. Sed eam non admittit limitatio statim sequens, quod articuli super consuetudine possint concipi. Nam peritus judex æque de consuetudinibus, quam de legibus scriptis informatus esse solet & debet. Ergo ut limitatio non videatur contraria rationi regulæ, mutanda illa erit, & dicendum, consuetudinem supponere facta, & ex factis privatorum constare, adeoque eam esse differentiam inter jus scriptum & non scriptum quod scriptura illud ponat in omnium notitia, at consuetudo propter incertitudinem factorum sæpe fit dubia & adeo hoc intuitu probanda. Sed (ut taceam, etiam sæpius dari consuetudines scriptas) & hæc ratio statim destruitur per subsequentem additionem, quod etiam articuli probatoriales possint concipi super statutis, cum tamen statuta omnia sint scripta, & cum judex etiam statuta talia callere debeat: *Secundo* quid prodest pro-

allegatio permitti debeat,) publice
ap-

prohibere allegationem juris vel provocationem ad jura in articulis, cum tamen mox addatur, posse allegari jura ex facti circumstantiis profluentia. Fateor sane me nescire, quid sit contradictio aperta, si hæc non est? Accedit statim *tertia*, imo non allegandum esse jus, ne parti adversæ occasionem disputandi & cavillandi suppeditet all. gans. Video quidem tollendæ contradictionis ergo addi jura non *expresse* ponenda (nicht ausdrücklich) sed hæc declaratio contradictionem non tollit. Quid enim est *jura non expresse ponere*? An ergo obscure & occulte? Quis non rideret ejusmodi ineptias? An non sunt verba legum *expresse* ponenda, sed saltem alleganda legum vel paragraphorum verba initialia. Homo sanæ mentis potius rem inverteret, cum allegationes illæ simplices legum & paragraphorum non ita perspicuæ sint, nec sic facile in sensus judicis incurrant, quam si verba legum, unde probationem pars perit, allegentur. Deinde nec distinctionem illam admittit ratio adjecta. Nam pars adversa ad cavillationem inclinans æque occasionem cavillandi arripet, sive

approbaretur, & postea moribus
in

allegentur verba ipsa legum, five saltem numerus legum & paragraphorum. Sed nondum est finis ineptiarum. *Quarta* contradictio: imo allegandæ sunt leges etiam expressis verbis, & ne ea statim in sensus incurrat, additur nova larva limitationis, quoties scilicet iudex non est satis doctus. Sed hæc ipsa declaratio non limitat assertionem præcedentem sed tantum non illimitabilem facit. Quodnam enim habebis criterium, an iudices sint satis docti. Haud dubie quidem concipiens (quem paulo post Melchior ab Ossa secutus est) Doctores juris in Italia potissimum promotos solos pro doctis habuit, Scabinos non promotos pro indoctis. Sed quemadmodum *in not. ad dict. cap. 8. Testamenti Ossani* satis sufficienter vindicavi honorem antiquorum Scabinorum, ita & tum temporis non deerant exempla noti proverbii Itatorum: Sumimus pecuniam & mittimus Asinos in Germaniam. Adde, quod ipse Imperator Justinianus divinum esse judicaverit, omnium legum habere memoriam, aut stilo Juris Canonici, leges omnes in scrinio pectoris tenere inclusas. Ergo
semper

in Camera receptis, ut Referentes
in

semper sub prætextu justî metus, quod
judex non satis sit doctus, advocati
possunt jura allegare, adeoque hoc
pacto corrumpitur totum principale moni-
tum, de non articulando super jure.
Res ita evidens est, ut hodie tyrones
juris istas contradictiones sensu com-
muni percipiant. Imo easdem & potissi-
mum quartam modo memoratam palpa-
runt consiliarii subsequentium tem-
porum, & in ordinatione Camerali anno
1555. edita ommissa distinctione illa absur-
da inter allegationem simplicem legum
& adductionem verborum ipsorum
legis, item inter iudices doctos & indo-
ctos, nova distinctione difficultatem as-
sertionis illius de non allegando jure
tollere voluerunt. Ita enim sonant verba
Part. 3. Ord. Cameral. tit. 40. §. 2. Die Ar-
tikel sollen *principaliter* auf die Geschichte
oder That und nicht auf das gemeine Recht
gesetzt, und gestellet werden, es wäre denn,
daß einer der gemein Recht, so aus vorarti-
culirter That fleusst, anzeigen wolt, welches
dann ihm unbenommen seyn soll, doch daß
er die Recht nicht überflüssig und un-
nothdürfftig allegier, damit dem Wies-
dertheil zu disputiren und zu cavilliren nicht

Quorum
emendatio
postea in
nova ordi-
natione
Camerali
frustra est
tentata.

---

 in relationibus sententiarum ubique

Ursach gegeben werde. Scilicet concipiens hunc paragraphum dubia proposita voluit tollere per distinctionem inter intentionem advocatorum *principalem* & *minus principalem*, deinde inter allegationem juris *superfluum* & *sufficientem*. Sed quilibet, etiam rusticus & homo maxime plebejus, etiam si non sit emunctæ naris, statim subodorari potest, neutram distinctionem aptam esse ad abusum allegationum juris tollendum, cum advocati etiam stupidissimi potuerint semper allegare, se allegata prolixissima adduxisse *minus principaliter*, & se velle juramento firmare, quod sibi firmiter persuaserint, allegata sua non esse *superflua* nec abundantia, imo cuilibet iudici impartiali in oculos incurrere, quod ad minimum æque sint utilia, atque allegata illa perpetua legum, canonum, Glossatorum, & Canonistarum in ipsa Ordinatione Camerali de anno 1500. Neque enim sufficiebat allegatio legum civilium, sed cum Jus Canonicum illis temporibus creditum fuerit esse majoris autoritatis, quam Jus Justinianicum, non solum allegabantur capitula ex decretalibus epistolis, sed etiam canones ex decreto,

Nova confusio ex allegatione spuria verborum scripturæ, Patrum &c. unde orta fuerit,

que jura & opiniones Dd. allegarent,

creto, &, quia in decreto multa inveniuntur dicta Patrum, & secundum glossam juris Canonici dicta Patrum ad unguem servanda sint, etiam allegationibus immiscebantur dicta Patrum; Patres autem cum ubique provocent ad dicta scripturæ, inde licuit etiam in deductionibus juris allegare dicta non solum Novi testamenti, sed & Veteris, imo non solum assertiones ad mores & justitiæ communis regulas pertinentes, sed & dicta Prophetarum & capita legis Mosaicæ. Cur? quia ita volebant Glossatores juris utriusque. Rem latius exposuit Ayres in *processu* primum anno 1597. publicato *Parte 2. cap. 10. integra observatione 1. p. m. 671.* In ipso vero capite 10. p. 622. 634. 637. 639. 640. 642. & passim in sequentibus paginis ejusmodi exempla allegationum, etiam in responsione testium ad articulos exhibet, & *lib. 1. cap. 12. observ. 2. n. 6. seq. p. 327.* doctrinam glossatorum de irresponsibilitate positionum juris cum suis ampliationibus & limitationibus summatim exponit. Grave damnum per introductionem ejusmodi sceleti jurisprudentiæ in Germaniam illatum jam initio seculi decimi septimi

rent, communi & universali con-
sue-

Locus ano-
nymi de
damno in-
de illato in
jurispru-
dentiam.

videlicet anno 1607. deploravit autor
anonymus des Bedencfens, quod postea
observationibus suis inseruit Wehnerus.
Daß aber, inquit p. 367. ap. Wehnerum,
solche vorangezogene viele und grosse Mängel
des gerichtlichen Processes und sonderlich
die principalis causa, welche dieselbe
einzig und alleine verursacht, nehmlichen,
daß von den Partheyen und dero selben Ad-
vocaten die Jura allegiret und disputiret,
und dadurch der Proceß so weitläufftig und
verworren gemacht, die Sachen so über-
auslang aufgehalten, und die Acta unnö-
thiger Weiß gehäufft, und dem Richter und
den Beysizern grosse vergebliche Mühe und
Arbeit zugezogen wird, gar wohl abge-
schafft, und der Proceß um ein grosses ein-
gezogen, auch die Grösse und Zielheit der
Acten abgeschnitten werden könne, solches
hat, wann man deme, was einem Richter
und desselben Beysizern darzu, daß sie ein
rechtmäßiges Urtheil sprechen können, zu
wissen nöthig sey, und welchergestalt sie
dasselbige überkommen und haben können,
mit Fleiß nachdencket, ganz und gar keinen
Zweiffel. Denn es wird verhoffentlich ein
jeder Rechtsverständiger, deme die Beför-
derung des hochnöthigen Justitien Wercks
lieb

**fuetudine in Germania introdu-
ctum**

---

lieb ist, und davon unpartheyisch judiciren kan, dessen mit einig seyn, daß ein jeder Richter und dessen Beyfizer, darzu, daß sie ein rechtmäßiges Urtheil sprechen können, mehr nicht als dreyerley haben und wissen müssen, nemlich primo factum ipsum, ut a litigantibus proponitur, deinde facti veritatem, & tertio jus quod ex facto oritur. Das factum nun müssen sie von den Partheyen haben, und kan ihnen dasselbe agendo, excipiendo, replicando, duplicando, ac ulterius, si opus fuerit, progrediendo, nach Nothdurfft vorgetragen werden. Facti veritatem aber überkommen und erfahren sie vel ex confessionibus partium vel ex depositionibus testium, vel ex instrumentis ac literariis documentis, vel denique his omnibus deficientibus ex præstatione juramenti in casibus, in quibus hoc locum habere potest. Und wenn sie diese beyderley nun haben und wissen, ist ihnen von den Partheyen und derselben Advocaten mehr zu erlernen und zu erfahren nicht nöthig, sondern das dritte und letzte, jus nimirum, quod ex factis oritur, sollen und müssen sie selber wissen, und ist dieses, wenn die Partheyen oder derselben Advocaten solches
dem

Etum fuerit, ut idem facerent
omnia

Dem Richter und dessen Beyßigern zu lernen, und wo und an welchem Orte sie, was in solchen Fall Rechtens sey, in corpore juris oder dessen Glossen und Interpretibus suchen und finden sollen, vorzuschreiben sich unterstehen, eben so ungereimt und lächerlich, als wenn ein Patient einem Medico vorzuschreiben sich anmasset, an welchen Ort in Galeno, Hippocrate oder andern Medicis er suchen solle und finden werde, was zu seiner des Patienten Kranckheit nützlich gebraucht, und wie er curirt werden möge. Ist derowegen dieses, daß die Partheyen, und derselben Advocaten den Richter oder dessen Beyßigere, oder welche er an deren Statt gebraucht, in jure zu informiren sich anmassen, nicht alleine unnöthig, sondern ganz ungereimt und ungeschickt, wie hernach ferner soll ausgeführet werden. Vides, ita simplicia & indubia esse ea, quæ jam illo tempore dixit autor quisquis fuit, ut non opus habuerit, ad demonstranda sua monita vel allegare scripturam aut jura, aut Bartolum vel Baldum, aut Panormitanum vel Speculatorem. Istæ enim rationes, quas profert, sunt ad captum & gustum quorumvis sive Barbari sint, sive Græci; sive

Qui ob simplicitatem & perspicuitatem commentatur.

---

omnia collegia juridica in con-
ceptione

---

five Græci sint, five Judæi ; denique si-
ve milites sint, five eruditi, five plebeji.
Unde & prudenter in toto illo opusculo
ab ejusmodi plusquam pedanticis alle-
gationibus plane abstinuit. Et ut eo
fortius appareat, quam pestilens mor-
bus lateat sub illo infano allegandi stu-
dio, omnia etiam bona ingenia ac con-
silia corrumpens, unicum saltem exem-
plum sistam auctoris alterius eandem
cum priore intentionem habentis, vi-
delicet consilia abbreviandi lites publi-
ce proponendi, sed in eo tamen ab eo
differentis, quod prior quamvis haud
dubie multos auctores legisset, & ita ad
allegationes non fuisset ineptus, ab al-
legationibus tamen omnibus data opera
abstinuerit, hic vero cupidine tanta
allegandi cum communi caterva Jcto-
rum infatuatus fuerit, ut vel ob hoc
unicum inter confusissimos & ineptissi-
mos auctores referri mereatur. Intellico
autorem Parthenii litigiosi (*conf. disput.
meam de emend. admin. justit. difficultate §.41.
p. 70, in med.*) Atque ut vere id a me di-
ctum esse constet omnibus, exhibebo
hic saltem ea, quæ dictus autor *libro
secundo cap. 7. n. 21. seq. p. 356. seq.* de alle-
ga-

---

 ceptione sententiarum quarum-
vis.

Locus pa-
rallelus
auctoris
Parthenii
litigiosi.

gationibus juris annotavit. » Nobis,
» inquit, circa lites, litigiosos processus
» remedium videtur, ut advocatis O-
» MNINO interdicatorum allegare jura,
» sive informare judicem in jure, & de-
» monstrare ex corpore juris, glossa aut
» interpretibus, quid de lite judicandum.
» Hoc æque ridiculum & inconveniens,
» ac si ægrotus medico curam præscribe-
» re vellet ex Galeno, Hippocrate, & aliis.
» *Auct. disc. von Justitien = Werck pag. 26.*
» Allegationes enim jurium non sunt
» pars actorum, ita ut aliquando ad acta
» poni denegatum fuerit in Camera.
» *Gail. Scip. lib. 4. dec. 108. Keller. lib. 2.*
» *de off. jur. prol. c. 25.* Quod utinam ho-
» dierno seculo in omnibus judiciis fie-
» ret, nec allegationum plaustra in ge-
» neralibus brocardicis adferre liceret,
» & processus brevior redderetur, & lites
» citius terminarentur. *Auct. disc. von*
» *Justitien = Werck d. p. 26. 47. 86. & 90.*
» Factum allegetur, & disputent Advo-
» cati, jus, quod ex facto oritur, judex ipse
» scire debet. Nec obstat huic remedio,
» quod judex allegationes non audiens
» de dolo teneatur. *Ang. in l. ex maleficiis*
» *§. si judex de O. & A. Joh. Bapt. Magon.*
de

de patroc. ratione c. 5. n. 21. per text. in Ord. Cam. part. 5. tit. 40. Das gemeine Recht, so aus vorarticulirter That fließt, anzuziehen, in primis, quando judex est imperitus. *Mynf. cent. 5. obs. 88. n. 6.* sed additur in ordinatione: Doch daß er die Rechte nicht überflüßig allegire, damit dem Wiederparchy zu disputiren und cavilliren nicht Ursach gegeben werde. *At allegationum plaustra adducuntur, quibus processus litigiosi longiores, æta prolixa & intricata & lites immortales redduntur. Ergo merito sunt inhibenda & funditus corrigenda. Alias sicut herba, quæ exscinditur horto, relicta radice, revirescit longius ac ante, ita, si certus Advocatis modus in allegando jure præscribatur, remedium erit nullum, sed potius irrimamentum priorum malorum. Quod si simpliciter prohibeatur Advocatis jura allegare, hoc remedium erit efficax, & optatum fortietur finem, abbreviationem scilicet & litium & litigiosorum processuum, Auct. disc. von Justitien Werck p. 87. & 90. Mynf. cent. 5. obs. 88. n. 6. idque servari in curiis Gallix (ubi dicunt Advocatis jura allegantibus: Venite ad factum, Curia satis intelligit jura) testatur, addens: Sed hoc in Camera Imperiali non servatur, & fortas-*

Sed obscurus & confusus ideo, quia autor ipse hac jurisprudentia scabiosa laborabat.

sis male.» Haëtenus tolerari poterant allegata ab autore Parthenii, etsi superflua, tamen vel declarantia, unde veram sententiam de *omnino* interdicenda advocatis allegatione jurium hauserit, eamque exemplis illustrantia. Sed quæ jam sequuntur apud eundem, statim destruant aliis autoritatibus sententiam modo adductam & commendant saltem interdictionem allegationum superfluarum, imo in fine admittunt & hanc, ut adeo lector nesciat, quænam ex his tribus contradictoriis sententiis vera sit, vel ab ipso autore pro vera sit habita. Ita enim pergit: »Sin minus (scil. prohibeatur advocatis simpliciter jura allegare) saltem cum **TEMPERAMENTO** jurium allegationes fiant. Quamvis enim Advocatis frequentissimum & facillimum hodierno seculo, imo & Notario parum scienti, ex repertoriis, locis communibus & aliis allegationum plaustra conferre. Tamen maximæ perniciæ & temeritatis est, ut ait *Molin. con. 10. n. 15. tom. 3. Var. Germ. 7 Ct. quem refert And. Knich. in ep. dedic. Tract. de subl. & reg. territ. jure.* Nec in hoc consistit Advocati prudentia. Sim. de Præt. in præm. tr. de ult. vol. interp. n. 22. Tales advocati, procuratores, notarii, imitantur aves & oves, cum fatius

tius foret, adire loca, in quibus aliqua
conclusio formatur. Nam si autores,
ipso adirent, aut locos diligenter in-
spicerent, sæpe eos silentio præteri-
rent, vel quia id non dicerent, ad quod
allegantur, vel, si dicerent, in adeo di-
versis loquerentur terminis, ut ad rem
sive litem, quam eorum autoritate pro-
bare conantur, nihil omnino facerent,
ut inquit Joh. Bapt. Asin. in jud. pr. part.
2. §. 1. c. 89. n. 24. Hic subordinatum
remedium, ut falsi pœnam incidat, qui
falsas LL. aut DD. apostillas allegat,
Bl. in legem si quis lat. 33. ad L. Corn. de
fals. *Joh. Bapt. Magon. de rect. patr. rat.*
c. 3. n. 11. Ergo sicut in aliis, ita in
allegando jure opus est **TEMPERA-**
MENTO, quia nauseam facit accumu-
latio allegationum pro vulgato quo-
dam dicto sive regula facta, ubi sufficit,
solam legem probantem allegare, cum
vulgarum etiam sine allegatione legis.
Ripa in L. eadem 4. §. Cato n. 7. de V. O.
Quod si plures sint leges concordantes,
sufficit etiam **UNAM** allegare per *L. si*
quis obrepserit ff. de Leg. Corn. de fals. ubi
Marsil. n. 7. Nicol. de Neap. in l. scire
§. fin. de exc. tut. Rip. c. inter cat. in f. de
rescript. aut regulam generalem *l. quo-*
ties §. etsi. de hered. instit. Sed his defi-
cientibus **TOT** auctoritates allegan-

vis. ccc) Hæ leges & hi mores etsi
fortas-

„dæ, QUOT inveniri possint concordēs.
„l. Divi S. pen. de jur. pat. Ad. Keller. lib. 2.
„de offic. jur. pol. c. 25.“ Scilicet autor
Parthenii non sensit, & se Advocatis &
Notariis parum scientibus esse similem,
quibus facillimum dixit esse, ex reper-
toriis & locis communibus allegatio-
num plaustra proferre, & cum adeo in
iis inveniret quosdam commendare ali-
quam sed *parcam* allegationem, alios
vero *tot* autoritates commendasse alle-
gandas, *quot* reperiri possint, non puta-
bat, pro insigni, quo laborabat judiciū
defectu, & de quo totus ejus liber in sin-
gulis testatur paginis, se melius facere
posse, quam si has sententias tres sibi
contradicientes unam post alteram po-
neret, ne videlicet vel tantillum ex locis
communibus periret. Imo hac parte
stupidior fuit Advocatis & Notariis,
quos increpat, quia hi ad minimum ra-
rissime doctrinas contradicentes & par-
tium, quas defendunt, juribus adver-
sas, cumulare solent.

Modus al-
legandi in
relationi-
bus Came-
ralibus &

ccc) Equidem si ex ipsis Imperii legi-
bus evolvas loca, ubi de Relationibus
in Camera agitur, videlicet Ordin. Cam.
*Part. 1. tit. 13. von der Beyseiger Amt im
Rath*

fortasse optimam habuerint intentionem,

Rath & R. J. 1654. §. Den modum referendi 143. seq. nusquam ipsi dispositum invenies, ut referentes in relatione votorum suorum vel jura vel autores allegare debeant. Cæterum, uti idem Recessus mentionem variorum abusuum abrogandorum circa relationes meminit, ita etiam ad eos refero allegationem jurium, prout eadem ex variis Autoribus relationes Camerales edentibus cognosci potest, quæque adeo una est ex præcipuis causis prolixitatem relationum causantibus, quæ tamen prohibita est *d. Recessu §. 147. Denen Referenten soll* &c. Nimirum, postquam hi in Academicis audiverant, valde commendari impertinentes ejusmodi allegationes, postquam viderant talia allegata ubique in scriptis Professorum & Consiliariorum quorumvis celeberrimorum, postquam in ipsis Imperii Recessibus deprehenderant, Ordinationem Cameralem de anno 1500. his allegationibus in singulis lineis esse ornatam, putarunt nihil sapientius esse, quam ut iisdem flosculis etiam ornarent suas relationes. Collegia juridica minora in Germania similia observarunt in rationibus deci-

sententiis collegiorum non legibus originem debet, sed moribus.

tionem, non possum tamen dicere,
 quanta

dendi, quas communiter adjiciebant
 sententiis a se conceptis, sive id fecerint
 ad imitationem Relationum Camera-
 lium, sive ipsimet ex nimio amore erga
 jura peregrina & ex contemptu jurium
 patriorum, ex Academiis hæc in praxin
 & collegia juridica hunc modum tra-
 duxerint. Nam & intuitu horum col-
 legiorum nihil invenio in ipsis legibus
 imperii præceptum esse, sed idem Reces-
 sus Imperii de anno 1654. §. Ob er auch
 schon §. 61. potius in contrariam senten-
 tiam inclinat, in verbis: Gestalt denn
 solche Collegia Juridica bey Abfassung der
 Urtheil die ex FACTO genommene ra-
 tiones decidendi allemahl kürzlich auff-
 zusehen, und auf Erfordern des Judicis a
 quo ohne Entgeld auszustellen schuldig seyn
 sollen. Sed quemadmodum multa sunt
 in Recessibus, quæ nunquam usu in-
 troducenda sunt, ut v. g. prohibitiones
 poculorum salutis, ita quoque & intuitu
 d. §. 61. res se habet; Nam 1. non trans-
 mittimus rationes decidendi, nisi id
 judex postulet. (quod etiam conveniens
 est dicto §.) 2. Cum vero judex pariter
 & partes non postulent rationes saltem
 ex facto, sed etiam ex jure, & cum al-
 legatis

Explicatio
 R. J. 1654.
 §. 61. con-
 tra Gam-
 fium.

quanta augmenta occasione ejus
sum-

legatis Doctorum, inde ubique in collegiis sumimus pecuniam, & mittimus allegata legum & Dd. in Germaniam, & quidem in abundantia. Neque enim 3. rationes decidendi breviter concipimus, sed prolixas exhibemus, tanquam res Advocatis pariter & Judicibus non ingratas. 4. Non mittimus rationes gratis, sed pro honorario debito. Et ita malo scapham scapham vocare, quam uti commentatione Pauli Gambsii ad illum §. *Sed ex qua causa, inquit, Imperator & Status Imperii illis Collegiis injungere potuere, ut suum laborem in concipiendis ac describendis rationibus decidendi sine ulla remuneratione præstent? Respondeo hic §. intelligendus est de eo casu, ubi ista collegia, scilicet Universitates pro dicto labore mercedem quidem acceperunt, nec tamen rationes decidendi simul transmiserunt. Ego vero quovis pignore certare mallet, & Imperatorem & Status Imperii de ista restrictione nunquam cogitasse. Nova se hic offert occasio inquirendi, annon etiam per ipsam dationem rationum decidendi sive gratuitam, sive pro pecunia, sive ex circumstantiis facti, sive ex allegatis Dd. magna detur occasio*

Obiter:
omnes rationes decidendi ad nihil prodessent nisi ad protractionem justitiae.

sumferit illud Jurisprudentiæ Sceleton, in tantum, ut pene solum ab illo tempore regnaverit in foro, & veram Jurisprudenciam tantum non a folio ejus detruserit. Cum enim ab illo tempore in judiciis imperii superioribus ipsi judices contemnerent scripta advocatorum, ut vilia & nullam spirantia eruditionem, nisi plauftra Doctorum ferrent, & stilius germanicus plurimis latinis Doctorum verbis esset immixtus, coacti etiam fuere Jcti Germanici, consilia partibus dantes, vel etiam responsa judici-

bus,

lites protrahendi. Et ego quidem firmiter persuasus sum de responsione affirmativa, atque in ea sententia me confirmat partim, quod apud alias gentes & olim & hodie non inveniam, istum modum sententiam ferendi fuisse receptum, partim, quod experientia testatur, quod ejusmodi rationes ad nihil amplius profint, quam ut Rabulæ inde occasionem sumant rodendæ illas, & eorum sensum cavillandi. Sed scopus præsens non patitur, ista distinctius demonstrare.

bus, ut si non ipsi vellent pro tyronibus haberi, morem istum ineptissimum imitarentur. Testantur assertionis veritatem scripta Mynfingeri, Gailii, Heigii, Pistoriorum, Jacobi Schultesii, Berlichii, aliorumque infinitorum, quos tantum abest, ut taxem, ut potius prudentiam Virorum celeberrimorum laudem. *ddd*) Est enim sapientis indul-

Ac per viros celeberrimos propagata.

ddd) Non quod seria hæc sit mea sententia, sed quod Oratori incumbat, verba sua in factum temperare, imprimis si inter Auditores deprehendantur, non pauci, qui adhuc illo morbo laborant. Ergo quamvis non laudem, excuso tamen. Neque enim agnoscebant stultitiam allegationum illarum, sed putabant, communi tamen errore seculi abrepti, in his allegationibus consistere veram Jurisprudenciam. Sensit hunc communem defectum jam ante quinquaginta annos Thomas Lansius, cujus locus ex *tractatu de Academicis p. 14. seq.* meretur, ut hic apponatur. »Hanc,» *Locus Lansii contra* supervacaneorum curam, ait, præsertim Jctorum populo familiarem, graviter infectatur Hub. Giphanius Jctus,» *infanas jurium & Dd. allegationes,*

indulgere aliquid moribus , et si
 infi.

atque isto malo immania illa & ponderosa volumina & farragines quotidie succrescentes adscribit : & amplius affirmat, in hisce familiam hodie ducere *Lud. Schraderum & Henricum Rosenthal*, quorum hic ingentem commentarium de feudis divulgavit, eumque tamen *Synopsin* non veritus sit appellare ; ille non minorem ediderit ; at si utrique cum alienis detrahantur allegationes, summaria & indices, justos prope commentarios reddi posse. *Giphart. in præfat. ad Partit. Feudales Rittersbusii*. Ita & magnus *Zafius lib. 2. sing. respons. c. 1. n. 25.* hanc miseram novitiorum legulejorum ostentationem increpat, qua illi posthabita rei necessitate & utilitate in portentosis stultarum allegationum struibus operose concinnandis luxuriant, & ad quodvis verbum totas Doctorum æturias ferruminant, quasi pulcrum sit, si intus & in tergo plena sint omnia Bartolorum, Baldorum, Imolarum, Jasonum, Alexandrorum, Salicetorum, aliorumque id genus Doctorum : quibus nonnunquam ineptissimo placendi studio etiam dupondii Thesium confarcinatores

insipientibus, & nimio singularita-
tis

res immisceri solent, qui tamen præ-
ter numerum nihil profus autoritatis
& momenti conferre possunt. Adde
Anton. Vaccam in Epist. ad Alex. Farnesium
& *Fr. Duarenum comm. de rat. docendi di-*
scendique jurisprudentiam & *Muret. in*
Orat. 17. de Doct. offic. Et modo jurispr. do-
cendi. Prudenter & ad hanc rem ap-
posite *Conradus Summerhardtius in*
lib. de contract. Ut quid enim etiam, inquit,
apud Jurium Professores tanta tamque in-
undans super una re, etiam aliquando
vulgatissima sit jurium allegatio! quorum
etiam pleraque cum a casu ipso distantissi-
ma sint, eundem minime attingunt, atque
adeo cum a longinquo respiciunt; ut plus
utilitatis de papyro atque ingenio absumant,
quam utilitatis ad eundem casum deciden-
dum adferant. Utilius quidem longe foret,
que tam longinquum Et inanem habent
respectum, rescindere Et unum vel duo so-
lida atque stringentia adducere jura, Et
superfluis concordantiis omissis diutius radi-
ci decisionis immorari. Viveret hodie,
optimus Summerhardtius, & qua fuit,
animi libertate, minime adulatione, Item con-
obnoxius multo acrius stringeret cala-
tra negle-
mum in istam eruditissimam docendi, Etum juris
patrii.

tis studio plus noceat, utilitati publicaë quam profit.

No.

»imperitiam, qua bene multi Germaniæ
 »Doctores fere cives & domestici tantum
 »sunt in Roma illa antiqua, in patria
 »vera & domi plane sunt hospites
 »ac peregrini. In Academiis enim magno
 »Reip, damno malum illud jam pridem
 »obrepfit, in quibus adolēcentes
 »nihil fere ex iis, quæ in usu habemus,
 »aut audiunt, aut vident: sed Latinos
 »& Dedititios libertos, Fufias & Caninias
 »& Sentias leges, adoptiones & emancipationes,
 »occupationes (ut ita dicam) idearum
 »Platonicarum, cognationes fervorum,
 »& statu liberos; in summa mellitos
 »antiquitatis globulos & omnia dicta
 »factaque, quasi papavere & sesamo
 »sparsa. Qui inter hæc nutriuntur,
 »nunquam illi vere sapere discent.
 »Quin videmus aliquando in media
 »Germania tam fatuos, quibus Hispanorum
 »ac Itolorum consilia, de cisiones,
 »interpretationes multo potiores esse
 »soleant nostratibus. Quasi vero in
 »Hispania curetur, scilicet, quid sententiarum
 »Pragæ, Spiræ aut Rotwilæ feratur.
 »Quasi vero etiam Gailius, Mynfingerus,
 »Denaisius & ejusdem monetæ

& allegationes Itolorum & Hispanorum.

Nostrorum temporum usum ^{37. Non} quod attinet, etsi in noviore recessu ^{obstanti-} Imperii ordinatum & decretum ^{bus qui-} fuerit, atque injunctum advocatis, ^{busdam} ut a tædiosa *eee*) illa allegatione, ^{legibus ad-} Doctorum abstineant, vix tamen ^{huc hodie} obser- ^{regnans,}

monetæ pauci alii domestici Jcti non,,
debeant nobis esse sexcentis Hispanis,,
ac Italis multo potiores &c.,,

eee) Respicio ad ea, quæ habet Blu- ^{Locus}
mius Process. Camer. §. 12. & 13. tit. 63. ^{Blumii.}
p. 443. *Hodie, inquit, Advocati & Procura-*
ratores in universum in his scriptis nudum
factum non articulatim, sed summarie nar-
rare, disputationes vero & allegationes juris
omittere debent, quia maximam partem
causas tantummodo intricatiores & diffici-
liores reddere solent. R. 1654. §. zu Dermahs
liger 96. Deinde quia datur adversario oc-
casio cavillandi, ac allegatos textus juris &
Dd. in sensum plane alienum detorquendi,
clientes magnos sumtus in concipiendis ac de-
scribendis tam amplis scriptis impendere co-
guntur, judici infertur tedium ista scripta
multis impertinentibus juribus ac vulgaribus
regulis, quæ coram eruditis allegare tædiosum
est, referta perlegendi, multaque alia in-
commoda inde oriuntur, prout hoc satis
expe-

observare licuit, sanctionem illam fuisse in praxin deductam, nisi forte

experientia docet. Præterea in enarrando factō etiam omne illud, quod in ipso factō causæ parum proficuum, non immiscere, sed sub pœna arbitraria præterire debent, tamen iis ad marginem unum vel plures textus juris aut probatos scriptores allegare permissum est, d. §. 96. quæ marginalis allegatio tamen non semper, præsertim ab extraneis advocatis observatur, sed hi plerumque textus juris & allegatos Dd. contextui inserere assolent. Denique concessum est, etiam post conclusionem causæ consilia seu informationes juris (Rechts-Belehrungen) cum præmissa facti specie & rationibus dubitandi in formam quasi relationis conscriptas exhibere. Eiusmodi consilia vero neque in referendo, neque in votando modum decisionis causæ determinant, nec quoad factum ullo modo attendantur, præalleg. §. 96. in fin. Sed cum Blumius hic ubique provocet ad Recess. Imperii, melius erit si apponamus verba ipsa d. §. 96. Zu dermahliger gründlicher Abhelff, und Verbesserung deren, bey den Procuratorn, Advocaten und Partheyen, vorgehenden Fehlern und Unordnungen, auch beflissentlich suchenden Häncken und Vervortheilungen ihre Partheyen bey

Verba
ipfius R. J.
1654. §.
96

te adversus eos , qui favorem judicis , qui alias secundum communem

bey der etwa in der possession habender strittiger Güter unter wählenden Rechtsstand zu erhalten , ordnen , setzen und wollen wir , daß zu dessen allen Abschneidung und Verhütung die Procuratorn und Advocaten sich künstlich nach Inhalt unserer bereits hieroben in puncto der Klage Libellen und Responsionen geschehener Verordnung , also bloßlich in Erzählung des Facti und der Geschicht aufhalten , die Disputationes und allegationes juris aber , welche mehrentheils die Sachen nur zu verwirren und schwerer zu machen pflegen , also auch in facto selbst dasjenige , was nicht zur Sache dienlich , mit einmischen , sondern bey Straff nach Ermäßigung übergehen , jedoch ad marginem einen oder mehr textus juris oder bewährte Scribenten , welche in terminis terminantibus von der Sache schreiben , zu allegiren , wie auch rechtliche consilia und Berathschlagungen mit der vorgesezten facti specie und den rationibus dubitandi in gestalt einer quasi relation zu übergeben erlaubt seyn , solche consilia aber weder in referendo noch votando Ziel oder Maaß geben , noch , so viel das factum
be

ne proverbium plus valere solet,
quam lex in Codice, perdiderant.
Et

Iterum
contradi-
ctoria ad-
mittentis.

belangt, einigerley Weiß attendiret wer-
den solle. Scilicet supra *nota bbb.* osten-
di, dispositionem antiquam de allega-
tionē jurium in Ord. Cam. de anno 1500
præter obscuritatem multas contradi-
ctiones continere, neque illam contra-
dictionem aut obscuritatem sublatam
esse in nova Ordin. Cam. per distinctio-
nem inter allegationem moderatam &
superfluam. Igitur hoc ultimum mo-
nitum agnovisse videtur concipiens *d. §.*
96. in Recessu Imperii 1654. adeoque ob
plures rationes in dicta observatione
bbb. adductas, omnem juris allegatio-
nem simpliciter prohibuisse. Sed & hic
ex nimio amore doctrinæ Academicæ
communis aut communis consuetudi-
nis hætenus receptæ, vel etiam præ-
sumptive alius, cui ab Imperatore emen-
datio hujus recessus commissa erat, li-
mitationem de allegationibus in margi-
ne ponendis, & de consiliis & responsis
juridicis apponendis, addendo, totam
dispositionem iterum destruxit. Nam
& leges ac autores in margine positi
& que operantur incommoda politica ac
protractiones justitiæ, quam si ponan-
tur

Et quamdiu adeo in supremis ju-^{is foro,}
diciis imperii istud jurisprudentiæ
skeleton regnabit, non multum
spei superest, ut singuli imperii
Status idem extirpare constitutio-
nibus suis valeant, cum quotidiana
testetur experientia, quod magis
frequentia sint advocatorum scri-
pta, in quibus multa folia jus, de
quo

tur in contextu. Ut taceam & illud
esse notam exiguæ prudentiæ, in illo,
quicumque fuerit, qui inseruit liberta-
tem apponendorum consiliorum juri-
dicorum, quod & illa voluerit apponi,
& tamen noluerit ea in facto attendi
debere, aut in jure decisionem facere.
Cui usui ergo erunt, nullo alio iterum,
quam ne pereant protractiones justitiæ
hactenus per allegationes impertinen-
tes jurium in damnum Reipublicæ
Germanicæ longissima consuetudine in-
troducæ. Ergo non mirandum, quod
nec hæc dispositio imperii ullum effe-
ctum habuerit, aut habere potuerit,
semper numero superantibus iis consi-
liariis, qui piaculum se committere ar-
bitrarentur, si in moribus receptis vel
tantillum mutarent.

quo nemo dubitat, probant, factum ipsum, quod probandum erat, non probant, quam eorum, qui debite præmissa facti specie ex principiis vivæ jurisprudentiæ, id est ex verbis & mente legis succincte monstrant judici ejus applicationem ad factum, de quo agitur, probatis iis, quæ momentum causæ faciunt, facti circumstantiis. Imo quid frequentius quam ut partim judices, partim Advocati a collegiis juridicis, *& collegiis Juridicis.* ut in conceptione sententiarum & responforum tales allegationes adhibeant, expressis verbis desiderent? Quid ergo putatis Auditores nobis esse faciendum? An resistemus torrenti? an denegabimus opem nostram moribus ægrotantibus? an ipsis frustra præscribemus leges veræ Jurisprudentiæ? Absit, ut ita sensibiliber impingamus in modo commendatas prudentiæ regulas. Ergo & nos sumimus pecuniam, & mittimus allegata legum & Doctorum
in

in Germaniam. *fff*) Scilicet jam superius notavimus, legem sine ratione esse quidem corpus sine anima, at rationem sine lege, id est torrenti legum & morum resistentem, esse animam sine corpore; At jurisprudentia vera suum corpus etiam habet, & jurisprudentia adeo, quæ ratione nititur contra leges & mores, phantasma vel spectrum est, aut illi entium classi

N ac-

fff) Repete dicta jam in *nota lit. ccc.* Autores alii de allegationibus juris. circa finem. Plura de allegationibus juris vide apud Besold. *Thef. Pract. lit. A. n. 36.* ibique addit. Dietherri *fol. 24.* & *in contin. Dietherri lit. A. n. 36. fol. 26.* Speidel, *in Spec. lit. A. n. 64. f. 46.* Magenhorst. *in Comment. ad Ord. Cam. Part. 3. tit. 14. §. 1.* apud Deckerr. *Monum. lect. Camer. p. 300. seq.* Quæ hæctenus a *nota bbb*) hucusque annotavi, scripseram ante triennium. Postea in *disput.* anni 1721. mense Julio de *protractione litis per allegationes legum & Doctorum in processu advocatis permittas* alia methodo usus multa, quæ in istis observationibus hic legis, repetii, nonnulla tamen hic reperies in dicta disputatione omissa.

accensenda, sub qua Lemures & larvæ locari solent.

SECTIO V.

Tertia species : Spectrum Jurisprudentiæ.

SUMMARIÆ.

XXXIIX. *Tertia species jurisprudentiæ falsæ, spectrum jurisprudentiæ, ratio legibus adversa. Index eorum, quæ hic dici poterant. ggg) usq; ad ppp) ggg) De Fabri rationalibus & reliquis scriptis. Henningi Wittens tradita de Fabro cum additis quibusdam monitis. Excerpta ex Antonii Fabri Jurisprudentiæ Papinianeæ ad historiam vitæ & judicium de ejus eruditione formandum facientia. Similia excerpta ex Codice Fabriano. Autoritas magnâ hujus Codicis, etiam apud Protestantes, etiamsi hos & eorum primos reformatores Faber apertis calumniis maxima affecerit injuria. Ejusdem Fabri consilium de abbreviandis litibus. Excerpta ex Fabri libris conjecturarum juris civilis. Similia excerpta ex Fabri Chiliade errorum Pragmaticorum: ex ejusdem parte secunda, ex parte tertis.*

*tertia. Admirator Fabri Schifordeghe-
rus. Contra hostis Bachovius. Meum
judicium de Antonio Fabro. Cur in
proponendo spectro Jurisprudentia Ra-
tionalium Fabri facta fuerit mentio.*

hhh) *Manzii Commentarius rationalis ad
institutiones, cum adjuncto judicio :
Alia scripta Manzii. Judicium de
ipso Manzio. Synopsis controversiæ
inter Manzium & Pflaumerum de mi-
tigando rigore creditorum erga debito-
res calamitate bellica depauperatos.
Locus Obrechtii.*

iii) *Uusus & abusus l. non omnium ff.
de LE.*

kkk) *Dissensus Jctorum circa subtilita-
tem an sit commendanda, an vitupe-
randa. Obscuritas distinctionum com-
munium. Exempla subtilitatum du-
biarum. Respondetur inimicis Juris-
prudentiæ variis. Genuinus character
secernendi subtilitatem stultam a ratio-
nali.*

lll) *Cumulatio rationum infallibile in-
dicium falsa jurisprudentiæ.*

mmm) *Quid hic intelligatur per litigium
Salmasii cum Jctis. Judicium de con-
troversia, an in mutuo sit alienatio?
Item de modo signandi testamenta apud
Romanos. Quid sentiendum de con-
troversia, an dentur antinomiae?*

nnn) *Bernhardi hypocritica pietas, & odium juris Justiniani. Similis pietas eorum, qui paganorum scripta nolunt a Christianis legi vel aestimari. Seneca, Papinianus, Ulpianus an Patribus Ecclesiae sint preferendi?*

ooo) *Occasio consilii de introducenda in Respublicas Christianas lege Mosaica, ejusque absurditas & crassae Papatus reliquiae, potissimum in causis matrimonialibus.*

ppp) *Aequitatis homonymia, & ejus diversae species. Aequitatis cerebrinae definitio. Cur cerebrina dicatur. Ejus frequentia tam in theoria, quam in praxi. Origo ejus & variae causae frequentiae ejusdem. Species ejusdem. 1. vel legislatoria vel consultatoria vel judicialis. 2. Judicialis vel theoretica vel practica. Major libertas Consiliariorum & Doctorum, quam Judicum. Exempla hujus diversitatis. 3. Est vel crassa vel subtilis. Causa praecipua introductae hujus aequitatis in Papatu. Plures rationes, cur ea adhuc frequens sit inter Protestantes. Fructus aequitatis cerebrinae. Cura ejusdem quatenus ad Principes pertineat, quatenus ex docentibus praecipue ad JCos. Media ad eam curandam inepta. Exempla aequitatis cerebrinae, leges ini-
quas*

quas defendentis, Et leges aequissimas oppugnantis.

XXXIX. Regnavit id spectrum diu multumque jam Lutheri tempore. qqq)

qqq) *Monita quaedam de Seckendorffii historia Lutheranismi.*

ERgo tandem ultimo loco Vo-^{38.} Tertia bis A. H. phantasma illud & ^{species Ju-} spectrum jurisprudentiæ si-^{rispruden-} sto, de quo multa mihi restarent ^{tia falsa,} dicenda, nisi vultus vester me ad-^{spectrum} moneret, melius esse finire discursum, relicto Auditoribus desiderio ^{Jurispru-} plura audiendi, quam copia dicen-^{dentia, na-} dorum nauseam iisdem movere. ^{tio legibus}

Quare quæ hic dicenda se offerunt ^{Index eo-} de rationalibus Fabri, ggg) de Man-^{rum quæ} zii ^{hic dici} poterant.

ggg) Fuit Antonius Faber, ut scripta De Fabri ejus testantur, Jctus, præstantissimis rationalibus & reliquis scriptis. illius ævi Jctis, Alciato, Duareno, Balduino, Cujacio in plurimis par, in multis superior, unde valde miror, quod nihil de eo annotaverint scriptores, qui alias de præstantissimis Jctis fuere solliciti, ut Morerius, Bailius, Gravi-
na &c. Nihil de eo deprehendere po-

tui, nisi apud Henningum Witte in *Diario Biographico* sequentia in fine *Catalogi eorum*, qui anno 1624. obierunt.

Henningi
Wittens
tradita de
Fabro.

Antonius Faber, Gallus, Sebusianus, Baro de Perogres, Praeses senatus Sabaudici aetat. 67. scripsit: Conjecturarum libros 20. De erroribus Pragmaticorum & Interpretum juris civilis Tomos 4. Codicem Fabrianum definitionum in senatu Sabaudico tractatarum: De variis debitorum nummariorum solutionibus: Rationalia in Pandectas: Jurisprudentiam Papinianeam ad ordinem Institutionum Imperialium reformatam: Quaestiones Laudemiales: Consultationem de Montisferati ducatu contra Ducem Mantuae pro Sabaudis: De Religione regenda in Republica,

Cum addi-
tis quibus-
dam moni-
tis.

Unde sciverit Witte, Antonium Fabrum anno 1624. mortuum esse, anno aetatis 67. dicere nequeo. Prius tamen verosimile esse patebit ex infra dicendis de rationalibus Fabri. Neque vidi ejus tractatum de variis debitorum nummariorum solutionibus, neque consultationem de Montisferati Ducatu, certum tamen est, & ostendemus infra, hanc consultationem a Fabro esse scriptam, etsi non statim editam. An quaestiones laudemiales scripserit, dubito, & Franzkius de Laudemiis jam non est ad manus, ut videre possim, an Franzkius Fabri has quaestiones allegaverit.

verit. Id scio, quod Witte in eo valde erraverit, quod hunc Antonium Fabrum dixerit esse autorem operis de religione regenda, cum tamen certum sit, autorem hujus operis esse Antonium Fabrum Jctum Germanum, ut partim ex ejus editione cum notis Ahasveri Fritschii, partim ex confessione ipsius Wittii apparet in Tomo 2. ad annum 1635. p. 44. *Jurisprudentiam Papinianeam* quod attinet, edidit eam Faber jam anno 1607. & in dedicatione inter alia meminit, quod Henricus a Sabaudia Dux Gebennensium prope antea decennium eum (jam inter Senatores Curiae Sabaudiensis sedentem) Praesidem auditorii Ducatus Gebennensis sine ambitu esse jussit, & Renato Fabri filio Praefecturam totius Gebennensis Provinciae coram testibus decreverit: Item, quod hoc opus Romae elaboraverit, quo anno insignis illa (quam editioni parare se dicit, sed quam mihi videre non contigit) de hereditate Alfonso Ferrariae ducis controversia pro matre Ducis Gebennensium contra Mutinae ducem in Rota fuerit tractata, cum videlicet in tanta otii copia, quanta plerumque per longiores, sed tamen solidas judiciorum ambages & moras invitus abundaverit, negotium aliquod

Excerpta
ex Antonii
Fabri Juris-
prudentia
Papiniana
ad histori-
am vitae &
judicium
de ejus eru-
ditione for-
mandum
facientia.

N 4   quasi-

quæfiverit, nec honestius aliud ullum invenerit. In Præfatione ad Lectorem exponit scopum scripti, quod videlicet universam jurisprudentiam id est omnes leges, quæ in jure Justiniano extant, per principia certa & quidem secundum methodum Institutionum Justiniani, non quidem ex Papiniano, sed ad methodum, secundum quam Papinianus ipse Jurisprudentiam didicerit, explicare tentaverit. Vix tamen, dicit, se operi manum admovisse, cum animadverteret, quod fere impossibile sit, ita diligenter ad principia singula referre leges omnes, ut nihil penitus esset in Pandectis, Codice, Novellis, quod vel prætermisum vel neglectum videri posset, inde, pergit, novum consilium ipsi incidisse, solo tamen ausu plane temerarium, si non excusasset temeritatem necessitas, quasi per digressionem *Rationalia* instituendi, ut universo juris corpore non solum lecto relectoque, sed etiam accurate satis ac diligenter explicato facile esset, universa juris principia colligere primum, deinde suo ordine disponere, quæ ex dubitandi decidendique rationibus elicerentur. Etsi vero hoc modo *Rationalia* prius absolvi debuissent, magnitudinem tamen laboris suscepti ei quasi

quasi jussisse, ut post editam primam rationalium partem, dum secundam pararet, audiret, quid docti etiam de novitate hujus jurisprudentiæ sentirent, cum videlicet ætatis ingravescentis aut labantis valetudinis ratio vix pateretur, ut operis utriusque absolvendi spem vel animi saltem cogitatione concipere audeat. Interim & in hac Jurisprudentia Papiniana sistitur saltem liber primus de jure personarum, quem tamen non tantum propter methodi novitatem & multarum legum emendationem & variarum materiarum explanationem, sed potissimum propter tres integros tractatus ibi contentos, videlicet de nuptiis, de adoptionibus, de tutelis commendat. Ipse hic liber primus exhibet volumen satis grande in majore forma quarta 1172. paginis constans. Methodo illa utitur. Retinet singulos titulos Institutionum Justiniani, & ipsas etiam earum doctrinas; additis tamen ex reliquo corpore juris conclusionibus inde deductis. Singuli igitur tituli constant certis principiis, desumptis ex definitionibus, divisionibus aut aliis propositionibus generalibus; Post singula principia sequuntur illationes, & post has etiam confutationes errorum communium Bartoli &

similium, sed hæc tamen posteriores saltem extant pauca ab initio operis, postea mox omiffæ ob nimii laboris, ut in præfatione notat, tædium. Forte etiam jam illo tempore cogitare incepit de peculiari opere huic labori impendendo, quod postea sub titulo de *erroribus Pragmaticorum* prodit. Ut specimen methodi tradam, sub titulo de *justitia & jure*. *Principium I.* est: *Ety-mologia juris*: Illatio 1. de præceptis juris, 2. de jure iniquo 3. de jure semper æstimando ex ratione: Confutatio 1. de communi errore an jus faciat, 2. de consuetudine injusta, 3. de juris substantia an opinione consistat, an re. *Principium II.* *Definitio juris*. Illatio 1. de æquitate & bona fide, 2. de æquitate ante oculos habenda, 3. de utilibus actionibus, 4. de inductis ex æquitate contra juris rigorem ob publicam utilitatem, & de æquitate verborum ut vocant, 5. de Jurisprudencia, arsne sit, an scientia? 6. de æquitate cerebrina, 7. de officio Jcti, ut de jure respondeat, non de facto, 8. de absurdis aliquando admittendis ne absurdiora sequantur. Confutatio 1. de æquitate scripta, 2. de legibus & opinionibus iniquis, 3. de rescriptis iniquis & lædentibus jus tertii, de plenitudine potestatis ordinaria &

& absoluta, & de jure quæfito per actus juris gentium, aut civilis &c. Ex titulo de J. N. G. & C. *Principium IV.* Definitio Juris Civilis. Illatio 1. de testamenti factione tam activa quam passiva, 2. de jure habendi hæredem ab intestato, 3. de nominibus hæredis & hæreditatis; per eam repræsentari personam testatoris non hæredis; de continuatione domini in suos hæredes; de possessione defuncti non continuanda in hæredem; de hæreditate conversa in bona vacantia; jus succedendi five ex testamento five ab intestato publicum esse, 4. stipulationem & acceptilationem esse juris civilis, 5. de actionibus &c. Et vel ex hoc ultimo specimine apparet, quod Faber jam illo tempore noluerit has institutiones continuare, alias illationes modo dictæ commodiorem locum invenissent in libris sequentibus. Cæterum meminit Faber in dicta præfatione etiam *Codiciis Fabriani* ante annum editi. Scilicet ex ipsis dedicationibus & præfatione huic Codici præmissis constat, eas circa finem Novembris 1605. datas esse. In dedicatione ad Carolum Emanuelem Ducem Sabaudia: causas reddit, cur Codicem hunc suum Fabrianum vocaverit, & non potius Emanuelem, atque simul

Similia excerpta ex Codice Fabriano.

simul narrat, quod jam illo tempore præfatus Dux conquestus esset de tam variis & contrariis in omni pene doctrina juris, Interpretum & Collegiorum sententiis ac rebus judicatis, simul vero studia sua & operas offert, si Dux jubeat, etiam in ejusmodi Codice colligendo, qui nullas contineret sententias aliis repugnantes, quem postea Dux sub Codice Emanuelis rerum judicatorum publicare posset. Hunc Codicem Fabrianum dicit in dedicatione altera se composuisse jussu Roberti Pobelli, Vicepræsidis in pleno Senatu eo tempore, quo jam sex *Conjecturarum* libros edidisset. Se vero tum novum planeque rudem Senatorem & ingenio non quidem a praxi plane alieno, sed tamen propensiore ad edenda scripta theoretica præditum, paruisse huic jussui, & intra decennium (quo semper Senatui interfuerit, nisi vel a Senatu ad Principem, vel a Principe in hanc vel illam provinciam missus esset) placita Senatus congestisse & ordinasse, ut absolutum opus putaret, quod tamen postea comperiisset, vix bene tum fuisse inchoatum. Tum notat absurdam methodum eorum, qui illo tempore sub titulo Decisionum res judicatas publicare solebant, simul tamen com-

men.

mendat Gallos duos, Johannem Lucium & Annæum Robertum. In præfatione ad Lectorem meminit, quod illo tempore etiam *hemichilias errorum pragmaticorum* publicata fuerit, & pars *Rationalium*. Tum excusat se, quod in Codice hoc breviori stilo, quam in scriptis modo allegatis usus fuerit, cum senatoriæ definitiones ejusmodi breviorum stilum desiderassent. Excusat se, quod in Codice hoc pleraque aliter sint definita, quam ipse in reliquis scriptis suis fecerit, quia videlicet in his suam sententiam exposuerit, in Codice sententiam Senatus. Porro, quamvis paululum obscurius, indicat, cur Codex hic non citius in lucem fuerit editus. Scilicet dicit, per lectorem id ei non licuisse, ego credo, per collegas legulejos, quos tamen nominare non audet. Nimirum dicit, ante octo annos potuisse Codicem publicari, sed desideratas fuisse allegationes juris aut potius Glossatorum & Doctorum. Hoc non dissimulat se ægre tulisse, adeoque ex tædio se operam dedisse perficiendæ *Chiliadi* & prosequendis *ntionalibus*, vel formandæ *Jurisprudentiæ Papinianæ*. Jacuisse interim Codicem in pulvere prope modum neglectum, dum videlicet ipse dubitaret, quid decernere deberet,

ret, utrumne illis satisfaceret, qui allegationes istas urgerent, utrum sibi potius, qui tam ignobili labore tantum temporis dare nollit. Tandem vicisse instantias Pragmaticorum (quos oculte quidem sed tamen false ridet) atque adeo se suscepisse onus hoc una cum onere, tempus aliud confectione summariorum perdendi. Sed & acute, aut iterum false, fatetur, Codicem hunc continere non pauca contradictoria, quia videlicet contineat sententias ejusdem quidem Senatus, sed non eorundem Senatorum. Ipse Codex retinuit ordinem & titulos priorum novem librorum Codicis Justiniani, & cum tanto applausu fuit exceptus, ut credam vel sex aut pluribus editionibus novioribus eundem fuisse repetitum, cum reliqua ejus opera tantum applausum non invenerint. Et hodiernum

Autoritas magna hujus Codicis, etiam apud Protestantibus, etiam si hos Faber & eorum primos reformatores apertis calumniis maxima

maxima est hujus Codicis autoritas etiam inter Protestantes, quamvis statim ab initio Faber sub *titulo 1. de summa trinitate* nihil aliud & quidem maximo conatu egerit, quam ut non solum Anabaptistas, sed & Lutheranos & Calvinianos, ut horrendum genus hominum ab inferis ortorum, & nefarios maxime hæreticos, describeret. Nimirum aliquot eorum notas prolixè &

per

per modum integræ dissertationis de-
pingit 1. negationes 26. articulorum si-
dei fundamentalium, & 18. affirmatio-
nes totidem communibus fidei articulis
adversas. 2. Legitimæ vocationis, qua
scilicet præditi Episcopi Catholici, de-
fectum. 3. Contemptum Ecclesiæ, 4.
Conciliorum, 5. Sedis Apostolicæ, 6. Pa-
trum, 7. Studium novitatis, 8. Spiritum
dissensionis, 9. & contentionis in inter-
pretatione scripturæ item in articulo de
invocatione & intercessione sanctorum,
10. spiritum maledicentiæ, procacita-
tis, irrisionis & calumniæ. Tum per-
git ad caput de principiis hæreseos
Lutheranæ & Calvinianæ, ac Luthero
potissimum & sub speciali sectione ob-
jicit, quod secessum a Religione Catho-
lica secundum propriam confessionem
fecerit ex speciali instinctu Diaboli.
Porro notat aliquot hæreses politicas
Novatorum. 1. Secundum Calvinum
Monarchiam esse pessimam Reip. for-
mam; 2. secundum Lutherum peccata
omnia æqualia esse. 3. Secundum eun-
dem, non esse præliandum contra Tur-
cas. 4. Calvinum negare, quod leges
Principum obligent conscientias subdi-
torum. 5. Eundem docere, quod non
debeant subditi Principum suorum po-
tentiam optare. 6. Secundum Luthero-
rum

affecerit
injuriam

Ejusdem
Fabri con-
filium de
abbrevian-
dis litibus.

Excerpta
ex Fabri
Libris Con-
jecturarum
juris Civi-
lis.

rum nullam Remp. legibus feliciter ad-
ministrari. 7. Item nihil conscientiae
commune esse cum terrena justitia.
Imo Lutherum in eo impudens menda-
cium dixisse contra Principes omnes
Christianos, dum eos cum Nimbrotho
comparaverit, & robustos venatores
nominaverit. Porro nec hoc omitten-
dum, quod Antonius Faber etiam de
abbreviandis litibus serio sollicitus fue-
rit, unde Codici huic suo *lib. 9. tit. 23.* in-
seruit consilium satis prolixum, quo-
modo Principes per ordinationem ibi
praescriptam 40. articulis constantem,
possint celerem justitiae administratio-
nem promovere. Pergo ad libros 20.
Conjecturarum Juris Civilis. Conjunctim
editi sunt anno 1609 antea vero pede-
tentim eos & seorsim ediderat autor.
Nam sex priores libros dixerat jam (in
dedicatione Codicis) editos fuisse, cum
Praeses ipsum adhortatus fuisset ad Co-
dicem colligendum. Dedicavit eos Lyo-
bardo Chatelardo, in supremo Sabau-
diae Senatu Praesidi tum primario, a quo
se non solum ut cognatum, sed ut fi-
lium haecenus fuisse amatum praedicat,
aque eo sibi magistrum datum fuisse
Joh. Antonium Manutium, civilis di-
sciplinae in Taurinensi Academia Pro-
fessorem, a scholis vero reversum se
ejus

ejus imperio foro addictum & foren-
sibus occupationibus deditum esse me-
morat. Commendat ibidem Alciatum,
Antonium Augustinum, Goveanum,
Budæum, Duarenum, Molinæum, Cu-
jadium, Hotomannum, Petrum Fabrum,
notat contra Accursium, Bartolum,
Jasone[m], ac dicit, se jam in scholis ope-
ram dedisse, ut novas interpretationes
legum a veterum pariter ac noviorum
J[ur]isconsultorum sententiis abhorrentes colli-
geret, ac in diversa capita disponeret,
& ordinaret, ea cum intentione, ut
eas suo tempore in publicum produ-
ceret. Cum vero id jam faciat, pergit,
se non sine ratione timere, ne illi, ex
quorum de se judicio sua omnino de-
pendeat existimatio, ipsum sint osuri,
& contemturi, utpote qui nihil nisi
Bartolos & Jasones loquerentur, utpo-
te quorum in forensibus disputationibus
hactenus præcipua semper fuerit auto-
ritas. Sed ad hos placandos se hoc
temperamento usum esse, ut medita-
tiones suas non sententias aut axioma-
ta vocaverit, sed Conjecturas, & se
sperare, eos, quibus sua non placeant,
veniam ætati suæ esse duros, cum
annos nec dum quatuor & viginti natus
sit &c. Etsi vero hæc prima dedicatio
nullam anni aut diei mentionem faciat,

quo subscripta fit, tamen ex hæctenus dictis, & si vera sunt, quæ supra de plena Fabri ætate ex Wittio adduxi, colligo, sex hos priores Conjecturarum libros primum opusculum Fabri esse, anno 1590. vel 1591. in lucem editum. Quatuor libros sequentes 3. Cal. Jul. 1594. dedicavit Petro Fabro Regio Præfidi in Senatu Tholosano. Ubi valde gaudet, quod amicus ipsi narraverit, Petrum Fabrum, cum legisset istos priores Conjecturarum libros, dixisse, se gaudere, quod suum Fabrum haberet etiam Sabaudia. Porro de Antonio Goveano & Jacobo Cujacio ita judicat, quod Goveanus multo feliciore ingenio ad Jurisprudentiam natus esset, sed naturæ viribus nimis confideret, ut diligentia laudem sibi non necessariam, minus etiam honorificam putare videretur, Cujacius contra minus lucido præstantique ingenii acumine præditus esset, sed qui assiduo labore ea quoque se assequi posse crederet, quæ solis ingenii nervis parari queunt, *Petrum* autem *Fabrum*, addit, æquare Goveanum ingenio, Cujacium diligentia; ejusque adeo censuræ submittit Faber conjecturas has suas, etiam ubi a Cujacio (Petri Fabri Amico) ipse dissentiat &c. Secundam Conjecturarum

Decadem per minores particulas publicavit noster; librum quidem XI. & XII. circa finem anni 1595. sed singulos tamen seorsimque diversis amicis dedicavit. Idem dicendum de libris 13. 14. 15. & 16. quorum singuli etiam diversas dedicationes & data intuitu mensium exhibent, sed tamen prodierunt omnes anno 1597. Non in singulis his dedicationibus occurrunt ad scopum meum pertinentia. In dedicatione libri 13. memorat, multos malevolos ac invidos existimasse, quasi ea tantum sectarentur, quæ ad scholasticas disceptationes pertinerent, neglectis iis, quorum præcipuus usus in foro esset. Quare dicit, sibi primam occasionem datam fuisse cogitandi de edendo *Codice Sabaudico*, in quo labore jam per novem annos continuos quidem, non tamen utiles incubuerit: Durius tamen ipsi esse ac molestius, in aliorum referendis sententiis ingeniosum agere, quam in proponendis suis. Hinc se non contulisse in Codicem opiniones suas, nec de obscurioribus quæstionibus subtiliter disputasse, sed breviter exposuisse, quid in singulis casibus sentiret Senatus: Quæ vero in utramque partem disputanda fuerint, se contulisse partim in libros forensium disputationum

(per quos si forte Faber non intelligat ipsos hos Conjecturarum libros, fateor, mihi id opus plane esse incognitum) partim in decades illo demum anno inceptas errorum pragmaticorum, & ad vicesimam decadem usque jam perductas, sed non nisi post absolutam chiliadem finiendas. In dedicatione libri 16. indicat, se maluisse, hunc librum esse postremum, nisi amici ejus & fautores, quasi chirographum ejus haberent, etiam vigesimum ab ipso expectarent. Addit: Conjecturarum finem nunquam futurum esse, si omnes errores Interpretum juris in hos libros conjicere vellet: occurrere quotidie innumera ejusmodi in ipsa forensi exercitatione, correctione eo digniora, quanto cum majori Reip. damno in tribunalibus, quam in scholis, passim erretur. Sed illa sibi visum esse commodius conferri in decades de *erroribus Pragmaticorum*. Jam pridem etiam se *disputationum forensium libros* aliquot meditatam esse, quorum primus, sequentium index futurus, brevi, ut speret, in lucem sit proditurus, sed ornatiore, ut ipsi quidem videatur, apparatu, quam ut tot ineptiis profligandis ea scribendi ratio accommodata videri possit. (Hæc verba indicant, libros *disputationum forensium*

renfium eſſe plane diverſos tum a libris Conjecturarum, tum a decadibus errorum, & verofimiliter ob modo indicatam rationem a Fabro mutato confilio non eſſe in lucem editos.) Itaque rudiore ſtilo & ſimpliciore agendum fuiſſe, ne oſtentandi ingenii gratia, magis, quam bona mente pragmaticorum infantiam erudire velle crederetur. Interim dum relegendis augendisque decadibus otium quaerit, feciſſe ſe etiam, ut poſteriores has conjecturas ex iis conflaret quaeritionibus, quæ non minus in praxi, quam in ſcholis & frequentiores eſſent, & nobiliores, quales in libro hoc 16. ſint, de ineunda rei debitæ æſtimatione, ac de in litem jurando &c. Libri 17. & 18. Conjecturarum editi ſunt, cum Romæ eſſet Faber, anno 1599. finiente. In dedicatione d. A. Id. Decemb. data memorat inter alia, quod Chiliadis ſecunda pars avidiſſime expectetur a multis, ſed quod hæcenus abſolvi non potuerit, partim propter adverſam valetudinem, qua ſtatim, poſtquam in Italiam venerit, laborare inceperit, partim, quod etiam invitis medicis labores ingenii omnes ad tractandam in ſcripto & pro dignitate litem inter Annam Eſtenſem & Ducem Mutinæ ipſius indiſtriæ commiſſam,

quam obtenta victoria in volumine justæ magnitudinis se descripturum esse promittit. Addit, quod, quamprimum Romam venerit, cogitare cœperit de Romano jure amplificando, eoque opere absolvendo: interim vero ait, se, dum aliquid expectet, quod ejus de Codicis Sabaudici editione cunctationem perimat, hos duos ex quatuor novissimis Conjecturarum libros se præstare &c. Reliqui duo prodierunt demum anno 1604. Causam retardationis exponit in dedicatione Cal. Februarii illius anni, quod nimirum antea voluerit absolvere hemischiliadem de erroribus pragmaticorum & sua ad Pandectas Rationalia vix tum bene inchoata aliqua ex parte saltem absolvere. Meminit præterea, quod anno præcedente a Principe Sabaudix ipsi collata fuerit Professio juris primaria, & quidem cum majori honorario, quam antea Johannes Antonius Manutius, præceptor Fabri, & Jacobus Cujacius, quamvis Jcti maximi, acceperint. Sed ætatem, valetudinem, uxorem, liberos & totum rerum suarum statum non permisisse, ut oblatam provinciam suscipere ipsi licuisset, etsi rem ipsi alias gratissimam, cum natura magis inclinaverit, ut totum se scholis daret & stu-

studioforum ingenia formaret, atque hactenus nihil unquam molestius tulerit, quam quod a primis annis foro addictus, ac ita desiderio suo frustratus fuerit. Sibi enim semper fuisse persuasum, multo melius de Republica eos mereri, qui jura in scholis doceant, quam qui in foro exercent, propterea quod per illos fiat, ut plures evadant, qui jus possint reddere, non vero per istos, qui jus reddunt, ut plures fiant, qui possint docere. Interim cum jura docere non possit in Academiis, se deservire publico, scribendo de jure &c. Petgo ad Fabri *Chiliadem errorum Pragmaticorum*. Prima pars ex 25, decadibus constans (ut & reliquæ tres) prodiit anno 1598. Dedicavit eam 8. Cal. Dec. 97 Carolo Emanueli Duci Sabaudia. Laudat ibi Jctos, quod de Rep. bene mereantur, ii vero omnium optime, qui ad præcepta scienciarum addant etiam juris dicendi exercitationem. Qui hoc vero negligent, eos dicit, quidem esse juris peritos, sed non prudentes, nisi novo fortassis prudentiæ genere, quæ tota in docendo dicendoque tantum, non etiam in agendo versetur. Provocat eum in finem ad exempla multorum Jctorum in tradenda disciplina juris ne Papiniano quidem inferiorum,

Similia excerpta ex Fabri Chiliade errorum Pragmaticorum.

qui tamen, si ad praxin deveniendum fuerit, vel de minima re interrogati obmutuisse aut tam inepte respondisse memorentur, ut rudioribus pragmaticis præbuerint se ridendos. Quemadmodum igitur theoria sine praxi aut nullius aut præexigui usus sit, ita nihil reip. perniciosius esse, quam si per eos, qui res forenses tractant, praxis a theoria sejungatur; esse enim morem solennem ejusmodi practicum, ut, sive delirent, sive recta sentiant, omnia referant ad æquitatem, quam pro arbitrio sibi fingant, ut magni non juris tantum, sed quod etiam in jure præcipuum est, æquitatis arbitri existimentur, quorum incitiam sicut detegere facile, ita negligere expeditum esset, si non eo maxime hominum genere toto terrarum orbe tribunalium fere omnium subsellia undique redundarent, iisque nihil familiarius sit, aut antiquius, quam ut inveteratos pragmaticorum errores pro certissimis legibus obtrudant, a quibus in judicando & consulendo recedere putent non oportere. Id se semper moleste tulisse tunc tamen multo molestius, cum, jussu Ducis, Juridici majoris dignitate apud Sebusianos honestatus, judicandi munere, quod in eum usque diem illa una potissimum ratio-

ne recusasset, fungi cœperit: Occurrisse enim quotidie, ut vel contra Pragmaticorum errores receptissimos judicandum ipsi fuisset, vel cum cœteris ineptiendum. Postea vero, cum per triennium integrum eo munere utcumque perfunctus & in amplissimum ordinem Patrum cooptatus esset, eam in judicando sententiam sequentium, quæ a jure scripto Romanisque legibus minus abhorreret, cœpisse se ex eo fere tempore de tot ineptiis tandem prodeudis cogitare; interim ut hoc opus tam cito aggredi non potuerit, impedimento fuisse partim collectionem Codicis Sabaudici, brevi, ut speret, in lucem prodituri, partim tot prioribus additos Conjecturarum libros, quibus ad minimum id affecutus sit, ut jam non desint, qui putent, ratione non carere prorsus sententiam, quæ Fabrum habeat autorem vel assertorem. In ipsis vero erroribus Pragmaticorum detegendis se tanta animi contentione & alacritate manum admovisse, ut prius de Chiliade, quam de prima decade scribenda cogitaret. Hoc in studio quinque & viginti decadibus intra menses aliquot negligenter fortasse magis, quam feliciter absolutis, omnem fere tam longi operis unquam absolvendi spem ab-

sciffam fuisse, cum Gebennensium Dux eum in Concilii sui Præsidem salva senatoriæ dignitatis purpura e Senatu evocasset. Igitur, dum meliora expectet tempora, visum sibi esse, hanc primam Chiliadis partem præmittere. Addit in fine: *Veniet tempus illud, si bene præsentio, veniet aliquando, cum tot Advocatos, tot Judices pudebit, in alienis erroribus tamdiu perstitisse, & de clientum suorum fortunis omnibus, vix etiam, adeoque existimatione, tam sæpe sub autoritate juris scientia vel aequitatis, imprudenter licet potius, quam dolose, injuriam pro jure reddidisse.* Adjectæ sunt dedicationi gratulationes Carminicæ duorum filiorum, Renati, & Claudii, & Fratris Francisci, Fabrorum. Porro cum hætenus excerpta ex dedicatione primæ partis factis doceant, cur Faber in continuando labore impeditus fuerit, non mirandum est, quod secunda Chiliadis pars demum anno 1604. fuerit edita. Alias addit autor in dedicatione ad eundem ducem Sabaudix, quod videlicet interim *Rationalia* & quatuor *Conjecturarum* libros ediderit, & multas ac fere continuas a sex retro annis per Galliam & Italiam peregrinationes peregerit, item, quod superiore quinquennio ingentem sanguinis e stomacho dejectionem bis passus,

Ex ejusdem
Parte se-
cunda.

passus, (semel in Italia, iterum domi) non solum intermittere studia per tempus aliquod, sed omnem etiam fere scribendi in posterum curam deponere coactus fuerit, si modo plus apud ipsum imperia medicorum & amicorum preces, quam vetera ejus de libris juris bene merendi vota valuisent; & ob hanc rationem etiam se coactum fuisse, ut anno superiori oblata juris Civilis in Taurinensi Academia professionem suscipere non potuerit. Tum de fati primæ partis quædam memorat: placuisse non modo conatum sed & opus pene omnibus, quos schola & quos forum exercet, adeoque supremas plerasque Curias in emergendis ex factis quæstionibus decidendis sua jam autoritate comprobasse non pauca ex iis, quæ ab ipso non tam innovata, quam revocata fuerint. Esse tamen aliquos, qui non solum opiniones ejus damnent, sed ipsum etiam propositum reprehendant, nec dissimulent, quod velint contra ipsum scribere novas Chiliades errorum Fabri: atque hos delicatos non tam male habere, quod opiniones has ut erroneas refutaverit, sed quod in titulo *errores Pragmaticorum* appellaverit, ergo non de re litem esse, sed de nomine; atque

atque hos homines ipsum haud dubie blasphemix reum clamatu-
 rugas dixisset aut ineptias: Per Pragmaticos autem se non intellexisse omnes, & inter eos multos eruditissimos, sed sal-
 tem imperitiores &c. Tertia pars Chiliadis dedicata est eidem Duci Carolo Emanueli 15. Cal. Sextil. 1608. ubi causas exponit Faber, cur tamdiu hæc pars cessaverit, nimirum ob publicationem Codicis sui, & Jurisprudentiæ Papinianæ, quam dicit tam avide a juris studiosis omnibus exceptam esse, ut plerique non modo ex tyronibus, sed etiam ex eruditioribus magnum aliquid ab ipso eo munere consecuti sibi esse viderentur. Accessisse minus firmam valetudinem & frequentes multorum consultationes ex remotis etiam provinciis, & honorificas sed tamen importunas flagitationes, quibus etiam satisfaciendum fuerit, quod utique æquiori animo ferret, si non majore ex parte responsa illa Gallico idiomate conscribere debuisset, aut, si tanto abundasset otio, quanto esset opus ad ea in latinum transferenda, ut etiam publice prodesse possent, ita enim se habiturum esse *Consiliorum* volumen integrum justumque brevi edendum. Cum vero ipsi tam felici esse non liceat, inde
 id

Ex parte
 tertia,

id sæpe ei contingere, ut eorum conditionem primum beatam prædicet, mox invideat, quibus datum sit, ut vel juris publice & ex cathedra docendi, vel in amplissima aliqua civitate de jure respondendi peritiam profiteantur, & quibus adeo illud unum felicissime obveniat, quod iisdem sudoribus & vigiliis assequantur, non solum ut quantumlibet vastam avidamque crumenam expleant, quod parum certe curandum esset ei, quem ad hunc usque diem fecerit nil nisi spretus opum numerosa in prole beatum, sed, quod utrumque longe majus quiddam sit, ut & publico muneri satisfecisse, & hoc ipso quanquam aliud agentes, aut læturarum, ut loquantur, aut consiliorum tomos integros & quam plurimos dictasse inveniantur. Sibi vero quamvis non prorsus infeliciter, in contrarium tamen sic rem cessisse, ut quotidiana illa sua practicarum exercitiorum impedimenta, verius, quam studia non minus aliena sint ab iis, quæ docenda scribendaque susceperit, imo forte alieniora, quam si ad artem medicam, vel ad Mathematicas tractandas pertinerent &c. In dedicatione Ex parte Partis 4. ad eundem Sabaudix Ducem ultima. circa finem anni 1614. gratias agit Faber
Duci,

Duci, quod ipsum ante quadriennium in supremi Senatus Sabaudici Præsidem ordinarium, ultro & nihil minus cogitantem promovere voluerit, imprimis, cum ipsi hoc pacto cum dignitate simul ipsa propemodum summa rerum commissa fuerit, & quidem illis temporibus, quibus ex Henrici IV. Galliarum Regis horrenda nece toti Europæ magna imminuerit rerum omnium perturbatio. Gratias etiam agit, quod Dux simul filium suum Renatum in senatorium ordinem cooptare voluerit. Hoc pacto vero, addit, absolutionem Chiliadis non potuisse citius promoveri, propter quotidiani muneris continuam exercitationem, & quod per annum fere integrum de conscribendo exercitu, & de paranda militari annona sollicitus esse debuerit. Meminit etiam, multas ipsi conflatas esse ex dignitate invidias, multa contracta immerenter odia, multas undique excitas calumnias, quæ omnia ipsi multum temporis de necessarij ad scribendum otii festinatione & dulcedine detraxerint. Accesuisse plurimas consultationes pro externis Principibus jussu Ducis confectas, & potissimum anno præcedente consultationem *de jure Ducis Sabaudie in Montisferrati Ducatum*, & varia itinera eum in finem suscepta; simul

simul tamen meminit, quod modo memorata consultatio expectet, ut jussu Ducis typis publicetur. Addit, se toto fere quadriennio præcedente filios suos juniores in scientia Jurisprudentiæ Papinianæ quotidie erudivisse, cæterum lubricum & incertum nutantis valetudinis nullum fere spei locum sibi relinquere de absolvendis Rationalibus aut de *Papiniana Jurisprudentia* perficienda: interim se in quarta editione *Codicem* plus quam quingentis senatusconsultis auxisse, item se mox *Rationalia* in secundam Pandectarum partem editurum esse promittit. Denique monet, quod in tres priores rationalium partes tantum ea contulerit, quæ ab interpretibus & pragmaticis ignorata crediderit; in hanc vero ultimam partem nihil fere, nisi ea, quæ ipse antea ignoraverit, &c. Pergo ad ipsa Rationalia Fabri. Quid eum impulerit ad ea scribenda, jam supra docui, in excerptis ex ejus *Jurisprudentia Papiniana*, etsi prima pars eorum ad primam Pandectarum partem seu priores libros quatuor, ut jam ibi monitum, edita fuerit ante ipsam Jurisprudentiam Papinianeam, scilicet anno 1604. In dedicatione ad Imperatorem Rudolphum deplorat miserriam Jurisprudentiæ civilis Romanæ

Excerpta
ex Ratio-
nalianum Fa-
bri parte
prima.

istis

istis temporibus conditionem, confusionem, incertitudinem, barbariem, Bartoli & Baldi affectis imputandam, & inde ortas opiniones communes, communiores, & communissimas; Hanc vero putat commode emendari & tot errores profligari posse, si jus Romanum & Justinianum ex principiis Jctorum Romanorum, quorum ignorantia laboraverint Glossatores, breviter & perspicue exponeretur. Hinc se dedisse operam, ut singulis legibus Pandectarum (imo singulis legum paragraphis) apponeret breves & dilucidas rationes dubitandi & decidendi &c.

Ab eo tempore usque ad annum 1618. quieverunt Rationalia Fabri, quo demum eorum pars secunda ad secundam Pandectarum, partem id est librum quintum usque ad undecimum, edita fuit. In dedicatione ad Caroli Emanuelis, Ducis Sabaudiaë filium, Mauricium, Cardinalem, commendat Jurisprudentia Romanæ divinitatem & sapientiam, atque Jctorum Romanorum prudentiam cum oraculis & naturæ miraculis comparat: contra vero Legulejorum sui temporis impudentiam, literarum humaniorum, Philosophiæ, principiorum juris ignorantiam deplorat, & quod nonnisi in Pragmaticorum & vulgarium inter-

Ex parte
secunda.

interpretum erroribus, ac nescio quibus brocardicis, sint versatissimi, atque sic jura in se certa faciant incerta & arbitraria & ita jurisprudentiæ illudant. Hinc se impulsus esse, pergit, ut a Rationalibus continuandis per aliquot annos abstineret, & interim *Conjecturarum*, & *Errorum Pragmaticorum* libros ederet, his vero editis Rationalia continuaret, inprimis cum sensisset, hanc continuationem a multis fuisse desideratam, addens rationem, cur ob difficultatem maximam Jurisprudentiam Papinianeam derelinquere coactus fuerit. Anno 1624. Calendis Januarii de-
dicavit Faber Rationalia ad Partem tertiam Pandectarum iterum ipsi Duci Sabaudix Carolo Emanueli, ubi inter alia meminit, ipsum Ducem Sabaudix suasisse Fabro, ut primam partem Rationalium Imperatori dedicaret, ut videlicet Fabro eorum continuatio, *propositis*, sunt ipsa verba Fabri, *etiam tanto labori premiis*, LIBERALITATEM Cesaream arguentibus, injungeretur. Cujus enim magis, quam Cesaris intererat, ut jus Romanum tot legibus, SCtis, Plebiscitis & Principum constitutionibus constitutum, totque vigiliis & lucubrationibus auctum ad eam usque excresceret & dignitatis & pulchritudinis magnitudinem, ut nihil ei adjici
P Ex parte
tertia.
posse

posse videretur. Nec sane tantus Imperator, quantus Rudolphus fuit, erga literas & literatos omnes propensissimus, aliter facturus fuisse credendus est. (Sed ecce quam inexpectato spes Fabri de præmiis & liberalitate Cæsarea decepta fuerit, sic enim pergit:) nisi pessimo meo fato accidisset, ut sub idem tempus, quo Celsitudinis tuæ Orator Illustriss. ad aulam Cæsaream missus est, & primam illam Rationalium partem exhibere jussus, magnus imperii Cancellarius, ad quem scripseram, ut dedicationis hujus meæ intercessorem se præberet, ab aula recedere coactus explendi officii facultatem prius quam voluntatem amisisset. Ita effectum est, ut ne illud quidem scire unquam potuerim, an vel ipsum Rationalium, ne dicam Antonii Fabri, nomen ad tanti (& tam liberalis) Imperatoris aures pervenerit. Adeo infelicitè successit mihi tam præclarus conatus, & quod magis doleo, (forte scribere voluit Faber, spes frustrata præmii & liberalitatis, sentiens tamen, quod hoc pacto multorum lectorum risum excitaturus esset, emendavit, & loco eorum verba sequentia scripsit:) toti etiam Jurisprudentiæ, cui Imperatoris approbatio ac benevolentia non minus ornamenti allatura erat, quam mihi honoris & gratiæ, si res feliciter cessisset. Porro occasione dedicationis partis secundæ Rationalium memorat, Cardinalem

nalem Ducis filium illo circiter tempore a Duce tractandi alicujus matrimonii causa, una cum Episcopo Gebennensi Francisco de Salles ad Regem Franciæ missos fuisse comitante Fabro: ubi simul alterum affectum in animo suo dominantem his verbis exprimit: *Nec possum dissimulare (quamvis facere fortassis esset modestius) quanta me voluptatis & gloriæ titillatio exceperit, cum celeberrima illa pompa, quæ Cardinalem amplissimum in amplissimam Parisiorum civitatem vidit introeuntem, cum ter maximus ille Episcopus & ego in eadem Rheda essemus, mibique contigisse idem fere, quod olim Plinio juniori, qui in spectaculis adsidens Cornelio Tacito, nunquam majori laude perfusum se aut delectatum gloriatur, quam quod omnium digitis ostenderetur, tanquam qui vel ob id unum vir maximus esse deberet, quod tanto viro tantopere familiaris esset, & dignus judicatus, qui in ejus amicitiam adscisceretur.* Quotus enim quisque erat in tanta spectantium copia (de iis intelligo, qui de Theologia aut Jurisprudentia aliquid audivissent) qui transeuntibus nobis non acclamaret, digitisque notaret: Ecce Gebennensem Episcopum, Theologiæ totius & Theologorum nostri temporis omnium Coripheum; mox: Ecce quoque FABRUM PRÆSIDEM, tot librorum patrem; tanti etiam

Episcopi, affectione & incomparabilis amicitie magnitudine fratrem &c. &c. Etsi vero non eram adeo mei nescius, ut quam longe a laudibus istis distarem, non intelligerem, juvabat tamen, quid alii de me sentirent, intelligere, ut qualem esse me dicerent alii, talem me præstarem, si possem, &c. Auxit opinionem meam & ex opinione voluntatem, quod sequenti die, cum salutandi regis gratia in Regiam condescendissemus, Rex ipse ab amplissimo D. de Silery, Cancellario, qui tum aderat, admonitus, ut me, ad genua provolutum attentius intueretur, ad Cancellarium conversus, mox fixis in me unum oculis: Hic ne FABER est, DE QUO TAM MULTA? Nam quæ Cancellarius de me dixerat, etsi vere comperta habeo, nolim tamen referri, ne aut minus vera videar dicere, aut agnoscere veriora, quam modestia patiatur. Paulo post gloriatur de Nicolai de Verdun Præsidis Curia Parisiensis favore & sui æstimatione. Is enim fuit, qui lectis perlectisque libris meis, fortassis omnibus, præsertim vero Chiliadibus & Rationalibus tantam de me scriptisque meis opinionem non modo concepit, sed etiam aliis omnibus, quibuscum ipsi de me sermo, insinuavit & infixit, ut si plus ipsius iudicio tribuerem, quam meo (quod tamen me facere par esset) credere deberem, majus aliquid me in Jurisprudencia nostra asse-

affecutum esse, quam credant etiam ii, qui tam amice aut potius gratiose de nobis sentiunt, ut nobis comparent paucos, anteponant fortassis neminem. Uti autem ex hæcenus dictis patet, quod tempus istud legationi impensum impediverit elaborationem tertiæ Partis Rationalium; ita etiam simul notat, quod idem factum fuerit per adversam valetudinem per integrum fere biennium continuatam. Accedere etiam, quod in hac parte Pandectarum tertia a libro 12. ad librum 20. subtilissima & difficillima CondiCTIONUM & CONTRACTUUM materia comprehendatur; nec defuisse alia impedimenta, partim eorum, qui laudis Fabrianæ invidi contra ipsum ex professo scripserint, non tam, ut opiniones ejus convellerent, quam, ut ejus in scribendo diligentiam remoram injicerent, inter quos meminit maleferiati cujusdam, quem non nominat, qui contra Fabrum ausus fuerit scribere *Benedictorum* libros quatuor, in quibus tamen nihil, nisi maledicta reperiantur; partim, quod sub idem fere tempus allatum ipsi fuerit responsum Mantuanorum ad ejus *de Montisfermati Ducatu Consultationem*, editum. Denique omnium infelicissime illud cecidisse, quod eodem tempore, quo & absolvi hæc

pars rationalium debuerit, & *Ejus ad Mantuanorum responſionem Replicatio* concludenda fuerit, nova ipſi ſatisque periculofa valetudo ſubierit, quæ omnem ei non modo ſcribendi, ſed etiam legendi aut relegendi licentiam eripuerit, & quod chariſſimæ uxoris jaſturam fecerit, quæ & valetudinis ſuæ tantam gesserit ſollicitudinem, ut quicquid ipſi ab annis duodeviginti (quibus matrimonium iſtud feliciter conſtiterit) vitæ aut ſanitatis reliquum fuerit, id unum uxori poſt Deum accepto referre debeat, valdeque timeat, ne in poſterum, ut vivendi, ita ſcribendi opportunitate deſtituatur. Nec ideo tamen animum deſpondere potuiſſe, non ſolum ut tertiam hanc partem tandem abſolutam in publicum daret, ſed etiam ut *quartam* quoque inchoandam cogitaret &c. Interim propter amplitudinem dicendorum coactus fuit Faber hanc tertiam Rationalium partem in tribus diſtinctis Tomis publicare. Horum primus librum 12. & 13. ſecundus (vel intuitu totius operis quartus) librum 14. 15. 16., tertius (vel quintus) librum 17. 18. 19. quoad ſingulas leges explicat. Dum vero pars hæc rationalium tertia edebatur, moritur Faber. Poſt mortem ejus Aurelianæ anno 1631.

in peculiari Tomo publicatæ fuere reliquæ rationalium Fabri, ut reliquorum appendix, exhibens ex quarta Pandectarum parte rationalia ad libri 20 pandectarum tituli primi de pignoribus & hypothecis leges priores II. & quidem in d. leg. II. saltem ad priores duos paragraphos, & ex quinta parte ad libri 28. titulum primum, qui testamenta facere possunt, & ad tituli secundi de liberis & posthumis hæredibus instituendis leges octo priores & legis nonæ principium. Cæterum uti Faber inimicis non caruit, ita habuit etiam admiratores, quos inter præcipuus esse videtur Gasparus Schifordegherus Si-
 lesius, qui anno 1610. Oppenheimii librum primum & secundum, & anno 1613. Francofurti ad Mœnum librum tertium Disputationum forensium ad Antonium Fabrum edidit, in quarum plurimæ doctrinam & sententiam Fabri contra adversarios defendere intendit. Plura ad amicitiam Schifordegheri & Fabri imo & ad ipsam vitam Antonii Fabri pertinentia, peti possunt ex Epistolis Schifordegheri ad Antonium Fabrum anno 1608. Kalend. Novembr. Fabri ad Schifordegherum 10. Cal. Martii 1609. Schifordegheri ad Johannem Rulandum Feriis Archangeli 1609. &

Admirator
 Fabri Schifordeghe-
 rus,

Contra
hostis Ba-
chovius.

iterum ad Antonium Fabrum VI. Id. Octobr. 1611. quas invenies ante memoratas Disputationes Forenses Schifordegheri. Contra inter Germanos maximus Fabri hostis fuit Reinhardus Bachovius, ut vel ex sequentibus verbis ejusdem in præfatione commentarii ad primam partem Pandectarum 1630. patet. *Indignatio, inquit, fere me impulit ad hanc scriptionem. Vulgavit Antonius Faber ante 20. annos rationalia sua, quæ nimis estimari & magni fieri & a studiosis, & ab aliis doctissimis viris sæpe miratus, sed & indignatus sum, cum quivis mediocriter doctus hoc præstare & rationes dubitandi, quæ sæpe frigide & inepte a Fabro adducuntur, & decidendi consarcinare possit. Et mihi hoc opere non tantum cum Fabro contendere, sed eum quoque superare propositum esse profiteor. Neque quisquam superbius hoc dictum, aut impròbam hanc amulationem esse putabit, qui cogitabit, me & ab initio, ex quo ad studium juris animum applicui, & postquam ante unum & triginta annos Doctor Juris creatus sum, studium, quod vocant Theoricum, pertinaciter pene tractasse: Antonium autem Fabrum, quod de se ipse fatetur, quasi a prima juventute tractandis & decidendis forensibus causis fuisse occupatum. Nihil ille præter ingenium attulit ad scribendum, judicium, curam &*

limam

*limam non adhibuit, ut verissime hic usur-
pari possit illud, scripta alia habere famam,
alia mereri. Et ita enim felici fato fuit
ille homo, ut, quaecunque etiam cruda &
pene inepta in publicum protrusit, & magno
quidem cum fastu, a studiosis, vel opinionis
errore deceptis, aut solo pruritu novitatis
acciperentur. Et in Conjecturarum li-
bris, quos primum edidit, passim fœdi oc-
currunt errores, præcipue vero in prioribus
sex nihil usquam est sani. Quid sentiendum
sit de opere, quod scripsit de erroribus Pra-
gmaticorum, exercitationes nostræ, quas
partim vulgavimus, partim, volente Deo,
propediem in lucem dabimus, docebunt.
Hoc opere simul & illud præstare visum fuit,
ut primam partem Rationalium Fabri sub
censuram vocaremus, sed sine acerbitate, ne
cum larvis luctari & mortuo insultare velle
videremur: studiosos autem admoneri &
errores detegi & confutari publice interesse
existimavimus &c. Unde & in titulo hu-
jus commentarii Bachoviani notatum
fuit, adjectas esse ubique castigationes in ra-
tionalia Antonii Fabri. Plura de Bacho-
vio, Antonio Fabro, Schifordeghero
annotavit ill. Gundlingius Otiorum Par-
te I. potissimum §. 5. & 8. ubi & alia
scripta Bachovii adversus Antonium
Fabrum recensentur. Me quod attinet,
Antonium Fabrum valde æstimo, & in*

Meum ju-
dicium de
Antonio
Fabro.

plurimis Bachovio præfero. Admiror ejus diligentiam & labores in edendis suis operibus, in mediis aliis laboribus plurimis, adhibitam; Laudo ejus ingenium, judicium, patientiam erga adversarios, & quod cum iis rixari noluerit. Optarem, ut laudes suas non ipse ebuccinasset, (ut paulo ante ex præfatione ad Rationalium partem tertiam excerpti) easque inter alia etiam in hæretificatione Evangelicorum non affectasset, (qua de re supra occasione Codicis Fabriani plura memoravi.) Etsi vero Faber in libris Conjecturarum, Errorum Pragmaticorum, Rationalium ad Pandectas non omnia ubique acutigerit, sed quoad non paucos locos dissentientium opinio magis in recta ratione fundata esse videatur; interim facile excusabunt Fabrum ejus alii labores, & quod tantam curam & meditationem adhibere scriptis suis non potuerit, quantam adhibere possunt Professores Academici. Nec diffitendum est, eum inter Humanistas sui temporis esse unum ex præcipuis, qui barbariem Glossatorum tum temporis adhuc in Europa dominantem oppugnarunt & suppresserunt. Memini, nescio a quo, mihi narratum esse, Franzkium valde amasse & in succum & sanguinem rede-

redegisse Rationalia Fabri in Pandectas: & inter alias causas hanc esse præcipuam, quod Franzkii Commentarius ad Pandectas ultra librum 21. Pandectarum non procedat, cum Fabri Rationalia saltem tres priores Pandectarum partes exposuerint: & cum subsequentes Jcti, ut v. g. Struvius, Lauterbachius &c. qui Synopses Pandectarum ediderunt, Franzkii commentario ad Pandectas passim usi fuerint, quod & hi prolixiores esse soleant in prioribus istis Pandectarum libris, quam in subsequentibus. Quod tamen aliis dijudicandum relinquo. Id optarem, cum a Jctis in Germania hodie maxime æstimari & in majore autoritate esse soleat hic Codex, quam ipse Faber intuitu reliquorum scriptorum ei tribuit, ut aliquis ex Protestantibus Jctis calumnias Fabri in primo statim titulo illius Codicis contra Protestantes abundantissime effusas & supra summam excerptas, tandem aliquando brevi dissertatione perspicue refutaret. Quod autem in proponendo falsæ Jurisprudentiæ specie, quam spectrum Jurisprudentiæ vocavi, statim ab initio mentionem Rationalium Antonii Fabri fecerim, non ideo factum, ut Antonio Fabro hanc falsam Jurisprudentiam

Cur in proponendo spectrum Jurisprudentiæ Rationalium Fabri facta fuerit mentio.

tri-

zii Commentario rationali in Instituta, *bbb*) de abusu & usu genuino legis:

tribuerem, tantum abest, ut eum quasi pro ejus autore præcipuo habeam, sed ut ejus Jurisprudentiam erudite ratiocinantem aliis JCTis, ut v. g. Manzio, rationes legum non cum selectu, perspicuitate, & ingenii acumine proponentibus, sed absque judicio easdem cumulantibus & in maxima copia confuse evomentibus & eruçantibus, opponerem &c.

Manzii
commentarius
rationalis ad
institutio-
nes, cum
adjuncto
judicio.

bbb) Edidit Caspar Manzius Philosophus & JCTus primo Dillingensis, deinde Ingolstadiensis, jam ante 80. annos Commentarium prolixum in Institutiones primo in forma quarta, postea in folio impressum, in quo sibi proposuit, tradita non solum in singulis paragraphis sed & in singulis paragraphorum versiculis certis regulis includere, & rationibus ac rationum rationibus easdem illustrare. Et memini, cum prope ante quinquaginta annos inciperem jurisprudentiæ operam dare, professorem Lipsiensem, cujus collegia tum frequentabam, in lectionibus publicis ad titulum de R. J. auditoribus suis in calamum dictasse explicationem illarum regularum,
&

legis: non omnium dari posse ratio-

& in illis explicationibus perpetuo inculcasse non solum rationes, sed & rationum rationes, imo nonnunquam rationum, rationum rationes, eademque methodo etiam usum esse in adjunctis ampliationibus & limitationibus regularum juris. Atque hæc methodus pro ingenua simplicitate, qua tum temporis adhuc eram infectus, tanto pere mihi placebat, ut in illo Doctore maximam fiduciam ponerem, atque eundem confulerem, quinam commentarii ad institutiones mihi essent evolvendi. Laudabat conatum meum præceptor, & duos saltem commendabat præ reliquis, Harprechtum ac Manzum, inprimis autem Manzum, quia hic etiam rationes & rationum rationes maxima cum diligentia expositionibus singulorum paragraphorum immiscere esset adsuetus. Cum igitur Manzum ipse inspexissem, & cumulationem illam rationum ibi deprehendissem, maximo desiderio petebam a beato Patre, ut Manzum in mei usum emeret. Verum ille, me & Doctore meo prudentior, nolebat petito meo satisfacere. Paulo post alium Doctorem, Gothofredum

fredum Schilterum nactus, ex ipfius discursu maxime erudito & vere rationali incipiebam p̄dantiffimum rationum, absque judicio cumularum, perspicue cognoscere, & cum postea anno 1676. Francofurti ad Oderam studiis operam navarem, & Facultas Juridica mihi gratiose concessisset lectiones privatas in Institutiones in usum auditorum selectorum, memini, Manzium mihi non parum profuisse. Quod si enim conversatione amica impeditus fuiffem, (quod pro more juvenili non raro fiebat) ut meditando super intellectu & explicatione textus me debito modo non potuiffem p̄parare, arripiebam Manzium, & vel semihorulæ spatio istius rationes & rationum rationes perlegendo, tot ineptias ibi, genuinis explicationibus admixtas, deprehendebam, ut earum ostensio & sensibilis demonstratio vel duarum horarum aut lectionum spatium requireret. Nimirum diligens erat Manzium & ingenio ac memoria insigni p̄ditus, sed judicio fere destitutus. Accedebat p̄judicium autoritatis illo tempore ubique, potiffimum inter Pontificios, maxime dominans, & quod Manzium magis amaret Glossatores, quam Humanistas, adeoque Antonio Fabro longe

longe postponendus esse videatur. Scripta Manzii ipse recensuit in Dem Alia scripta Manzii. Wiederhall wieder D. Pflaumern, ex qua recensione patet, quod etiam *Ludovici Granatensis Philosophiam Christianam, juxta mentem suam ad disputandum, meditandum & concionandum accommodatam* ediderit, & in titulo seipsum non solum Jurisconsultum sed & Philosophum & quidem Christianum appellaverit, (atque sic sequentibus etiam inter Protestantes ejusmodi Philosophis Christianis, v. g. D. V. A. & similibus laudabili exemplo præverit.) Ejusdem ponderis videtur etiam fuisse aliud Manzii scriptum, scilicet *judicium super illa questione: an possit dari melior & pietati Christianæ conformior modus docendi philosophiam, quam sit vulgaris?* Præterea edidit plures tractatus juridicos eosque (ut commentarium ad instituta) totos rationales, qui ibi videri possunt. Breviter: Fuit Judicium de ipso Manzio. Crus sui temporis celebris, & Bartolo, Baldo, Accursio, Jafoni &c. si non præferendus, saltem non postponendus. Cæterum quanta fuerit ipsius jurisprudentia rationalis, & pietas Christiana, vel ex scriptis ejus Anti-Pflaumerianis, quilibet sensu saltem communi præditus palpare potest. Unde non injucundum forte lectori erit, si historiam illius

Synopsis
controversiæ
inter Manzium
& Pflaumerum
de mitigando
rigore creditorum
erga debitores
calamitate bellica
depauperatos.

lius controversiæ breviter & perspicue recensendam, imprimis cum in scriptis utriusque partis multa deprehendantur profutura iis, qui plures circumstantias ad curriculum vitæ & genium Manzii pertinentes colligere cupiunt. Res sic se habet. Cum Manzius adhuc Consiliarius Aulicus Augustanus & Professor Dillingensis esset anno 1636. edebat *Patrocinium Debitorum calamitate belli depauperatorum*, in quo scripto defendebat prolixè, rigidos processus adversus ejusmodi debitores cessare debere, nec amplius debitores incarcerandos, aut ad operas serviles aut manuales, aut ad cessionem bonorum, vel eorum dationem in solutum, esse adigendos, sed beneficium competentis ipsi esse concedendum. Eadem sententia etiam ab aliis JCtis anno 1638 & 1640 fuit defensa. Hæc vero doctrina cum rigorosis creditoribus nequaquam placeret, in horum favorem *Pflaumerus* Juris Doctor & Consul Ueberlingensis anno 1641. ante editum hoc anno Recessum imperii, sub nomine *Ivonis Renati*, (aut stilo Manzii; *Renegati*) publicabat *Verum* (aut ut Manzius citat: *Ferum*) *Patrocinium pauperum*, in quo scripto respondebat præcipue ad quæstionem, annon debitores bello depauperati creditoribus omnes

omnes pendente bello currentes usuras & interesse, si non statim, ad minimum, si ad meliorem fortunam pervenerint, solvere teneantur? ejusque affirmativam defendere & simul conclusiones contrarias Manzii refutare ac suggillare intenderat. Eidem Pflaumero Manzius etiam tribuit scriptum Anonymi, quod sub titulo: *Veritas invicta* (stilo Manzii: *facta*) anno 1645. prodiit, eo tendens, ut non obstante calamitate bellica debitores cujuscunque status vel conditionis creditoribus suis parata solutione satisfacere aut ad constituendas hypothecas, executive adigi debeant. Interim Manzius adeptus erat dignitatem Consilarii Palatino-Neoburgici, & anno 1642. ediderat duos tractatus: Unius titulus erat: *Preludium belli civilis inter rigorosos creditores & calamitosos debitores super censibus & pensionibus præteritorum annorum.* Alter exhibebat *conflictum Creditorum inter se & cum debitore calamitoso ad pinguiorem fortunam reverso super prioritate seu prælatione.* In his operam dederat, ut *Fero Patrono seu Renegato* (sunt iterum verba Manzii) larvam detraheret, objectiones ejus refutaret, & præcipue demonstraret, quod census ex æquitate, & quod durantibus belli calamitatibus debito-

Q

res

res bonis censualibus frui non potuerint, hisce (præsertim bello in totum exhaustis & prostratis) per unum & alterum annum a magistratu cujusque loci definiendum a creditoribus non valde egenis remittendi sint. Atque hanc suam sententiam dicit non solum aliis JCtis, ut Johanni Ottoni Tabori *in consultatione de præfidiis debitorum egentium* 1646. Benedicto Carpzovio *in Asylo generali debitorum* 1651. & Davidi Mevio *in discussione levaminum inopiæ debitorum* 1653. placuisse, & pluribus rationibus confirmatam & nonnunquam extensam fuisse: imo anno 1648. *in Instrum. Pacis Monasteriensis art. 8. §. de indaganda ult.* etsi saltem generaliter, approbatam esse, cum specialis determinatio futuris Comitibus fuerit reservata. Instantibus Comitibus Pflaumerus, etsi suppresso nomine 1653. edebat: ein neu nutzliches und lustiges colloquium von etlichen Reichstags puncten, insonderheit der reformation der Zölle, Zins-Zahlung und Verbesserung der Matricul an-treffend: Colloquenten sind: Doctor, Edelmann, Bürger, Bauer. In hoc colloquio inter alia Manzii doctrina de mitius tractandis debitoribus a Nobili ironice commendatur, sed a Doctore & reliquis saryrice, & quandoque rusti-

rustice impugnatur: ut vel ex unico hoc specimine apparet, quod extat C. 2. b. BURGEN: Ich gehe aber wieder zu weit, und vergesse der Frage, die ich dem Herrn D. vorgehalten, was nehmlich des D. Manzen fundament sey, worauff er seine Lehre gegründet? DOCTOR: Die *Equitas* und *Billigkeit*. BURGEN: Ja wohl *Equitas* vel *Afininitas*. &c. Huic colloquio Pflaumeri opposuerat eodem anno Manzius *epistolam responsoriam*, in qua inter alia dixerat, autorem colloquii a re *levissima*, quae facile in aërem attollitur, denominari, ac ita satis palpabiliter indicaverat, quod persuasus sit, Pflaumerum esse colloquii autorem. Non amplius Professoris munere tum fungebatur Manzius, sed paulo ante dignitatem Cancellarii Aulici NeoPalatini nactus erat. Adeoque non contentus epistola illa responsoria, ipse vel ejus suasu aliquis ex auditoribus ejus edebat eodem anno: Ein neu, nützlich und lustiges, wiederhohletes, verbessertes und mit zweyen Personen vermehrtes *Anticolloquium* von etlichen Reichstags-punkten, insonderheit die Bezahlung der Zinsen und anderer Schulden betreffend. Colloquenten seyn: Doctor Larvatus de

Zani, Juncker Wildhanß, Studiosus Ingolstadiensis, Trossulus sein Diener, Bürger und Bauer. Autor in præfatione fatetur, se fuisse auditorem Manzii per quadriennium, & in ipso colloquio non solum sub persona studiosi, sed vel maxime sub persona Trossuli famuli, Manzii assertiones, producendo ipsa loca ex ejus scriptis, & prælegendo Doctores aliorum Jctorum loca parallela, defendere, & Pflaumerum gravioribus increpationibus & joco crassiore prostituere omnibus allaboravit viribus. Non tacuit Pflaumerus, sed eodem anno publicavit *Postcolloquium des Doctors, Edelmanns, Bürgers, Bauern, über D. Caspar Manzen, neuen Neu Pfälzischen Canzlers Epistolam ad fictitium amicum, ubi asinus larvatus detracta larva spectandus*. Neque tamen & hic nomen addidit. Facile autem ex hæcenus dictis quis præsumere poterit, non mitiorem hic se exhibuisse Pflaumerum, imprimis, cum Manzius in Epistola illa Pflaumerum non obscure vocaverat Asinium Asininum, unde Manzio factum objicit, quod in omnibus facultatibus excellere & æstimari velit, & quod minatus fuerit, quod veteres Præceptores, notissimos & peritissimos docendi magistros,

gistros, ut discipulos informare, iisque modum & methodum præscribere vellet, in posterum Philosophiam pariter & Theologiam feliciter profitendi, cum tamen Manzii latinitas sit culinaria & stercorea, & in tota epistola non tractentur realia, neque ibi vel mica doctrinæ vel juris, vel juris scientiæ, sed mera & inania verba, aut verius insulsa & insipida scommata, crassioribus Beanis digna contineantur. Ex hoc parvo specimine poterit quis facile conjicere, quod autor Postcolloquii maximam dederit operam, Manzium omnimodo sensibilissima contumelia affiendi. Unde & eidem statim ab initio objicit, quod Pater Manzii Hospes & conductor diversorii fuerit &c. Meretur tamen legi præ reliquis Consilium judicii Cameralis huic postcolloquio subjunctum, sub dato 16. Augusti 1653. in quo Camerales Imperatori aperuerunt cogitationes suas occasione *S. de Indaganda Instrum. pacis* de modo instituendi actiones adversus debitores, calamitatibus bellicis depauperatos, in quo Consilio Camerales magis inclinarunt ad sententiam Pflumeri, quam Manzii. Prodiit etiam: *Censura Anti-colloquii Manziani* per modum epistolæ ad amicum in lingua Germanica

scriptæ & subscriptæ d. 1. Januarii 1654. verosimiliter etiam a Pflaumero ipso edita, similis tenoris cum Postcolloquio, & non obscure fatetur ibidem, quisquis fuit autor hujus censuræ, Ivonem Renatum & colloquii autorem esse unum eundemque. Eodem anno 1654. publicavit Manzius novum scriptum, sub titulo: *Cassari Manzii JC. Consiliarii & Cancellarii Neoburgici epistola secunda ad unum ex DD. Collegis, opposita famoso, calumnioso, insulso, insipido postcolloquio D. Pflaumeri, Burgimagistri Uberlingensis, tempore Bacchanalium sub larva decurrentis, plurimæque scommata evomentis.* Data fuit hæc epistola d. 29. Januarii, & in ea nihil aliud continetur, quam quod Manzius de injuriis sibi a Pflaumero illatis conqueratur, & se declaret, quod Pflaumero tanquam insanienti amplius respondere nolit. Hoc tamen non obstante eodem anno 1654. lucem publicam adspexit illud scriptum Germanicum, cujus contenta & modus scribendi vel ex solo titulo apparebit.

Wiederhall wieder des D. Pflaumers Vermessenheit, welche er in seinem Colloquio und Most-Colloquio erzeigt, in Antastung, purgier: taxier: Anzapffung, Angeb- und Durchlassung, respective Beschimpff- und Lâsterung

der

der Röm. Keyf. Majestät, Churfürsten, Fürsten, Graffen, Herren, deren von Adel, sonderlich der freyen Reichs = Ritterschafft, der Aydgnofischen Edelleuthen, so dann der hohen Thumstifftern, der Kriegs- und anderer Keyserlichen Officierer, der Zollner und Mautner, in specie des Hippoliti von Treißbach, des Fürstlichen Pfaltz = Neuburgischen Hoff = Canzlers / und anderer Doctorn: Mit angehengter *retorsion* aller derer Schmach = Worten und Inzischen, so sich in dem *Colloquio* und *Postcolloquio* befinden. Ostendit scribendi modus, ipsum Manzium fuisse patrem hujus partus, circa cujus finem etiam invenies catalogum librorum a Manzio partim editorum, partim edendorum. Tandem anno 1655. pro eodem Manzio editum est sequens scriptum: *Trophæum Manzianum* oder herrliches Sig = Zeichen Caspari Manzii J.C. &c. Mit gründlicher Anzaigung / daß dasjenige / was er den erarmten / und durch das laydige vergangene Kriegs = Wesen verderbten Schuld = nern in seinen *patrocinio* und *conflictu censuali* zum besten geschrieben / nicht allein durch ein allgemeinen Reichs = Schluß *approbiert* und gutgehaissen /

sondern auch weiter *extendiert*: hins
 gegen dasjenige / so D. Pflaumer in
 seinen *Fero Patrocinio*, *Colloquio* und
Discursu Ihm zuwieder geschrieben,
 von den gesammten Reichs Stän-
 den verworffen worden. Mit an-
 gehengten *Notis*, *Remissionibus*, *Dubis*
 und etlicher Erklärung des neuers
 gangenen Reichs Schluß in Schuld-
 Sachen. In praefatione recenset
 Manzius occasionem & indicem scri-
 ptorum haectenus ab utraque parte
 editorum, & inter alia meminit, quod
 etiam iudicium Imperiale Aulicum di-
 ctaverit in Comitibus Ratisbonæ d. 5.
 Novembr. 1653. consilium in favorem
 debitorum in plerisque assertionibus
 Pflaumero contradicens, & quod ipse
 Pflaumerus duo alia consilia, sub
 titulo: *discurs über discurs* ediderit,
 quorum unum de remissione, alterum
 de solutione usurarum agat, & quod
 in iis operam dederit, ut priorem
 suam de hac controversia sententiam
 quoad multas circumstantias mitigaret.
 Ultimum hoc scriptum Pflaumeri equi-
 dem non vidi, sed quod consilia illa
 iudicii aulici & Cameralis attinet, ad-
 jungam saltem Obrechtii verba in expo-
 sitione instrumenti Pacis p. 183. Memorabile
 est, inquit, *Consilium Bidenbachii*, *Consil.*
Imp.

Locus Ob-
 rechti.

tionem, *iii*) de subtili ratiocinatione

Imp. Aulici, qui hanc rem ex jure Justiniano eleganter discussit. Exhibet id Lundorp. Tom. VII. p. 157. seq. ubi etiam extant vota judicii aulici & Cameralis, quorum hic fit mentio, inter quæ præcipuum locum sibi vendicat suffragium Wolfenbutelanum, in quo hæc res accurate examinatur, & simul principia philosophica cum juridicis conciliantur, adeo ut commentarii instar ad hunc §. de indaganda. esse possit.

iii) Egi ea de re paucis in disput. de Ufus & ab. usus l. non omnium ff. de LL.
rite formando statu controvers. circa usum
Juris Justin. §. 41. p. 98. seq. Ita ad usum
 pertinet v. g. si quis quærere vellet, cur ad usucapionem rerum mobilium olim annus, postea triennium requisitum fuerit, non biennium aut quadriennium, cur legitima olim in quadrante, postea in triente & semisse fuerit constituta. Sed propterea non putandum est, quasi in hoc loco pons asinis sit structus (ut recte Feltmannus notat *ad d. l. 20.*) vel quod hic ignorantiae asyllum sit erectum iis, qui legum rationes ignorant, inter quos a Duareno *1. disp. annivers. 12.* sciolus ille refertur, qui in verbis juris, cur vis publica diceretur, quæ armis, privata quæ sine armis,

ne circa leges *kkk*) & de cumulatione

armis, eo tandem decurrerat, ut diceret: *non omnium &c.* Ita cum quæritur, cur in testamento septem testes adhiberi debeant, non pauciores, vel plures, cur mulier non possit esse testis in testamento, possit tamen esse in aliis negotiis, multi recurrunt ad *l. non omnium &c.* sed ostendi partim post alios, partim emendata aliorum doctrina, quomodo utrumque horum capitum doctrinæ testamentariæ quasi sua sponte ex historia de origine successionis testamentariæ deduci possit, *in dissert. de sensu legis decemviralis testamentariæ §. 11. seq. §. 14. §. 34.* Repete etiam supra notata ad §. 15. *lit. t.*

Diffensus
Iurorum
circa subtilitatem, an sit commendanda an vituperanda?

kkk) Maxime variant Doctores, an subtilitas in Jurisprudencia commendanda sit, an vituperanda. Modo enim dicunt, subtilitates legales esse minutias, neque attendendas; lucrosa & practicabilia appetenda esse, non vero subtilia & parum fructuosa; in rebus claris subtilitatem quærere, esse idem, ac si quis errorem quærat; &c. modo inculcant: Legistam debere novisse subtilia, ne dicatur claudicare ejus scientia; incumbere judici cum omni sub-

subtilitate in causam inquirere, subtilitatum contemptores esse stultos &c. inque eum finem pro utraque parte clara legum verba, argumenta legum, auctoritates Doctorem adducunt. Rursus alii variis distinctionibus dissensum hunc conciliare student, modo enim distinguunt inter subtilitatem rationalem & captiosam, modo inter subtilitatem nimiam & moderatam; modo inter subtilitatem civilem & æquitatem Canonicam, modo inter officium Doctoris & Judicis, ita ut ad illum pertineat cura subtilitatis, ad hunc studium simplicitatis &c. Vide Barboſæ & Taboris *Thesaurum locorum communium lib. 17. cap. 72. p. 315. seq.* & ibi citatos Dd. alios. Sed credo, lectores plerosque, si non omnes, post lectionem harum sententiarum & conciliationum mansuros in eadem, si non in majori incertitudine, in qua erant antea. Scilicet ut alia jam taceam, id certe dubium remanet, quænam subtilitas sit rationalis & moderata, quænam captiosa & dubia, quænam sapiens, quænam stulta; Nam subtilitatum quarumcunque amassii eas commendabunt ut maxime rationales & sapientes, contra harum contemptores eas clamabunt esse stultas & irracionales. Neque sufficet, si dixeris,

Obscuritas
distinctio-
num com-
munium.

xeris, subtilitatem sapientem opponi crassitiei animi & stupiditati, adeoque ad eam sufficere, quod non sit stupida, contra nimiam subtilitatem cadere in alterum extremum stultitiæ, stupiditati oppositum; Nam præterquam, quod nemo docentium fateri velit stupiditatem propriam & crassitiam ingenii; sed quilibet arbitretur, inventa sua esse subtilia, etiam illud alterum stultitiæ extremum nimix subtilitatis, crassitiei oppositum sæpe multis aliis videbitur, non subtile sed crassissimum esse. Ita v. g. memini, olim Doctorem in Academia patria quævisse in examine Candidati, cur Imperator non dixerit simpliciter: *actionem esse jus persequendi in iudicio, quod sibi debetur*, sed addidisse illa verba: *Actio nihil aliud est, quam jus* &c. Ipse qui hæc legis, Lector, cogita, & subtilissime cogita, quid tu respondere velis ad hanc quæstionem, subtilissimam? Hæsitabat Candidatus, ipsi Professores reliqui obstupescabant, & nonnulli ex iis fatebantur, se ipsos rationem hujus quæstionis reddere nequaquam posse. Examinator igitur, ut expectationi omnium satisfaceret, seria & proluxa explicatione sententiam suam proponebat, eo tendentem, ideo hoc factum esse, ut imperator indica-

ret,

Exempla
subtilita-
tum dubia-
rum.

ret, actionem esse rem venationi simillimam, actorem persequi reum, uti venator persequatur leporem, & quidem mediantibus procuratoribus & advocatis tanquam canibus venatoriis, & tamen cum reorum sit fugere, sæpe accidere, ut actor perdat actionem suam, quemadmodum lepus non raro effugiat persecutionem venatoris & canum &c. Professores juniores, qui olim discipuli fuerant istius Examinatoris, una cum Candidato, cui Examinator stipendia procuraverat, admirabantur hanc explicationem ut subtilem & valde rationalem ac sapientem, contra Collegæ seniores & Examinatoris æmuli, ac ex junioribus Professoribus illi, qui horum discipuli fuerant, habebant eam alii pro erudita quidem sed nimis subtili, alii pro crassa, stupida, stulta explicatione in tantum, ut quidam cupiditatem ridendi cum cachinno vix reprimere possent. Forte & ipsi lectores in judicio ferendo de hac explicatione non erunt unanimes. Quodsi hoc exemplum tibi displiceat, aut si forte arbitreris, id esse merum ingenii mei inventum, cape aliud, de quo supra *sect. 2. §. 22. lit. z.* prolixè fuit actum, cur *Jctus jus dicentis officium latum dixerit & non longum*, quia *videlicet longi homines*

Responde-
tur inimicis
Jurispru-
dentiaē va-
riis.

raro sint sapientes, si, ut quidam putarunt, autor hujus expositionis eam animo serio protulisset. Quid ergo dicemus? An forte consilia inimicorum Jurisprudentiaē erunt amplectenda, vitandos esse JCtos & Politicos, tanquam qui doctrinas inextricabiles, sibi contradicentes, & adeo stultas proponant; igitur rejectis his nugis potius sanctioribus studiis esse dandam operam, a vanitatibus illis abducentibus? Cave ne properes. Quare ante omnia, annon eadem difficultas occurrat apud ipsos JCtorum & Politicorum inimicos, siue orthodoxiam profiteantur, siue præ se ferant pietatem & Theologiam mysticam? Quemadmodum enim priores se solos pro orthodoxis, vere piis & genuinis interpretibus Theologiaē, etiam mysticaē, habent, alios vero, qui ipsis contradicunt pro hæreticis, impiis, pietastris, enthusiastis; ita quotidiana docet experientia hanc posteriorem classem eandem cantilenam canere contra priores, cujuscunque sint sectaē, nationis, territorii, Ecclesiaē, Academiaē. Errant porro, si sibi persuadeant, deesse JCtis claram & evidentem differentiam inter subtilitatem veram & crassam aut stultam. Dabo, sed ut id cum debita veneratione erga sanctam & venerandam

Genuinus
character
secernendi

dam Theologiam expediam, dabo non subtilitatem stultam a rationali. ex Jure Civili aut Canonico, non ex Glossatoribus aut Humanistis; sed neque tamen etiam ex Theologo Pontificio, Reformato aut *γνησίως* Lutheranico, multo minus ex Augustana Confessione, aut Formula Concordiæ, sed ex tali libro, & ejus autoris, qui Theologos omnes Lutheranos eorumque formulas & systemata superat; nempe ex Beati nostri Lutheri Catechesi minori. Ex hoc libello didici, quod DEUS toti humano generi rationem cum omnibus sensibus dederit, & adhuc hodie conservet, & quod hoc beneficium cum debita gratiarum actione sit agnoscendum. Hinc infero, eam demum rationem rectam & sanam esse, atque adeo etiam eam demum subtilitatem neque crassam neque stulte mysticam esse, quæ conveniat cum sensu communi, aut certe, quæ eidem non repugnet. Videant jam oses Jctorum & Politicorum, an idem asserere audeant de sua orthodoxia, hæretificatione, pietate, aut theologia mystica, & mihi permittant, ut me vocem, si non *γνησίως* Lutheranum, saltem *γνησίως* Catechetam Lutheranum.

tione rationum , III) de Salmasii litigio cum Jctis super intellectu legum,

Cumulatio
rationum
infallibile
indicium
falsæ juris-
prudentiæ.

III) Constat ex hæcenus dictis , & docet insuper sensus communis , rationes legum esse varias , genuinas vel spurias , proximas vel remotas , evidentes vel obscuras , palpabiles vel dubias &c. Constat porro , rationes prioris generis esse paucas , posterioris plurimas. Ex dictis vero sua sponte sequitur , genuinos Jctos sollicitos esse in interpretatione legum sive juris publici v. g. Aureæ Bullæ , recessuum imperii , instrumentorum pacis , sive juris privati , tam civilis , quam Canonici aut patrii , item in rationibus sententiarum & responsorum reddendis de paucis rationibus sed genuinis , proximis , evidentibus , & palpabilibus. Contra vero spectra Legulejorum & Rabularum confarcinare plurimas rationes , adeoque hanc cumulationem esse infallibile indicium Jurisprudentiæ , quæ in Erasmi encomio Morix supremum stultæ Jurisprudentiæ locum mereatur. Exempla sunt odiosa. Confer supra dicta *lit. ggg. in fine.*

legum ; *mmmm*) de quorundam vi-
rorum

mmmm) Fuit Salmasius maximi nomi-
nis Criticus & indagator antiquitatum
Romanarum, adeoque in variis scri-
ptis multam occasionem nactus est
ostendendi varios errores Jctorum,
potissimum Glossatorum. Sed cum et-
iam subinde Humanistis, qui & ipsi non
parum versati erant in notitia antiqui-
tatum Romanarum, ut Cujacio, Dio-
nyfio Gothofredo & aliis contradiceret,
magni etiam nominis adversarios na-
ctus est. Sic notum est, quod in mu-
tuo negaverit esse alienationem: Sic,
ut alia taceam, scripserat, Jctos omnes
ignorasse modum genuinum a Romanis
in signandis testamentis usurpatum:
Inter præcipuos autem, qui Salmasio
se in scriptis opposuerunt, fuere Wis-
senbachius & Desiderius Heraldus.
Huc pertinent ex scriptis SALMASII
hodie rarioribus ejus diatribe *de mutuo*,
tractatus de usuris, aliud volumen, *de*
modo usurarum, rursus aliud *de fœnore*
trapezítico, ejus *Redargutio Elenchorum*
de mutuo, item *miscella defensiones pro*
seipso, denique *specimen confutationis He-*
raldi: WISSENBACHII diatribe
de mutuo, esse alienationem, ejusque vin-

Quid hic
intelligatur
per liti-
gium Sal-
masii cum
Jctis.

R

dicia,

rorum piorum intempestivo fervore

dicæ, adjunctæ ejusdem disputationibus ad Instituta Imperialia : DESIDERII HERALDI tractatus questionum quotidianarum, cui subjunctæ sunt observationes ad jus Atticum & Romanum, in quibus Claudii Salmasii miscellæ defensiones ejusque specimen expenduntur. Si hi tres adversarii sine affectibus indagandæ Jurisprudentiæ Græcæ & Romanæ operam dedissent, nullum est dubium, de nemine eorum dici potuisse, quod spectrum jurisprudentiæ quandoque pro vera Jurisprudentiæ amplexus fuerit. At cum Salmasius nimiam ambitionis & jactantiæ intolerabilis vitio adsuetus fuerit, & ita adversarios suos irritaverit, ut subinde ex iracundia, ejus contemptui nimium darent operam, non potuit non ab utraque parte istud evenire, ut sapius vel Salmasius vel ejus adversarii veritati ab altera parte propositæ ob nimiam pertinaciam & gloriæ cupiditatem non darent locum, sed rationibus parum aptis asserta, etiam aperte falsa, defenderent. Jactantiæ Salmasii exemplum modo dedi, plura alia passim occurrunt in scriptis Salmasii, adversus Wissenbachium

vore adversus Pandectas, tanquam
con-

bachium & Heraldum, & fatetur encomiaſtes Salmafii, qui prolegomena de laudibus & vita Salmafii ejus Epistolis præmiſit, p. 61. *Probare, inquit, nimium ejus impetum non possumus, nec volumus. Et paulo post: Si tamen Et erga amicos quandoque vehementior fuit; illud vicissim meminimus, facile etiam placabilem fuisse, Et nimio calori frigidum deinde suffudisse.* Tolerabiliora tamen sunt verba, quibus & Salmafius & Wissenbachius in lite, de alienatione in mutuo, utuntur, quam quæ deprehenduntur in controversiis Salmafii cum Heraldò. Et vel index, quaestionibus quotidianis Heraldì subjectus, in voce *Salmafius*, docebit, quanto fervore, Doctores virtuosos minime decente, uterque adversus alterum maxima verborum intemperie fuerit usus. **Con-** **Judicium**
troverſiam de alienatione in mutuo in **de contro-**
ſpecie quod attinet, cuilibet a præju- **verſia an in**
diciis vacuo apparebit, Salmafium hic **mutuo sic**
errasse, aut si mitius de eo judicare **alienatio e**
velis, totam ejus litem, ipſo etiam fa-
tente Wissenbachio, reſolvi in logo-
machiam, cum Salmafius fateatur in
mutuo transferri dominium, sed simul

continentes leges paganorum,
Chri-

Item de
modo si-
gnandi
testamenta
apud Ro-
manos.

tamen asserat, dominii translationem posse quandoque esse sine alienatione &c. Litem de antiquo Romanorum ritu signandi testamenta quod attinet inter Salmasium & Heraldum, de ea fusius egi in disputatione *de captatoriis institutionibus* anno 1696. habita §. 15. item §. 25. ad §. 29 ubi simul non solum haec tenus dicta de nimis & Salmasii & Heraldii affectibus hinc inde distinctius exposui, sed & perspicue, ut puto, ostendi, qua ratione in hac controversia & Salmasius & Heraldus, ex ira & invidia subinde erraverint. &c. Unicum hoc addo, dum in proponenda tertia Jurisprudentiæ falsæ specie etiam controversiarum Salmasii cum JCtis super intellectu legum feci mentionem, non eam me habuisse intentionem, ut falsarum rationum & legibus destitutarum causam unice in vitiosis voluntatis affectibus quæsierim, sed ut saltem præcipue affectus vitandos esse, docere voluerim. Etiam præjudicia intellectus, falsis rationibus & quæ legibus destitutæ sunt, aut quæ cum legibus saltem abusive ita dictis conveniunt, subnixæ, spectri hujus exempla suppeditare

ditare possunt. Ita notum est, Justinianum asseruisse, non dari antinomias in corpore Juris. Hanc assertionem *Wissenbachius* passim, in operibus, & recte quidem, impugnavit, & non paucas antinomias statuit. Contra *Johannes Strauchius*, *Ulricus Huberus*, *Wissenbachii* discipulus aliique viri celeberrimi (ut *Glossatores* taceam) nullas antinomias dari strenue defenderunt, & summam dederunt operam, ut quas-cunque antinomias quibuscunque distinctionibus excogitatis conciliarent, si-ve crederent erronee, hanc assertionem Justiniani esse veram legem, si-ve alio præjudicio abrepti. Meam sententiam quod attinet, statuo, non solum antinomias dari, sed & plurimas, & quæ ab aliis pro antinomiis non fuere habitæ, tales esse firmiter sum persuasus. Rationes hujus asserti summatim dedi in præfatione *Novorum Jurisprudencia Antefustiniana* §. 9. n. 3. & 4. & ad dissentientium rationes respondi *ibidem* n. 8. Dedi etiam exempla plurima partim in disputationibus variis, partim in notis ad *Strauchium* & *Huberum* passim. Nullum tamen est dubium, quin dentur etiam non paucæ antinomix apparentes. Unde non male fecit *JCtus* olim *Lipsiensis*, *Amadeus Eckol-*

Quid sentiendum de controversia, an dentur antinomix?

 Christianis indecoras; *nnn*) de confilio

---

tus, quod in disputatione anno 1660. habita antinomias veras & apparentes separatim proponere voluerit. An vero ubique rem acu tetigerit, jam non disquiro. Recensuit etiam idem in *capite 1. §. 9.* plures Jctos celeberrimos, antinomias dari asseverantes, ubi maxime notabilia sunt verba ejus sequentia: *Non praterendum est GUIDO PANCIROLUS*, qui in thesauro variarum lectionum lib. 1. cap. 8. 138. *numerat antinomias in Pandectis.* Modo hæc Eckolti observatio vera esset. Nam, ut taceam, in citato loco Pancirolus nihil ea de re reperiri, nec quidem in indicibus dicti tractatus quicquam de antinomiis deprehenditur. Imo in *libro 3. illius Thesauri* multas leges conciliare allaborat Pancirolus. Quin & in alio tractatu *de claris legum interpretibus lib. 2. cap. 7.* operam dedit, ut perspicue proponeret modam contrarias leges conciliandi.

Bernhardi
 hypocritica
 pietas &
 odium ju-
 ris Justi-
 nianei.

nnn) Talis vir pius fuit olim Bern-
 hardus, Abbas Claravallensis, qui ægre
 ferens usum legum Romanarum in Ita-
 lia inter alia ad Eugenium Papam sic
 scripsit: *Quotidie perstrepunt in tuo pala-
 tio leges, sed Justiniani non Domini. Re-
 ctius*

filio emendandi leges Christiano-
rum

Etius etiam? istud tu videris. Nam lex Domini immaculata convertens animas, ea autem non tam leges, quam lites sunt, & cavillationes subvertentes iudicium. Vid. Conring. de orig. jur. German. cap. 23 p. 143. Si quis vero genuinam intentionem Bernhardi & statum illorum temporum, quibus ista scribebat Bernardus, consideret, facile patebit, quod per legem Domini non tam intellexerit, scripturam sacram, quam traditiones Ecclesiasticas, decreta Conciliorum, dicta sanctorum Patrum, uno verbo jus Canonicum illorum temporum. Conf. delineat. meam Histor. Juris Romani & Germanici §. 142. seq. Quod autem ab initio hic Bernhardum virum pium dixerim, & tamen alibi eum inter crassiores Phariseos & hypocritas retulerim, non tam ironice intelligendum est, quam quod accommodaverim me ad communem modum loquendi, qui per pios viros intelligere solet etiam eos, qui ex zelo gloriae divinae promovendae maximi solent esse haeretices, sive sibi insuper persuadeant, honorem Dei promoveri rixando, sive tristi supercilio & lacrymis ac suspiriis affectatis.

rum per introducendam legem Mo-
faicam,

tis. *Conf. Cautel. circ. præcogn. jurispr. Eccles. cap. 15. §. 17. & cap. 21. §. 25. 26. item Historiam content. inter imper. & sacerdot. p. 65. 232.* Idem Zelus intempestivus

Similis pie-
tas eorum,
qui Paga-
norum scri-
pta nolunt
a Christia-
nis legi vel
æstimari.

regnat in iis, qui hodiernum rem vero Christiano indignam esse arbitrantur, si antiquitates Græcas & Romanas ex scriptoribus Græcis & Latinis discere velit, ideo, quod lectio quorumcunque autorum Gentilium Christiano periculosa sit. Unde non mirandum, quod & hodiernum, etiam inter Protestantes quidam reperiantur, qui ex eodem principio affectatæ pietatis dolent, quod a non paucis Jctis, præprimis nostrorum temporum, præferantur leges Pandectarum Novellis Justinianeis & multis legibus Codicis, quarum autores etiam fuerunt Imperatores Christiani, cum tamen omnes leges Pandectarum autores agnoscant Jctos Ethnicos. Nam pietas illa & sanctitas Bernhardina & Theologia mystica, quam & ipse Bernardus commendabat, hodiernum apud non paucos Doctores Academicos triumphat. Sed istos quidem pietati suæ relinquamus, & firmiter persuasi sumus, pietatem sine rationis usu esse

saicam; 000) de æquitate cerebri-
na,

esse stupiditatem aut hypocrisim Phari-
saicam, rationem autem sine pietate
esse stultitiam impiam; atque adeo
scripta Gentilium non rejiciamus & fu-
giamus, sed tamen nec ea æstimemus
nimium, aut ea sacris præferamus lite-
ris. Conf. *Cautel. circ. præcogn. jurispr.*
toto cap. 2. item cap. 19. Alia quæstio est,
annon multi scriptores Ethnici, sive
Jcti, sive Philosophi, etsi nec ipsi in-
fallibiles, tamen ob multas rationes
præferendi sint lectioni Patrum Eccle-
siæ, etiam sanctorum; v. g. Papinianus,
Ulpianus, Seneca &c. Sancto Cypria-
no, Sancto Hieronymo, Sancto Augu-
stino &c. Sed nolo crabrones, vel po-
tius Hieronymi, Augustini, Cypriani
idololatrias irritare, quorum hinc inde
etiam inter Lutheranos non pauci sunt.

Seneca, Pa-
pinianus,
Ulpianus
an Patribus
Ecclesiæ
sint præfe-
rendi?

Conf. interim *cautel. circa præcogn. Jurispr.*
Eccl. passim, potissimum cap. 10. 11. 12. 13. 14.

000) Occasio hujus erroris videtur Occasio
fuisse sequens. Nullum est dubium, consilii de
quin, ut nota præced. indicatum fuit, introdu-
Pontificis asectæ & maxime Canonistæ cenda in
contemnerent Jus Civile, inter alias Respubli-
cations, quod contineret leges etiam cas Chri-
Paganorum, & contra extollerent Jus stianas lege
Mosaica,

na, Leges vel iniquas defendente,
vel

Canonicum, ut quod fere ubique ver-
bis scripturæ uteretur. Contra Luthe-
rus larvas mysteriis Papalibus detrahens
passim Jus Civile laudabat, & Jus Ca-
nonicum increpabat, ac nullam ejus
rationem habendam esse inculcabat, ac
tandem solenniter comburebat, decre-
talibus manibus propriis in ignem con-
jectis. Non tamen propterea poterat
efficere, ut autoritas Juris Canonici
cessaret in terris principum protestan-
tium, cum Jcti Wittebergenses Hen-
ningus a Gæden & Hieronymus
Schurffius hac parte resisterent Luthe-
ro & non sine ratione. Etsi enim nul-
lum esset dubium, quod Jus Canoni-
cum multas stultitias contineret, imo
impietates, non tamen aderat alia nor-
ma nec aliæ leges, quas sequerentur
Jcti in causis, potissimum Ecclesiasticis,
in quibus evidens erat, Jus civile seu
Justinianeum neque quadrare ad mo-
res Germaniæ, neque etiam a Jctis pri-
vata autoritate posse, ut normam in-
troduci. Non ergo mirandum, quod
quidam ex Theologis Luthero nimis
adhærentes proponerent loco legum
Justinianearum & Juris Canonici Jus
Mo-

vel leges æquissimas oppugnante.

Mosaicum. Sed nec mirandum etiam, quod hoc consilium ob varias rationes prudentioribus ex ordine Politicorum videretur plane absurdum & imprudens. Etsi enim nullum sit dubium, leges Mosaicæ in comparatione ad jura ab aliis legislatoribus quibuscunque constituta, esse prudentissimas, quod olim in lectionibus de prudentia legislatoria (Deo dante mox publicandis) perspicue demonstravi, nullum tamen etiam est dubium, quod DEUS, ipso Christo fatente, multa permiserit Judæis ob duritiem cordis eorum, quæ non quadrant ad statum Christianorum perfectiorem statui Judæorum, qui saltem debebat esse umbra sapientiæ a Christo prædicandæ; multo minus ad Christianos in septentrione Orbis viventibus; & quod etiam multa delicta gravius vel levius puniverit Deus in populo Israëlitico, quæ ob diversas a Judaicis corruptiones populorum Christianorum vel leviores, vel graviore pœnas, quam erant Judaicæ, requirerent. Deinde pertinebat istud consilium ad crassas reliquias Papatus Politici, cum ex Historia Ecclesiastica & Jure

Ejusque
absurditas
& crassæ
Papatus
reliquiæ.

Jure Canonico constet, Pontificios sæpe ad legem Mosaicam provocasse, quoties evidens interesse Cleri pontificii id videbatur postulare. Ita notum est, quod communiter docuerint, decimarum præstationem, quæ in favorem Levitarum præcepta erat in lege Mosaica reliquis tribus Israëuitarum, obligare hodiernum omnes Christianos, & hoc intuitu legem Mosaicam esse juris universalis. Sed ostenderunt jam alii cordatiores ex ipsis Pontificiis, hic latere fraudes hypocriticas Monachorum, cum unam ex primariis rationibus introductarum decimarum negligerent, tanquam ordini Monachico odiosam, quod videlicet Levitis interdicta esset possessio prædiorum seu rerum soli & immobilium, Quod vero etiam ejusmodi crassæ Papatus Politici reliquiæ remanserint inter Protestantes, vel hoc exemplum illustrabit, Notum est, hæretices, etiam Lutheranos, pœnas capitales hæreticorum adversus Pontificios impugnantem, distinguere solere inter hæresin blasphemam & non blasphemam, ea facta applicatione, quod hæretici blasphemii omnino debeant pœna capitali puniri, quia Deus in lege Mosaica hanc pœnam imposuerit blasphemis. Hinc memini,

mih

mihi relatum esse, aliquem ex Doctõ-
ribus seu Magistris Judæorum ex ejus-
modi hæretice, sententiam modo me-
moratam defendente, placide quæsis-
se, cur non etiam Lutherani pœna
capitali punirent filias Superintenden-
tium in scortatione deprehensas vel de
ea convictas, cum tamen & in hoc ca-
su DEUS pœnam capitalem dictaverit
in lege Mosaica? Potissimum vero istud Potissimum
consilium Theologorum Lutheranõ- in causis
rum, ut loco juris Canonici introdu- matrimo-
ceretur lex Mosaica, maximæ confusio- nialibus.
ni & prostitutioni occasionem præbuit
in causis matrimonialibus. Cum enim
illis temporibus in causis matrimonia-
libus, tanquam præcipuis inter causas
Ecclesiasticas, Principes Lutherani con-
silia peterent a Theologis, & quidam
ex illis in responsis suis fundamenti
loco ponerent, leges Mosaicas, alii con-
tra evidenter perspicerent, multas le-
ges Mosaicas de causis matrimoniali-
bus non posse introduci in Christia-
nismum, tam variantes & sibi in infi-
nitum contradicentes opiniones appa-
rent in responsis Theologicis Luthera-
norum in causis matrimonialibus, ut
etiam deprehendas, absurdiores & ma-
gis impias inter illas reperiri, quam
apud Pontificios, ut cuilibet apparebit,
qui

te, ppp) Hæc omnia, inquam saltem

qui evolvere velit *corpus juris Matrimonialis Sarcerii & Brückneri decisiones matrimoniales.* Conf. ad illustrationem hujus notæ *Cautel. circa præcogn. Jurispr. Eccles. cap. 22. §. 1. 2. Notam 806. ad Lanælot. lib. 2. tit. 26. §. 2. p. 1132. seq. Partem 2. der Juristischen Handel cap. 8. §. 1. 2. 3. 4. p. 256. seq.*

Æquitatis
homonymia, & ejus
diversa
species.

ppp) Ante omnia hic præmittendum erit, quid sit æquitas cerebrina & quotuplex. Cum vero ea de re fusius disseruerim in toto *capite 1. dissert. de equit. cerebrina l. 2. Cod. de rescind. Vendit.* sufficiet, si in gratiam Lectorum ejus brevem synopsis hic exhibeam. Jam circa finem seculi 16. Albertus Bolognetus Bononiensis librum de lege, Jure & æquitate Romæ publicavit, & a *cap. 28. ad finem libri* doctrinam de æquitate secundum hypotheses Glossatorum exposuit, & cum doctrina Aristotelis & Ciceronis contulit; erudite quidem pro tenebris illorum temporum, sed confusse nimis pro luce hodierna. Nimirum æquitas, quatenus de actionibus humanis prædicatur, primo, intuitu juris naturalis non dicitur de actionibus officium hominis erga seipsum respicientibus,

tem indico, ut appareat, quod dies
me

tibus, sed de officio hominis erga alios, & tum vel in sensu laxiori ut justum comprehendat, quod in cavenda læsione juris alieni consistit, vel ut ei contradistingatur, & ad præcepta solum decori, id est, concessionem & communicationem, aut remissionem juris proprii respiciat. Intuitu autem juris positivi vel prædicatur de lege scripta, quando ea nulla duritie & inclementia laborat, & opponitur legi duræ, quæ videlicet non admittit, sed excludit interpretationem ex legibus communibus æquitatis; vel denotat fontem, legem scriptam interpretandi, ad regulas sanæ interpretationis, & opponitur interpretationi iniquæ, cavillatorix, calumniæ, fraudi legum, quando interpretatio ab illis regulis aberrat. *Æquitas cerebrina dicitur, quæ sub specie & larva æquitatis potius iniquitas aut injustitia est. Unde differt a vera æquitate, quod ipsa æquitatem saltem mentiatur, aut sit æquitas irrationalis, item ab iniquitate, quod multæ iniquitates sunt apertæ & in sensu omnium incurrentes, hæc vero fit palliata, singularem æquitatem simulans, &*
ratio-

*Æquitatis
cerebrinæ
definitio.*

me citius deficiet, quam ut dicendi copia destituar.

Illud

Cur cere-
brina dica-
tur.

Ejus fre-
quentia
tam in
theoria,

quam in
praxi.

rationibus non statim in sensus incur-
rentibus eandem aliis persuadens.
Porro etsi in genere æquitas & iniqui-
tas sint diverso respectu virtus & vitium
intellectus aut voluntatis, in specie
tamen æquitas cerebrina magis respicit
intellectum, qui existit, i. e. operatur
in cerebro, quam voluntatem, nisi
quatenus & imprudentia ratione origi-
nis & dependentiæ est voluntaria, uti
totus intellectus intuitu iudicii de bono
& malo. Etsi vero hoc præsupposito
æquitas cerebrina sit ens rationis, quia
error est in intellectu, seu ratione, non
tamen propterea est non ens, uti nul-
lum ens rationis. Et ideo quia est ens
rationis, quia error est, frequentissime
occurrit tam in theoria quam in praxi.
In theoria, quia errare humanum est,
& errores erunt donec homines, etiam
in jurisprudentia, cum nulla disciplina
sit, quæ non infinitis erroribus sit re-
pleta. In praxi, quia theoria praxeos
fundamentum est. Eadem est ratio in-
tuitu personarum. Professores enim
juris, theoretici vocantur, contra advo-
cati, iudices, imo & legislatores, pra-
ctici.

Illud saltem duobus verbis mon-
 neo, consilium istud de emendan-
 dis Christianorum legibus non
 hodie natum esse, aut nudius ter-
 tius, sed jam Lutheri tempore de
 multis,

39. Regna-
 vit id spe-
 Etrum diu
 multumq;
 jam Lu-
 theri tem-
 pore.

Etici. Ad Professores seu interpretes
 juris respexit Antonius Faber in opere
 de erroribus pragmaticorum, (*Repete
 hic dicta superius in nota ggg*) ad advo-
 catos & iudices Zieglerus in Rabulistica
 & Dicastice. (*Horum librorum synopsis
 vide in notis ad librum 3. Lancelotti nota
 148. & 455.*) Nec rara etiam exempla
 esse legum cerebrinæ æquitatis doce-
 bunt sequentia. Agnovent hanc
 frequentiam cerebrinæ æquitatis Paulus
 & Celsus *l. 91. §. 3. de V. O.* In genere, in-
 quiunt, *questionum de ÆQUO & BO-
 NO PLERVM QVE sub autoritate Juris
 scientiæ perniciose ERRATVR.* Origo æqui-
 tatis cerebrinæ est impatientia & stulta
 imitatio, ac deinde deducta in intellectu
 præjudicia præcipitantix & autoritatis.
 Ad hæc revocari possunt omnes specia-
 les affectus æquitatem cerebrinam ge-
 nerantes, v. g. pertinacia, curiositas,
 crudelitas, arrogantia, pigrities, ira-
 cundia, fraus, hypocrisis &c. Sunt &
 præterea aliæ causæ peculiare, frequen-
 S
 tiam

Origo ejus,
 & variæ
 causæ fre-
 quentiæ
 ejusdem.

multis, quæ ad nostram orationem
per-

tiam æquitatis cerebrinæ in Jurisprudentia Germanica producentes, v. g. legum multitudo: Habemus enim leges Judaicas, Græcas, Romanas, Gallicas, Hispanicas, Italicas, statuta provinciarum Germanicarum infinita. Deinde habemus etiam opiniones Doctorum cujuscunque nationis Europæ infinitas, non cohærentes & sæpe contradictorias. Auget etiam & multiplicat æquitatem cerebrinam pruritus hominum judicandi de re, quam non didicerunt, cum omnes pariter de justitia & injustitia actionum humanarum differant, & aliis consilia juridica de actionibus secundum regulas æquitatis & justitiæ instituendis suppeditare & sæpissime leges corrigere gestiant, quorum tamen plerique nulla fundamenta genuina Philosophiæ moralis & jurisprudentiæ jecerint, plurimi etiam hæc subsidia aperte contemnant, & tanquam æquitati noxia fugiant. Porro sunt hujus æquitatis cerebrinæ varia genera, nimirum 1. Legislatoria, cum legislator legem condit, prima fronte æquam, sed revera iniquam ideo, quia magis damnum Reipublicæ affert, quam ut
ad

Species e-
jusdem I.
vel legisla-
toria vel
consultato-
ria, vel ju-
dicialis,

pertinent , controversia fuit mota.
Erant

ad ejus quietem promovendam proficit : Consultatoria , cum consilium datur , sub larvata æquitate damnum inique inferens consulentibus : & Judicialis , 2. Judicialis hæc est vel theoretica , cum judex legem inique explicat sub prætextu æquitatis , vel practica , cum legem plane deserit , aut sub colore , quasi quid iniqui contineat , eam mutat . Ita quoad æquitatem cerebrinam theoreticam judices sæpe contra regulas bonæ interpretationis clamant ; adesse clara verba legis ; aut ex Ulpiano , duram quidem esse legem , ita tamen scriptam . Ita quoad æquitatem cerebrinam practicam judices solent inepte provocare ad juramentum præstitum , quod scilicet ex bono & æquo atque ex conscientia sua litem dirimere velint ; cum tamen etiam jurare soleant , se sententiam laturus secundum leges *l. 14. C. de judiciis* . Extrat de iudicibus illis terribilibus admodum constitutio Leonis & Alexandri Imperatorum circa initium seculi decimi scripta & diris execrationibus firmata , relata a Zieglero *in Diacastice concl. 36. §. 7.* & jam Justiniani tempore ex ejus præscripto judices ejus-

2. Judicialis
vel theoretica
vel practica.

Major libertas consiliariorum & doctorum, quam judicium.

modi semetipsum diris & execrationibus devovere tenebantur. *Novell. 8. in fine.*
 Non tamen confundendi sunt cum judicibus consilarii aut etiam doctores juris. Priorum officium etiam est, ut reges vel principes admoneant, de corrigendis legibus, quæ vel ab initio iniquitate, duritie aut æquitate cerebrina laborarunt, vel etiam successu temporis mutato Reipublicæ statu & circumstantiis pristinis, quæ legislationem suadebant, æquæ esse cessarunt. Posterioribus etiam debet relinqui libertas differendi de æquitate legum, eamque examinandi, cum Academix debeant esse seminaria Reipublicæ, adeoque etiam præparare futuros consiliarios circa prudentiam legislativam. Sed tamen libertas consiliariorum major est, quam doctorum, cum illi ex officio principem admonere possint in secreto de corrigendis legibus etiam ab ipso principe latis; at doctorum officium non est admonere principem ratione regiminis, neque possunt etiam salva reverentia principibus debita pro cathedra examinare æquitatem legum a principe, præprimis noviter, latarum: sed horum libertas saltem eo se extendit, ut suas doctrinas de æquitate cerebrina illustrent exemplis legum peregrina-

grina-

grinarum, aut antiquatarum, vel ratione antiquandarum, si dubium sit, an eæ sint receptæ in republica, ac usum practicum habeant, vel habere possint: quales sunt intuitu Germaniæ pleræque leges juris Justiniani, & respectu Germaniæ protestantis pleræque leges juris Canonici. Ex dictis Exempla hujus diversitatis vero pater, non confundendas esse has diversas personarum conditiones in uno homine concurrentes. Ita docens pro cathedra contra reliquias Papatus apud Protestantes in legibus matrimonialibus recte facit; & tamen si judex sit, idem secundum tales leges papizantes in ordinationibus consistorialibus præscriptas recte judicat, imo judicare debet. Ita recte docetur in cathedra, clausulas multas libellorum consuetas esse superfluas & inanes ac frustraneas: At secundum Ordinationem Magdeb. tit. 18. §. 1. judex actorem, clausulam: *desuper nobilissimum judicis officium implorando* omittentem, condemnare debebit. Ita actio injuriarum in lectionibus ut parum prudens & magis, ob quotidianum abusum, ut impia & nociva, etiam ipsis actoribus, depiæta, in responsis tamen juridicis jure ab actoribus exerceri posse pronunciatur. Ita denique tolerabile es-

3. Est vel
crassa vel
subtilis.

set, si Doct̄or in cathedra suspensionem furum ex æquitate cerebrina impugnare vellet, at pœnam mereretur. idem, si ipse ut judex vellet constitutiones pœnales & leges Germanorum corrigere. 3. Æquitas cerebrina est vel crassa vel subtilis. Crassa, ubi prætextus æquitatis facile ab omnibus sensu communi percipitur, ut in dato exemplo de prætensa injusta furum suspensione, quia assertio de legis forensis Mosaicæ usu necessario apud Christianos evidenter falsa est, & quia a defensoribus istius æquitatis cerebrinæ falso supponitur, nullam esse hic proportionem inter delictum, id est pecuniam ablatam (quasi pecunia delictum esset) & pœnam capitalem. Subtilis est, quando ob multitudinem errantium error communis factus est, etsi & ipsa in se evidenter percipiatur esse falsissima ab iis, qui præjudicia depoſuerunt. (*conf. supra dicta nota kkk*) ut e.g. quando Jus Canonicum perpetuitatem bonæ fidei requirit in præscriptione etiam longissimi temporis. (*conf. Not. ad Instit. de usuc. p. 160. seq.*) scilicet ut laici nunquam possent præscribere bona clericorum; ita regula juris Canonici, quod juramenta, quæ salva salute æterna servari possunt, debeant

beant servari, imposuit etiam Grotio & Pufendorffio, ut eam pro pia haberent; cum tamen nihil aliud per eam intenderit Clerus, quam invasionem in potestatem legislativam & judicivalem in causis civilibus; (*vide Notas ad Lancel. p. 1391. seq.*) Ita ad hanc subtilem æquitatem cerebrinam pertinet doctrina juris Canonici de pravitate usuraria (*vide iterum Notas ad Lancel. p. 2021. & multis seq.*) Patet autem simul ex hætenus dictis, quod æquitas cerebrina in Papatu antiquitus maxime promotæ fuerit per persuasionem Principum & Laicorum de sanctitate & æquitate canonum Ecclesiasticorum, & quod, cum paulo post Jcti, ope juris Justiniani, inciperent pro viribus, etsi exiguis, impugnare istas æquitates cerebrinas, his mox oppositi fuerint a Papis Canonistæ, ita ut in facultate juridicæ professiones juris Canonici primum locum occuparent. A quo fermento nec Academiæ Protestantium satis purgatæ sunt & quidem ob varias causas, quarum præcipuæ sunt, 1. Nimis arcta combinatio facultatis infimæ cum supremæ. 2. Cautio, ne in infimam recipiantur, nisi clientes supremæ. 3. Item, ne facile ad Jurisprudenciam & Medicinam adspirantes, in infima nu-

Causa præcipua introductæ hujus æquitas in Papatu.

Plures rationes eae ea adhuc frequens fit inter protestantes.

mero Professorum adscribantur. 4. Et ut Juri etiam & Medici non facile recipiantur, nisi clientes supremæ facultatis. 5. Obtentio pluralitatis votorum æquitati cerebrinæ faventium in regimine Academico. 6. Eorum, qui se his conatibus opponere debebant, obmutescencia vel simulata amicitia. 7. Neglectio doctrinæ moralis ex parte Juris & collectio æquitatis ex lacunis Glossatorum & Pragmaticorum. 8. Nimius amor juris Canonici. 9. Præceptum de nimia facilitate doctrinæ de jure & æquo post libros Grotii & Pufendorffii. 10. Commendatio dicti Platonici: *Tum demum beatas fore Respublicas* &c. 11. Reliquiæ Papismi, quasi disciplina Academica relinquenda sit cujuscunque regentis cerebro. 12. Variantia inde singulis annis specimina justitiæ & æquitatis sibi opposita & contradicentia. Fructus æquitatis cerebrinæ in intellectu est conscientia erronea conjuncta cum persuasione veritatis; in voluntate cupiditas alios corrigendi & puniendi, imo totam Rempublicam reformandi, & pertinax animus resistendi juribus magistratus sub prætextu libertatis conscientia; turbæ quietis publicæ inde oriundæ a defensoribus æquitatis cerebrinæ

Fructus
æquitatis
cerebrinæ.

brinæ sæpe cum successu magistratui politico imputatæ. Cura hujus æquitatis cerebrinæ ad Principem pertinet, non ad docentes, cum sit pars regiminis publici. Id enim maximo damno affecit Rempublicam, quod in Papatu imperatores doctrinam æqui & justifoli sacerdotio reliquerint, eique permiserint, regulas æquitatis cerebrinæ pro lubitu Laicis præscribere. Apud Protestantes vero doctrina de cura æquitatis cerebrinæ non pertinet ad Theologos, quia hi debent monstrare viam salutis æternæ, quæ non per regulas justif & æqui, sed per fidem acquiritur, neque ad Medicos, quia hi solliciti esse debent de regulis conservandæ aut restituendæ sanitatis corporis; nec ad Philosophos, qui, ut olim opem tulerunt Theologiæ scholasticæ in stabilienda æquitate cerebrina; ita post reformationem magis inserviunt seminario Ecclesiæ quam Reipublicæ. Ergo præcipue ad JCtos, ad quos videlicet pertinet doctrina regularum justif & æqui. Non tamen ad solos cum jure excludendi alios, ad idem aptos. Nam uti ad corrigendam doctrinam æquitatis cerebrinæ non omnes JCri apti sunt, sed ii soli, qui id revera præstant, etsi solenniter potestatem

Cura ejusdem quatenus ad principem pertineat, quatenus, ex docentibus, præcipue ad JCtos.

docendi non acceperint : uti doctrina corrigendi æquitatem cerebrinam non pertinet ad media acquirendi honores, divitias, potentiam, sed ad officia humanitatis, & ad onera, quæ præ reliquis incumbunt JCtis ; ita & omnes hic habendi pro JCtis, qui sunt, id est, qui se tales præstant, non qui ita vocantur, & non sunt. Neque putandum, studia reliquarum trium facultatum impedimento esse doctrinæ corrigendi æquitatem cerebrinam. Ad sunt potius exempla virorum, quibus multum debet jurisprudentia & huic unita doctrina prudentiæ civilis ac disciplinæ de moribus, qui vel Doctores promoti juris haud fuere, vel certe ad eum gradum sapientiæ non pervenissent, nisi & aliarum facultatum studiis dedissent operam, quod exemplis Ziegleri, Grotii, Pufendorffii, Conringii *d. cap. 1. §. 23. lit. kk. p. 27.* ulterius declaravi. Cavendum porro, ne media ad curandam æquitatem cerebrinam inepta adhibeantur, ad quæ potissimum refero, si quis æquitatem cerebrinam legibus curare velit, non præmissa doctrina & consiliis, imprimis, si medicinam hanc adhibere velint Doctores prudentia genuina civili & doctrina morali destituti, & qui lucrum ex retentis in Academiis

Media ad
eam curan-
dam ine-
pta,

Pro-

Protestantium crassissimis Papatus Politi-
tici reliquiis sentiunt aut captant.
Cavendum etiam, ne Doctores juris
inter se vel in explicatione vel in ap-
plicatione legis dissentientes, se invi-
cem statim accusent, ac si dissensus iste
ex æquitate cerebrina partis alterutrius
ortus sit. Nam æquitas cerebrina ad
errores pertinet evidenter & palpabili-
ter demonstrabiles: At & explicatio &
applicatio juris ob multorum principio-
rum collisionem, infinitam circumstan-
tiarum in actionibus humanis variatio-
nem, ac intellectus humani imbecilli-
tatem, non ubivis certa & indubitata
est, adeoque incivile esset, si hic una
pars dissentientium alteri æquitatem
cerebrinam imputare vellet. Similis
est ratio, si ex diversis & sæpe opposi-
tis juris Romani & Germanici princi-
piis oppositæ deriventur conclusiones.
Atque hæc cautela ultima *ibidem* p. 30.
31. duobus exemplis illustrata fuit, dum
in quæstione circa constitutionem pi-
gnoris taciti diversimode responderunt
Facultas Juridica Giessensis, & Halen-
sis, item dum Hoppius defendere vo-
luit, quod fure suspenso hæredes ejus
conditione furtiva conveniri possint,
ad rei furto ablata æstimationem, ne-
gantibus id Doctoribus Saxonis &c.
His

Exempla
æquitatis
cerebrinæ,
leges ini-
quas de-
fendentis,

His ita ex *dict. cap. 1. dissert. de æquit. cerebr. l. 2. C. de resc. vendit.* præmissis, paucis nunc declaranda nova distinctio in verbis orationis indicata, quod *æquitas cerebrina vel leges iniquas defendat, vel leges æquissimas oppugnet.* Intellego autem hoc loco per *leges iniquas* paulo generalius omnes leges, quæ non solum sub specie æquitatis cerebrinæ decipiunt lectores incautos, ut earum rationes acerrime defendant, & de earum frequente usu in praxi multa verba faciant, sed & quæ disertis verbis aliquid præcipiunt vel prohibent, de quo tamen evidentiæ & praxis quotidiana contrarium persuadent, cum hoc modo non possit non occasio multis rixis rabularum suppeditari, administrationem justitiæ celeriore impediendi, & ita illæ leges non promoveant utilitatem publicam, sed potius, etsi bona fide, maxima damna dent tranquillitati publicæ. Ita in dicta dissertatione *capite 2. & 3.* evidentissime monstravi, rescissionem venditionis ob læsionem ultra dimidium citra dolum contrahentium, & ad hanc sententiam adorandam, excogitatam distinctionem vulgarem inter dolum personæ & rei, repugnare omnibus rectæ rationis principiis & regulis communibus de obligatione ex pactis

&

& contractibus oriunda, imo sic esse comparatam, ut nullus usus genuinus practicus ejus doctrinæ possit doceri. Ita in *dissert. de rite form. stat. controvers.* circa usum jur. Justin. §. 52 p. 127. docui, quod, etsi dominium litis procuratoribus in Germania disertis verbis tribuatur in *R. I. de anno 1507. rubrica: Wie sich Procuratores &c.* item in *Rec. Deput. de anno 1600. §. 99.* palpandum tamen dederit & per inductionem probaverit ill. Dn. Böhmerus *pecul. dissert. de domin. litis cap. 3.* hoc dominium litis procuratoribus tributum omni effectu in Germania destitui. Sic optandum equidem esset, ut Germani cujuscunque status ab ebrietate & comotationibus ad eandem irritantibus abstinerent. Sed cum ejusmodi vitia nequaquam legibus pœnalibus tolli queant, sed exempla potentum & divitum, idem docentium hic plus operentur, quam mille leges exemplis illis destitutæ, facile apparet ratio, cur leges Imperii contra ebrietatem toties repetitæ & potissimum *Reform. Polit. 1530. tit. 8 von Zutrincken*, omni effectu in tantum caruerint, ut potius a majoribus ad posteros fuerit relatum, non paucos ex ipsis potentibus & eminentibus Imperii Proceribus in conviviis magnis

Et leges æ-
quissimas
oppugnan-
tis.

magnis vini poculis bibisse in sanita-
tem dictæ Reformationis Politicæ.
Quod alteram classẽ æquitatis cere-
brinæ attinet, leges æquissimas oppu-
gnante, intelligo hic iterum per *leges*
æquissimas tales in sensu negante, quæ
revera non sunt iniquæ, sed reip. ma-
xime utiles, etsi a Jctis quibusdam
celebribus iniquitatis accusatæ fuerint.
Et hujus quidem æquitatis cerebrinæ
tria exempla jam adduxi in *dissert. de*
statuum Imperii potest. Legisl. contra jus
commune §. 39. seq. Scilicet ostendi
1. Mylerum ab Ehrenbach sine justa ra-
tione impugnare consuetudines in
nonnullis Helvetiæ partibus, secun-
dum quas res furto ablatae non domi-
nis restituuntur, sed fisco applicantur,
minime ita esse inhonestas & iniquas,
ut ipse arbitratur, sed adhibitis ratio-
nibus omni pondere destitutis. 2. I-
dem dicendum esse de consuetudine,
secundum quam bona naufragorum
fisco vindicantur, & 3. de consuetudi-
ne, ubi homicidium in hominem
proprium commissum, vel plane non,
vel saltem mulcta pecuniaria coërceri
solet, etsi & illæ communiter a pluri-
mis Theologis & Jctis ut iniquissimæ
oppugnari soleant.

Erant enim 999) anno 1524. in aula Vinariensi Concionator Wolfgang-

999) Quæ hic sequuntur usque ad finem hujus numeri, iisdem verbis deprehendes apud Seckendorffium in *Histor. Lutheran. lib. 1. §. 177. p. 306.* unde desumpta sunt. Sed mallet, ut vir Illustrissimus, nunc beatus, plures circumstantias litem hanc distinctius explicantes suppeditasset. Jam vero hoc loco præter consuetudinem nimis brevis est, & de hac lite nihil amplius memorat. Et jam alibi in alio casu simili ubi de Luthero Jus Canonicum publice & solenniter cremante agebatur, miratus sum, cur Seckendorffius quoad illius facti circumstantias tam pauca annotaverit. *vid. Caut. circa præcogn. Jurispr. Eccles. cap. 22. §. 2. p. 277.* sed forte hæc ejusmodi defectuum in libro Seckendorffii genuina causa fuit. Non scripsit ibi Seckendorffius *Historiam Lutheranismi*, sed, ut ex titulo apparet, *Commentarium (partim) Historicum & (partim, aut præcipue) Apologeticum de Lutheranismo*, in quo *Maimburgii Jesuitæ Historiarum Lutheranismi libri tres corriguntur, & aliorum Scriptorum errores*

Monita
quædam de
Secken-
dorffii Hi-
storia Lu-
theranismi.

gangus Steinius, & Ifenaci Strausfius, & Jcti quidam, qui Cæfareas leges, ut ab Ethnicis, Canonicas, ut a Pontificibus profectas, improbarent, & Mofaicum jus reduci mallent, tum ufuras omnes, etiam legitimas illicitas esse dicerent. Erant, qui mercaturam, fidejuffiones, & alia ejusmodi damnarent. Sed obftitit Princeps filius & confilio Lutheri in vera fententia confirmatus, & ope Cancellarii adjutus, ne Dux Saxonix pater, poftea Elector, novarum iftarum opinionum autoribus pro indulgentia fua nimium tribueret.

SECTIO

---

aut calumnia examinantur. Ergo hic magis Advocati vel Patroni, quam Historici perfonam fuffinuit vir Illuftriffimus, neque adeo ab eo poftulari poterat, ut prolixior fuerit in narrandis circumftantiis factorum, Lutheri & Ecclefix Lutheranæ navos vivis coloribus depingentium, & de craffis in ea Papatus Politici reliquiis testimonia exhibentium &c.

SECTIO VI.**CONCLUSIO. XL. Proclamatio****Doct̄orum jam ante creatorum. XLI.****Transitus ad creationem novorum****Licentiatorum. XLII. Postulata prius****explicatio L. Presbyteros 6. Cod. de****Episc. & Cler. a) XLIII. Explicatio****a) Synopsis dissertationis de cura Principis****Evangelici circa augenda salaria Sa-****cerdotum. Ejus scopus. Status con-****troversiæ & cautela eo pertinentes.****Harum cautelarum usus intuitu oso-****rum Ministerii Ecclesiastici. Thesis****defendenda. Antithesis Adversario-****rum, subinde doctrinas Anabaptistarum****repetentium, ad quas respondetur.****Obligatio Principum ad sustentationem****dignam ministrorum Ecclesiæ. Da-****mma varia ex neglectu illius obligatio-****nis orta. Hæc non impediri per acci-****dentia sacerdotum. Fructus auctorum****salariorum. Responsio ad novam ob-****jectionem osozum Ministerii. Monita****de modis non difficilibus augendi sala-****ria Cleri.****ipsa. XLIV. Approbatio dictorum &****extensio legis ad Professores Academi-****cos. XLV. Proclamatio novorum****Licentiatorum.****T****Quare**

CONCLU-
SIO.
40. Pro-
clamatio
Doctōrum
jam ante
creato-
rum.

QUare finem dicendi hic facio,
& ad negotium, cujus gra-
tia solennis hæc panegyris
est instituta, me converto, ac
absque ulterioribus ambagibus
Doctores juris sex ante hæc diversis
vicibus a facultate nostra privatim
creatos atque renunciatos publice
proclamo: Te Dn. D. &c. &c.

41. Transi-
tus ad
creatio-
nem novo-
rum Li-
cenciato-
rum.

Quibus peractis Vobis A. H. si-
sto viros Nobilissimos atque Con-
sultissimos septem, partim absentes
partim præsentem, quibus secun-
dum Statuta Facultatis nostræ
gradus Doctōrum juris utriusque
jam publice conferendus est, quo-
rum unus cum jam dignitatem
Licentiaturæ privatim etiam sit
adeptus reliqui vero sex, ut publi-
ce illis conferatur a facultate nostra
decenter petierunt ac impetrave-
runt, non opus est, ut eorum
desideriis mora ulterior injiciatur.
Et quamvis jam Facultati nostræ se
se approbaverint singuli, examina
duo, quorum prius tentamen, po-
sterius examen rigorosum vocari
solet,

folet, pro more sustinendo, & in disputationibus inauguralibus etiam singularis suæ eruditionis specimen dederint :

Ut tamen & hoc in loco publico habilitatis suæ testimonium edant, ac eum in finem Statuta nostra jubeant, ut a Promotore, uni ex Candidatis textus alicujus resolutio proponatur, age Tu Dn. Candidate, *Remberte Clüsener*, expone sensum & usum legis *Presbyteros 6. Codic. de Episc. & Clericis.* quæ de immunitate Clericorum agit a muneribus personalibus. Etsi enim huic textui parum videatur convenire cum præsentis panegyri, cum tamen nuperrime occasione disputationis cujusdam inauguralis a me in genere de cura principis evangelici circa sustentationem ministrorum Ecclesiæ a) actum

---

a) Proposita fuit illa disputatio anno 1707. d. 4. Novembr. Hic saltem exhibebo brevem ejus synopsis. Initio ostendi, valde corruptam esse Jurisprudenciam

actum fuerit , certe non alienum
erit

Ejus scopus.

dentiam Ecclesiasticam in Papatu, quæ corruptio tamen non emendata fuerit post reformationem in Academiis Protestantium, partim ob neglectum studiorum, partim ob nimiam adulationem Politicorum. Scopus igitur dissertationis eo tendit, ut ostendatur, in nostris Ecclesiis doctrinam de sustentandis ministris Ecclesiæ ab excessu nimio Cleri Pontificii in alterum extremum fuisse delapsam, ut apud nos in defectu peccetur, adeoque magistratum Evangelicum obligatum esse, ut de emendatione hujus defectus cogitet, quem in finem etiam subinde breviter nonnulla de mediis & fructibus hujus instituti fuere suppeditata. Igitur ex Historia Ecclesiastica depinxi excessum Cleri papalis quoad divitias & honores, & subsequentem defectum apud Protestantes ratione tam inopiæ, quam contemptus ministerii Evangelici, ac simul ostendi, eum hodie non imminutum, sed auctum esse, scilicet si communem statum Ecclesiarum nostrarum consideremus, etsi pauca exempla & rariora non desint munerum Ecclesiasticorum, sufficientibus, ac tantum non

Status controversiæ, & cautelæ eo pertinentes.

erit ab isto themate, si tu quædam
de

non invidendis salariis pollentium, item si per contemptum & inopiam Ministrorum Evangelicorum non intelligamus contemptum contumeliosum & mendicitatem vagabundam, sed si comparationem instituamus cum aliis statibus personarum, æqualis vel minoris dignitatis, porro si consideremus Doctores Ecclesiæ, abstrahendo non solum a Clero minorum ordinum, quales sunt Ostiarii, Custodes, Psalmistæ, Cantores, sed & a Clero majoris dignitatis seu Canonicis, denique si observemus diversos inopiæ gradus tam apud Lutheranos, quam apud Reformatos.

Haftenus dictis cautelis maxime opus esse notavi, cum oſores ministerii hæc omnia confundere, & justitiam salariorum ministerii Ecclesiastici cavillationibus apertis traducere soleant, videlicet occasione calumniandi

Harum
cautelarum
usus intuitu
osorum
ministerii
Ecclesiastici

arrepta ex Theologorum & Actorum Protestantium, justitiam salariorum Ecclesiasticorum defendentium, nimio studio, cumulandi & miscendi argumenta diversi ponderis. Quapropter putavi melius esse, ut abſtinerem ab exemplis tam profanis quam ex historia

---

 de immunitate Clericorum & ministro-

---

sacra desumptis ob varias rationes ibi
 declaratas, item ut abstinere a dictis
 scripturæ, cum quæstionis præsentis
 decisio non pendeat a revelatione, sed
 a dictamine juris naturæ; Porro, ut
 ob eandem rationem abstinere a jure
 humano tam Justiniano & Canonico,
 quam ab Ordinationibus Principum
 Evangelicorum, multo magis ab auto-
 ritatibus Patrum, item Theologorum
 & Jurisconsultorum. Etsi enim istis cautelis
 non sit opus, si agamus cum doctrinæ
 cupidis, tamen eadem maxime sunt
 utiles adversus hostes ministerii, quo-
 rum characterem delineavi ibidem,
 adversus quos sola ratione & methodo
 palpabili bonæ disputationis usus sum.
 Præmissi thesin, quam defendere ibi
 volui: Omnes gentes ac populi puta-
 runt justum & decorum esse, ut illos,
 quibus ut ministris cultus sacri uteren-
 tur, tanquam ordinem Reipublicæ val-
 de necessarium & ex præcipuis unum
 venerarentur & illis de sustentatione
 decente prospicerent. Postquam vero
 tam Gentiles quam Judæi Christo no-
 men dederunt, putarunt absurdum
 esse, si doctores veritatis Christianæ
 dete-

Thelis de-
 fendenda.

nistrorum Ecclesiæ differas, cum
ea

deterioris esse conditionis deberent, atque fuerant sacerdotes Ethnici & Judaici, cum nulla ratio eis suadere potuerit, eam venerationem & sustentationem causam fore turbandæ quietis publicæ, ut potius palpaverint, quanta damna oritura sint, si ministerium Ecclesiasticum contemptui haberetur, & permetteretur in indigentia vivere.

Sequitur antithesis adversariorum: ^{Antithesis}
Aliam esse debere Christiani Ministerii ^{adversario-}
conditionem, ac sacerdotum pagano- ^{rum.}
rum vel Judaicorum: Christianos Ec-
clesiæ ministros debere gratis & sine
ullo honorario fungi suo officio, ac
tenuissimis alimentis, ac victu & ami-
ctu debere esse contentos, neque hæc
petenda, ac ne quidem accipienda esse
ab auditoribus, sed propria industria,
& vel operibus manuariis aut agricul-
tura esse acquirenda, neque nobiles aut
in dignitate constitutos aptos esse ad
Ministerium Ecclesiasticum, sed relin-
quendum id esse infimis ex plebe, & inter
hos nullam hierarchiam esse admitten-
dam, cum ea sit indubitatum indicium
ministerii mercenarii & parum Christia-
ni, contra, si secundum eorum ideam

ea si non pars, saltem tamen affine
fit

Subinde
doctrinas
Anabapti-
starum re-
pentium.

formetur ministerium Ecclesiasticum, nescio quam felicissimam & plusquam Platoniam Rempublicam ac plusquam Angelicam Ecclesiam spondent ac pollicentur. Tum ostendi, adversariis incumbere onus probandi, non defensoribus ministerii Ecclesiastici. Sed ejusmodi probationes nullas ab adversariis proferri, sed hos saltem velle, suas absurdissimas doctrinas absque hæsitacione credi a nobis debere esse verissimas & infalibiles: nisi quod subinde dicta scripturæ cum Anabaptistis contorte exposita proferant, v. g. *Gratis accepistis, gratis date* Matth. X. v. 8. *Ne vocemini Magistri* Matth. XXIII. v. 10. *Argentum, aut aurum, aut vestem nullius concupivi, imo ipsi nostis, usibus meis & iis, qui mecum sunt, manus istas ministrasse.* Act. XX, 33. 34. *Neque gratis panem edimus acceptam a quoquam, sed cum labore & ærumna nocte dieque laborantes, ne quem vestrum gravaremus.* II. Thessal. III. 8. ad quæ tamen præter responsiones a Theologis & JCtis nostris allatas paucis ostendi, ea thesi meæ non obstare, si distinguas inter licitum & præceptum vel prohibitum, inter præcepta justii & decori,
inter

Ad quas
responde-
tur.

fit illius , quam tum commenda-
vimus sustentationis,

Reso-

inter officia auditorum & ministrorum
&c. Deinde in gratiam eorum , qui
facile ab osoribus ministerii seduci pos-
sent ex abundanti probavi thesin ra-
tionibus sequentibus , quarum assertio-
nes etiam ab ipsis adversariis negari
nequeunt: Cultum religiosum in Rep.
esse maxime necessarium , ac propterea
Principes esse obligatos , ut prospiciant
sacerdotibus & doctoribus de sustenta-
tione digna & honore decente; Neque
in hac cura & ejus acceptatione errasse
Principes & Sacerdotes Ethnicos , sed
quod Principes Sacerdotum abusui,
loco veræ Religionis superstitionem
maxime bestialem introducentium , non
se opposuerint , sed ejusdem fautores
extiterint , ad stabiliendam tyranni-
dem , & suppressionem nimiam civium;
Atque idem dicendum esse de Sacerdo-
tibus & Regibus plerisque Judaicis &
Israeliticis. Revivixisse autem obliga-
tionem primævam imperantium , in
primis doctrinæ Christianæ & Aposto-
licæ seculis , ad sustentandos & hono-
randos ministros Ecclesiæ , ex regulis
humanitatis & gratitudinis : Neque

Obligatio
Principum
ad susten-
tationem
dignam
Ministro-
rum Eccles-
iæ.

huic sententiæ obstare, quod Christus per viros nequaquam in dignitate constitutos & pauperes prima fundamenta jecerit doctrinæ Christianæ, cum hoc institutum nequaquam tollat præcepta gratitudinis, sed saltem admoneat ministros Ecclesiæ, ut liberalitate & honore oblato non avide & ambitiose, sed modeste uti debeant. Quam doctrinam illustravi ex variis ipsius Senecæ, quamvis ethnici, locis ex ejus libris de beneficiis. Similem gratitudinis reviviscentiam etiam locum sibi vindicasse

Damna varia ex neglectu illius obligationis orta.

tempore reformationis. His præmissis transitum feci ad partem alteram thesæos de variis damnis ex neglectu illius obligationis in Remp. redundantibus, potissimum vero monstrando damna præcipua, quæ in Ecclesiis Protestantium ex sustentatione ministrorum Ecclesiæ parcius saltem suppeditata, & honore negligentius exhibito reipsa orta fuerint, videlicet 1. Neglectum studii Theologici intuitu Nobilium, & ingeniorum excitatorum, 2. Nimiam affluentiam pauperum, ignobilium & servilis ingenii hominum, qui laborare nolunt, ad studium Theologicum. 3. Auctos inde esse necessario in Rep. & Ecclesia malos mores, rixas, turbas, imo ipsum atheismum, 4. Adhuc plura damna,

damna, v. g. augmenta hostium, & o-
forum ministerii; diminutionem be-
nevolentia in fautoribus doctorum ve-
ritatis, per injurias Theologorum,
turbulentorum; stipendiorum Acade-
micorum abusum; deficientiam mili-
tum & impulsum principum, ut ipsos
opifices & agricolas ad militiam cogant
&c. Et quamvis a non paucis oppo-
natur, damna haecenus enumerata vel
ideo non timenda esse, quod vilitas
salariorum suppleri possit per acciden-
tia ministrorum Ecclesiae v. g. nummum
confessionarium, honoraria pro ba-
ptismate, deductione funeris, concio-
ne funebri, item pro proclamatione &
copulatione; experientiam tamen te-
stari, accidentalialia ejusmodi damna
memorata non solum non impedire,
sed potius exinde inter ipsos Ecclesiae
ministros oriri dissidia, invidiam, rixas,
item intuitu auditorum scandala & re-
sistentiam erga Principem, si hic ob
nimium accidentalium abusum eadem
tollere velit. Ergo facile judicari posse,
quanti fructus sint expectandi, si Prin-
cipes Evangelici serio de augendis pro
dignitate salariis ministrorum Ecclesiae
cogitarent, scilicet, cessationem omni-
um damnorum haecenus recensitorum:
& simul patere insignem differentiam
inter

Hæc non
impediri
per acci-
dentia sa-
cerdotum.

Fructus
auctorum
salariorum.

Responſio
ad novam
obſectio-
nem oſo-
rum mini-
ſterii.

inter oſores & deſenſores ſtatus Eccleſiaſtici, n̄vos Clericorum memorantes; cum illi cauſam eorum primariam imputent ipſi Clero, hi vero Politicis non ſatis de Cleri ſuſtentatione & honore ſollicitis, adeoque ſimul moneant, in emendatione horum n̄vorum non a ſtatu Eccleſiaſtico, ſed a Politico & æconomico incipiendum eſſe. Reſpon- di etiam ad obſectionem oſorum mi- niſterii: Experientiam pariter teſtari, tam apud Gentiles & Judæos, quam apud Chriſtianos, quoties Clero de di- vitiis & honore proſpectum fuerit, toties Clerum iſtis bonis abuſum eſſe, & populum in ſuperſtitionem craſſam & atheiſmum præcticum ſeduxiſſe, imo ipſos Rectores civitatum contempſiſſe & tantum non pedibus conculcaſſe, unde proverbium ortum: *Pietas peperit Eccleſiæ divitias, ſed filia devoravit ma- trem.* Ergo melius eſſe, omittere cu- ram augendorum ſalariorum miniſterii, & relinquere emendationem omnium n̄vorum ſoli divinæ providentiæ. Docui igitur, non confundendam eſſe abundantiam opum & profuſionem honorum cum horum ſufficientia: Ne- quaquam enim metuendum eſſe, in territoriis Statuum Evangelicorum rem ad ejusmodi exceſſus perventuram eſſe,

ut

ut ministri Ecclesiæ nimis opibus & honoribus abuti possint, ut apud Paganos & in Papatu. Neque divitias & honores Clero potentiam dedisse, damnis modo memoratis afficiendi Rempublicam, sed quod Regentes in Republica non debite vigilaverint, ut sibi solis reservarent imperium, & quod, ad stabiliendam ope Cleri tyrannidem, usum istum arcanorum pseudopoliticorum sacerdotibus indulserint, & non intellexerint, hoc pacto Clerum ipsos subacturum, & ex capitibus brachia secularia effecturum esse. Quod si quis replicet, ad minimum aucta salaria occasionem suppeditare Clero, talia iterum tentandi, facile responderi posse, nihil tam pium & sanctum, imo prudens esse, unde non sumant occasionem peccandi homines malitiosi: deinde, si princeps operam det, ut Jcti principia Juris naturalis & genuinæ Politicæ doceant, & arcana Cleri ex Historia eruant, tum ista arcana defutura esse arcana, sed vulgata futura esse, ut & opifices & fœminæ illa palpent. Denique demonstrata hæcenus thesi proposita, pauca adjeci de mediis, quibus promoveri possint salariorum ministerii augmenta, ostendendo, ea non adeo esse difficilia, si modo ipsi

Monita de
mediis non
difficilibus
augendi sa-
laria Cleri.

mini-

43. *Explicatio ipsa.*

*Resolutio l. 6. C. de Episc.
& Cler.*

Verba textus, cujus resolutionem mihi Excell. Dn. Decanus injunxit, sunt sequentia :

Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos atque Exorcistas, & Lectores, Ostiarios, (Acolythos) etiam personalium munerum expertes esse præcipimus.

Mens

---

ministri Ecclesiæ ea non impedirent, irritando eos, a quorum consiliis talia media dependent, variis doctrinis ad reliquias Papatus Politici pertinentibus, & tamen in locis communibus Theologorum nostrorum, præcipue in capitibus de magistratu politico, aut ministerio Ecclesiastico adhuc acerrime defensis, v. g. contra bonorum Ecclesiæ secularisationem, & de præcedentia status Ecclesiastici præ magistratu Politico. Monstravi etiam sinceritatem & utilitatem horum monitorum. Denique subjunxi monitum de medio collectandi apto, & facili ad augenda salaria Ministrorum Ecclesiæ, si v. g. ex singulis hereditatibus, sive ab intestato sive testamentariis saltem per vicennium detrahatur portio vel vicesima, vel minor vicesima. &c.

Mens hujus textus generaliter huc redit, quod Clerici ab omnibus muneribus personalibus immunes esse debeant, & ut hoc plenius cognoscatur, designant Imperatores (1) quid nomine Clericorum intelligant (2) quale Privilegium illis indulserint. Erant scilicet Clerici in duplici gradu: Quidam in majoribus Ordinibus constituti, quidam in minoribus. Majoribus ordinibus præter Episcopum etiam Presbyteri & Diaconi accensebantur, qui sacris primario præerant, & in sacerdotio constituti dicebantur: Cæteri, ut Subdiaconi, Lectores, Ostiarii, Exorcistæ & Acolythi sub minoribus erant ordinibus, quia diversum plane ministerium in ecclesia exhibebant, sacra ipsa primario non peragentes, videlicet in sacerdotio non erant constituti, generali tamen nomine Clericorum veniebant. Cæterum de diversis eorum officiis & ministeriis multa congerere possem, nisi hoc ipsum ab ipsa decisione hujus legis me nimium avocaret. Proinde ut ad ipsam textus decisionem propius accedam, constat ex jure Romano, quod munera Reipubl. quæ cives singuli de necessitate subire debent, primario sint vel realia vel personalia. Illa in eo consistunt, ut quis patri-

patrimonio suo reipubl. inserviat, hæc vero, ut non tam bonis suis, quam opera laboribus corporis vel animi, aliaque vigilantia publico præsit, negotia publica gerat, & quæ ad publicam utilitatem faciunt, peculiari opera prospiciat, de qua distinctione plenius *in tit. ff. de muneribus & honor.* agitur. Jam quidem ratio rerum publicarum, non aliter fert, quam ut singuli, qui sunt in republ. ad ejusmodi onera publica subeunda cogi queant, cum non aliter corpus illud civile subsistere possit, nisi singuli necessitatibus ejus succurrant, ex quo etiam Imperans in quavis republ. negotia reipubl. inter cives dispartendi & onera publica illis injungendi jus habet; Interim tamen ex variis causis contingere potest, ut quidam ex subditis ab hisce oneribus publicis ab imperante, qui reipubl. præest, eximantur, qualia exempla in jure passim occurrunt. In præsentiarum occurrit exemplum de Clericis, quos jam antea Constantinus in *L. 2. C. Theod. de Episc. Eccl. & Cler.* ab omnibus omnino muneribus exemerat, Constantius etiam in *L. 9. C. Theod. ead.* hoc privilegium confirmaverat, postea de novo Valens, Gratianus, & Valentinianus, Augusti idem repetierant. Primario autem

tem hic a muneribus personalibus liberantur, id quod quidem non demum in republica Christiana obtinuit, sed apud antiquas etiam gentes in more positum fuisse videtur. Ut ex innumeris exemplis pauca tantum afferam, refert Dionysius Halicarnasseus *lib. 2. antiquit. Rom.* Romulum statim a primordio civitatis hoc privilegium sacerdotibus indulgisse. Ita nimirum ille: *His autem, (intellige sacerdotibus,) non ad certum aliquod tempus, sed quamdiu viverent hos honores concessit, eosque militiae, ob aetatem, & negotiorum urbanorum, ob legem, immunes fecit.* Similia de moribus antiquorum Gallorum recenset Cæsar, *lib. 6. de bello Gallico c. 14.* his verbis: *Druides a bello abesse consueverant, neque tributa, onera cum reliquis pendunt, militiae vacationem omniumque rerum habent immunitatem.* Apud Persas idem juris fuisse, docet nos edictum Artaxerxis Regis Persarum, quod in sacris literis *libr. 1. Esdræ c. 7.* asservatum habemus. Vestigium hujus privilegii sub Republ. Ethnicismo adhuc dedita occurrit in *L. 32. §. 4. ff. de recept. qui arbitr.* ubi Paulus hanc rationem suppeditat, *quod sacerdotes Dei sacris vacare oporteat.* Semper enim apud omnes Gentes sacerdotes in tanta existimatione & ho-

nore fuerunt, ut omnibus immunitatibus & singularibus prærogativis eos dignos censuerint. Sed ne exemplis tantum judicare videar, penitus in rationes inquirendum, quæ legislatores moverint, ut a muneribus personalibus clericos liberarent. Neque enim dubiis destituta videtur hæc decisio, si in examen revocatur; Constat enim (1) quod Clerici æque sint subditi ac Laici, & subjecti Imperantis potestati, ut proinde idem jus in eos exercere possit quod in alios, neque adeo per se & ratione suæ personæ prærogativam habere videantur. Et quamvis (2) Princeps in Republ. possit quibusdam immunitates concedere, tamen plerumque rationes politicæ id dissuadent, cum tales concessionem soleant alere discordias, invidiamque inter cives, ut, qui inter se æquales sunt, etiam æqualia ferant onera, quo intuitu in LL. XII. Tab. cautum fuisse videtur: *Privilegia ne irrogato.* (3) Et ratio concedendi privilegia singularia in Clericis cessare videtur, cum enim paria habeant maxime hodie cum civilibus administris in Republ. commoda, cur non onera quoque cum his eadem ferre debeant, æque enim percipiunt salarium publicum, ut cæteri ministri.

Verum

Verum hisce non obstantibus æquissimam decisionem Augustorum esse nunc quidem probabo, ubi tamen rationes spurias & inadæquatas a veris & solidis separandas censeo. Ad illas refero argumentum Hispani Jcti Gonzalezii *ad c. 4. n. 9. X. de immun. eccl.* Ubi ita ab exemplis gentium argumentum ducit: *Si Gentiles reges & Principes talem immunitatem sacerdotibus suis concesserunt, quanto magis Christiani principes hoc facere debent.* Ut ut enim exempla Gentilium quodammodo illustrare soleant, non tamen probant, & necessitatem legislatoribus in republ. præscribunt, licet quodammodo moveant. Ejusdem farinae & hæc Pontificiorum est ratio, quod hæc immunitas clericorum sit juris divini, id quod disertis verbis *in c. per de censib. in 6.* asseritur, & variis aliis conciliis stabilitur, præsertim vero in Concilio Trident. *sess. 25. de reformat. c. 20.*, ubi diserte habetur, *ecclesiæ, & ecclesiasticarum personarum immunitatem Dei ordinatione & canonicis sanctionibus constitutam esse*, nam tales assertiones ex fundamentis Hierarchiæ ab omni potestate politica liberæ, proficiscuntur, qualis philosophia tamen tempore Augustorum, qui autores nostræ legis sunt, non obtinebat, sed Clerici suam

immunitatem beneficio imperatorum acceptam ferebant. Ergo potius videamus, quibus rationibus inducti Imperatores immunitatem concesserint. Scilicet expediti juris est, imperantem immunitatem quibusdam concedere posse, si causæ gravissimæ id suadeant. Inter has primo loco nominari merentur merita personarum singularia, quibus aliis antecellunt, ut proinde in republ. meliori fortuna dignæ æstimari debeant: Deinde quoque huc pertinet, si natura officii, quod quis gerit, non permittat, ut quis munera personalia reipubl. subire commode queat. Atque hæc duo fundamenta in primis in ministris verbi divini deprehenduntur. Merita eorum singularia nemo, nisi ingratus in dubium vocabit, cum non curam pro re familiari vel alia terrestri, sed pro singulorum animabus gerant, ad æterna singulos ducant, a vitiis paternis monitis abstrahant, & viam vitæ salutisque omnibus, imo ipsis imperantibus inculcent, quo intuitu Imperatores & Reges Antiquissimi eos tanquam patres foverunt, & passi sunt, ut filii ab iis nominarentur. Neque alterum fundamentum hic deficit, quod Constantinus M. in *L. 2. C. Theod. de Episc. eccl. & cler.* ipse agnoscit ajens:

ajens : *ne* , quando munera subire necessum haberent , *a divinis obsequiis avocarentur* ; Est enim ministerium sacrum ita comparatum , ut totum hominem , ut loquuntur , requirat , & si muneribus gravarentur , tot laboribus , quos suscipere necesse habent , non amplius digne superesse possent , id quod magis noxium , quam utile reipubl. futurum esse , quilibet fatebitur. Ponamus ministros verbi divini , tutelas , excubias , ærariorum & aliorum operum publicorum præfecturas sustinere debere , nonne cura animarum postponeretur , vel saltim remissius perageretur ut quidem illa majori cum solertia nunc expediri potest , ubi legibus immunitas a muneribus personalibus illis indulta est. Et hoc intuitu disertis verbis Justinianus in *L. 52. §. 1. C. de Episc. & Cler.* immunitatem tantum restrinxit ad eos clericos , qui omni solertia divinis operam dant. *Eostamen* , inquit , *Clericos & Monachos hujusmodi habere beneficium sancimus* , qui apud sacrosanctas Ecclesias vel monasteria permanent , non divagantes , neque circa divina ministeria desides , cum propter hoc ipsum beneficium eis indulgeamus , ut aliis omnibus derelictis , Dei omnipotentis ministeriis inbareant quod quoque deinceps in *Nov. 123. c. 6.* repetiit , &

horum rationem etiam Gentiles JCti agnovere, uti supra ex L. 32. §. 4. de re-
cept. qui arbitr. vidimus. Atque contra
 hæc fundamenta nequicquam faciunt
 dubia superius mota, cum primum &
 secundum dubium tantum ostendat,
 quod ipso jure quidem subjecti sint
 oneribus reipubl., sed inde non evin-
 citur, quod Imperans eosdem ex ad-
 ductis rationibus non possit ab iis exi-
 mere. Tertia denique dubitatio satis
 jejuna est, non enim intuitu commo-
 dorum hoc privilegium eis indulgetur,
 sed aliis ex causis. Et hæc ratio ne
 quidem evincit, eos oneribus patri-
 monialibus esse subjiciendos, multo
 minus ergo illa eos ad subeunda onera
 personalia adstringet. Prius facile pro-
 batur exinde, quod hac ratione nemi-
 ni immunitas a realibus oneribus con-
 cedi deberet, quia fere nemo est in
 republ. qui non aliqua commoda a
 republ. habet. Iniqui sunt censores in
 clericos, qui eis commoda, quæ a
 Republ. habent, invident, & non simul
 considerant, qualia commoda respubl.
 a ministris verbi divini habeat, si suo
 officio bene fungantur. Sicubi vero in
 casu necessitatis omnia privilegia &
 immunitates suspenduntur, quia alio-
 quin utilitati reipubl. essent noxia, ita
 pari

pari ratione hæc immunitas a muneribus personalibus clericis concessa in casu extremæ necessitatis cessare debet, quod ipsum etiam agnovit jus Canonicum. Ita enim Gregorius in c. 2. X. de immunit. eccl. *Quia vero comperimus, multos se a murorum vigiliis excusare, sit fraternitas vestra sollicita, ut nullum nec per nostrum vel ecclesiæ nomen aut quolibet alio modo defendi a vigiliis patiatur, sed omnes generaliter compellantur, quatenus cunctis vigilantibus, melius auxiliante Domino, civitatis valeat custodia procurari.* Unde etiam Canonistæ ad hunc textum unanimiter docent, quod etiam in casu necessitatis Clerici teneantur ad viarum, fontium, & pontium refectionem & similia onera personalia, quæ omnia cum in singulari æquitate fundata sint, merito in Foris Protestantium quoque debent obtinere.

Ita est, uti dixisti, Nobilissime ^{44. Appro-} Dn. Candidate, & dignitas officii, ^{batio di-} quod gerunt ministri Ecclesiæ, & ^{etorum &} reverentia ab Auditoribus divino ^{extensio} numini debita, & laborum gravitas ^{legis ad} ac varietas, quos pro cura anima- ^{Professo-} rum sustinent satis firmiter ^{res Aca-} ptionem a regula politica, quæ sua-

det, non facile a principe prudente indulgendam esse immunitatem a communibus oneribus, adeoque simul docent, constitutionem illam Imperatorum Valentiniani, Valentis, & Gratiani, quam hætenus exposuisti, non esse iniquitatis aut carentiæ politicæ prudentiæ accusandum. Quod si vero quis ulterius consideret indigentiam ministrorum Ecclesiæ nostrorum, & quam sæpe in secularisatione bonorum Ecclesiasticorum a Politicis erratum fuerit, is facile judicabit, tantum abesse, ut immunitas illa ministris Ecclesiæ nostris a quoquam sit invidenda, ut potius, si lex illa nondum esset lata, quilibet, qui saltem exiguum humanitatis sensum habet, pro ejus publicatione omnibus viribus laborare deberet. Ut taceam nostrum commune interesse, qui Professores dicimur in Academiis. Nostra enim immunitas, nisi me omnia fallunt, non aliam propiorem originem habet, quam, quod in prima Uni-
ver-

verfitatum institutione omnes Professores numero Clericorum adscripti & ex classe Laicorum fuerint exempti, ut adeo, si ministris Ecclesiarum Protestantium non deberetur immunitas, valde etiam vacillarent privilegia nostra.

His ita more majorum observatis, non detinebo amplius desideria vestra Nobilissimi Dn. Candidati, quin potius in nomine divino & ex autoritate qua polleo Imperatoria & Regia ego Chr. Thomafius, J. U. D. promotus, & ad hunc actum promotor legitime constitutus

*45. Proclamatio
novorum
Licentia-
torum.*

Te Dn. CHRIST. FRIDER. PLATNER,
Reip Goslar, Syndicum, absentem tanquam præsentem:

Te Dn. &c. &c.

Vos omnes, inquam & singulos J. U. Licentiatos proclamo, vobisque jura, Licentiatibus utriusque juris in omnibus Germaniæ Academiis competentia, potestatemque gradum Doctoris assumendi solenniter confero.

SECTIO VII.

XLIV. *Transitus ad promotionem Doctorem.* Postulata prius decisio casus ex Valerio Maximo lib. 7. c. 3. exemplo 2. externo.

XLVII. *Decisio ipsa.* XLIIIX. *Judicium de ea Promotoris.*

a) XLIX. *Præstatio juramenti.*

a) *Locus Augustini, quod non omnibus contradicentibus sit respondendum.*

L. *Votum promotoris.* LI. *Creatio Doctorem.* b)

b) *Creationis homonymia & usus vocis præsens.*

46. *Transitus ad promotionem Doctorem.* Postulata prius decisio casus ex Valerio Maximo lib. 7. c. 3. exemplo 2. externo.

CUM vero statim adspiretis ad summos in utroque jure honores, eumque in finem potissimum solennis hæc panegyris sit instituta, nec hac in parte morabor vestra desideria. Neceffe tamen erit, ut antequam id fiat, novo quodam eruditionis specimine Vosmet ipsos splendido huic Auditorio commendetis. Cum autem Jcti officium præcipue consistat in propositorum veletiam in ipsis rerum negotiis ex improvise emergentium dubiorum prompta atque expe-

expedita resolutione , & prudenti
responsione ad consultationes quas-
vis, ad Te me converto, Nobilis-
sime *Dn. Licenciato Pagendam* , ti-
bique casum illum jucundum pari-
ter & difficilem propono , cujus
mentionem facit Valerius Maxi-
mus. Mulier quædam a duobus
hospitibus depositum acceperat, ea
conditione, ut illud simul utrisque
redderet. Horum alter, interjecto
tempore, tanquam mortuo socio,
squalore obsitus, depositum repe-
tiit, ac sic decepta muliere credula
illud abstulit. Supervenit deinde
alter, & depositum petere cœpit.
Hærebat misera in maxima pariter
& pecuniæ & defensionis penuria,
jamque de laqueo & suspendio co-
gitabat; Demosthenes, famigera-
tissimus ille in Græcia Orator, &
causarum Patronus, cum in advo-
cationem veniret, nihil aliud pro
ejus defensione protulit, quam,
quod mulier parata sit depositi se
fide solvere, sed, inquit, nisi tu a-
ctor socium adduxeris, id facere
non

non potest. Quoniam, ut ipse vociferaris, hæc dicta est lex, ne depositum alteri sine altero restituatur. Jam finge coram tribunali cui, Tu Nobilissime Dn. Licentiate judex esses præfectus, istam causam hodie agi, & sententiam pronuncia in hac controversia, utrum reum velis absolvere, an condemnare, an prius interlocutoria opus esse arbitreris.

47. Decisio
ipsa.

Resolutio quæstionis.

Proposita mihi est quæstio ad resolvendum, desumpta ex casu quodam, eleganti & admodum curioso, quem sub his circumstantiis refert Valerius Maximus *lib. 7. c. 3.* Scilicet quædam mulier a duobus hospitibus pecuniam depositam acceperat, ea lege, atque conditione, ut non redderet, nisi ipsis utrisque. Horum alter interjecto medio tempore, tanquam mortuo socio, squalore oblitus, & in luctu constitutus, sine iudice, sine satisfactione omnem pecuniam a muliere abstulerat, sed cum alter postea supervenisset, & pecuniam ibidem repeteret a depositaria muliere, resque ad magistratum esset delata, disputatum fuit, an actio depo-

depo-

deponentis fundata esset, ita ut mulier depositaria ad solvendam pecuniæ depositæ quantitatem condemnari queat? Quæ hinc inde inter partes litigantes adducta fuerint, Valerius Maximus loco allegato non refert, sed Jurisconsultus facile divinare potest, quæ hinc inde fuerint agitata. Scilicet Rea quidem opponebat (1) se bona fide in restitutione egisse, & ita absque dolo malo quantitatem integram socio ejus restituisse. Jam autem (2) expediti juris esse, in deposito duntaxat præstandum esse dolum & latam culpam, quorum neutrum ipsi imputari posset, quia dolo careret, nec culpa quædam ipsi imputari posset, cum depositario mortem socii alleganti, & luctum propter mortem ejus simulanti, tuto fidem habere potuisset, atque adeo (3) actorem potius adversus socium, qui decepit experiri debere, non suum periculum facere. (4) Et licet vel maxime lex hæc deposito adjecta fuisset, ne aliter quam utrisque redderet, tamen, si alter revera mortuus, omnino se obligatam fuisse, ut superstiti solo redderet, alioquin se in dolo fuisse, si sub hoc prætextu restitutionem superstiti denegasset, quod non nisi utrisque simul reddere deberet. E contrario actor pro se

se allegabat, (1) legem expresse dictam fuisse contractui, depositi, ut non nisi ambo totam pecuniam repeterent, hanc conditionem debuisse specificè impleri, & a Depositaria observari, quam legem, cum non observasset, parum a dolo vel saltim a lata culpa eandem abesse, cum sicuti error circa jus communiter latæ culpæ annumerari solet, ita quoque talis error circa legem contractui adjectam merito ad culpam latam referri debeat. (2) Allegabat, quod rea nimis credula fuisset, quippe quæ statim socio nuncium de morte socii afferenti fidem habuisset, cum potius non statim credere, sed probationes aliumve certiozem nuncium, cui, an id fingeret, nihil causæ esset, expectare debuisset, ex quo concludi posset, talem crudelitatem culpam quandam latissimam continere, uti patet *ex l. 1. §. 2. ff. de eo per quem fact. est.* quod quidem eo magis dicendum erit in tali casu, ubi major curiositas in eo, qui alteri fidem habet, requiritur, quæ si non fuerit adhibita, ubi adhiberi debebat, credulus magnæ culpæ reus est *l. 3. §. 9. ff. de in rem. vers.* Jam autem in præsentī casu, ubi agitur de præjudicio tertii, & implenda fide contractus, omnino mulier curiosior esse de-

debuisset, quæ tamen simpliciter ejus simulationi fidem habuit, & nimis temere & imprudenter integram pecuniæ summam solvit. Accedebat & hoc argumentum (3) pro petitione actoris, quod depositaria in dubio potius pecuniam in æde deponere, aut satisfactione a socio præstita reddere, vel denique jussum Magistratum prius expectare debuisset, quorum neutrum tamen factum esset. Et quidem hoc ipsum leges Romanæ quoque agnoscunt, dum JCtus in l. 1. §. 36. ff. *depos.* de uno ex pluribus heredibus rem individuum repetente ita decernit: *Si res sunt, quæ dividi non possunt, omnes debent tradere, satisfactione idonea a petitore eidem præstanda, in hoc quod supra ejus partem est: satisfactione autem non interveniente, rem in ædem deponi, & omni actione depositarium liberari*, quæ decisio ad præsentem casum satis commode applicari posse videtur. Sicuti enim res individua non aliter quam omnibus heredibus simul, vel uni etiam sub cautione est restituenda; Ita quoque in præsentem casu ex vi pacti depositaria vel utrisque simul, vel uni sub cautione rem restituere debuisset; Quod si itaque Depositaria ex Legibus ad cautionem recipiendam obstricta fuerit, rursus culpæ latissimæ

rea

rea esse videtur, nec ignorantiam juris allegare potest, quippe quæ mulieribus ordinarie non prodest, maxime ubi de de tertii præjudicio agitur. Ulterius (4) allegabatur, mulieri bonam fidem prodesse non posse, cum de hac quidem in præsentiarum nulla quæstio principaliter moveatur, sed de facto ipsiusmet mulieris, priusquam pecunia deposita est, quæ alii & aliter quam deponenti heredive ejus restituendo non magis posset liberari, quam si debitor alteri, quam creditori suo solverit. Atque hæc quidem erant fundamenta Actoris, ad quæ eludenda Demosthenes Patronus mulieris novo argumento, & satis quidem arguto contra actorem usus est, inquiens: *Ecce parata est rea, depositi fidem solvere, sed nisi socium adduxeris, id facere non potest, quoniam ut ipse vociferaris, hæc dicta Lex est, ne pecunia alteri sine altero numeretur.* Atque ita quidem pronunciatum esse ait Petrus Ærodius in pandectis rerum judicatarum, socium non recte, atque ex lege agere, etsi Valerius Maximus de sententia diserte nihil memoret: Non improbabilis tamen est conjectura Ærodi. Cæterum utrum iudices in pronuncians magis ad Demosthenis argutam ratiocinationem, an vero potius ad

ad alia fundamenta juris respexerint, non facile determinaverim, interim tamen decisionem judicalem omnino juri convenientem fuisse arbitror. Principalis quæstio huc redire videtur, an depositaria non aliter uni ex sociis solvere debuerit, quam interveniente cautione? Id quod quidem actor potissimum urfit, sed necessitatem non satis demonstravit. Pertinent cautiones ad regulas prudentiæ & securitatis, ideoque regulariter in negotiis extrajudicialibus non sunt necessariæ, sed arbitrariæ. Hoc quidem negari nequit, nulierem prudentius egisse, si sibi de cautione prospexisset, ast de eo nunc quidem non quæritur, sed potius de necessitate prævisa, an leges eam ad hoc ipsum adstrinxerint. Si vel maxime ex jure Romano hæc quæstio esset decidenda, tamen ne sic quidem lex adducta hic applicari possit. Nam tunc denum cautio requiritur a Legibus, quando certum est, adhuc alios superesse coheredes, qui itidem de deposito agere possunt, quia sic depositario ab aliis lis est metuenda, quæ circumstantia hic cessat, ubi depositaria juxta & b. f. existimavit, alterum ex sociis deponentibus mortuum esse, atque ita superstiti soli solvendam esse pecuniam.

(2) In Prædicta lege non de necessitate absoluta cautio requiritur, sed illud tantum asseritur, quod depositarius invitus, ut uni ex pluribus heredibus integrum depositum absque cautione præstita solvat, cogi nequeat, sed quod possit pro sua securitate cautionem exigere, ne forsan ab alio coherede postea desuper litem metuere necessum habeat. Et denique (3) cautio unice in legibus depositario in sui favorem commendatur, non in gratiam tertii & consequenter socius hic opponere nequit in sui commodum feminam contra jus egisse, quod cautionem non exegerit. Aut enim jus agendi contra feminam salvum habet aut non. Posteriori casu, frustra defectus cautionis allegatur, priori vero, siue cautio fuisset exacta siue non, tamen jus suum persequi nihilominus potuisset, & solummodo cautio tunc depositariæ ad hoc profutura fuisset, ut sic regressum contra fidejussores habere potuisset, si ad solvendum depositum condemnata fuisset. Ergo ex aliis circumstantiis nunc videndum, an actio socio adversus depositariam supersit. Scilicet non ulterius obligatur de jure depositarius, quam ad dolum & culpam latam præstandam. Sed neutrum feminæ hic impu-

imputari potest, non dolus, quia bona fide solvit, cum juste credidit, alterum ex deponentibus mortuum esse, non culpa lata, quia hæc tam enormem desidi- am denotat, qualis vix in eos cade- re solet, qui communi sensu fruuntur. Ast si vel maxime quædam culpa depo- sitariæ imputari posset, illa tamen ad hunc gradum summum referri nequit, quippe cum sœmina per ejusmodi do- lum decepta fuerit, quo etiam pruden- tiores in errorem deducere potuissent. Neque enim illa, quæ actor pro suo jure allegavit, culpam aliquam latam arguunt. Non primum fundamentum, quia in facto non in jure erravit femi- na, seu erravit in eo, quod putaverit, alterum ex deponentibus jam defun- ctum fuisse. Non secundum, quia credulitas aliquam quidem culpam ar- guit, sed non talem, qualis hic desi- deratur. Etiam Cicero *lib. 10. epist. 23.* annotavit *credulitatem magis errorem esse, quam culpam, cum in optimi cujusque men- tem facile irrepere soleat, præsertim, si ejusmodi circumstantias supponimus, quales hic concurrunt, ubi socius vesti- bus lugubribus indutus mortem socii referebat, cui eo magis fides haberi poterat, quo magis externi luctus si- gna edebat.* Multo minus tertium

fundamentum culpam latam arguit, si-
quidem hujus contrarium jam antea
ostensum est. Et denique ad quartum
argumentum ab actore allegatum idem
fere respondendum, quod jam sæpius
dictum est. Licet enim forsan non eo,
quo debebat modo solverit, tamen sem-
per huc redit quæstio, an eo ipso dolo
& lata culpa peccaverit, quod ob sæpe
adductas circumstantias dici nequit.
Ex quibus omnibus denique concludo,
mulierem pure ab actione absolvendam
esse.

48. Judi-
cium de ea
Promoto-
ris.

Ego quidem Nobilissime Dn.
Licentiate facile tibi consentio, & si
ex meo voto formanda esset sen-
tentia, non aliter pronunciarem.
Cæterum an idem videatur toti
huic illustri & splendido auditorio,
nec tibi nec mihi promittere valeo.
Præterquam enim, quod rarissimæ
sint sententiæ judicum, quæ omni-
bus placeant, insuper casus propo-
situs tales circumstantias habet im-
mixtas, quæ facile alios ad dissen-
tiendum movere possint. Quid si
enim alius sententiam tuam accuset,
eam nimis sapere jurisprudentiam
cadaverosam, cum ea verbis pacti
nimis

nimis inhæreat, omiffis regulis æquitatis : quid fi dicat, iniquum esse, ut socius forte innoxius re sua privetur ob dolum socii, & simplicitatem depositariæ ; quid fi actor urgeat, quod velit cautionem præstare, de indemnitate, si alter socius iterum rediturus sit, quid si urgeat, saltem dimidium depositi esse restituendum actori, præprimis cum secundum Valerium Maximum res divisionem recipiat, utpote qui casum format de depositione pecuniæ. Non eo animo ista profero, ac si te refutare, aut a deciso tuo vellem dissentire, sed quia in seculo vivimus, ubi æquitas illa cerebrina, quam in oratione spectrum jurisprudentiæ diximus, multos ita occupavit, ut etiam solidissimas & apertissimas juris assertiones nec palpent nec videant. Ostendere saltem volui, quid alii forte dicturi sint. Et cum ex ipsa resolutione tua dubiolis ejusmodi facile possit satisfieri, non detinebo etiam auditorium in eorum refutatione, Sæ-

pe enim in ejusmodi contradictionibus ex æquitate cerebrina profectis locum habet illud, quod Tacitus a) de contumeliis dicit: *Spreta vile-*

Locus Augustini, quod non omnibus contradicentibus sit respondendum.

a) Quodsi forte Tacitus tanquam Ethnicus tibi displiceat, quodsi tu Lector forte totus Augustinianus sis, & optes, ut potius ex sanctissimi Augustini Civitate Dei locus aliquis fuisset adductus; Ecce, ut tester, quantum te amem, etiam hac in parte desiderio tuo satisfaciam. Sic enim Augustinus *lib. 2. de C. D. cap. 1. circa finem. Quis disceptandi finis erit, & loquendi modus, si respondendum esse respondentibus semper existimemus. Nam, qui vel non possunt intelligere, quod dicitur, vel tam duri sunt, adversitate mentis, ut, etiamsi intellexerint, non obediant, respondent, ut scriptum est, & loquuntur iniquitatem, atque infatigabiliter vani sunt. Quorum dicta contraria, si toties velimus refellere, quoties obnixa fronte statuerunt non curare, quid dicant, dum quocumque modo nostris disputationibus contradicant, quam sit arduosum & infructuosum vides. Jam igitur poteris iterum caput tegere, benevole Lector Augustiniane. Nam textus est prælectus. Interim cogita, an Augustinus hic meum aut tuum, & nobis*

vilescunt, si irascaris agnita videntur.
Sic & de istis contradictionibus cogitandum. *Si fileas, vilescunt, si respondeas, videntur esse alicujus momenti.*

Ergo mittamus ista, & ad rem ^{49. Pra-} majoris momenti nos converta-^{statio ju-} mus. Tale omnino est ipsum, ^{ramenti.}
quod jam tractatur negotium, dum
Vos Nobilissimi Dni. Licentiati ad
Doctōris in utroque jure gradum
adspiratis. Neque enim solus Ti-
tulus hic vobis tribuitur, sed in-
simul justitiæ confertur sacerdotium,
ac propterea omni studio Doctōri-
bus eo laborandum est, ut quæ ad
honorem DEI & promovendam
justitiam publicæque rei salutem
spectant, promte & ad conscientiæ
ductum conferant. Atque hoc, ut

X 4

eo

nobis similibus genium vel ingenium
descripserit. Sed absque præjudicio
autoritatis cogita, &, si forte usum ra-
tionis cum sancta Theresia jam abje-
ceris, ante omnia ora Deum, ut hanc
stultitiam tibi ignoscat, & quantocius
usum rationis rectæ tibi reddat,

eo certius faciatis solenni jurejurando ad hoc eritis adstringendi. Accede igitur Amplissime & Consultissime Secretarie Academiae, atque Licentiatis verba solennia, in quæ jurandum sit clara voce prælege & ab illis juramentum suscipe.

(Hoc præstito continuavit Promotor.)

50. *Votum
promoto-
ris.*

Ita vos DEUS adjuvet, atque gratia sua sempiterna vobis assistat, ut semper memores sitis eorum, quæ in præsentia tot testium juramento promisistis. Etenim per hoc juramentum separamini a rabularum consortio, & piis pariter atque ingenuis justitiæ sacerdotibus adscribimini. Quare vobis maxime cavendum erit, ne venalem aut linguam aut calamum habeatis, sed omnia ita peragatis, ut DEO in judicio quondam extremo rationem gestorum reddere valeatis. Quod vobis omnibus animitus apprecor.

51. *Creatio
Doctorem.*

Itaque nihil amplius restat, quam ut votis vestris satisfiat, Nobilis-

bilissimi Dn. Licentiati. Ergo quod
felix faustumque esse jubeat DEUS
ter optimus maximus, ego Chri-
stianus Thomafius J. U. D. & Pro-
fessor publicus, & ad hunc actum
rite constitutus promotor

TE Dn. Licent. Joh. Philippum
Odelem,

TE Dn. Licent. Christoph. Fri-
deric. Platnerum &c. &c.

Vos omnes inquam & singulos, ea
qua polleo autoritate Imperiali &
Regia J. U. Doctores creo, *b)* crea-
tosque

b) Aliter creationis voce utuntur Christiani & sancti patres; aliter Ethnici & Gentiles. Apud illos creare significat aliquid vel plane ex nihilo facere, vel ex rudi indigestaque mole aliquid producere. Hutterus *in compend. Theol. loc. quart. qu. 1.* Sed hunc significatum creationis non poterant in mente habere Gentiles, utpote qui omnes statuebant, materiam primam fuisse Deo coeternam. Ergo, ut etiam Lexicon Fabri agnoscit, apud eos semper creare significabat producere aliquid ex aliquo, sive facere, pa-
rare,

Creationis
homonymia & usus
vocis praesens.

tosque pronuncio, & proclamo, ac
ab

rare, sine respectu an materia ad id sit apta, an vero rudis & indigesta moles, vel etiam, ut significet electionem per suffragia ad officia & munera publica. Quem in finem ex Plauto, Cicerone, Sallustio, Livio, Celso solent adduci phrasæ: *Creare ærumnas alicui: Creare sibi, capiti suo, fraudem: Creare periculum alicui: Creare pecuniam & malis & bonis rebus: Creare Magistratus, Consules, Duces bello gerendo &c.* Jam scire velim, quem significatum in mente habuerint illi, qui primo in promotione Magistrorum vel Doctorum termino creationis usi sunt, & an hodie Promotoribus Christianis & Evangelicis, maxime vero Jctis, vitio verti possit, si creationis termino in promotionibus utantur in sensu Gentilium. Quod primam quæstionem attinet, nullum est dubium, Academiæ & Universitatum, & potissimum promotionum in Magistros & Doctores originem apud Christianos quærendam esse in seculis, ubi crassissimus Papatus, & crassissima regnabat ignorantia etiam apud ipsos docentes, sed tamen perpetuo oblecta affectatæ pietatis & sanctitatis larva, & per eam
occul-

**ab omnibus pro Doctoribus Juris
rite**

---

occultata. Vide paulo plenior. *Histor. jur. Natur. cap. 4. juncto cap. 3.* Cum ergo illis primis temporibus non essent discipuli supra magistros, non poterat etiam aliter fieri, quam ut creatio Doctorum & Magistrorum denotaret productionem ex nihilo vel ex rudi indigestaque mole. Atque hic mos diu continuatus fuit, nec dissimularunt eum ipsi promotores. De tali siquidem creatione intelligendum est vulgatum dictum Promotorum in Academiis Italiae: *Summimus pecuniam, & mittimus singulares creaturas in Germaniam.* Post reformationem (ut ad secundam quaestionem transeam) apud Protestantes equidem jam non disquiram de eo, quid fiat in Academiis utriusque Religionis, sed quid fieri, & quem sensum habere debeat terminus creationis in promotionibus secundum statuta Academica & secundum confessiones fidei Evangelicae. Non nego, nullam ostendi posse cathedram in Academiis Protestantium, ex qua non creati fuerint Doctores & Magistri quarumcunque facultatum indigni, & quidem non pauci sed plures. At si statuta Academiarum evolvamus,
quæ

rite creatis haberi volo, mando, jubeo, & universa jura & privilegia, quæ Doctoribus juris in aliis Europæ Academiis quibusvis competunt Vobis solenniter & efficacissime confero.

SECTIO IIX.

LII. *Reliqua promotionis solennia. Ascensus in cathedram superiorem. a)*
 a) *Solennitates promotionum quid significant.*

LIII. *Li-*

quæ solum dignos & eruditos jubent creari Doctores, si confessionem fidei consideremus, quod nullus homo, sed solus Deus ex nihilo aliquid facere & ex rudi indigestaque mole aliquid producere possit, sua sponte sequitur, quod apud Protestantes in promotionibus vox creandi nihil aliud debeat denotare, quam novum ens ex alio ad id sua natura apto producere. Simul vero ex hæcenus dictis constat, nequaquam cum Pharisæis Christianis Patrum lectionem & ab illis impositam vocibus significationem indistincte præferendam esse lectioni Ethnicorum & usurpationi vocum ab his inventarum, etsi a sanctis patribus recedentium.

LIII. Librorum apertorum traditio.
 LIV. Clauduntur libri. LV. Impositio pileorum in capita. LVI. Et annulorum in digitos. LVII. Osculatio. LIX. Gratularum actio.

CUM vero more majorum institutum sit, ut certis & solennibus ritibus a) promotio Doctorum perficiatur, etiam ad illa jam pergendum erit. Quare ascendite jam ab inferiore cathedra

52. Reliqua promotionis solennia: Ascensus in cathedram superiorum.

a) *Quinque solennitates jam olim in promotione Doctorum juris adhibitas earumque significatum ex antiquis Glossatoribus proposuit Guido Panzirolus de clar. leg. interpret. lib. 2. c. 1. p. 95. (ad quem locum etiam respicio in sequentibus, quoties Panziroli mentionem facio:)* primo aperturam libri, ut ostendatur, promotum apertam esse juris interpretandi facultatem, secundo impositionem Pilei seu Bireti in caput promoti, i. e. sacerdotalis capitis tegumenti, ut videlicet istud tanquam sacerdotes justitiæ gereret; tertio impositionem annuli aurei digito tanquam justiti-

Solennitates promotionum quid significant.

dra, quam hactenus occupastis, ad me promotorem in cathedram superiorem, ut ea, quæ hic peragenda restant, absolvantur. Salvete Domini Doctores. Ita primus ego vos compello. Salvete, & ad latus meum consistite. Estis jam in loco superiori constituti, estis hoc modo a fece plebis separati. Sed cave

justitiæ sponso, vel, ut alii volunt, annuli signatorii, ut responsa signare possit; *quarto* osculum promotum a promotore datum, gratulandi causa ob adeptam dignitatem, vel ut alii volunt, ut pacis, quam Doctores colere debeant, symbolum; *quinto* benedictionem. Cum vero & in his solennitatibus multæ lateant reliquæ Papatus, non vitio vertendum Waldschmidio, quod plane aliam harum solennitatum significationem satyricè quidem sed ingeniosè docuerit, quam excerpfi in *denen Monatslichen Gedanken 1688. mense Aprilis p. 280. seq.* Cum qua si conferre velis præsentem expositionem, deprehendes eam mediàm esse inter supersticiosam interpretationem veterum Glossatorum, & satyricam Waldschmidi, etsi huic propius accedat.

cavete, ne per plebem saltem intelligatis vulgus ignobile, vulgus egenum, vulgus eruditione carens. Separati etiam estis a fece eruditorum, a fece potentum, a fece divitum, sub Plebis voce omnes volo intellectos, qui virtutis & sapientiæ semitam non calcant, sed cupiditatibus suis indulgent, aut vana eruditione superbiunt. Ergo operam dabitis sedulo ac diligenter, ut non solum Doctorum titulo, sed & serio virtutum & veræ non simulatæ philosophiæ studio, qualis nostra Jurisprudencia est, præ reliquis emineatis.

Trado vobis libros initio aper- *53. Libro.*
tos, ut recordemini, Jurispruden- *rum aper-*
tiam habere corpus, ut non indul- *torum*
geatis soli ingenio vestro aut æqui- *traditio.*
tati cerebrinæ, sed ante omnia
consultatis leges præscriptas, qua-
rum interpretes non solum, sed &
custodes decet esse genuinos JCTos,
ut consultatis etiam alios Doctores.
Oculi enim plus vident, quam o-
culus, & sæpe occasionem JCTo
dant illi præceptores muti verita-
tem

tem & justitiam inveniendi, quod citra eorum consultationem, alias expeditu fuisset difficillimum.

54. *Clau-
duntur
libri.*

Sed claudo rursus libros: Est Jurisprudentia habitus intellectua-
lis, & nihil sapit, qui ex folis sapit
commentariis, & qui solum juris-
prudentiam illam cadaverosam cal-
let, quæ ubique clara legum verba
crepat, ratione seu anima destitu-
ta, quæ allegatione solum Docto-
rum contenta nullo habito respectu
ad id quod Doctores ex regulis
veræ jurisprudentiæ dicere debue-
rant. Cavete ergo, ne credatis,
Papam solum aut Imperatorem le-
ges debere in scrinio pectoris ha-
bere, Jureconsultum saltem in ce-
rebro. Cerebrina ista Jurispru-
dentia est, at vera etiam in pectore
Jcti residet.

55. *Imposi-
tio pileo-
rum in
capita.*

Impono capitibus vestris pileos
Doctorales tanquam libertatis &
ingenuitatis indicium. Libertatis
vero non absolutæ, sed quæ legibus
vivit. Nostis enim, quid jus no-
strum disertis verbis inculcet. *Fa-
cta que ledunt pietatem ac justitiam,*

ac qua bonis & honestis moribus repugnant, ea ne quidem nos posse facere, esse credendum. Liberi debetis esse a vitiis, ab ignorantia, ab injustitia, omnium maxime vero, si vel ad legum interpretationem vel praxin forenses vos estis applicaturi, a Rabulistica vel Legulejistica.

Porro annulo orno digitos vestros. Non conveniunt Jcti cur annuli datio adhibeatur in promotionibus Doctoralibus. Alciatus putavit, id fieri ut Doctores responsa signare possent. Huic objicit Pancirolus; Si hic finis esset, oportere eum esse signatorium. Ipse putat insigniri annulo novellos Doctores tanquam justitiæ sponso; Alii interpretantur annulum esse signum nobilitatis, cum, uti nobilitas sagata equitibus competat, ita Doctoribus per leges imperii nobilitas togata sit communicata. Forte etiam ad investituras Sacerdotum & clericorum respexerunt majores nostri rituum Academicorum autores, cum fatente ipso Pancirollo & reliqua insignia Doctorum

ctorum inde sint desumpta. Quid enim notius in antiquitatibus Ecclesiasticis, quam quod Episcopi, antequam investitura per sceptrum, hodie per gladium, inciperet, antiquissimis temporibus baculo & anulo fuerint investiti. Sed quicquid hujus sit, est haud dubie annulus signum æternitatis. Hanc maxime velim, ut respiciatis Domini Doctores, quotiescunque recordabimini horum rituum, recordabimini vero sæpius. Perit fama rabularum, & qui nomine illustrium Jctorum abutuntur, quam florens etiam sit per breve tempus. Sæpissime evenit, ut ipsimet eam videant interire, & famæ suæ sint superstites. At verorum & justitiam sectantium Jctorum, & qui Papinianum imitati mortem citius subire parati sunt, quam ut turpis facinoris se faciant participes, laus & fama perennis est.

57. *Osculi
datio.*

Tandem do vobis singulis osculum, ut pacis signum, sicut etiam antiqui Jcti id ita interpretati sunt. Scilicet, inquit Pancirolus, ut de-
note-

notetur, pacem inter se colere debere JCtos & concordiam, & a temerariis litibus abstinere. Sed debebant hæc facere JCTi æque ut Doctores aliarum facultatum, ut homines omnes. Jam vero Hesiodi tempore proverbium in usu fuit, *figulus figulum odit*, & reliqua, quæ nostis. Sumus & nos JCTi homines & humani nihil a nobis alienum esse arbitramur. Interim frequens etiam & seria recordatio officii nostri excitat humanum genus ad emendationem nævorum communium. Ergo quoties alii vos irritabunt, aut quoties cupidines vestræ vos sollicitabunt ad concordiam turbandam, aut ad vindictam, quamvis justam, toties in memoriam revocate osculum hoc solenne, & simul cogitate, nullum remedium promptius esse ad parandam pacem & tranquillitatem, quam patientiam prudentem, & magni esse indicium animi, magnas concoquere posse injurias. Cæterum uti animo sincero & infucato vos sum osculatus, ita hortor vos serio, velitis cavere

ab osculo Judæ & Joabico, nimis hodie frequente, etiam inter eos, qui vel maxime alios ab isto facinore debebant dehortari. Si nihil aliud idoneum foret vobis firmiter imprimendi stultitiam ejus osculi, saltem exitus vobis id persuadebit. Non vidi unquam eum, qui Joabum in insidiis imitatur, non etiam ex insidiis aliorum vel morte Joabica interiisse, aut damna certe maxima sustinuisse.

58. *Gratulationis.*

Quod superest Nobilissimi Doctores, ego vobis de novis hisce honoribus animitus gratulor, atque ut tota hæc solennitas cedat in divini nominis gloriam, Reipublicæ, literariæ maxime, emolumentum & proprium vestrum commodum animitus exopto.

59. *Gratiarum actio.*

Tuum vero jam erit *Domine Doctor Bastineller* prolixiore voto & debita gratiarum actione toti huic solennitati felicem imponere colophonem.

DIXI.

ORATIO

ORATIO,

feu

Declaratio publica

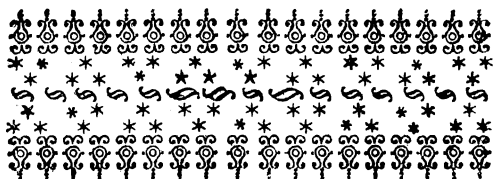
DE

**SVSCIPIENDO PRO.
RECTORATV ACADE.
MICO**

d. XII. Julii M DCC IIX.

S V M M A R I A.

I. *Dubia contra mores declarandi publice voluntatem suscipiendi Prorektoratus.* II. *Responso brevis ad illa dubia.* III. *Propositio. Cur Prorektoratum, quem antea saepius eram deprecatus, tum susceperim.* IV. *Rationes, cur antea recusaverim, Prima. Irregularis conditio civium Academicorum.* V. *Secunda. Diversissimus status docentium & regentium.* VI. *Tertia. Agnitio propria imbecillitatis.* VII. *Rationes, cur tum susceperim.* VIII. *Prima. Mundus exigua regitur prudentia humana.* IX. *Secunda. Providentia divina cuncta gubernat.* X. *Allocutio ad studiosam juventutem.* XI. *Promissio amoris paterni & regiminis benigni.* XII. *Imploratio assistentiae collegarum.* XIII. *Vota consueta.*

*1. Dubia
contra
mores, de-
clarandi
publice
volunta-
tem susci-
piendi
Prorecto-
ratus.*

Postulas a me Pro-
rector Academiæ
Magnifice, Vir
summe Reveren-
de, Amplissime at-
que Excellentissi-
me, de singulis, quæ sustines, of-
ficiis tam Ecclesiasticis quam Aca-
demicis longe meritissime, Domine
Fautor ac Collega honoratissime: *a)*

a) Scilicet Prorector illo tempore,
hanc declarationem a me postu-
lans, erat Theologus hujus Acade-
miæ primarius & Abbas D. Joachi-
mus Justus Breithaupt.

Postulas, inquam, a me, ut more
recepto publice in solenni hac pa-
negyri animum meum de susci-
piendo Prorecturatu Academico
declarem. Ac poteram quidem
interrogationi ac petito tuo una
voce, **VOLO**, respondere. Etsi
enim ritus hic in Academia nostra
& aliis quibusdam *b)* receptus sit,

b) Sic & in Academia Lipsiensi re-
ceptum est, ut Rector Academiæ,
more consueto ibi electus & pu-
blice proclamatus, statim publice
con-

consensum suum declaret & Re-
ſtoratum acceptet. Apud nos
tamen in eo est differentia, quod
non eligantur pro lubitu Prore-
ſtores, sed quod secundum ordi-
nem Facultatum aut receptionis
succedant, & quod successor in
tempore ante finitum antecessoris
Proreſtoratum interrogetur in
Concilio Professorio, an munus
hoc suscipere velit. Si se excuset,
& munus deprecetur, tum statim
is, quem ordo tangit, rogatur.
Sin declaret, se suscepturum, tum
in tempore hæc declaratio Poten-
tissimo Regi ad confirmationem
transmitti solet.

ut quemadmodum personæ de-
ſponsatæ matrimonium consum-
maturæ coram facie Ecclesiæ, sic
& futuri Proreſtores coram facie
Procerum & populi Utriusque Rei-
publicæ, maxime vero Academicæ,
consensum suum publice declarent.
Non tamen ad hunc finem obti-
nendum opus esse videtur prolixis
orationibus, & quasi deliberationi-
bus, quibus rationes in utramque
partem expenduntur, & quæ Can-
didato

didato Prorektoratus susceptionem officii dissuadere, & quæ eandem suadere valeant. Quodsi enim in ineundo matrimonio, societate tamen indissolubili & per totam vitam duratura, sufficit consensum suum una voce, imo una syllaba, declarare, cur non id sufficeret in suscipiendo munere hoc Academico, annuo saltem, & quod etiam pendente anno deponere licebit ei, qui ad id gerendum vires suas sentiat esse insufficientes. c) Adde,

c) Hic non putandum insufficientiam hanc aut aptitudinem dependere a diversitate Facultatum. Uti enim quotidiana experientia in omnibus Academiis testatur, subinde & Jctos alias celeberrimos, ad Regimen Academicum fuisse si non ineptissimos, saltem quandoque parum aptos, ita & eadem convincit dubitantes, quandoque etiam Philosophos, Medicos, & Theologos, prudenter & cum laude debita munus Rektoris & Prorektoris administrasse, sive intuitu Collegarum, sive intuitu Studioforum, & fastum & avaritiam eorum,

rum, qui plerumque in Academiis dominatum affectare solent magna cum sapientia & modestia suppressisse. Sed cur quæſo nullum exemplum allegari poterit Reſſoris aut Proreſſoris, qui ante finitum ſemestre ſpatium (quod in plerisque Academiis Regimini deſtinatum eſt) vel ſpatium annuum (quod in noſtra Academia receptum) officium depoſuerit, eſſi forte ante ſuſceptum munus ab omnibus, ſenſu ſaltem communi utentibus, pro ineptiſſimo fuerit, agnitus, eſſi forte amici & collegæ de eadem ineptitudine convicti eum modeſte admonuerint de non ſuſcipiendo regimine, eſſi forte a ſummo magiſtratu de depoſitione fuerit gratioſiſſime admonitus? Odiola quæſtio & propterea caute tractanda. Movetur ea potiffimum ab iis, qui cives Academici non ſunt, & qui ob varias rationes Academias non amant. Sed his quidem non circumſpectius reſponderi poterit, quam ſi prius ab iis quæramus: Cur non detur exemplum, quod Conſul vel Prætor Urbanus unquam officium ſemel ſuſceptum ſponte

sponte depofuerit , etfi ad idem æque fuerit ineptus , etfi non raro in illa vel ifta urbe lapides clament , & conquerantur in Regimine Urbico de Syndicorum , in Judicio de Secretariorum aut A-ctuariorum vel tyrannide vel fa-ftu , vel rufficitate , vel avaritia , vel dominatu &c. Quodfi refpondere nolint ; nec mihi vitio erit vertendum , fi nec ego ipsis refpondeam. Quamvis nullum fit dubium , & quisque palpare poffit , utrobique præcipuam rationem effe ftultam Philavtiam & quod ejus agnitio in nulla fchola fufficienter & fecundum regulas prudentiæ fufficienter doceatur , & ejus fupprefio oftendatur : fed quod potius paffim ejusmodi Philavti manuducantur ab aliis ad corroborandam Philavtiam per fal-fam perfuafionem fanctitatis vel prudentiæ Pharifaicæ , Jefuiticæ , aut Monachalis in genere.

quod , quemadmodum turpe foret ,
¶ fponfus & fponfa demum coram
altari deliberationem inftituere
vellent , an conduceret ipsis nube-
re vel uxorem ducere , an hoc
præ-

præprimis conjugium ipsis utile eſſet futurum; ita pariter videatur intempeſtivum eſſe, & a ſinceritate docentium alienum, ſi hi publice præ ſe ferant, ac ſi in hoc demum loco deliberent ſecum, quid facere debeant, cum tamen jam aliquoties conſenſum ſuum coram Collegis privatim declaraverint, &, niſi annuere voluiſſent deſiderio Proreſtoris officium ſuum deponentis, ne quidem ſubſellia hæc occupare debuiffent. Quæ omnia dum cogito profundius, mihi firmiter perſuadeo, nec Te, Proreſtor Magnifice, nec ullum in illuſtri hac panegyri ægre laturum eſſe, ſi vel ſolo nutu aſſenſum meum publice declarem, & ſi absque ullis ulterio-ribus verborum ambagibus ad reliquas, quæ reſtant, ſolennitates uterque noſtrum tranſeamus. Inprimis, cum ad nihil minus, quam ad orationes vel extemporaneas, vel memoriter habendas aptus natus ſim; &, ſi res mei foret arbitrii, malletem per aliquot dies integros
pro

pro declaratione consensus mei publice de re quacunq̄ue disputare, quam per unius horulæ spatium memoriter differere. Excusabit etiam me veneratio & reverentia Serenissimo Principi Juventutis Duci Saxonæ, d) Domino meo

d) Nimirum tum temporis hic studiis operam dabat Reverendissimi & Serenissimi Mauritii Wilhelmi Ducis Saxo-Cizensis filius unicus, in tenera adhuc ætate constitutus, & paulo post etiam in hac urbe mortuus.

Clementissimo debita, cujus patientia non abutendum est, & mihi maxime cavendum, ne prolixioribus verbis Eidem, forte magis ad videndum, quam audiendum intento, tædium ullum pariatur.

2. *Respon-
sio brevis
ad illa du-
bia.*

Verum etsi hæc omnia ita se habeant, moribus tamen receptis mos erit gerendus. De gustibus non est disputandum, ita nec de ritibus more majorum introductis. Est aliquid præfandum novo Prorectori, antequam consensum suum declaret. Neque tamen propterea necesse

necesse est, ut demum in hoc loco deliberatio instituat, & ejusmodi fictione nimis palpabili sinceritatis opinio in animis audientium destruat. Sunt aliæ plurimæ materiæ differendi. Neque mihi talis longius erit quærenda, cum statim se aliqua offerat, quæ nec splendido huic auditorio ingrata erit, nec ab instituto præſenti aliena.

Jam secunda vice Proreſſoratum Academiae feliciter & cum laude gessiſti, Vir Magnifice & summe reverende, de quo & Academiae & Tibi animatus gratulor. Sed cum prima vice fasces Academicos deponeres, non mihi tum temporis sed alio Jcto celeberrimo ac Collegæ honoratissimo eosdem tradidiſti, & meo quidem consensu. Etsi enim & tum me ordo tangeret, nolui tamen illo tempore munus istud suscipere, sed hætenus id aliquoties, ut notorium est, serio sum deprecatus. e) Jam igitur

e) Postquam anno 1690. fraude ad-versariorum ex patria ejectus & eodem

*3. PROPO-
SITIO:
Cur Pro-
reſſora-
tum, quem
antea sa-
pius eram
depreca-
tus, susce-
perim.*

eodem anno primus Professor hic constitutus fuisset, & mox non solum Reverendus Abbas & Prof. Frankius Professores constituti, sed & non contemnendus studiorum numerus huc venisset, horum regimen ultra biennium cum Collegis interim gessi, donec Illustris Seckendorffius & B. Strykius anno 1693. huc vocarentur. Ab eo enim tempore, cum Seckendorffius mox post adventum mortuus esset, Strykius usque ad solennem Academiae inaugurationem, ut Director, Academiae regimen gessit. Cum vero Potentissimus Rex gloriosissimae memoriae jusset, ut Prorektoratus ab una Facultate ad aliam transferretur: d. 1. Julii 1694. ex Facultate Theologica B. Beyerus, ex Juridica 1695. B. Strykius, 1696. ex Medica Dn. Hoffmannus, & ex Philosophica 1697. B. Cellarius Prorectores constituti fuerunt. Postquam autem ab anno 1698. ad Julium 1699. iterum ex Facultate Theologica Reverendus Abbas officium Prorektoris gessisset, & me tum prima vice ex Facultate Juridica ordo tangeret, honoratissimi Collegæ

legæ quidem meam deprecationem admittentes anno 1699, Proreſſoratum in tertium Juris Profeſſorem, B. Bodinum tranſtulerunt, ſed tamen hujus regimine finito mihi eundem iterum, & ruriſus, cum ordo Facultatem Juridicam tangeret, humaniſime obtulerunt.

non dubito, fore pleroſque ita curioſos, ut ſcire pervelint, quid me moverit hucusque, ut officium hoc, eſſi rogatus, ſuſcipere noluerim, quid me jam moveat, ut id ſponte, & prope non rogatus *f*)

f) Neque enim diffiteor, appropinquante tempore, quo in Concilio Profeſſorio ſolebat de ſucceſſore, deliberari, me ſponte declaravi Reverendo Abbati, dum ſoli de quibusdam negotiis Academicis deliberarem, quod jam decreviſſem ſuſceptionem regiminis Academici. At vero hoc quidam ex Dnn. Collegis tanto minus ſperaverant, cum paulo ante Reverendiſſimus & Sereniſſimus Dux Saxo-Cizenſis, impetrata ad id venia a Potentiſſimo Rege noſtro, me in numerum Conſiliariorum ſuorum Intimorum adoptaſſet.

Z

ſuſci-

fufcipiendum effe decreverim. Dicam utrumque ex animi fententia, fed breviter atque fuccincte.

*4. Ratio-
nes cur
antea re-
susave-
rim: Pri-
ma, irre-
gularis
conditio
civium
Academi-
corum.*

Nolui humeros meos hactenus fubjicere huic oneri, quia initio credidi magnam requiri prudentiam politicam ad regimen cujuscunque focietatis civilis, omnium vero maxime ad regimen Academicum. In reliquis focietatibus civilibus fere cives adfunt, quos liceat cum animalibus manfuetis comparare, qui videlicet fedem fortunarum fuarum in certo fixerunt loco, quosque adeo metus divitiarum & honorum amittendorum non difficulter retinet fub vinculo legum. Et tamen magna prudentia opus eft ad cives ejusmodi regendos, quamcunque demum Reipublicæ formam animo concipias. At in Academiis cives plerique, certe illi, quibus præ reliquis parendi gloria eft relicta, funt animalia, quæ quotidie ire & redire folent, cicuranda equidem, fed nondum omnino cicurata, &

si verum est, quod nonnemo dixit, quod studiosus sit animal, aut nihil, aut aliud, aut male agens, quilibet videt, majore utique prudentia in regendis civibus Academicis, quam in regenda civitate qualibet opus esse. Etenim, si nimis indulgeas juvenum animis, ferociores redduntur; si paululum rigidioris disciplina eos in ordinem redigere velis, aufugiunt, & veluti in naturalem libertatem se recipiunt, aut etiam Rectoribus Academicarum & reliquis Professoribus multa tædia, multas molestias creant. Ergo cum intersit Academicarum, ut numero studiosorum abundant, & tamen simul intersit etiam, ut cives Academici metu poenarum in ordine detineantur; maxime difficile est, mediam hic tenere viam, ut uterque finis simul obtineatur. Graviter equidem & eleganter de civitate Dei in Academiis ad ductum Augustini introducenda disseruisti, Vir Magnifice: Sed an adimpletio voti illius tui (quod se-

rio simul optamus omnes, quibus verus & rationalis Christianismus cordi est,) facile speranda sit, g)

g) Receptum est in Academia nostra, ut Prorektor, antequam officium suum deponat, & in successorem transferat, orationem de themate, quod ipsi placuerit, præmittat. Elegerat igitur Reverendus Abbas thema hic memoratum. **Quænam** sit mea sententia de Augustino & Augustini libro de Civitate Dei, patebit ex Oratione sequente & ibi adnotandis. Cæterum quod hic Christianismi non solum veri sed & rationalis mentionem fecerim, studio factum fuit, quia omnis Christianismus rationi contradicens vel eandem plane abjiciens non verus est, sed Pharisaicus, aut Pontificius i. e. Hæretifex.

vel ex ista, quam modo memoravi civium Academicorum ab aliis civibus differentia, judicare licebit.

5. Secunda, diversiffimus status docentium & regentium.

Neque vero sola societatum Academicarum structura antea a regimine suscipiendo me deterruit, sed & insuper consideratio doctorum Academicorum. Distincta plane

ne & opposita sunt officia regentium & docentium. Illos severitas & coactio decet, hos benignitas & persuasio. Regere subjectos negotium est maxime activum & practicum. Docere studentes opus est maxime speculativum seu theoreticum. Quicquid ergo dixerit Plato, tum demum beatas fore Respublicas, si aut Philosophi, i. e. doctores Academici quicumque, regnarent, aut regentes doctrinas Academicas profiterentur; *b)* ri-

b) Confer & de hac sententia Platonis notanda inferius ad Orationem sequentem.

dent tamen communiter id dictum Politici, & nescio, annon jure suo id faciant. Sane vita speculativa æque totum & alium plane hominem requirit, ac practica. Et quemadmodum homines activi parum apti sunt ad docendum, ita vereor, ut homines speculativi sint idonei ad regendum, nisi forte Respublicas Platonicas & ideales, quæ videlicet extra mentis operationes nullibi existunt.

Z 3

Porro

3. *Tertia:*
Agnitio
propria
imbecillita-
tis.

Porro quamvis nulla regula in rebus practicis sit sine exceptione, & quotidiana doceat experientia non saltem inter homines, qui studiis operam haud navant, sed & inter eruditos multa dari ingenia, quæ & ad meditandum & ad vitam activam pariter apti sunt, quorum Vos omnes refero Collegæ honoratissimi, qui a prima Academia hujus consecratione ad hoc tempus usque sceptrâ Academica gessistis; *1)* ego tamen ingenii mei

1) Quamvis ab adulationibus a natura abhorream, in tantum, ut & vitare studeam & loquendo & agendo, quæ saltem imaginem adulationis habere possint; non tamen vitio mihi vertendum erit, quod hic, ubi oratio mihi habenda, & præceptis Rhetoricis utendum erat, ista posuerim, quæ imaginem aliquam adulationis, si superficialiter verba mea respicias, exhibere videntur. Multo magis cavendum erit Lectori, ne ironiam hic latere exclamet. Figuram Rhetoricam me adhibere voluisse non nego, siue concessionem eam vocare cupias, siue antithesin, siue quo-

quocunque alio nomine eam designare , modo me ab adulatione & ab ironia hic absolvas. Ironia signa animi irridentis partim in vocibus partim in pronunciatione loquentis requirit. Adulatio supponit excessum in laudatione. Nihil horum hic deprehendes. Verba in factum temperavi , nil aliud dixi , quam , quod Collegæ , quorum hic mentionem feci , magis me & ad meditandum & ad vitam activam apti fuerint. Sed vita activa latior est regimine , nec semper imperium in alios necessario sub se comprehendit. Tertia hic ratio a me proponitur regiminis hactenus a me non suscepti , quæ cum ratione præcedente secunda minime est confundenda. Cæterum ut Lectori de ingenuitate mea eo firmiter constet , non diffiteor , inter rationes , quæ me antea impediverunt , ne munus Prorektoris susciperem , & aliam fuisse inter præcipuas , quam tamen tum temporis ne publice proponerem , suadebant communia præcepta decori. Scilicet jam dudum legeram , inter dicta sapientum referri & illud , Principatum,

tum, vel regimen, vel magistratus gestionem detegere ingenium & n̄vos pariter ac virtutes gerentium. *vid. Laërt. lib. 1. segm. 77. & ibi Menagium in notis p. 46.* Nimirum homines, etiam prudentes & virtuosi, homines tamen manent, non solum erroribus obnoxii, sed & aliis n̄vis & imbecillitatibus humanis, quæ difficilius dissimulantur ab imperantibus, quam a parentibus, & adeo in Academiis facile incurrunt in oculos tam Collegarum, quam Studiosorum. Atque veritatem hujus dicti ipse expertus eram in Antecessoribus meis, si non omnibus, saltem plerisque.

& quid valeant humeri, quid ferre recusent, probe conscius, serio putavi, omnes alios ad regendam studiosam juventutem me aptiores esse, certe me ad id regimen suscipiendum esse ineptissimum, adeoque non ad exceptionem sed ad regulam me pertinere. Educatus sum in otio Academico, & hujus otii suavitas ita me totum sibi vindicavit, ut vel sola meditatio tædio-

diorum, quæ regimen & potiffimum regimen. Academicum comitantur, nauseam mihi pariat maximam.

Et his tamen rationibus omni-^{7. Ratio-}bus, quantiv's momenti etiam illæ^{nes cur} sint, non obstantibus, jam cum or-^{tum susce-}do me secundavice tangat, munus^{perim.} istud, sane graviffimum, lubens suscipio, atque humeros meos purpuræ Academicæ submitto. Neque tamen putabis, Vir Magnifice, me sententiam de me ipso lautasse, aut nunc in illum insipientiæ gradum esse prolapsum, ut putem me jam prudentiorem & ad regimen gerendum aptiorem esse redditum. Probe conscius sum, quam curta mihi etiamnum sit artis rectoriæ supellex. Probe sum conscius, quod vitæ speculativæ, tantum non totus sim immerfus, & quod ad prudentiam rectoriam æque sim ineptus, ac antea fueram, si non ineptior. Adhuc agnosco differentiam illam civium Academicorum ab aliis civibus supra memoratam multas & insuperabiles in prudentia politica parere difficultates.

8. Prima: mundus exigua re- gatur pru- dentia hu- mana. Accipe igitur & serena fronte nunc etiam percipe, Vir Magnifice, rationes, quæ mihi nunc persuaferunt, ut absque ulla hæsitatione munus Prorektorale suscipiendum esse duxerim. In hoc id attentius paulo meditatus sum, totum mundum regi exigua prudentia humana, *1)* si non place nulla. In Mo-

1) Quemadmodum nota præcedens monstravit unam ex præcipuis rationibus, quæ me antea impederat, ne Prorektoratum susceperem, ita & nunc, rationibus hic adductis cur Prorektoratum tum susceperim, addere etiam lubet aliam ex præcipuis, quæ tamen & illo tempore non poterat publice declarari, obstantibus iterum regulis decori. Nempe Collegæ illorum temporum nonnulli, qui tamen nunc omnes in sepulchris expectant iudicium, me non solum in literis ad externos depinxerant ut pedantam in gradu superlativo, qui propterea ex metu, ne forte studiosa juvenus me publice profiteretur, non audeam munus hoc suscipere, & ne quidem commensales aut domesticos ex studiosis habere, sed & eandem

com-

Commendationem, data occasione, eaque satis frequente commensalibus & clientibus suis sæpius inculcaverant. Hos igitur, ut ex parte re ipsa refutarem, ostendere suscepto regimine volui, meum pedantissimum, quantus quantus etiam fuerit, aptum esse ad æque bonos si non meliores effectus in regimine producendos, quam ipsorum virtutes etsi famigeratissimas & enconais adulatorum illustres &c.

narchiis pariter, Aristocratiis & Democratiis, culpa vel imperantium vel subditorum vel utriusque classis, fere id unice & perpetuo agitur, ut non solum quies totius reipublicæ, sed & totius mundi pessundet, & status Hobbefianus belli omnium contra omnes ubique oriatur. Et tamen per opus alterius prudentiæ plurimi status sæpe notabili temporis spatio magna in quiete detinentur.

Scilicet tua, Pater, providentia *9. Secunda: Providentia divina cuncta gubernat.*
cuncta gubernat. A divina sapientia & providentia omnis dependet felicitas etiam temporalis regnorum, civitatum, Academiarum.
Hac

Hac itaque sola fretus in hæc sola fiduciam meam collocans in nomine sacrosanctæ & individue Trinitatis onus Prorektorale, quod felix faustumque sit, ab humeris tuis, Vir Magnifice in meos suscipio. Neque adeo credo, meam regendi imprudentiam me amplius deterrere debere, postquam observavi, non solum in regimine civili, sed & in ipso regimine Academico feliciora aut infelicia tempora soli divinæ providentiæ, nequaquam vero prudentiæ aut imprudentiæ eorum, qui fasces Academicos gesserunt, fuisse adscribenda.

10. Allocutio ad studiosam juventutem.

Neque Vos, Juvenes dilectissimi, spes patriæ, Ecclesiæ & Reipublicæ, ita formidandi estis, ut regimen vestrum amplius mihi metum incutere valeat. Non vestrum hoc vitium est, quod aut nihil, aut aliud, aut male agatis, sed commune toti humano generi. Neque nos, qui Doctores audimus, ab eo plane sumus immunes. Sed quotidie & nobis opera danda est, ut aliquid, ut hoc, ut bene agamus.

Agi.

Agimus autem haud dubie, si ante omnia serio implorata divina gratia, bene utamur etiam lumine naturæ & dictamine rectæ rationis, tanquam singulari Dei dono, cujus ope homines ad aliquid, ad hoc, quod decet, & ad bene agendum redduntur & peritiores & aptiores. Hoc a nobis obtento, non despero & vos, charissima capita, exemplo & precibus & adhortationibus eo perducere posse, ut & vestrum faciatis officium, aut certe, ut colla vestra subjiciatis non imperio despotico, sed disciplinæ paternæ, qualis ex veteri instituto omnis debet esse disciplina Academica.

Ego quantum in me erit, non *ii. Promis.* quidem aureos promitto montes, *sio amoris* sed, quod in proverbio est, faciam *paterni &* meum officium taliter qualiter. *m) regiminis*

m) Nota est, & a me alibi adducta historia de monacho, qui usque ad provectam ætatem ita vixerat, ut, quod rarum est, nec invidiam aliorum nec odium metuendum haberet. Hic interrogatus, quibus mediis hanc quietem sibi parasset, respondit, se præcipue sequen-

sequentes tres vivendi regulas observasse: (1) Semper bene loqui de Reverendo Dn. Abbate. (2) Facere suum officium taliter qualiter. (3) Sinere vadere, ut vadit. *Conf. Prudent. Consultat. cap. 8. n. 57. p. 136.*

Id tamen velim, ut Vobis firmiter persuadeatis, me Vos omnes & singulos, non solum honoratiores & ditiores, sed & illos, qui imagines majorum ostentare nequeunt, & quibus res angusta domi est, sincero & rationali amore prosequi, & in id strenue esse incubiturum, ut amore hoc meo etiam a Vobis debitum amorem, id est, fiduciam cum reverentia conjunctam, impetrem, & eundem, humanitate mea & benevolentia, Vobis etiam invitis, tantum non excutiam. Non postulo a Vobis metum servilem, non quæro imperium in actiones, multo minus dominatum in conscientias vestras, sed modo per Statuta & Leges Academicas id licebit, modo Vos ipsi & actiones vestrae non alium postulent cum
Vobis

Vobis agendi modum, ubique benignitate & mansuetudine vobis ibo obviam. Quantum enim ego differentiam inter civitatem DEI & civitates seculi hujus percipio, hæ quidem posteriores severitate reguntur, civitas DEI vero maxime clementia & misericordia, id est virtute, inter blandam indulgentiam & nimiam severitatem media, & tamen aliqua severitatis specie quandoque condita. Huic igitur & ego operam dabo sedulo & diligenter.

In hac virtute probe temperanda & prudenter applicanda vestra, Proreſſor Magnifice, & Vos reliqui Domini Professores ac Collegæ honoratissimi, qui omnes & experientia & regendi prudentia longe me antecellitis, consilia, vestram opem expeto; in hac virtute efficaciter exercenda Illustrissimorum & Excellentissimorum Academiae Curatorum, Perillustris item Regiminis Magdeburgici, ejusque Illustrissimi ac Excellentissimi

12. Imploratio assistentia Collegarum.

fimi Præsidis, ac denique ampliffimi Senatus Urbici auxilia submiffæ & officiofe imploro, atque omnibus & fingulis debitam obfequentiam, venerationem, humanitatem ac amicitiam publice ac folenniter fpondeo.

13. *Vota
confueta.*

Servet interim divinum numen Potentiffimum Regem noſtrum, ſervet Sereniſſimum Heredem Regium, ſervet Sereniſſimum Principem Rectorem Magnificentiffimum, ſervet totam Sereniſſimam Domum Brandenburgicam. Faxit Deus optimus maximus, ut annua hac die redeunte eo cum gaudio & gratiarum actione, qua folennem hanc panegyrim hodie incepimus, eandem iterum celebremus, & ut eadem mentis tranquillitate, qua Proreſtoratum hodie fuſcipio, illa die rurfus in ſucceſſoris mei humeros eundem transferam.

Dixi.

ORATIO

ORATIO

in

Depositione & Translatione
Prorektoratus

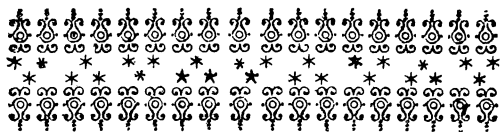
d. XII. Julii MDCCIX.

habita

De Quæstione

AN SAPIENTEM DE-
CEAT MAGISTRATVM
GERERE?

*Summaria hujus Orationis quere infra in
sine.*

Vm ante annum, Serenissime Princeps ac Dux Saxoniae, Domine Clementissime, Regiminis Magdeburgici Perillustriſ & Excellentiffime Domine Præſes, Perilluſtres & Illuſtres Domini Comites & Barones, reliquique Auditores omnium Ordinum ac dignitatum honoratiſſimi, tuque circumfuſa Studioſorum corona, ſpes patriæ ac Seminarium Reipublicæ &, quæ in Republica eſt, Eccleſiæ: Cum ante annum, inquam, in hoc Auditorio munus Proreſtorale in me fuſciperem, a Deo optimo maximo publice ſum precatus, ut annua illa die redeunte, eo cum gaudio, & ea cum gratiarum, actione, qua ſolennem panegyriſ illius temporis inchoaveramus, eandem iterum celebraremus, & ut eadem

EXOR-
 DIVM.
*1. Preces
 duplici ge-
 neris cum
 Proreſto-
 raturum ſu-
 ſciperem.*

mentis tranquillitate, qua Prorektoratum susceperam, hodie rursus in successoris mei humeros eundem transferrem.

2. *Testatio
varii gaudi-
dii, ob fe-
licitatem
domus Re-
giæ &
proclama-
tio Reſto-
ris Magni-
ficentissi-
mi.*

Exaudivit divinum Numen preces meas, easque felicitate spem nostram longe superante ita cumulavit, ut præsentis diei festivitas multo exoptatior existat, pluresque exultandi causas suggerat, quam illud tempus, quo fasces Academicos suscepi. Vidimus tunc Potentissimum Regem optatissimo quidem rerum successu fruentem, belli ac pacis gloria inclytum, sed viduum ac conjugebat. Jam vero cum ipso simul salutamus Reginam; colimus auguste ejus toro junctam principem regiis radiis coruscantem, auctam regni autoritatem veneramus; conspicimus florentem & summa prosperitate affluentem Serenissimum Heredem Regium cum conjugem, principe incomparabili, quæ nuperrime feliciter edito partu, summam domui

Regiæ

Regiæ lætitiæ & recentissimum civibus omnibus solatium produxit: Vivit adhuc & secunda fortuna utitur Serenissimus Princeps ac Dominus, Dominus Philippus Wilhelmus, Princeps Borussiae, Marchio Brandenburgicus, & Ducatus Magdeburgici Gubernator, Rector hætenus Academiae hujus Magnificentissimus, quem petitis nostris humillimis clementissime annuentem etiam in hunc sequentem annum, Sacrae Regiæ Majestatis jussu, Rectorem iterum Magnificentissimum publice proclamo atque renuncio.

Reliqua quæ de felicitate nostra & gaudio in universos redundante alias fusius dicenda forent, jam lubens taceo, cum de iis jam uberissime ad vos verba fecerit Orator insignis & exquisitus, cujus elegantiam cum æquare nequeam, qui ratiocinationibus magis quam orate dicendi artificio sum assuetus, nihil habeo, quod gratiarum actionibus & gratulationibus, quas

3. Grata memoria erga Curatorem Academiae interim mortuum & legatam ab eo Academiae Bibliothecam.

Universitas nostra, illo interprete, solenniter fecit, superaddam. Non tamen a me impetrare possum, ut inter hos plausus & votivas acclamationes plane silentio prætermittam insigne damnum, quod interim etiam passa est Academia nostra, dum ita volente divina Sapiencia non ita pridem Curatore suo, at, quid Curatorem dico, Patre inquam gratiosissimo, inexpectata morte abrepto est privata, Cujus laudes & encomia etsi ante aliquot menses ex hac cathedra jam exposuerit idem facundus ac excellens Orator, nunc tamen gratitudo postulat, ut ejusdem munificentia insignis, qua Academiam nostram beavit, (quamvis & ejus jam mentio facta fuerit) a me etiam publice deprædicetur, dum rarissimæ Bibliothecæ suæ thesaurum Academiae Fridericianæ donavit, & hoc modo nobis omnibus & singulis occasionem dedit, ut nunquam beneficiorum, quæ vivus exhibuit corpori nostro, obliviscamur,

mur, sed ut memoria ac recordatio ejus tamdiu duret, quamdiu instructissima hac bibliotheca uti ac frui nobis licebit. Et quamvis nulla spes nobis sit relicta, ejus Manibus gratitudinem nostram declarandi, dabimus tamen operam sedulo ac diligenter, ut per illustribus ejus agnatis, & Tibi in primis, Perillustri & Excellentissime Regiminis Magdeburgici Præses, venerationem & observantiam testemur nunquam intermorituram.

His præmissis ad secundum pre-
cationis meæ annuæ caput pro-
gredior; Non enim ea solum vim
ac pondus habuere, quæ pro sa-
lute Regia & incolumitate publica
devotissime precatus sum, sed
voti mei plenissime compotem me
factum esse video. Non mæstus,
non animi ægritudine perculsus
magistratum relinquo, sed Deo ter
optimo maximo immortales ago
gratias, quod mihi nunc liceat
munus Pro-Rectorale eadem ani-
mi tranquillitate deponere, qua

*4. Testatio
gaudii ob
feliciter
gestum
(per Pro-
videntiam
divinam)
officium
Prorecto-
ratus.*

ante annum idem in humeros meos suscepi. Et cur non deponerem tranquille, quod toto hoc anni spatio tranquillo animo gessi, quodque etiam perpetuo comitata est externa tranquillitas magna, & major, quam quidem initio suscepti muneris mihi vel promittere, vel prævidere poteram. Equidem constanter mihi proposui, & quantum imbecillitas humana permisit, in id quotidie incubui, ut actiones meas sic instituerem, ut Illustris Regiminis autoritas comiter coleatur; ut Vobis, Professores ac Collegæ honoratissimi, de sincero affectu meo constaret, utque inter singulos non solum amicitia & benevolentia, sed & ut ea, quæ corpori toto a singulis, & quæ senioribus a junioribus debetur observantia, conservaretur inviolata; ut amplissimo magistratui urbico nulla daretur de Academia conquirendi occasio; ac denique ut erga Studiosam juventutem in univ-
sum ita me gererem, ut magis
me

me patrem , quam magistratum, & magis Doctorem, quam Prorectorem experirentur. Sed quicquid tamen hac parte a me etiam probe gestum sit, absit, ut prudentiæ aut sapientiæ meæ, quam adhuc sentio in me esse valde exiguam, quicquam illius tranquillitatis & quietis, quam durante officio meo sensit Academia Fridericiana, adscribam, ut potius omnia unice tribuam providentiæ divinæ, cujus favore unice fretus humeros meos ante annum oneri illi subjeci ; utque, quod tum temporis magna spe impulsus feceram, nunc vero etiam in ipso regimine meo expertus, cum gaudio & lætitia exclamem : *Tua, pater, providentia cuncta gubernat.*

Etsi autem gratias immortales *s. Gratia-*
pro inexpectato hoc beneficio a-
gam divinæ Clementiæ, quod nulli *rum aetio-*
tumultus, nulla homicidia statum *nes varia*
nostrum luctuosum reddiderint & *(1.) erga*
inquietum ; sentio tamen, etiam *Serenissi-*
esse mearum partium, ut & illi, *mum*
Principem
qui- *juventu-*
tis, *studiis*

hic operam dantem. quibus divinum Numen ut instrumentis obtinendæ & conservandæ quietis usum est, prædicentur, iisque grates publice nuncupentur. Atque hic quidem initio non ægre feres, Serenissime Princeps, Dux Saxoniae, quod ad Te paulisper mea se convertat Oratio. Tota equidem civitas Hallensis Tibi multis modis submisse obstructa vivit, quod Te Serenissimo Hospite illi tamdiu frui liceat; sed inprimis Academia Fridericiana lucrum inde sentit longe maximum, cum Tu, Serenissime Princeps, pro connato Tuo in bonas literas favore, etiamsi tenera ætas Tua nondum studia Academica admitat, sæpius tamen sacra nostra, exoptatissima Tua præsentia reddere soleas illustriora, simulque exemplo hoc Tuo Studiosam juventutem & præcipue perillustres & illustres Comites & Barones ac generosiorum Studentium classem excites, ut eo diligentius illa frequentent, utque iidem conspecta

morum

morum Tuorum decora innocentia, rubore quasi quodam victi non raro supprimant surgentes in visceribus subinde motus indecoros & parum innocentes. Faxit Deus optimus maximus, ut integer vitæ scelerisque purus diutissime vivas & floreas, & ut cum augmento ætatis Tuæ etiam favor & clementia Tua erga Academiam nostram quotidie augeatur.

Neque silentio prætermittendi sunt Illustris in hoc Ducatu Regiminis proceres, Salutares curæ, quibus communem reipublicæ salutem & tranquillitatem publicam promovent, etiam statui nostro pacem & quietem conciliant; Ad sunt nobis auxilio ubi opus est; nec permittunt, ut immunitatibus Academicis sua detrahatur autoritas, aut suus vigor adimatur. Expertus illud sum per annum hoc spatium; Non cessavit singularis eorum erga literas & literarum sacra-ria favor; non defuit studium provehendi incrementa nostra, quin

*6. (2) Erga
illustre
Regimen
Ducatus
Magde-
burgici.*

quin potius conservatores & custodes jurium nostrorum extiterunt. Hanc itaque benevolentiam non solum Academia, debita gratitudine, sed & ego, quantum in me erit, omni occasione, prolixissimo affectu demereri studebimus.

7.(3) *Erga
Senatum
Academ-
icum.*

Vobis autem, Professores honorandi, Collegæ amicissimi, quid & quantum debeam, animo magis concipio, quam ut id verbis exprimere digne queam: Vos me dubium sæpe consiliis vestris prudentissimis adjuvavistis, Vos mihi in causis, quæ sphaeram activitatis meæ transcenderunt, secundum statutam viam, qua eundum sit, sincere & cum multa favoris testatione monstravistis, & sic tranquillitatem illam qua gavisi sumus, insigniter promovistis. Cujus beneficii singularis ita perpetuo memor ero, ut re ipsa sentiatis, id in hominem ingratum nequaquam vos contulisse.

8.(4) *Erga
Magistra-* Sed nec sine grati animi significatione recordamur auxilii, quod
Amplis-

Ampliffimus Senatus & Consultiffi-*tum Urbis*
mi Consules Academiæ & mihi *Hallenfis.*
præstiterunt. Non raro enim accidit, ut defint Academiis manus ad exequendum necessariæ: Sæpe earum placita non obtinerent scopum, nec finem quem intendunt, nisi alia iudicia vim & pondus illis adjicerent. Merito itaque laudamus eos, & prædicamus, utpote qui conclusis nostris nulla objecerunt impedimenta, nec petitis nostris unquam renuerunt, sed prompte adfistendo plurimum ad stabiliendam & conservandam tranquillitatem communem conferre voluerunt.

Denique & Vobis, Ornatiffimi *9. (5) Erga*
Juvenes, cujuscunque status & *studiosam*
conditionis, gratias ago maximas, *Juventu-*
quod partim vita decora & mori-
bus ingenuos animos decentibus *tem.*
sponte semitam virtutis & sapientiæ calcare volueritis, ut erga maximam partem vestri ordinis, ne quidem monitis, tantum abest, ut coërcitione judiciali opus fuerit;
par-

partim vero, ubi a quibusdam a legibus per primos animi motus, qui vix in potestate nostra sunt, aberratum fuisset, quod tamen monitis aut coërcitione Academica passi fueritis vos in ordinem reduci, neque pertinaci resistentia concilium Professorium ad duriora consilia adegeritis. Sed ne quid diffimulem, fuerunt tamen inter vos, & sunt proh dolor etiamnum, etsi, ut arbitror, pauciores, qui data opera & dolo nequaquam bono vitam agere intendunt studiosis indignam, ac astutia partim legum vim eludere laborant, partim vero abjecto omni pudore easdem contemnunt; Et his tamen gratiæ debentur, quod vel sponte vel publice jussi abierint ex hoc Musarum sacrario, vel etiam quod metu, etsi non filiali, sed servili, non majori impetu, quam ab iis sub regimine meo factum est, tranquillitas publica turbata fuerit, quibus etiam in posterum seriam emendationem, &, ut sit mens sana

sana in corpore sano, animitus
apprecor.

Cum vero moribus receptum *PROPO-*
sit, ut Prorektor fasces deponens *SITIO.*
de conveniente materia prius quæ- *10. Inqui-*
dam differat, putavi non alienum *sitio qua-*
a negotio præsentē futurum, si de *stionis, an*
quæstione: **VTRVM VIRVM** *Sapientem*
SAPIENTEM DECEAT AD *deceat*
REM PVBLICAM ACCEDERE *Magistra-*
ET MAGISTRATVM GERE- *tum gere-*
RE? in præsentī panegyri verba *re?*
facerem.

Qua de re dum paulo atten- *11. Copia*
tius meditor, tot obruor specula- *dicendo-*
tionibus ad perspicuum intellectum *rum sal-*
hujus quæstionis, & ad solidam *tem per*
ejusdem definitionem pertinenti- *indicem*
bus, ut facile sentiam, integrum *ostensa.*
volumen requiri ad hanc quæstio-
nem pro dignitate resolvendam,
neque adeo parvo isto temporis
spatio, quod oratiunculæ meæ de-
stinatum est, negotium illud expe-
diri posse.

Etenim

12. (i) Ex historia Philosophica. Variæ sententia Philosophorum Ethnico-

Etenim ante omnia dicendum foret ex Historia philosophica de veterum philosophorum ea de re opinionibus. Quid Pythagoras circa hoc doctrinæ caput docuerit, a) qui Cicerone teste mundum cum

Pythagoræorum fraudes, sub specie fugiendi magistratum, perveniendi ad summum imperium.

a) De Pythagora & Pythagoræis vide Diog. Laërt. *toto libro 8.* Ex Laërtio & aliis Scriptoribus antiquis, nostris temporibus, collegit Johannes Schefferus eruditum libellum *de natura & constitutione Philosophiæ Italicæ seu Pythagoricæ*, qui prima vice Upsaliæ 1664. typis impressus fuit, unde potissima excerpe-
mus ad scopum nostrum vel directo vel per indirectum pertinentia. Scopus ultimus Philosophiæ Italicæ fuit, fieri Deo similem. Idem docuit & Plato, addita tamen limitatione. Quare citra limitationem sic statuerit Pythagoras. Schefferus *cap. 7. p. 42. seq.* Hinc docuerunt, Philosophum a notitia & cura rerum corporalium civiliumque debere esse remotum, in tantum, ut vicinum proximumque suum ignoret, non modo quid ab eo agatur, sed & ut prope nesciat, an is sit homo an forte aliud brutum. *Cap. 8. p. 64.* Primum

cum mercatu, Philosophos cum ^{rum (i) Py-}
specta-thagora;

mum ad Philosophiam aditum esse docuerunt Pythagorei seipsum nosse, quod post Pythagoram etiam Plato, Stoici, alique tradiderunt: Secundum aditum docuerunt esse, purgare se ac liberare a fordibus corporis, & bonorum geniorum operam esse necessariam ad hanc purgationem. Multum autem conducere ad hanc purgationem, si animus in se vertatur, & intuitu aliorum lateat, unde & Apollonius, simia Pythagoræ, frequenter hanc sententiam protulit: *Late cum vivis, fin minus id potes, late cum sis vita discessurus.* Unde a Pythagoræis etiam acceperunt alii, qui hoc præcepto usi fuerunt, cum primis Epicurus. *Cap. 9. p. 67. 73. 76.* Pleraque autem præcepta tradebat Pythagoras per Symbola, sed horum triplici interpretatione utebatur, una exoterica, ad quam admittebantur cives quivis & promiscua multitudo; altera acroamatica, ad quam admittebantur solum ejus discipuli, tertia esoterica, Pythagoræ propria & arcana. Porro Scholæ acroamaticæ ad vitam fere & mores pertinebant, non tamen ad vitam quamvis & civilem, sed peculia.

culiarem & Pythagoricam, interim tamen Exoterica Schola continebat etiam præcepta de republica & de officiis cum magistratum erga civis, tum civium erga magistratus. *Cap. 10. p. 82. 83. 84.* Unde nec mirandum, quod inter Auditores Pythagoræ fuerint etiam Politici, æconomici, & Nomothetæ, quamvis interpretes nesciant, ad quam classem Auditorum hos referre, & quomodo accurate ipsas classes distinguere debeant, cum modo externorum & internorum, modo theoreticorum & acusticorum &c. mentionem faciant. Erant etiam inter discipulos Pythagoræ fœminæ, quas postea etiam Plato, Stoici & Epicurei in disciplinam admittebant. *Cap. 11. p. 106. 107.* Igitur secreta Philosophiæ Pythagoricæ omnia celata & proposita per Symbola tam multitudini, quam exotericis. Non docebant ex libris, sed memoriter, nec auditores litteris quid consignabant, ipsi tamen Philosophi Pythagorei quædam scripto consignabant, sed his non suum sed Pythagoræ nomen præfigebant, neque ea, cuiquam facile communicabant. *Cap. 13. p. 125. seq.* Cæterum discipuli Pythagoræ in probatione prima despecti erant & exagitationibus vexati, quod deinde & alii Philosophi sunt imitati.

Addita

Addita deinde alia, fitis, inedia, ustiones, sectiones, quæ & ipsa sequentibus philosophis, præsertim Cynicis usurpata fuere, item Essenis & Christianis quoque. Cibi discipulorum Pythagoræ erant, milium, mel, favus in prandio, in cœna olera, puls. Cibi prohibiti manna, ova, & carnes animalium, non tamen quorumvis &c. Neque hæc prohibitio ad omnes Sectatores Pythagoræ spectabat, sed solum ad contemplativos, & quidem ad maxime contemplativos, aut, si etiam ad alios, ad illos solum qui fuerunt legislatores ex Politicis, tanquam qui inter hos summi & perfectissimi essent, quales tamen ex Pythagoræis pauci civitatibus præposuerunt leges. Vestimentis utebantur candidis & mundis, pallium eorum sordidum erat & lacerum, non tamen omnium, pedibus incedebant nudis, non tamen omnes, calcei eorum erant ex papyro. Utebantur & tonsura aliqui; bona propria habebant acusmatici & Mathematici communia, ut hodie Monachi & Cœnobitæ. Politica tractabantur post meridiem. In universum abstinere cogebantur a luxu, ideo deni & deni capiebant cibum; a somno, ideo post solis ortum nefas erat surgere; a Venere, fortassis

omnes, faltem aliqui &c. *Cap. 14. p. 137. seq. potiffimum p. 147. 157. 163.* Secta hæc Pythagoræ per Aristæum ad Platonem & Aristotelem est propagata, vel potius aliquo modo renovata. Ipsa enim Pythagoræorum Secta floruit faltem ducentis circiter & quinquaginta annis, cum seditione adversus eam orta omnia collegia ipsorum, domiciliaque vel incenderentur, vel quacunque ratione alia everterentur. Rationes & causæ hujus seditionis præcipuæ erant, quod Secta ista tota esset cum asperitate morum ac doctrinæ, tum vitæ, habitusque singulari differentia notabilis & a vulgo plurimum diversa, atque eo ipso suspecta & invisa. Deinde, quia gravitate quadam singulari ac exuperante conditionem humanam offendebat. Ergo metus non exiguus ab isto genere tyrannidis, quem accendebant æmulosque interpretationibus ingeniosis, cum occasiones præberent abunde sodalitia Pythagoræorum, votis, conjunctionibusque mutuis sic instituta, ut de secretioribus negotiis ipsorum omnes alii excluderentur. Accedebat regendarum civitatum studium, quo hanc præ se ferebant speciem, quasi vivere privatim neque vellent, neque possent, qui hanc Sectam colerent.

Hinc

Hinc & Seneca Scholam Pythagoricam vocavit *invidiosam*, videlicet in respectu reliquarum, quæ minus duræ, minus alienæ a vulgari consuetudine vivendi, minus avidæ novarum rerum ac imperii videbantur esse. Interim etiam posterioribus temporibus frequens Pythagoricorum mentio, qui tamen mixtam aliquam ex Pythagoræ Platonisque, immo & commentis cujusque propriis, philosophiam coluisse videntur. Tales fuere sub Augusto Anaxilaus, Sotio, SEXTIUS &c. Sub Vespasiano Apollonius, sub Antonino Numenius, quem tamen ob modo memoratam rationem alii Platonicum vocare maluerunt &c. *Cap. 15. p. 170. seq. 174. 178. seqv.* Novissime etiam Thomas Stanlejus *Parte 8. Historia Philosoph. a p. 658. ad p. 826. vers. Latine vitam & doctrinam Pythagoræ & Pythagoræorum distincte proposuit, unde adhuc nonnulla excerpemus ad scopum nostrum. Quod vitam Pythagoræ attinet, huc pertinere videntur Oratio ejus ad Senatores Crotoniatis. cap. 13. p. 676.* Pythagoræ in Republica auctoritas, quamvis ipse leges non ferret. Suasit tamen Sybaritis ut exules protegerent; & Agrigentum a Phalaridis tyrannide liberavit: *Cap. 17. p. 682. seq.* Interemtus est Pythagoras a Crotoniatis

spectatoribus otiosis comparavit ; b)
 quique

ob metum, ac si Pythagoras tyrannidem in eos occupare vellet. *Cap. 19. p. 688.* Ex doctrina Pythagoræ ejusque parte I. huc spectant: Pythagoræ autoritas inter discipulos *c. 1. p. 705.* Media ad purgandam mentem varia, silentium, abstinentia, temperantia, opum ac honorum contemptus, bonorum communio &c. *cap. 3. seq. p. 708. seq.* Studium occultandæ doctrinæ arcana: *cap. 11. p. 715.* Regendæ Reipublicæ disciplinam suis Auditoribus ultimam tradebat, jam doctis, jam perfectis, jam sapientibus, jam beatis. *Part. 3. Sect. 2. cap. 6. p. 76. &c.* Sufficere hæc possunt, ut cognoscamus ea, quæ Pythagoras & ejus discipuli senserint de quæstione proposita. Breviter: multis simulationibus & dissimulationibus persuadere voluerunt incautis, ac si tantum quærerent unionem cum Deo & contemnerent omnia mundana & Politica, cum tamen nil minus intenderent, sed revera cuperent hoc modo decipere concives & eos subjicere tyrannidi suæ, ut servos, cæca obedientia omnia facientes, quæ ipsi vellent &c.

quique auditoribus suis præceptum
in-

eumque cum Leonte, Principe Phliasiorum de Pytha-
docte & copiose differuisse quædam, cujus gora & Py-
ingenium & eloquentiam cum admiratus thagoræis,
esset Leon, quasivisse ex eo, qua maxime
arte consideret; ac illum, artem quidem se
scire nullam, sed esse Philosophum: Admi-
ratum Leontem novitatem nominis, quasivisse,
quinam essent Philosophi, & quid inter eos
& reliquos interesset? Pythagoram autem
respondisse: Similem sibi videri vitam homi-
num, & mercatum eum, qui haberetur
maxime ludorum apparatu totius Græciæ ce-
lebritate. Nam ut illic alii corporibus ex-
ercitatis gloriam & nobilitatem coronæ pe-
terent; alii emendi aut vendendi questu &
lucro ducerentur: esset autem quoddam ge-
nus eorum, idque vel maxime ingenuum,
qui nec plausum, nec lucrum quærerent, sed
visendi causa venirent, studiosique perspice-
rent, quid ageretur, & quo modo: item nos
quasi in mercatus quandam celebritatem ex
urbe aliqua, sic in hanc vitam ex alia vita
& natura profectos, alios gloriæ servire,
alios pecuniæ: raros esse quosdam, qui cæteris
omnibus pro nihilo habitis rerum naturam
studiosè intuerentur: hos se appellare sa-
pientiæ Studiosos, id est philosophos: & ut
illic liberalissimum esset, spectare, nihil sibi

inculcavit, ei, qui bene vitam
transi-

acquirentem, sic in vita longe omnibus studiis contemplationem rerum cognitionemque prestare. Nec vero Pythagoras nominis solum inventor, sed rerum &c. ipsarum amplificator fuit. Qui cum post hunc Phliasium sermonem in Italiam venisset, exornavit eam Graciam, quae magna dicta est, & privatim & publice praestantissimis & institutis & artibus. Cicero Tusc. quest. lib. 5. cap. 3. & 4. p. 1098. edit. Schrevelii in quarto 1661. Quae hic in genere Cicero de adventu Pythagoræ in Italiam meminit, ea paulo distinctius alibi proponit: Pythagoras, (inquit lib. 1. Tusc. qv. c. 16. 17. p. 1056.) cum Superbo regnante in Italiam venisset, tenuit magnam Graciam cum honore & disciplina, tum etiam autoritate, multaque Secula postea sic viguit Pythagoraeorum nomen, ut nulli alii docti viderentur &c. Platonem ferunt ut Pythagoraeos cognosceret, in Italiam venisse & didicisse Pythagoræa omnia primumque de animorum eternitate non solum sensisse idem, quod Pythagoras, sed rationem etiam attulisse. Idem lib. 4. Tusc. qv. c. 1. p. 1686. Pythagoræa doctrina cum longe lateque floretet in Italia & Gracia, etiam permanavit Romam, Arbitror etiam, Numam Regem Pythago-

transfigere velit, bene latendum esse; c) quique doctrinis suis prima fun-

reum a posterioribus existimatum, propter Pythagæorum admirationem. Alibi tamen nempe lib. 2. de Oratore c. 37. p. 96. notat, Numam annis permultis ante fuisse, quam ipsum Pythagoram. Scilicet quia, secundum paulo antea excerpta Pythagoras demum Superbo regnante in Italiam venerat. Sedet in libro 3. de Oratore c. 15. p. 115. sequentia de Pythagora memoravit Cicero. Hanc cogitandi pronuntiandique rationem, vimque dicendi, (i. e. artem oratoriam) veteres Græci sapientiam nominabant. Hinc illi Lycurgi, hinc Pittaci, hinc Solones atque ab hac similitudine Coruncanii nostri, Fabricii Catones, Scipiones fuerunt, non tam fortasse docti, sed impetu mentis simili & voluntate. Eadem autem alii prudentia, sed consilio ad vitæ studia dispari, quietem atque otium secuti, ut Pythagoras, Demeritus, Anaxagoras, a regendis civitatibus totos se ad cognitionem rerum transtulerunt: quæ vita propter tranquillitatem, & propter ipsius scientiæ suavitatem, qua nihil est hominibus jucundius, plures, quam utile fuit Reip. delectavit.

c) De hoc præcepto Pythagorico jam De præce.
Bb 5 quæ. pto Pytha-

fundamenta videtur jecisse post multa demum secula orti in Christianis rebuspublicis Monachismi, & aliorum Papismi arcanorum pseudopoliticorum. d)

Tum

gorico:

λάθε

βιώσας.

quædam memoravi *supra lit. a* in excerptis ex Schefferi *Philos. Ital. cap. 9.* Adde frequentia ex *Notis Menagii in Diog. Laërt. lib. 8. cap. 50. p. 378.* Mirum autem, *Laërtium nostrum inter Pythagorica effata τῷ λάθε βιώσας non meminisse de quo sic Marinus in vita Procli:* Usque adeo latebat Proclus, quantum ne Pythagoræi quidem, qui præceptum hoc auctoris sui: λάθε βιώσας inconcussum servant.

An Pythagoras prima fundamenta jecerit Papismi Pseudo-politici.

d) Nimirum ut in *nota lit. a* ostendi, Pythagoram & Pythagoreos sub specie unionis cum Deo & contemptus rerum humanarum & Politicarum ac purgationis animi occulte imperium tyrannicum quæsisse in populum; ita par est ratio Monachorum in Papatu & omnis Cleri imo Papæ ipsius. Id saltem dubium videtur, qua ratione dicere possim, ista arcana Politica Papismi ortum ducere a Pythagora & Pythagoræis, cum tamen ibidem simul ostenderim, jam dudum extinctam fuisse sectam Pytha-

Tum quid Socratem moverit, *13. (2) So-*
 ut cum antea in juventute & mili- *cratis,*
 tiæ operam dederit, & officia Po-
 litica Athenis gesserit, postea etiam
 philosophiam docendo, ut ex Xe-
 nophontis Memorabilibus patet,
 politicos sæpius instruxerit, quo-
 modo Respublica sit prudenter
 administranda; ipse tamen a
 geren-

Pythagoræorum, & cum alibi *in caut.*
circa præcogn. jurisprud. cap. 6. §. 63. lit. m.
 observaverim Pythagoricos Philosophos
 sub Augusto Roma fuisse ejectos, imo
 cum Historia Ecclesiastica ostendat arca-
 na illa Pseudopolitica in Papatu deberi
 doctrinæ Platonice, & nimie venera-
 tioni Patrum erga Platonem, de qua
 plura dicentur infra suo loco. Sed hoc
 dubium facile tolli potest, si simul ex
 supra excerptis notaveris, etiam post
 illam ejectionem Pythagoræorum sem-
 per extitisse Philosophos Pythagoræos,
 etiam post tempora Augusti; item quod
 Plato plurima dogmata sua a Pythagora
 hauserit, & saltem hinc inde emenda-
 verit, aut novis larvis obductis occul-
 taverit.

gerendis negotiis plane abstinuerit, e)

Porro

Probatio
brevis eorum,
quæ hic de
Socrate dicuntur.

e) Quæ hic de Socrate dixi singula probari possunt ex vita Socratis & memorabilibus Xenophontis de Socrate, quæ jam anno 1693. ex Carpentarii scripto Gallico in idioma Germanicum transtuli. Socratem in juventute & militiæ dedisse operam, & officia Politica Athenis gessisse pluribus descripta vide in *vita Socratis* cap. 4. p. 7. cap. 7. 8. 9. p. 15. seq. cap. 24. p. 105. Quod autem Socrates Politicos sæpius instruxerit, quomodo respublica sit prudenter administranda, patet ex rubrica libri secundi memorabil. Socratis cap. 1. p. 68. seq. *de informatione Principis*, & libri tertii cap. 1. 2. 3. p. 139. seq. *de officio supremi ducis militiæ*, porro capitis 5. p. 157. *de corrupto statu Reipubl. Atheniensis*, capitis 6. p. 169. *de stultitia imperitorum officia Reip. ambientium*, capitis 7. p. 177. *quod idonei administrationi Reipublicæ se non penitus subtrahere debeant*: capitis 16. p. 191. *de arte regendi*, denique libri quarti capitis 10. p. 280. *de variis formis Rerumpublicarum*. Cur vero Socrates ipse se subtraxerit administrationi Reipublicæ, paucis rationem exhibet me-

Porro quænam ratio subsit, ut ^{14.(3)Stoi-} cum Zeno & Chrysippus duo illi ^{corum.} Stoicæ philosophiæ principes, ipsi Rempublicam non administraverint, docuerint tamen, Sapientem accessurum esse ad rempublicam, nisi quid impediret, imo solum Sapientem esse idoneum ad gerendum magistratum, & ad judicandum, imo solum Sapientem Regem esse. f) Tum qui factum sit, ut
Stoici

---

morabil. lib. 1. c. 21. p. 65. Adde Stanlei p. 126. 160. 162.

f) Laërtius *lib. 7. c. 121. 122. p. 441. edit. Menagii*, notat, Chrysippum docuisse, accessurum esse Sapientem ad Rempublicam nisi quid impediatur; item solum sapientem esse liberum, imo regem. Plutarchus in libro *de contrad. Stoicorum* ipsi non accesserint? Stoicos reprehendit quod eorum decretis vita non consentiat: Cum enim sapientem rempublicam administrare velint, deque ea multa scribant, ipsos tamen semper in otio versatos esse. Præterea ex Chrysippo quædam in medium affert, ex quibus intelligitur Stoicos otiosam vitam reprehendere consuevisse. Conf. Cicer. *de finib. lib. 3. c. 20.*

Stoici de gubernanda Republica nihil literis prodiderent, nec in animo

p. m. 1028. item Aldobrandini notas add. c. 121. 122. Laertii, Stanleium Part. 7. Sect. 2. c. 15. p. 618. 619. Voluit equidem hoc dubium solvere Seneca de Otio Cap. 32. Sed jam supra Orat. I. §. 9. lit. 9. p. 56. seq. potiss. p. 69. ostendi, Senecam ipsum, dum Stoicorum ineptias vult refutare, aliquando etiam ineptire. Annon & in hac quæstione idem fit notandum, judicio Lectoris relinquo, & saltem doctrinam Senecæ refero, (1) ad objectionem quod natura utrumque exigit a Sapiente, & agere & contemplationi vacare, respondet Tom. 2. p. m. 692. se utrumque facere, cum nec contemplatio sine actione sit. (2) Per ipsum sapientem non esse moram, non actorem, sed agenda deesse, ergo, Sapientem ad otium secedere, ut sciat, se tum quoque acturum ea, per quæ posteris profit. (3) Illustrationis gratia addit: Zenonem & Chrysippum majora egisse, quam si duxissent exercitus, gessissent honores, leges tulissent, quas non uni civitati, sed toti humano generi tulerint. Tale igitur otium convenire viro bono, per quod futura secula ordinet, nec apud
paucos

mo habuerint, quicquam de ea re tradere, quod in vita Civili ad hunc

paucos concionetur, sed apud omnes *omnium gentium homines*, tam presentes quam futuros. (4) Ergo Chrysippum & Zenonem sic vixisse, quemadmodum dixerant esse vivendum. Quod si obijcias, neminem illorum Rempublicam administrasse, respondet; non fuisse illis aut eam fortunam aut dignitatem, quæ admitti ad publicam rerum tractationem solet, (i.e. adnotante Lipsio, quod ad Rempublicam tum ex censu & ex genere magistratus admissi fuerint.) Idem Lipsius ex Stobæo aliam excusationem affert: Chrysippum, interrogatum, cur non administraret publica? respondisse: Quia, si male, Diis displicuero, si bene, civibus: Pergit Seneca (p. 692.) addendo (5) responsionem. Zenonem & Chrysippum nihilominus non segnem egisse vitam, invenisse quemadmodum plus quies illorum hominibus prodesset, quam aliorum discursus & sudor. Ergo hos nihilominus *multum* egisse visos esse, quamvis *nihil* publice agerent. Relinquo inquam has responsiones Senecæ judicio Lectoris & saltem hic duobus verbis

hunc finem usui foret, sed solummodo de quæstionibus abstractis, & ad vitam politicam plane inutilibus disputaverint, ut vel ex unius Senecæ libello de Otio Sapientis colligere licet: g) Quid Ciceroni respon-

verbis noto exceptionem ad responsionem primam ex verbis ejusd. Senecæ paulo post (ead. p. 692.) sequentibus. *Plurimum, inquis, discriminis est, utrum aliqua res propositum, an propositi alterius accessio sit.* Utrum autem hanc exceptionem tollant verba statim sequentia Senecæ valde dubito, dum pergit: *Sane grande discrimen, tamen alterum sine altero non est: nec ille sine actione contemplatur, nec hic sine contemplatione agit.* Mihi non displicet judicium Euremonii de Seneca: *Dans Senèque il ya deux hommes, l'un visionnaire, l'autre Philosophe.* De utroque exempla non pauca addit, quæ videri possunt in *Saint-Euremonianis a p. 32. ad p. 36.*

Exempla
quæstio-
num ina-
nium Stoi-
corum ex
Seneca.

g) Non dico, quod Seneca in libello de otio Sapientis intenderit taxare Stoicos, quod quæstiones saltem abstractas & ad vitam Politicam plane inutiles proposuerint & de iis disputaverint, cum

respondendum sit, Stoicæ Philosophiæ alias magno admiratori, in
libris

cum potius nota præcedens doceat, quod Seneca in dicto libello Stoicos defendere voluerit. Interim si lector impartialis saltem sequentem locum Senecæ velit attente considerare, patebit, quæstiones, quas Seneca ad defendendos Stoicos exempli gratia affert, si non æque inanes esse, ac disputationes illas, quas *supra p. 56. & 62.* ipso Seneca iudice, ut ineptissimas attulimus, saltem esse inutiles & valde noxias, si homo de earum resolutione gloriatur: *Huic majori Republicæ (i. e. toti generi humano) inquit Seneca cap. 31. de ot. Sap. p. m. 687. & in otio deservire possumus: imo vero nescio an in otio melius: ut quæramus, quid sit virtus? una pluresve sint? natura an ars bonos viros faciat? unum sit hoc, quod maria terrasque & mari ac terris inserta complectitur? an multa Deus corpora ejusmodi sparserit? continua sit omnis, & plena materia, ex qua cuncta gignuntur, an deducta, & solidis inane permixtum sit? Deus sedens opus suum spectet an tractet? utrumne extrinsecus illi circumfusum sit, an toti inditus? immortalis sit mundus, an inter caduca & ad tempus nata*

libris de Oratore ad oculum demonstranti, Stoicam doctrinam ad
admi-

numerandus? *Hæc qui contemplatur, quid Deo præstat? Ne tanta ejus opera sine teste sint. Solemus dicere, summum bonum esse, secundum naturam vivere: natura nos ad utrumque genuit, & contemplationi rerum & actioni &c.* Cæterum, dum dixi, Stoicos de gubernanda Republica nihil litteris prodidisse, id pariter intelligendum de gubernanda republica secundum regulas genuinæ prudentiæ. Et enim recte quidem Lipsius *Lib. 1. manud. ad Philos. Stoicam dissert. 16. p. m. 91. edit. Lugd. 1644.* monuit, Stoicos etiam ad civilem doctrinam, quæ reges principesque tangit, ivisse, ubi simul ad Laertium provocat, quod inter Zenonis & Cleantis & Chrysippi libros, occurrant tituli, de *Republica*, de *legibus de consilio*, & talia, quæ ad regimen aut tutelam faciant generis humani (vide *Libr. 7. Laertii c. 36. 175. 188.*) sed dum Lipsius addit, eos *maxime* ivisse ad civilem doctrinam, & quod in catalogis Laertii *statim* occurrant isti tituli, in eo fallitur. Nam ex allegatis modo Laertii locis patebit, libros Politicos horum Stoicorum esse paucissimos, intuitu reliquo-

De libris
Politicis
Stoicorum.

administrandam rempublicam homines ineptissimos reddere? Quid Plutarcho, integros libellos de communibus notionibus item de contradictionibus Stoicorum, & alium,

liquorum ibi recensitorum, quorum multi, ut statim ex titulis apparet tractarunt res inutiles & inanibus abstractionibus repletas. Cum autem citati a Lipsio libri Stoicorum de Republica, de Legibus, de Consilio non extent, dici non poterit, an mereantur commendationem Lipsii. Si tamen ex illis, quæ Laërtius de Chrysippo ejusque absurdis dogmatibus & interpretationibus fabularum, de ejus arrogantia, interrogatiunculis, sophismatibus. *l. libr. 7. cap. 179. ad finem libri passim tradidit, judicare licebit, si consideremus ea, quæ cap. 188. p. 481. notavit de Chrysippo Laërtius, quod in libro de Republ. dogma hoc posuerit, patrem ex filia, matrem ex filio & fratrem ex sorore liberos procreare, & quæ pariter de assertis Stoicorum moralibus & Politicis docuit Sextus Empiricus libr. 3. Pyrrhon. Hypot. cap. 24. p. m. 528. 529. tum facile conjicere licebit nullius, vel certe exigui momenti fuisse dogmata Politica Stoicorum.*

alium, quod Stoici magis impro-
visa quam Poëtæ dicant, adversus
Stoicos edenti? b) Quomodo re-
mo-

Ciceronis
censura
Stoicorum:
& quid
huic &
Plutarcho
respondeat
Lipfius.

b) Statim *lib. I. de Oratore cap. 11. p. m. 70.*
Cicero dicit, *Stoici nostri disputationum
suarum atque interrogationum laqueis te
(qui oratorix studes) irritum tenerent.*
Alia adhuc ex aliis Ciceronis libris ex-
cerptit Lipfius *manud. ad Philos. Stoic.*
lib. I. dissert. 14. p. 83. quod videlicet Zeno
Stoicorum Princeps non tam rerum in-
ventor fuerit, quam verborum novo-
rum; itaque eum maluisse *producta* di-
cere, quæ alii *bona fortuna* aut *corporis*
vocaverint, & *rejeclanea*, quæ alii *mala*
ejusdem generis vocaverint; quod Ci-
cero dixerit; Stoicorum subtile vel spi-
nosum potius esse differendi genus;
item, quod pungant, quasi aculeis,
interrogatiunculis angustis, quibus et-
iam qui assentiantur, nihil tamen com-
moveantur animo & iidem abeant, qui
venerint. Equidem Lipfius *d. l. lib. 3.*
diss. 2. p. 248. respondet: Ciceronem &
Plutarchum esse Academicos, id est
ex professo Stoæ hostes; alibi vero *d.*
lib. 3. diss. 12. p. 321. idem Plutarcho obji-
cit, & Ciceronem Ciceroni opponit,
dum doceat Sapientem (Stoicum) re-
ctius

movenda sit inculpatio Rubellio Plauto apud Tacitum, adhuc eo tempore, quo Secta Stoicorum nota & florens esset, facta, quod Stoicorum arrogantiam, sectamque quæ turgidos homines & negotiorum appetentes faciat, assumpfisset, imprimis cum ipse Lipsius Stoicæ Sapientiæ restaurator eam objectionem insufficienter removerit, & prope necesse habuerit fateri, quod ex Paradoxis contumacia Stoicorum, nimius sui amor, & aliorum nec privatorum tantum, sed & magistratum principumque contemptus ortum duxerint. *i)*

Tum

etius appellari Regem, quam Tarquinium, qui nec se nec suos regere potuerit. Sed hæc responsiones mihi parum placent, nescio an tibi, Lector.

i) Quæ hic de Rubellio Plauto & de Aliæ re- contumacia Stoicorum ac contemptu sponses aliorum adduxi, ista Lipsius sub per- Lipsii in- sone Auditoris sibi ipsi objicit, *lib. 1. diff. sufficiens* tes. *14. p. 84.* & ad hæc respondet *diff. 15. p. 91.* ex Senecæ *Epist. 73. & lib. 2. de Clement.*

15.(4) Epi-
curi.

Tum de Epicuri doctrina videndum esset, & utrum inter dicta ejus de Sapiente illud, quod jubet Sapientem non accessurum esse ad Rempublicam, ita absurdum sit, ut jurati Epicureæ philosophiæ hostes, Cicero & Epictetus, id passim variis

6.5. errare videri eos, qui Philosophiæ Stoicæ fideliter deditos contumaces esse dicant, & refractarios & contemtores magistratum & regum, eorumque per quos publica administrantur, cum e contrario nulli adversus illos gratiores sint, & nulla Secta benignior leniorque sit, nulla amantior hominum. Sed hæc contradictiones meræ sunt, non responsiones perspicuæ. Adde quod Lipsius *d. l. 3. diff. 14. p. 329.* Stoicorum tumorem & vaniloquentiam ipse notet, occasione Paradoxi Stoici, Sapientem Deo parem esse & mox *diff. 15. ab init. p. 330.* etiam sequentia Paradoxa: Sapientem omnia recte facere, etiam dignum exserendo; eum sine peccatis esse, pariter ad ea referat, quæ ab eodem elationis Stoicæ fonte orta, & adeo noscendi solum non probandi causa edifferenda sint. Conf. eund., *d. lib. 3. diff. 23. p. 329.*

variis dicitur & scommatibus impugnantur. Et annon potius rectæ rationi magis conveniat dogma Epicuri, Sapientem non gesturum esse magistratum, nisi forte patria periclitetur, aut eo valde opus habeat; quam paradoxum Stoicorum, reipublicæ quidem operam Sapientis sui spondentium, sed sub limitatione totum præceptum destruyente, nisi videlicet aliquid impediat; sub ejusmodi impedimentis autem etiam illud comprehendendum, si Respublica ipsis vel leviter saltem displiceat. 1)

Ulterius

1) Præter Laertium & Stanleium hic Epicuri doctrina: Sapientem ad Remp. non accessurum comparata cum doctrina Stoicorum. vide potissimum Gassendum *in animadvers.* ad 10. libr. Laërtii Tomo II. f. 14. seq. item fol. 157. seq. edit. Lugdun. 1675. Paucis: Docet Gassendus non difficulter objectionibus Epicuri & Ciceronis adversus doctrinam Epicuri, de accessione Sapientis ad Remp. responderi posse, si fundamenti loco ponatur sequens locus Senecæ c. 30. de ot. Sap. p. m. 686. *Due maxima hac in re diffident Sectæ, Epicuræ & Stoicæ; sed utraque*

Cc 4 ad

16.(5) Pla-
tonis &
Platonico-
rum.

Ulterius circa Philosophiam
Platonicam dicendum foret de no-
tissimo Platonis dicto, tum demum
beatas

---

ad otium diversa via mittit. Epicurus ait:
Non accedet ad Rempubl. Sapiens, nisi
quid intervenerit. *Zenon ait:* Accedat
Remp. nisi quid impedierit. *Alter otium*
ex proposito petit, alter ex causa. Quod si
igitur objiciatur Epicureis neglectus
patriæ, publicæque utilitatis, respon-
suros esse, si *intervenerit* tempus, quo
Patria consilio opeque ipsorum indi-
geat, se esse saluti patriæ otium suum
posthabituos. His addi posse aliam
responsionem ex Plutarcho & Stobæo,
Epicurum docuisse, illis, qui suapte
natura ambitiosi gloriæque appetentes
sint, non esse quiescendum, sed publi-
cæ administrationi actuosæque vitæ se
dedentibus naturæ obsequendum, cum
scilicet ita sint comparati, ut ex otiosa
vita potius perturbationem & mole-
stiam trahant, dum, quod concupi-
scant, non assequuntur. Unde nihil
aliud voluisse Epicurum, quam esse
quidem Philosophicum otium negotio-
sæ vitæ cæteris paribus præferendum;
verum si quis actuosus sit, publicisque
rebus gerendis idoneus, insuper vero
&

beatas fore Respublicas, si aut
Sapientes regnarent, aut qui re-
gnā-

& nascendi conditio, aut fors & occa-
sio januam facilem ad publicæ rei ad-
ministrationem aperiat, hunc debere
vitam præferre actuosam. Porro si
quis aut sua natura ad otium compara-
tus sit, aut ambitionem vanitatemque
vi rationis represserit, aut quid rei id
sit expertus, quasi ex procellis emer-
ferit, secundum Epicurum huic otium
præstabilius fore, neque esse congru-
um, ut illud cum vita actiuosa commu-
tet, nisi quid forte interveniat ex parte
Reip. quod ejus industriam deponat.
Pergit Gassendus; videri ipsi, quod
Epicurus præstantius sentiat Zenone,
cum ipse per se ac sponte otium eligat,
Zeno autem ad illud, nisi ex accidenti,
& quia a negotio arceatur, non tendat;
Porro, videri etiam animi modestiam,
a Rep. abstinere, ad quam necessitas
non vocet, contra videri præsumtionem
animi, in eam se ultro ingerere, etiam
cum nihil sit, quod oster. Et revera
lusisse Stoicos illa doctrina sua de Sa-
pientis accessu ad Remp. ulterius pro-
bat ex Seneca *de otio Sapient. cap. 32. p. m.*
693. docente, sapientem Stoicum non

gnarent, sapientiæ darent operam; *m*) de republica item Phantastica

accessurum ad quamvis Rempublicam, non ad Atheniensem, non ad Carthaginiensem, neque ad ullam aliam cum nulla inveniatur, quæ sapientem, aut quam Sapiens pati possit.

Brevis nota
circa di-
ctum Pla-
tonicum.

m) Vel ut ab aliis effertur: tum de-
mum beatas fore republicas, si aut
Philosophi regnarent, aut qui regna-
rent philosophentur. *Stanley Part. 4. c. 11.*
p. 312. Nam Sapientes & Philosophi hoc
loco significant unum & idem. Ipsum
dictum *Platonis* concederemus, si mo-
do historia Philosophica non ostenderet,
Philosophos gentiles maxime *Platoni-*
cos nihil minus docuisse, quam genuinam sapientiam, singulis ad emen-
dationem propriam & illis qui regunt
cives in Republica ad promovendam
tranquillitatem publicam, utilem &
proficuum, sed potius eorum doctrinas
factum intolerabilem & stultitiam toti
humano generi noxiam & produxisse
& promovisse. Confer quæ de *Pytha-*
goræis & quod horum doctrinas reas-
sumserint *Plato* & *Platonici* jam supra
notavimus *lit. d.*

taistica Platonis; n) de libris ejus
non

n) In genere de modo docendi Platonico per Dialogos, noto, eum me non improbare sed approbare, si modo regulæ observentur quas breviter proposui in *Cautelis circa præcognita Jurisprud. cap. 10, §. 66, in not.* & quas revera si non semper, ut plurimum tamen observavit Socrates in *memorabilibus Xenophontis*. Has vero ita nusquam & nunquam observavit Plato, ut diffiteri nequeam, me semper, quoties in Platone legerem, maximam sensisse nauseam & admiratum esse, qui fiat, ut Plato hodiernum a multis magnæ autoritatis viris tantopere commendetur & æstimetur, antequam fontem hujus mali (de quo fonte in sequentibus) distinctius cognoscerem. Ita ubique & prope in singulis paginis deprehendebam nil nisi doctrinas vanas, logomachias, & ubique fundamenta summæ insipientiæ. Potissima differentia inter modum proponendi Platonium & Socraticum in eo consistit: In Socratis dialogis invenies breves quæstiones & responsiones. Plato non tam breviter quærit, quam prolixè disserit. Fingit responsiones pro lubitu, nec tam responsiones sunt, quam applausus

Judicium
sincerum
de Platone.

plausus intempestivi. Ex vita Socratis constat, etiam huic ipsi displicuisse Dialogos Platonis, & admiratum esse, quod tam impudenter in istis dialogis Plato ipsi Socrati affinxerit sapissime asserta stultissima & quæ Socrati nunquam in mentem venerant. Et ne putes, me solum ista multis forte displicentia observasse, adjiciam hoc loco saltem duas observationes parallelas. Primam invenies apud Clericum *Logicæ Part. 4. cap. 9. S. 9. p. 235. Plato in dialogis magistro δογματικότερος multo est, & Xenophon plurima refert Socratis colloquia, vere, ut videtur habita, cum Plato multa finxerit*, item apud Jacobum Bernhardum *in novellis Reip. Liter. 1710. in Sept. p. 265. Il ya, sans doute d' excellentes choses dans les ouvrages de Platon, mais elles sont quelque fois accompagnées, de je ne scay quel galimatias.* Quod in specie Platonis dialogos X. de Republica attinet, in eo consentiunt fere omnes, etiam qui alias doctrinam Platoniam magnificiunt, Rempublicam a Platone descriptam esse nullius momenti & Phantasticam; atque hæc assertio cuilibet facile in oculos incurrit, si quis modo considerare velit potissimas doctrinas a Platone in illis decem dialogis propositas, quæ sunt sequentes. In-

Et in specie
de ejus dia-
logis de
Republica.
Horum sy-
nopsis.

tio examinat pro more fatis prolixè *justitia* definitionem, magis impugnando definitiones, quas pro falsis habet, quam ut genuinam definitionem perspicue tradat. Tum de *injustitia* agit, tanquam ex cujus cognitione illustretur *justitiæ* ipsius definitio. Porro docet: de virtutibus *magistratum*, eos debere esse *iracundos* in pœnis irrogandis & erga hostes, *sagaces* in præmiis; instituendos eos esse in *Musica* & *Gymnastia*, de quibus prolixè differit. *Poëtas* esse ejiciendos e Republica, honore tamen salvo. Agit etiam de *quatuor virtutum cardinalium* usu eximio in Republica. Magistratus porro instituendos esse in *vera Philosophia* i. e. summi boni seu Dei cognitione. Huic assertioni jungit dictum, de quo in *nota m.* egimus: *Tum demum beatas fore Respublicas* &c. Sequuntur præcepta specialia: ad officia Reipublicæ etiam admittendas esse *fœminas: uxores, liberos & bona* civibus esse debere *communia*: Ideam boni summi seu Dei non consistere in *nuda contemplatione*, sed in cognitione rerum ad *officia socialia* necessariarum. Hanc vocat *Dialecticam*, Hujus famulas dicit esse *Physicam & Mathesin*: *Tres formas* esse rectæ gubernationis, monarchiam, aristocratiam & politiam: *His oppositas esse*

non melioris notæ de Legibus; o)
de

esse tyrannidem, oligarchiam & democrati-
am: *Tyrannidem* esse infelicissimam.
Denique declarat cur *Poëtas* ex sua Rep.
excluserit, & de *premiis* ac *pænis* tam in
hac, quam in *altera vita* differit.

Synopsis
dialogo-
rum Plato-
nis de le-
gibus.

o) Quid de hoc Platonis opere, quod
tredecim Dialogis inclusit, sit judican-
dum, etiam aliquo modo patebit ex
sequenti eorum synopsis. *Dialogo pri-
mo* tractat de legum (1.) causis, Deo &
virtute, (2.) de legum subjecto, scili-
cet natura humana, corrupta per cu-
piditates, & ratione repugnante, (3.)
de legum fine, ut cives fiant virtuosii.
Dialogus secundus docet, legislatorem de-
bere maxime respicere duas hominum
cupiditates dominantes: dolorem &
voluptatem. Ex quo infert, leges, nec
nimia licentiæ debere favere, nec ni-
mis rigidas esse: Potissimum autem
momentum situm esse in educatione
puerorum; omnia autem ætatum esse
decoram quandam harmoniam. *Dia-
logus tertius* inquit in legum originem
post universum quoddam diluvium, &
inde auctis iterum hominibus, post se-
culum simplex æquitati deditum, in-
troducitis divitiis & penuria. *Dialogo*
quarto

---

 de variis item Plutarchi, Platoniam

---

quarto agit de situ civitatum oportuno & quærendarum sedium occasionibus; de Reipublicæ forma, Dei & parentum cultu, legum vi & autoritate; de præfationum legibus præmittendarum necessitate, & regulis earum. *Dialogus quintus* docet, quomodo verus animi cultus sit instituendus intuitu corporis, pecuniæ & aliarum rerum externarum: & *frustraneas esse leges*, nisi prius animus recte fuerit formatus, ut ipse sibi lex sit. *Dialogus sextus* proponit magistratum necessitatem, diversitatem, creationem, matrimonii doctrinam & leges matrimoniales (ubi simul emendare voluit doctrinam de *communione uxorum*.) *Dialogus septimus* iterum de liberorum educatione tractat, tam quoad corpus, quam quoad animum, ubi prolixè differit de musica & choreis, tanquam quæ maxime apud Græcos in usu essent. *Dialogus octavus* agit de ludis & festis religiosis (Græcis etiam maxime frequentatis) eorumque etiam in bellis usu; item, quatenus mulieres etiam sint ad bellum præparandæ. Porro de religionis naturalis efficacia perpetua in homine intuitu
 con-

conscientiæ, de turpitudine adulterii, scortationis, & veneris masculæ. *Dialogus nonus* proponit generalia præcepta de judiciis, de criminibus maximis, de differentia legislatoris & judicis, & de regulis constituendorum judicorum. *Dialogus decimus* agit de impietate & profana loquentia de Deo, de hujus impietatis stultitia, variisque generibus, & de variis pœnis in illa impietatis genera, etiam capitalibus. *Dialogus undecimus* proponit doctrinam de pactis in genere & in specie de pactis & contractibus privatis, (sub quibus etiam comprehendit testamenta & tutelas) item de horum obligatione ex æquitate naturali. *Dialogus duodecimus* continuat agere de pactis & contractibus publicis, de legationibus, militari disciplina, jurejurando, publicis peregrinationibus, de tribus judiciorum subselliis, de jure sepulcrorum &c. In *dialogo decimo tertio* & ultimo concludit; a Deo pendere omnem Reipublicæ felicitatem; adeoque præcepta dat de collegio sacro ex optimis civibus constituendo, & de sapientia per hoc collegium introducenda. His ita præmissis cave ne putes, hujusmodi meum generale de Platonis philosophia *supra nota n.* sincere datum id intendere, ut

conte-

Judicium
speciale de
doctrinis
Platonicis.

contemnere velim omnes doctrinas Platonicas. Quin potius uti in sensus incurrit, quod ibi potissimum sententiam meam dixerim in genere de modo tædioſo ſecundum quem Plato propoſuit doctrinas ſuas; ita quod in ſpecie doctrinas ejus de Republica & legibus hætenus recensitas attinet, paulo ſpecialius meam ſententiam de iis hic, ſed brevibus propono. *Sunt bona mixta malis, ſunt mala mixta bonis.* Inter doctrinas non paucas, quæ prima fronte piæ & ſanctæ videntur, ſunt etiam multæ, quæ, ſi eas paullo attentius examines, ſunt hypocriticæ, aut, ſi verba magis in factum temperare velis, Pythagoricæ. Sed adſunt etiam non paucæ, quæ ne quidem umbram ſapientiæ habent. Ita, ut ſecundum ordinem ſupra uſurpatum hoc iudicium meum exemplis illuſtrem, non credo, in libris de Republica, prudenter & juſte magistratibus eſſe iracundiam, item Muſicam & Gymnaſticen tantopore commendatas. Quod præceptum de Poë-
In ſpecie de Poëtis :
tis e Republica ejiciendis attinet, equidem hoc nimis rigidum eſſe arbitror, interim in eo conſentio Platoni, quod alii Græcorum (quos hodiernum multi ex noſtratibus ſequuntur) nimis imprudenter commendaverint & extulerint

rint Poëtas, inprimis Homerum & Virgilium, qua de re mentem meam distinctius exposui in *cautelis circa præcognita jurispr. capite 8. potissimum §. 11. & 12. & ibi not. d.* Scriptoribus ibidem allegatis adde Max. Tyrium *dissert. 7.* In specie de Homero & Virgilio in utramque partem Basnagium *Histoire de Juifs. lib. 3. cap. 20. p. 941. ad p. 948.* Huetium *de orig. fabul. Roman. p. 86.* Homerum colaphis dignum dixit Heraclitus apud Laertium *libr. 9. cap. 1.* Adde de Homero Baylium *diſſ. critique sub voce Loyer p. m 356. Edit. primæ.* Madame Dacier *des causes de la corruption du gout, de la Motte, dans le discours sur Homere* qui ipsius versioni Iliados Homeri præmissus est. Possunt etiam multa ad hunc usum peti ex lectione Longini *de sublimi & ex observationibus Gallicis ad easdem du Boileau, item ex parallelis des anciens & de modernes de Perrault, ex observ. Halens, Tom. III. obs. 1. §. 8. seq. ex Dion. Halicarn. oper. Rhetor. & ejus indice voce Homerus, Zoilus.* Virgilium contra Clericum *lib. 1. Parrhas.* defendere aliquo modo voluit Burmannus *in præfatione ad Petronii Satyricum circa finem.* Ex antiquis Virgilium prolixè commendat & sapientiam ejus demonstrare voluit Macrobius *Saturn. lib. 1. cap. 24. & integr.*

integr. lib. 3. 4. 5. 6. In operibus *Vavassoris* fol. 680. ad 700. etiam plura invenies de vana commendatione Homeri. Sed redeamus ad Platonem. Hujus doctrinæ de vera Philosophia, in qua magistratus sint instituendi, i. e. in summi boni seu Dei cognitione, & quod ista non consistat in nuda contemplatione, sed in cognitione rerum ad officia socialia necessariorum, item quæ de legibus *dialog. 1.* iterum de Deo & virtute tanquam legum causis tradit, item in *dial. 10.* de graviter punienda impietate & profana loquentia de Deo, denique in *dial. ult.* quod a Deo pendeat omnis Reipubl. salus &c. si supine eas consideres, optime & pie sonant; sed si penitius eas examines, & scopum, quorsum ista omnia tendant paulo penitius consideres, scilicet, ut in *ult. dial.* addit, collegium sacrum ex optimis civibus esse constituendum, quod sapientiam istam in civitatem introducat, facile apparebit, Platonem in hoc esse egregie imitatum Pythagoreos; ut sub specie pietatis & sanctitatis stabiliret solum autoritatis præjudicium & tyrannidem maxime crudelem erga eos, qui ab ejus dictatis vel in levissimis dissentire auderent, tanquam in homines maxime impios. Porro doctrina Pla-

De hypo-
critica pie-
tate Plato-
nica.

bonorum
& uxorum
&c.

tonis de communione bonorum, uxorum, liberorum, non solum est phantastica. (quod communionem bonorum attinet,) sed & irrationalis & impia, unde & ipse *dial. 6. de Legib.* doctrinam de communione liberorum & uxorum emendare, aut potius emollire, voluit. Est & id ridiculum, quod doctrinam de Deo ad Dialecticam retulerit, sed id tamen simul affectationem dominatus in intellectum humanam indicat, quod Physicam & Mathesin voluerit hujus Dialecticæ famulas esse. Facit & id ad stabiliendum præjudicium auctoritatis, quod Plato *in Dial. 4.* tantopere commendat præfationum legibus præmittendarum necessitatem, cum potius natura & scopus legum ostendat, rectius Senecam docuisse, stultitiæ id indicium esse. Pariter, dum docet *in dial. 5.* frustraneas esse leges, nisi prius animus recte fuerit formatus, ut ipse sibi lex sit, quilibet videt potius dicendum esse, non opus esse legibus, si animus jam ita sit formatus, ut ipse sibi lex sit. Possent etiam multa moneri circa doctrinas Platonicas de usu musicæ & chorearum, item ludorum & festorum religiosorum in *Rep.* etiam tempore belli, (*dial. 7. & 8.*) de usu testamentorum in *Rep.* (*dial. 11. p. m. 969.*)
si pro-

cam doctrinam secuti p) libris, dogmata

si propositum id permetteret. Unde potius abrumpo, & ad Plutarchum transeo.

p) Plutarchus historiæ scriptor disertissimus & morum Præceptor insignis, duo egregia ac eruditissima post se reliquit volumina, *Parallela* videlicet, (id est illustrium Græci nominis & Latini virorum vitas ita digestas, ut semper Græco homini Romanus aliquis comparetur,) & quod titulo *Moralium* extat, opus non modo eruditum, sed etiam varium & philologicum. De eo Lipsius in *notis ad Polit.* p. 450. judicat, Plutarchum, si quem alium dignum esse Principe scriptorem, ut qui iudicium mirifice formet, & diffusa ac plana quadam scribendi via ad virtutem ubique & prudentiam ducat, sed, ut Lipsius addit, *ad illam magis, & nisi fallor, melior omnino, quam acutior doctor.* Eana-
 Plutarchi
 encomia,
 & judicia
 de ejus
 scriptis,

p) in *vitis Philosophorum in Proëm.* Plutarchus est totius Philosophiæ Venus & Lyra: Heinsio compendium eruditionis, & prudentiæ thesaurus. Cui Erasmus magnam eruditionis suæ partem debet, ut scribit Focanus *dissert. de studiis*; Vossius *de histor. Græcis lib. 2. c. 10.*

gmata varia huc pertinentia explicanti-

vocat virum undiquaque doctissimum, item Philologum, Philosophum & historicum summum, cum magnam horum trium scientiam undique ejus scripta spirent. His encomiis addit Quenstedt *de patriis illustrium virorum p. 411.* Plutarchum esse amplissimum historiae Græcæ & Latinæ thesaurum, & ejus vitas esse Bibliothecam omnium veterum historiae scriptorum, in quibus præstantium gentis Græcæ & Latinæ Virorum circiter 50. res gestas & opera inter se componat. Deprehendi insuper, Michaellem de Montaigne multum debere Plutarcho, quem etiam valde commendat *lib. 2. des Essais cap. 10. p. m. 379. edit. 1616. in octavo.* »Quant a mon
 »autre leçon, qui mesle un peu plus
 »de fruit au plaisir, par ou j'aprens
 »à ranger mes opinions & conditions,
 »les livres, qui m'y servent, est Plu-
 »tarque, depuis qu'il est Francois, &
 »Seneque. Ils ont tout deux cette no-
 »table commodité pour mon humeur,
 »que la science, que j'y cherche, est
 »traitée en pieces descousuë, qui ne
 »demandent pas l'obligation d'un
 »long travail, de quoy je suis capable.

Ainsi

cantibus, videlicet: Sapientem debere

Ainsi tous les opuscules de Plutarque, & les Epistres de Senèque, qui font la plus belle partie de leur écrits, & la plus profitable: Il ne faut pas grande entreprinse, pour m'y mettre, & les quitter, ou il me plaist. Car elles n'ont point de suite & dependance des unes aux autres. Ces auteurs se rencontrent en la plus part des opinions utiles & vraies: comme aussi leur fortune les fit naistre environ mesme siecle; tous deux præcepteurs de deux Empereurs Romains: tous deux venus de pays estrange; tous deux riches & puissans. Leur instruction est de la cresse de la philosophie, & présentée d'une simple façon & pertinente. Plutarque est plus uniforme & constant; Senèque plus ondoyant & divers. Cestuy-ci se peine, se roidit & se tend pour armer la vertu contre la foiblesse, la crainte & les vitiens appetits, l'autre semble n'estimer pas tant leur effort, & desdaigner d'en haster son pas, & se mettre sur sa garde. Plutarque à les opinions Platoniques, douces, accommodables à la société civile &c. Senèque est plein

bere versari maxime cum principibus

»des pointes & saillies, Plutarque des
 »choses. &c.» Idem de Montaigne
lib. 3. cap. 884. Plutarchum commendat,
 quod ejus doctrina quis uti possit in
 quibuscunque eruditionis partibus,
 & *libro 2. cap. 31. p. 691.* Plutarchum de-
 fendit contra Bodinum, qui Plutarchum
 in *Methodo histor.* ignorantia & falsarum
 narrationum accusaverat. Valde miror,
 quod alius Gallorum eruditissimorum
 de la Motte le Vayeur neque in *Volum.*
III. Opuscul. ubi de Historicis Græcis &
 Latinis agit, Plutarchi mentionem fa-
 ciat, nec in ullo alio loco saltem eum
 nominet, quod exinde conjicio, cum in
 indice ad universa opera nihil de Plu-
 tarcho deprehendatur. Et valde tamen
 dubito, quod Vayeurius non legerit
 opera Plutarchi, & quod non multa ex
 eo mutuatus fuerit. Scaliger in judicio
 de Plutarcho valde variat, si *Scaligerianis*
 fides est adhibenda. Modo enim sub
 voce *Plutarchus*, eum vocat totius sa-
 pientia ocellum, modo, sub voce *Ci-
 cero* contemtim de eo sentit. *Libros,*
inquit, omnes Philosophicos Ciceronis ni-
bili facio; nihil enim in iis est, quod de-
monstret, & doceat, ac cogat, nihil Aristo-
telicum,

pibus & magnatibus; principem
debere

telicum, ut nec apud Plutarchum, qui aulicis tantum scripsit, non doctis. Apertum est, quod Scaliger in hoc ultimo loco contemnat Plutarchum, ideo, quod non observaverit modum docendi Aristotelicum. At hoc a Plutarcho factum est, tam in vitis parallelis, quam in opusculis moralibus, unde sua sponte cadit opinio Dacierii & uxoris ejus, qui in *prefatione versionis Gallicæ vitarum illustrium Plutarchi p. 20.* conciliare voluerunt ista duo judicia Scaligeri opposita, quod in priore respexerit Scaliger ad vitas parallelas, quæ tantum sapientiæ contineant, quantum in nullo alio opere Philosophorum antiquorum, invenire liceat, in posteriore autem loqui voluerit de opusculis moralibus, ubi nihil fere satis profunde propositum & demonstratum fuerit, sed ubi omnes materiæ paucis exceptis nimis superficialiter fuerint exhibitæ. At in vitis parallelis, comparationes seu parallelismos esse omnino admirabiles &c. Quasi vero Scaliger non æque oppositurus sit, etiam in vitis parallelis nihil Aristotelicum occurrere, &, opuscula moralia magis doctis, vitas autem magis

debere esse Sapientem ; Senem
non

aulicis scriptas esse. Cæterum, cum ex hæctenus dictis jam aliquo modo pateat iudicium Dacierii de Plutarcho, absolvamus illud paucis. Addit : Se facile plures ex opusculis moralibus daturum esse pro parallelismis seu comparationibus perditis , cum ibi Plutarchus convenientias & differentias morum in singulis hominibus illustribus maximo cum iudicio ingenio & sapientia proposuerit. Interim ipse Dacierius modum loquendi in Plutarcho taxat *p. 10.* quod stilius sit durus & confusus, impositus , plus soliditatis quam gratiæ habens , & magis naturam sequens quam artem. Interim singula ejus verba facile intelligi & sensibilibus percipi, esse satis gravia & ponderosa , & correspondere gravitati & ponderositati cogitationum ejus. Invenies etiam in dicta præfatione *p. 16. seq.* descriptionem vitæ Plutarchi, ex qua hic saltem noto, erronee haberi a quibusdam Plutarchum pro præceptore Trajani, etsi sub Trajano vixerit ; prius Plutarchum scripsisse quædam opuscula moralia antequam vitas hominum illustrium describere aggrediretur ; multa occurrere
in

non debere abstinere a Re publica ;
aliis-

in operibus *Plutarchi* , quæ magis sapiant doctrinas hominis Christiani quam Ethnici , unde nonnulli opinati fuerint , ea mutuo accepta esse ex scriptis Christianorum ; sed *Dacierius* putat *Plutarchum* illas ex *Platone* hausisse. Denique addit , multos hæsitaturos esse utrum ex scriptis *Plutarchi* vitas opusculis , an opuscula vitis præferre debeant , se vero sincere asserere , multo plus ingenii , judicii & artis deprehendi in vitis , plus lectionis & memoriæ in opusculis. Me quod attinet , liceat etiam mentem meam paucis adjicere de diversis istis judiciis hætenus recensitis , quæ sæpius magis involvunt , quam ut erudiant. Nam quid vult sibi *Lipsius* , dum dicit *Plutarchum magis ad virtutem quam ad prudentiam ducere* ? Quasi virtus imprudens & prudentia vitiosa detur ; In eo vero consentio *Lipfio* , dum *Plutarchum* vocat *meliolem quam acutiorem doctorem* , si hic sit ejus sensus , scripta *Plutarchi* digna esse ut legantur a Principibus aut Politicis , & quod non sint apti ad gustum *Philosophorum* , acumina methaphysica , mathematica & similia ut muscas captantium. Hi enim com-
menda-

aliisque præcepta politica peculiariter tradentibus.

De

mendabunt potius, ut Scaliger etiam fecit, suum divum Platonem & summum Aristotelem. At Politici & historiarum philosophicæ studiosi gaudebunt lectione Plutarchi etiam septem vel octo horarum spatio continuata; sed deprecabuntur continuationem lectionis (etiam per spatium paucarum horarum) in Aristotele & Platone etiam intuitu librorum Politicorum & moralium; cum in Plutarcho inveniant veritates (vel etiam aliquando errores) sensibiles, in Aristotele & Platone tantum non ubique grillos & muscas, etsi quandoque larvis vel palliis oblongis, ad decipiendum incautos, inducas. Pergo ad *Eunapium*, quem non intelligo. Video, eum voluisse Plutarchum laudare, sed non intelligo cur eum vocaverit totius Philosophiæ Venerem & Lyram, & non potius Æolum & tympanum, & si pace illustrium Criticorum aut Grammaticorum id fieri possit, referrem hoc encomium in locis communibus sub titulum: *Galimatias*. In *Heinsii*, *Focani*, *Vossii* & *Quenstedtii* judiciis quod desiderem nihil habeo. Valde etiam mihi placet

De Aristotele Platonis discipulo, 17.(6) *Ari-*
 lo, sed novæ & totum mundum *stotelis.*

Chri-

placet *Michaelis de Montaigne* commen-
 datio Plutarchi, comparatio cum *Seneca*, & defensio contra *Bodinum*. De
Scaligeri judiciis duobus diversis & pe-
 ne contradicentibus ita sentio: Quod
 prius attinet, nollem equidem *Plutar-*
chum vocare totius sapientiæ ocellum,
 interim tamen nollem etiam, quod
 posterius concernit, eum ideo taxare,
 quod nihil Aristotelicum (quoad mo-
 dum docendi & demonstrandi) in eo
 reperiatur. Quin potius mihi sufficit,
 quod absque ambagibus *Plutarchus* ra-
 tiones suas proponat & quidem ple-
 rumque satis perspicue. Neque id mi-
 hi displicet in *Plutarcho*, (etsi displic-
 erit *Scaligero*) quod aulicis tantum
 scripserit, non doctis, id est Aristote-
 licis, quia Aristotelice doctos non ma-
 gnifacio, & quia credo, aulicos, si mo-
 do prudentes sunt, præferendos esse
 ejusmodi doctis. In *Dacierii* judicio
 approbo commendationem vitarum
 parallelarum *Plutarchi*, sed propterea
 tamen non probo judicium ejusdem de
 scriptis moralibus, ob defectum pro-
 bationum profundarum, quia profun-
 ditas

**Christianum postea inundantis
Sectæ**

Item' de
ejus Secta.

ditas ejusmodi sæpe obscuritatem & subtilitatem stultam involvit. In his quæ de stilo *Plutarchi* addit *Dacierius*, non habeo quod moneam. Cæterum, dum in oratione dixi, *Plutarchum* *Platonicam* doctrinam secutum esse, non id volo, quod *Plutarchus* inter sectarios *Platonis* sit referendus, sed quod ex *Principibus Philosophorum Græcorum* & *Autoribus Sectarum Græcarum* præ reliquis magis inclinaverit in doctrinas *Platonis*. Primum quod attinet, quod non fuerit sectarius intuitu *Platonis*, exinde constat, quod non solum integrum librum de *Homero* scripserit, qui in opusculis moralibus est ultimus *p. m. 705. seq.* ibique eum, contra, ac *Plato* fecerat, valde commendaverit, sed quod in opusculis moralibus plerisque tantum non ubique & ad nauseam usque versus ex *Poëtis Græcis* probationis loco adduxerit. Posterius quod concernit, cum inter Sectas *Philosophorum Græcorum* præcipuæ sint *Platonica*, *Stoica*, *Epicurea*, *Aristotelica*, *Plutarcho* *Stoicos* minime placere, ostendunt scripta jam supra in ipsa oratione citata, de communibus notionibus,

item

Sectæ autore, etiam nonnulla, sed
pauca

item de contradictionibus Stoicorum,
& aliud, quod Stoici magis improvisa,
quam Poëtæ dicant. Similiter contra
Epicurum & Epicureos edidit libellum
peculiarem adversus Colotem Epicu-
reum *p. 581. seq.* & aliud scriptum, in quo
defendere voluit, ne quidem jucunde
vivi posse ex Epicuri sententia *p. 372. seq.*
At quod Platonem attinet non solum
eum sæpius commendat, ut ex *indice
opuscul. moral. sub voce Plato*, constat, sed
etiam quæstionum Platoniarum pecu-
liarem librum scripsit *p. 593.* & in libris
Politicis rarissime a Platone recedit, quo-
rum primus tractare voluit de rebus
publicis quæ a singulis & a paucis tenen-
tur, *p. 108.* sed videtur saltem esse fra-
gmentum opusculi vel non absoluti, vel
perditi. Sequitur *p. 109. seq.* opusculum:
An seni sit tractanda Respublica, quam
quæstionem respondendo non determi-
nat, sed rationes pro utraque parte
more Academico seu Platonico recenset.
Tertium docet, *p. 118. seqq.* cum Princi-
pibus maxime debere Philosophum
sermocinari, ubi inter alia *p. 120.* dicit:
*Philosophus, qui remotus est a negotiis, non
abhorrebit ab iis, (Principibus) Politicus
vero*

vero eos etiam sectabitur. Ubi videtur per Philosophum intelligere Philosophum theoreticum, per Politicum autem, Philosophum practicum. Quartum rubricam habet, ad Principem indoctum p. 121. Quintum autem præcepta Politica tradit, p. 123. seq. Posses etiam huc referre opusculum p. 257. seq. contradictum (Pythagoreorum) Ita vive, ut nemo te sentiat vixisse, de quo vide supra notam c. Aristotelem sæpius quidem citat, aut potius ejus sententias recenset, sed non legi, quod Aristotelem valde commendat, aut eum Platoni præferat. Vide indic. opusc. moral. sub voce Aristoteles. Unde miror, qui factum fuerit, ut Georgius Hornius lib. 4. Hist. Philos. cap. 6. p. 259. Plutarchum vocaverit Philosophiæ Peripateticæ amatorem. Etsi itaque Plutarchus ob hæc tamen dicta non possit classi Philosophorum Eclecticorum accenseri, interim tamen nullum est dubium, quod ejus libri quinque de placitis Philosophorum p. 329. seq. referant sententias varias omnium pene Philosophorum Græcorum circa omnes fere controversias Physicas. Utinam etiam in reliquis Philosophiæ partibus simili modo placita Philosophorum Græcorum exposuisset, haberemus profecto thesaurum incom.

paucā differenda forent. q) Etſi enim

incomparabilem hiftoriæ Philoſophicæ. Id unicum addo, quod in opufculo contra Stoicos, cujus titulus eſt, de Stoicorum communibus notionibus p. 420. ſeq. inveniatur diſputatio Plutar- chi contra infinitum Stoicorum ſatis ampla p. 433. ad p. 436. quæ, etſi præcipue loquatur de infinito Phyſico, deprehen- des tamen ibidem non paucas rationes, quibus uti etiam poſſis adverſus infini- tum Mathematicorum.

q) De Ariſtotele & ejus Philoſophia non adeo prolixè agit Laërtius *lib. 5. ſe- ctionibus prioribus 34. a p. 268. ad p. 288.* Diffuſior & prolixior eſt Stanleius *Part. 5. a p. 410. ad p. 491.* Circumſtantias vitæ Ariſtotelis in ſummam contractas re- cenſui in *Monathl. Gedancken 1688. menſ. Aprili p. 459. ſeq.* Cavendum inge- nuo Philoſopho eſt, ne Ariſtotelem ni- mis contemnat, multo magis ne calu- mnietur. De calumniatoribus Ariſto- telis vide H. Caſaub. *in notis ad Laërt. lib. 5. ſect. 3.* de ejus Apologia Laërtium *ibid. ſect. 9.* & ibi Aldobrand. & Menag. *in no- tis.* Hodie vero multo magis cavendum, ne quis nimis exoſculetur Scripta Ari- ſtotelis & ejus ſputa lingat. Cum vero

Judicium de Ariſto- tele quo- modo tem- perandum.

---

enim pro more, etiam in doctrina

---

ii, qui hætenus Aristotelicas doctrinas ut oracula, more pene idololatræ venerati sunt, & adhuc venerantur, si modo in viribus eorum situm sit, ingenuos Philosophos, insufficientiam doctrinarum Aristotelicarum & inutilitatem & noxiam Doctorum Scholasticorum, qui se Aristotelicos esse ubique clamant, ostendentes, vi & fraude, ut homines maxime improbos, persecui eosque apud potentes audacter calumniari soleant, non equidem vitio his vertendum, si quandoque etiam fabulis Satyricis depingant stultitias hominum, etiam orthodoxorum, ex Aristotele Idolum facientium. Etsi enim ipsi Sectarii per Satyras ejusmodi magis pertinaciores reddantur in stultitia sua, tamen & sensus communis & experientia testatur, viros prudentes imparciales, inprimis eos, qui nondum præjudicio illo noxio autoritatis fuerant infatuati, citius & cum majori efficacia ejusmodi scriptis Satyricis, quam disputationibus maxime seriis solere disponi ad cavendos pedantas. Unde & ego olim in casu simili tentavi primas quasdam lineas dare ejusmodi

di

na politica præceptorem suum refutet, in eo tamen haud dubie cum ipso sensit, quod Sapiens Magistratum gerere debeat, cum honorem pariter ac divitias inter bona a Sapiente

di Satyræ adversus Philosophiam Aristotelicam in modo citato *mensis Aprilis der Monathlichen Gedanken potissimum p. 499. seq.* quam etiam deprehendi effectu modo memorato non fuisse destitutam, sed multis Politicis oculos aperuisse, quare etiam eandem adhuc auditoribus & lectoribus meis, qui usum rectæ rationis magnificiunt & impudentiam pariter & hypocrisin detestantur, commendo. Ut vero eo melius appareat, quid in illa fabula de vita Aristotelis fictum sit, quid verum aut verosimile, diffiteri nolo, me cum ista scriberem, maxime usum fuisse tractatu Gallico Rapini Jesuitæ, cui titulus: *les comparayons des grands Hommes de l' Antiquité ejusque tomo 4. & partibus tribus prioribus*, in quibus Platonis & Aristotelis vitas earumque circumstantiat, diversam docendi methodum, & scripta Logica, Moralia, Physica & Metaphysica inter se comparat.

piante etiam maximopere appetenda collocaverit, r) Ac etsi porro
ex

Cur Jesuita
Rapinus
Politicam
Platonis &
Aristotelis
omiserit,

r) Facile prævideo, Lectores non paucos vel taxaturos esse in Rapino, quod comparationem inter Platonem & Aristotelem intuitu doctrinæ Politicæ omiserit, vel admiraturos, qua ratione id fieri potuerit, cum tamen omnia opuscula Rapini testentur eum fuisse virum multæ lectionis, & haud dubie etiam legisse opera Politica Platonis & Aristotelis. Proponam varias responsiones ex quibus lector pro lubitu eligere poterit, eam, quæ ipsi videbitur optima. 1. Dicitur poterit, quod Rapinus hic termino Philosophiæ moralis usus fuerit in latiore significato ut Politicam sub se comprehendat, unde & in comparatione Philosophiæ Moralis Platonicæ & Aristotelicæ librorum politicorum Platonis & Aristotelis mentionem facit, adeoque Politicam tanquam appendicem Ethices considerat. Hic vero lector forte desideraturus esset, quod, etiam hoc concessio, tamen Rapinus omiserit distinctiorem comparationem Politicæ Platonicæ & Aristotelicæ quatenus in specie quoad leges rite formandas & Rempublicam constituendam

ex ejus libris politicis plurimi inter-
ciderint, ex istis tamen, quorum
fragmen-

dam conveniunt aut differunt. 2. Quod reverendi Domini Jesuitæ saltem de moralibus sint solliciti & Politica Politicis id est Laicis solis relinquunt, & intuitu rerum politicarum se habeant mere passive, unde & solent Politicos plerumque pro impiis habere. Sed uti hæc responsio refutatur per experientiam, cum habeamus etiam opera Politica Jesuitarum, v. g. Adami Conzenii, ita metuo, ne multi habituri sint hanc rationem pro ironica. 3. Quod studio id factum fuerit, cum Politica Patrum venerandorum sit arcana, adeoque non proponenda Laicis, ne arcana eorum ad notitiam Politicorum Laicorum perveniant. Sed & huic responsioni obstant scripta Politica Jesuitarum, & quod hanc arcanorum politicorum revelationem non magis timeant, quam revelationem arcanorum moralium v. g. reservationum mentalium & similium, de quibus videri poterunt scripta varia, pro cæteris vero Ludovici Montaltii *litera provinciales de Jesuitarum morali & Politica disciplina.* 4. Quod eorum Politica neque fit pure Platonica neque
E e 3 pure

fragmenta restant, haud magna, certe non tanta, quam vulgo prædicare solent Aristotelicæ philosophiæ

pure Aristotelica, sed Eclectica. Sed & adversus hanc responſionem regeri poterit, quod hæc ratio tamen non moverit Rapinum, ut comparationem Philosophiæ Moralis Platoniciæ & Aristotelicæ omiserit; cum & Philosophia moralis Jesuitarum neque sit pure Platonica neque pure Aristotelica. Sed hæc tranſeant. Pergo potius ad ea, quæ hic in textu paucis a me notata sunt. Quod primo attinet diffensum Aristotelis in *Politica* a Platone de eo legi poterit ipse Aristoteles *Polit. lib. 2. cap. 1. 2. 3. 4. juncta periphrasi Danielis Heinsii*. Quod convenientiam Platonis & Aristotelis in textu adductam attinet, notum est, Stoicos docuisse, sola bona animi esse appetenda, bona vero corporis & fortunæ esse non quidem appetenda sed sumenda; Aristoteles vero etiam bona corporis & fortunæ esse appetenda discipulis suis inculcavit, cum virtus his, maxime autem bonis fortunæ, divitiis & honoribus, sæpe opus habeat, vid. Laërt. *lib. 5. sect. 30. & ibi Aldobrand. in notis.*

Diffensus
& consensu
Platonis
& Aristote
lis in do
ctrina Po
litica.

phiæ amasii, prudentiæ politicæ
republicam gubernandi indicia
comparent, quamvis Conringius s)
pro-

s) Edidit jam anno 1656. Helmeſtadii Hermannus Conringius libros ſuperſti-
tes Politicorum Ariſtotelis, non ſolum
emendatos, ſed & notatis paſſim lacunis
horum librorum & ubi quædam deſice-
re videntur. Addidit etiam Introdu-
ctionem in opera Politica Ariſtotelis,
in cujus novem capitibus multa erudite
annotavit. Oſtendit enim certis, ut
loquitur, argumentis, illa Politica eſſe
Ariſtotelis; ſimulque diſſeruit de omni-
bus aliis politici argumenti Ariſtoteli-
cis libris dudum perditis. Porro pro-
bare voluit, (c. 3. p. 579. ſeq.) Politicos
libros, qui extant, eſſe opus acroama-
ticum, non exotericum, ſimulque in-
dicavit, quis demum ſolido cum fru-
ctu uti illorum lectione poſſit. Tum
exhibuit priorum trium librorum ar-
gumenta, & docuit, poſt tertium li-
brum prolixè ab Ariſtotele actum eſſe
de optimæ reipublicæ conſtitutione,
cujus doctrinæ pars hodieque ſuperſit
in libro ſeptimo & octavo, qui adeo
tertio libro ſtatim ſint ſubjungendi; un-
de & ſeriem & argumenta illorum duo-

Conringii
merita in
doctrinam
Politica
Ariſtotelis
commen-
danda & e-
mendanda.

probaverit, libros istos Politicorum
Ari-

rum librorum adjecit, & monuit, verosimile esse, quod ulterius quatuor libris, qui tamen perierint, de optima Republica actum fuerit, ac tandem argumenta librorum, quarti quinti & sexti subjecit. His vero præmissis totius operis Politici ordinem justum & argumentum in unum conspectum produxit. Denique in *cap. ult. p. 640. seq.* disseruit: quænam hodieque sit operis Politici conditio, quæ in posterum speranda, & quid hætenus circa illud fuerit præstitum, ubi simul de fati hujus operis Politici a Seculo decimo tertio ad sua tempora multa haud vulgaria annotavit. Sed tamen in solo Aristotele non substitit, quoad doctrinam de prudentia politica seu civili Conringius, sed & ipse tentavit ea quæ forte in Aristotelica doctrina hic desiderari possunt, aut supplementa desiderant, emendare, etsi pro more temporum, quibus scribebat Conringius, ubique commendaverit Politica Aristotelis, ac ea plus, quam mererentur magnificerit. Quod ut eo distinctius percipiatur, notandum, olim in Academiis Pontificiis receptum fuisse, ut Magistri Philosophiæ,
ante-

Aristotelicorum acroamaticis, non
vul-

---

antequam renunciarentur, in scriptis solenniter promitterent, quod Aristotelis sputa lingere, & omnes ab Aristotele dissentientes refutare, & pro virili illis resistere vellent. Duravit hic mos etiam in Academiis Protestantium diu post reformationem. Unde formulam ejusmodi promissionis adhuc in Academia Liptiensi anno 1590. usitatam, quam in MSC. beati Patris nactus eram, inserui *mensi Majo 1688. der Monathlichen Gedancken p. 599.* Etsi vero pedetentim hic mos successu temporis paulatim desierit in usu esse in Academiis Lutheranorum, memini tamen, mihi relatum esse, cum adhuc juvenis essem, illo tempore in Academia Helmstadiensi ejusmodi promissiones sive literales sive verbales adhuc in usu fuisse. Hoc intuitu Conringius erit excusandus, quod in illis tenebris non potuerit præjudicium illud authoritatis Aristotelicæ in totum abjicere, quin potius mirandum, qui factum fuerit, ut ipse de emendatione prudentiæ Politicæ saltem cogitare potuerit. Interim ejus eruditus tractatus *de civili prudentia* anno 1662. & sequenti anno 1663. ejusdem

vulgaribus & exotericis doctrinis esse accensendos.

Cum

Propolitica sive brevis introductio in civilem Philosophiam Helmeftadii edita docent, quam sollicitus fuerit, neglectum communem genuinæ Politicæ emendare. Sed de his duobus scriptis id observandum, utriusque idem esse argumentum, & eandem utrobique differendi methodum esse observatam: nisi quod ex præfatione Propoliticis præmissa pateat, propolitica hæc esse saltem rudimenta prima tractatus de civili prudentia, & hujus compendium, & illa fuisse jam ante librum de civili Prudentia in gratiam selectorum aliquot juvenum anno 1649. confecta, unde de hoc non erit opus ut plura memorem, nisi, quod hic non sit ægre ferendum, quod Conringius in cap. 15. p. 103. de Politicæ scientiæ optimis per omnem ætatem scriptoribus defectus quidem librorum Platonis de Republica & Legibus p. 105. paucis notaverit, sed quod Aristotelis libros Politicos concernit, de iis sic judicet p. 106. quod & in his Aristoteles omnes omnium temporum conatus hætenus quidem longo intervallo superaverit. Porro fata libri de prudentia civili, & quomodo ejus ple-

Cum autem Philosopho ac Jure-
 Consulto Christiano conveniat, non
 solum circa sententias & doctrinas
 Ethnicorum Philosophorum esse
 occupatum, sed vel omnium ma-
 xime Christianæ Philosophiæ, aut
 (si forte philosophia non bene in
 Ethni-

18.(II) Ex
 principiis
 doctrine
 Christianæ
 & Philo-
 sopho-
 rum, qui
 Christiani
 vocantur.

na elaboratio multis annis impedita
 fuerit, legi possunt in Præfatione. In-
 tentio Conringii fuit, docendi, politi-
 cam non esse peritiam civilitatis mo-
 rum, aut facultatem blandiendi: Per
 injuriam Politicos a multis fucatæ pie-
 tatis hominibus infamari, ac si numinis
 & honesti omnes contemtores essent:
 inter Jurisprudentiam & Politicam esse
 insignem differentiam, adeoque per-
 peram Jctos credi Politicos: porro nec
 Rhetoricam, nec singularis alicujus
 Reip, notitiam, nec prudentiam in ge-
 nere cum Politica esse confundendas:
 Politicam proprie ita dictam versari cir-
 ca omnes republicas & quæ ad easdem
 primo ac per se pertinent; adeoque
 non quamvis prudentiam & in specie,
 non militarem, nec ditescentem, nec
 Ethicam esse partes Politicæ: neque
 tamen Politicam consistere in sola
 peritia aut experientia rerum civilium:
 civi-

civilium rerum dari demonstrationes, sed secundi ordinis, adeoque cognitionem rerum civilium mereri nomen & Scientiæ & Prudentiæ civilis: quemadmodum prævia experientia & collatione rerum inde perceptarum & accedente demonstratione prudentia Politica possit acquiri, & quo ordine & modo id fieri debeat. His subjungit monita de prudentia singularum rerum civilium & seorsim omnium & integræ civitatis: item de iis quæ in Politico, cum Philosopho, tum versaturo in actu rerum requirantur, deque recta utriusque institutione, denique, quæ scripta edita ad parandam prudentiam civilem universalem maxime sint idonea. In hoc capite ultimo *p. 302.* Aristotelem tanquam virum summi iudicii laudat, quod ipse aliarum historiarum nulla facta mentione in methodo tractandæ Politicæ saltem illas historias elegerit, quæ doceant, quid civitatibus profit, & quid sit noxium: *P. 315. seq.* refellit Jctos vulgares qui Justinianearum Legum infinitum pretium & commodum in studio Politico commendare solent: *P. 324.* *Lipsii* monita & exempla Politica dicit esse longe infra suam expectationem; de *Georgii Richteri* autem & *Johannis a Chokier* Aphorismis Politicis iudicat, quod

Conringii
iudicia de
novioribus
scriptis Po-
liticis.

quod congeries historica a Richtero aphorismis addita sit parum utilis & exigui judicii Richteriani indicium; & quod Chokier, etsi majorem multo vim & ingenii & doctrinæ attulerit ad suos aphorismos, perpauca tamen & ipse vere Politica attigerit: *P. 342.* laudat præ aliis *Lamberti Danai* aphorismos politicos, quibus tamen *Alii* recentibus adjectis exemplis pro luce tenebras fœnerati fuerint: *P. 350.* laudat quidem opus *Politicum Aristotelis*, sed non cum tanto encomio, uti in *propoliticis p. 106.* fecerat: *P. 359.* libros *Petri Gregorii Tholosani & Joannis Bodini de Republica* inter se comparat, *Illum* ait potissimum, occupatum esse in doctrina de legibus ferendis, non tamen intuitu omnium rerum publicarum, sed saltem vel optimæ vel regiæ, reliqua vix leviter attingere etsi sint maximi momenti: Sæpius etiam magis autoritate legum Romanarum & nostri ævi Juris doctorum, quam solidis Politicæ principiis suffutum esse, cum tamen illa autoritas non demonstrationem Politicam, sed saltem dialecticam verisimilitudinem suppeditare possit. Nihilominus Tholosanum intuitu prudentiæ legislatoriæ in majori pretio habendum, quo pauciores Politici nostri ævi in hac parte pruden-

dentia civilis quicquam operæ collocaverint. *Bodinum* se magis per alia didicisse, nec tamen, quæ leges attinet, plane neglexisse, in utroque tanto feliciter Tholosano, quanto major fuerit ingenii capacitate, & historiarum omnis generis inusitata peritia, tanquam qui rarissimo post Aristotelem exemplo omnium pene rerumpublicarum cognitionem ad culturam Politicæ attulerit. In eo tamen taxandum *Bodinum*, quod istas historias non seorsim tradiderit, sed nimia prolixitate doctrinæ Politicæ commiscuerit, cum illæ frequentissimæ digressiones historicæ sæpe ad rem parum aut nihil facientes, turbent ut plurimum lectores. Solere etiam *Bodinum* multa alia plane aliena omni doctrinæ suæ miscere: immo nec univèrsam argumentum Politicum a *Bodino* vel levi brachio esse attactum, nec quicquam pene iusto ordine aut ex solidis principiis esse traditum; sæpe etiam vapulare *Bodinum* ob studium novitatis. Etsi itaque forte *Naudæo* concederetur, cæteros recentiores ab illo memoratos *Bodino* cedere, haud quaquam tamen *Naudæo* concedendum esse, omnes, qui usquam de Rep. libros edidere, atque adeo & ipsum Aristotelem, a *Bodino* victos esse, & opus *Bodini*

dini sic esse omnibus numeris absolutum, ut, qui ab ipso discesserit, haud dissimilis sit antiquioribus nautis, ob ignorantiam cynosuræ navigationis suæ cursum ad avicularum quarundam placitum dirigentibus: Interim Conringium habere Bodinum pro magno Politico, nec probare anagramma Cujacii quod fuerit, *Andius sine bono* &c. Tum p. 361. pergit ad *Arnifæum* & ejus relectiones Politicas, quem ob ingenium capacissimum, industriam sine exemplo, & judicium omni genere Philosophiæ Aristotelicæ subactum laudat, sed dolet simul, quod maximi operis non nisi primam partem dederit, & a vitio Bodini sibi non caverit, intempestivarum videlicet ad aliena digressionum tam historicarum, quam aliarum nihil ad rem Politicam facientium. Reliqua Arnifæi scripta de jure connubiorum, de jure majestatico, de subjectione Clericorum, de autoritate Principum, esse Autori digna, sed ad methodum universalis Politicæ non facientia, & magis ad normam legum receptarum, quam principiorum Philosophiæ adaptata. Iisdem morbis laborare *Althusii* & *Hænonii* scripta Politica, & ne quidem apparere in iis Arnifæanas virtutes ad ista vitia tegenda: accedere in utroque illo

illo autore errorem pestilentem & fundamentalem, quod summa Potestas Reip. cujusvis sit penes solum populum. *Clapmarii* librum de arcanis rerumpublicarum esse elegans & bonæ frugis ad omnes Reip. species pertinentes plenissimum opusculum, sed ei non fuisse propositum tradere integram Politicam: *Boxbornii* institutiones & *Cellarii* compendium in ipso statim titulo significare, quid polliceantur, neque tamen fallere expectationem: ex adverso, *Adami Contzenii* opus mole fatis magnum & titulo dives fere deludere lectorem, &c. Judicia hæc *Conringii* de scriptoribus hodiernis Politicis hætenus recensita approbo omnia, approbo etiam ejusdem refutationem doctrinæ Aristotelicæ crude expositæ, quod homo sit natura animal civile, quod thema tractat in *cap. 7. p. 81. seq.* Ego quanti faciam *Conringium*, quod etsi Medicus fuerit, fere tamen primus *JCtorum*, etiam protestantium, stultitias detexerit, controversias juris publici ex legibus Justinianeis definire intendentium, satis declaravi partim in *dedicatione notarum, auctarum & correctarum in Monzambanum* anno 1714. publicatarum, partim in *Historia juris naturalis, append. 2. p. 198. seq.* (*Conf. Prudent. consult. c. 3. §. 24.*) Priori loco

Meum de
Conringio
judicium.

loco ostendi præcipue, valde errare eos, qui Theologos & Medicos paulo impudentius ad studia Jctis etiam valde utilia, v.g. historica & inde dependentem doctrinam Juris publici, asserunt esse ineptos, in odium videlicet Speneri & Conringii, quos etiam propterea non immerito notavit honoratiss. Collega Gundlingius in der Erläuterung des Historischen Berichts von Neufchatel p. 27. In altero loco defendi Conringium contra Taborem & Henricum Petr. Haberkornium, simulque historiam controversiæ inter Conringium & Taborem ejusque eventum recensui. Interim cum in doctrina de prudentia Politica saltem glaciem fregerit Conringius, nonnulla quæ in ejus doctrina mihi hic displiceant, potissimum vero, quod (occasione justæ iræ in adversarios,) Jctos in genere incapaces esse docuerit ad doctrinam Politicam emendandam, annotavi, & Jctis simul vindicavi jus præcipuum hujus emendationis in *Prudent. consult. d. c. 3. §. 27. seq. ad finem capituli. Conf. etiam Hist. Jur. natur. append. 2. p. 193. seq.* Antequam ab Aristotelis Politica abeam, hoc unum addo, si quis paulo attentius Conringii introductionem ad Politicam Aristotelicam attendat, deprehendet, quantamcunque

Item de
Politica
Aristotelis.

etiam industriam adhibuerit ad commendanda opera hæc *Politica*, omnem tamen laborem in eo desinere, ut tandem confiteri fateatur, opus esse imperfectum. Conf. potissimum *cap. 8. introd.* Utrum vero hæc imperfectio primario, ut videtur voluisse Conringius, adscribenda sit, quod interierint potissima Aristotelis tradita de optima Republica, utrum aliæ sint imperfectionis hujus causæ, non equidem locus hic est, ut prolixè inquiretur. Interim, etiamsi Aristotelis libri omnes de optima Republica extarent, etiamsi Aristoteles in hac doctrina non tam diffuse se detinisset in refutandis aliorum sententiis, & considerationibus inutilibus ac comparisonibus quarundam Rerumpublicarum Græcarum, sed potius mentem suam de optima Republica paucis & perspicuis principiis inclusisset, vereor tamen, ut hæc doctrina satisfactura fuisset ingenuo *Politicæ* discipulo, saltem aliquo mediocri judicio prædito. Habemus Platonis meditationes de optima Republica, non mutilas, & tamen hoc non obstante respublica hæc optima habetur phantastica. Firmiter persuasus sum, eadem fata expectasse optimam Aristotelis Rempublicam, si plene fuisset delineata, ut & ipsa inter chimæras fue-

fuerit relata , aut jure suo referenda. Verus Politicus , meo judicio, vero & prudenti Medico in hoc similis est, ut, quemadmodum hic tempus non perdit in formanda idea exacta sanitatis optimæ & perfectissimæ, sed contentus est conceptu sanitatis mediæ generis pene in sensus omnium incurrentis, & magis sollicitus est de consiliis & regulis vel evitandorum morborum , vel recuperandæ sanitatis, experientia magis & rationibus verosimilibus subnixis, quam ex abstractionibus metaphysicis aut mathematicis demonstratis ; ita & genuinus Politicus idem observet in formando conceptu Reipubl. perfectæ , & magis sollicitus sit de consiliis & legibus ad evitandam aut emendandam corruptionem Reipublicæ necessariis. Sed in his suppeditandis deficit Politica Aristotelica. Vide B. Patris *Philos. Pract. Tab. ult. & ibi in observationibus*. Ut taceam doctrinam Aristotelicam de Republica recta & corrupta esse mere idealem & phantasticam, cum non habeat criteria perspicua separandi tyrannidem a regno , oligarchiam ab aristocratia , & ochlocratiam a democratia. Cæterum operam dedit Stanlejus , ut Aristotelis dogmata dialectica , Physica , Ethica , Oeconomica , Politica & Metaphysica

---

 Ethnicam & Christianam t) divi-
 datur)

Parte V. a p. 443 ad p. 491. in summa proponeret, ubi deprehendes præcepta Politica (ut & Oeconomica) non solum esse pleraque inania, quod cum reliquarum classium doctrinis fere commune habent, sed etiam intuitu Dialecticorum, Physicorum & Methaphysicorum paucissima, cum *p. 485.* unam, saltem unius folii columnam impleant.

Philosophia Christiana quatenus laudari, quatenus ut erronea notari mereatur.

t) Anno 1686. Valentinus Alberti Lipsiæ in disputatione publica exponere voluerat *Philosophiæ Christianæ existentiam & essentiam in genere*, eamque illustrare §. 23. seq. exemplis ex Metaphysica, Logica, Physica & Ethica Christiana desumptis. Hujus inventi falsitatem ostendere & id refutare tentavi, etsi non nominato ibi Autore, in *Introd. ad Phil. Aulic. cap. 2. a §. 26. ad §. 34.* Primaria occasio, quæ Albertum ad illum errorem seduxerat, erat studium contradicendi Grotio, Pufendorffio, & aliis Jurisprudentiæ naturalis Doctoribus, & studium inclarescendi per novum principium juris naturæ, hæctenus inauditum, & quod ob nimiam absurditatem non poterat assensum & applausum aliorum, acquirere, convenientiam videlicet & discon-

---

 datur) Christianorum Philosopho-
rum

---

disconvenientiam cum statu integritatis. (vid. *Histor. jur. nat. cap. 6. §. 23. 31. seq.*) Nam cum statum integritatis ignorarent Gentiles, (vid. in *diēt. Hist. §. 32.*) compellebatur Alberti, ut assereret, Jus suum naturale pertinere ad Philosophiam Christianam, & hoc etiam intuitu Philosophiam Christianam esse nobiliorem Ethnica. Quare & jam anno 1684. evidentes obiectiones hypothese illi obstantes removeare intendebat inventa nova & æque inepta distinctione interpretæ juris naturæ ex statu integritatis vel normaliter vel formaliter deducta, in *disput. publ. de primaria axiomat. Jur. Nat. divis. in philos. Christiana.* Sed ad hæc ejus inventa respondi pluribus in *lib. 1. instit. Jurispr. div.* ut passim ex notis ad *diēt. lib. 1. potissimum ad cap. 4.* & ex programmate Germanico *instit. Jur. div.* præmissis apparet. Conf. etiam *præfat. ad introd. ad Philos. aul. in medio.* Ex Jctis nostrorum temporum neminem novi, qui, ut ita loquar, Albertizaverit, quam Joh. Ludovicum Praeschium tribus opusculis anno 1688. editis, uno *de lege charitatis*, altero *de designatione juris naturalis ex disciplina Christianorum*, tertio,

---

 rum sententias de Concordia Sa-
 pientiae

---

tio, de vero Jure Gentium, maxime Chri-
 stianarum, quæ recensui cum addito ju-
 dicio meo & ejus vindiciis in Denen Mo-
 narl. Gedanken Anni 1689. Mens. Febr. p. 79.
 seq. Mart. p. 206. seq. & Aprili p. 295. seq.
 Ut tamen paulo distinctius appareat
 quo sensu distinctio illa Philosophiæ to-
 lerari possit, aut ut erronea vitanda sit,
 res sic se habet. 1. Omnis Philosophia
 vera, quatenus Theologiæ opponitur,
 rationalis est. Recta autem ratio est
 communis & Gentilibus & Christianis,
 adeoque hoc intuitu male dividitur in
 Christianam & Ethnicam. 2. Absurdus
 est fundamentum divisionis illius de-
 sumtum ab exemplis, quatenus ea solum
 ex sacris litteris, aut ex scriptis Paganor-
 um desumuntur. Philosophia enim
 ex principiorum veritate est dijudican-
 da. Exempla non sunt principia, &
 notum, vulgare quidem, sed verum
 axioma, quod exempla non probent sed
 illustrent. Ita ridiculum esset, si quis
 illam Arithmeticam velit appellare
 Christianam, cujus exempla sint solum
 ex SS. litteris petita, v. g. de sex hydriis
 in Cana Galileæ &c. 3. Philosophia
 falsa & sectaria respectu sectatorum pot-
 est

pienitiæ & regiminis politici probe
excu-

est quidem dividi in philosophiam Eth-
nicorum & Christianorum, quatenus
horum utraque Classis falsa supposuit,
etiam ex recta ratione omnibus homi-
nibus communi refutanda, quæ per-
spicue indicavi in *cautel. circ. præcogn. Ju-
rispr. cap. 6. §. 25.* Sed hæc distinctio non
est divisio Philosophiæ, sed Philosopho-
rum, aut certe non est synonymum
divisionis Philosophiæ in veram & fal-
sam, sed potius subdivisio solius Phi-
losophiæ falsæ. 4. Quodsi tamen sup-
ponas, Philosophos Gentiles omnes in
ista doctrina primorum principiorum
aberrasse, etiamsi veritas principiorum
oppositorum (*ibid. §. 29.* recensorum)
possit etiam ex recta ratione sibi relicta
demonstrari, tolerari posset distinctio
Philosophiæ in Ethnicam seu falsam,
quatenus ut dictum Ethnicum omnes in
fundamentis illis primis a vero aberrarunt,
& Christianam seu veram, quate-
nus illa principia vera falsis opposita,
illustrari possunt non ex libris Philoso-
phorum Christianorum aut Patrum Ec-
clesiæ aut ex horum testimoniis, sed ex
solis libris scripturæ sacræ utriusque
fœderis.

excutere & meditari eum deceat, nova meditationum & dicendi copia & longe major quam de Ethnorum sectis hactenus per indicem recensuimus, hic se offeret palulum profundius cogitanti.

19. (i) de
sensu do-
ctrinae
Christi:
Reges
Gentium
regnant:
Vos au-
tem non
sic.

Videlicet de sensu doctrinae Christi: REGES GENTIUM REGNANT, VOS AUTEM NON SIC. An praeceptum hoc ad omnes Christianos, an saltem ad omnes Doctores, & sic etiam ad professores Academicos, an solum ad Doctores Sacrarum literarum, an saltem ad Apostolos pertineat? u) An

Genuinus
sensus di-
cti.

u) Confitentur Augustinianæ Confessioni addicti *artic. 16.* contra Anabaptistas, Magistratum Politicum ejusque potestatem a DEO institutum nec a Christo aut Apostolis sublatum esse. Quam assertionem, cum etiam in respons. sua *ad d. art. 16.* approbaverint Catholici, mirandum, quod in Apologia hic non acquieverint ejus autores, sed potius hac occasione invecti fuerint in monachos, ex ratione, ut videtur, a *d. art. 16.* plane aliena. Hoc vero prae-
suppo-

An sensus hujus doctrinæ, si etiam
ad Doctores Academicos five
omnes

supposito, & cum præterea tam a Catholicis, quam a Protestantibus fundamenti loco hic soleat adduci doctrina; Pauli *Rom. XIII. v. 1. seq.* facile patet quid ex hac hypothese communi respondendum sit ad quæstiones hic in textu propositas, nimirum de interpretatione dicti Christi: *Reges Gentium dominantur &c. Vos autem non sic*, quod tres Evangelistæ referunt, Matthæus, *cap. 20. v. 25.* Marc. *cap. 10. v. 42.* & Lucas *cap. 22. v. 25.* Nimirum, cum & Matthæus & Marcus referant Christum hoc dictum protulisse ea occasione, cum mater filiorum Zebedæi, Jacobi & Johannis, una cum filiis petissent, ut in regno Christi proximi ab eo forent, idque reliqui ejus discipuli ægre tulissent, ac forte similis postea ambitio quorundam, ut Lucas docet, (conf. Hammondum *in periphrasi illorum trium locorum*) Christo occasionem dedisset hoc monitum & præceptum repetendi, facile patet per VOS hic nequaquam intelligi omnes Christianos, sed præcipue ac primario Christi discipulos & Apostolos ad quos loquebatur. Adde quod in verbis antecedentibus sub voce *Gen-*

omnes five Sacrarum saltem literarum spectet, intendat interdicere

ge-
tium non excludantur *Christiani* sed comprehendantur, neque opponantur ibi *Ethnicis & Paganis*. Unde miror, qui factum fuerit, ut Hammondus in sua *Periphrali latina* non dixerit: Reges *Gentium* sed utrobique & apud *Matthæum & Marcum*: Reges *Ethnicorum*. Neque enim credo, Hammondum voluisse hic opponere *Ethnicos* *Christianis*. Neque etiam adeo verosimile est, Hammondum id voluisse; Reges *Ethnicorum* dominari, etiam *Sacerdotibus*, at reges *Christianorum* non dominari *Clero*, aut saltem non *Episcopis*, cum & hic lateret tortura crassa doctrinæ *Christi*. *Et si* autem primario intelligantur *discipuli & Apostoli Christi* quod non debeant imperium & magistratum gerere; *et si* nullum restet dubium, non omnes *Christianos* a regimine *Politico* hic excludi; id tamen non est ita perspicuum, annon forte ob paritatem rationis momentum *Christi* de non imperando pertineat etiam ad *Clerum Christianam*, ita ut imperium *Politicum* saltem relinquendum sit *Laicis*? Sane cum *Clerus* alias apud *Pontificios* omnia quæ alias
 in

gestionem magistratus? an saltem id, quod alias Stoici docent, bona fortunæ

in sacra scriptura de jure & obligatione discipulorum & Apostolorum docentur, ad se applicare soleant, cum Christus Apostolos & sapientes eminenter tales hic aperte nolit esse magistratus, & Clerus si non omnem, saltem eminentem sapientiam sibi tribuat, quis dubitaret: *Vos non sic* etiam ad Clerum in Christianismo seculis subsequenter ortum pertinere, eumque omnem ac totum, quatenus Laicis opponitur, quia Clerus omnis ex principiis Juris Canonici sibi soli sapientiam & quidem spiritualem tribuit, regere autem subditos & magistratum gerere Politicum, ad carnalia, aut temporalia refert, *vid. can. duo sunt genera C. 12. qv. 1. Confer notas ad Lancel. lib. 1. tit. 4. not. 41. scil. 2. p. 25. seq.* Porro, cum & Doctores omnium facultatum in Academiis a Papa primum introductis primitus sub Cleri nomine fuerint comprehensi, & Laicorum imperio exempti, videbatur etiam prima fronte dicendum, dictum Christi etiam ad Juratos, Medicos & Philosophos pertinere. Sed si accuratius rem consideres, patebit, saltem hæcenus dicta primario

næ non esse appetenda, sed sumenda? an, quod Epicurum voluisse diximus, non gerendum esse viro Sapienti magistratum, nisi res publica eo opus habeat? an forte, quod Aristotelici hodiernum in Academiis Evangelicis docent, magistratum a sapiente etiam esse appetendum? Quo modo, si hic forte sensus doctrinæ Christi foret, aut quibus distinctionibus subtiliter excogitatis uti liceret, ut verba Christi, alias primo intuitu vix ac ne vix quidem eam interpretationem suadentia in hunc tamen sensum inclinari, aut etiam, si opus, pie torqueri possent?

---

mario pertinere ad Professores Theologiæ, ob prætensam Sapientiam spiritua-lem; reliquas autem tres facultates hoc intuitu Cleri nomine non amplius venire, ne quidem apud Catholicos, in specie autem JCos in omnibus tribus religionibus haberi pro Laicis, imo propterea etiam apud Catholicos sæpius Politicorum exoso & vere sapientibus opposito nomine insigniri. Conf. supra notata *nota s. p. 443.* ex Conringio.

sensu? x) Aut, si sensus doctrinæ Christi doctrinæ Aristotelicæ forte adversus sit, qui factum fuerit, ut tamen ista doctrina adversa adhuc dominetur in terris etiam Evangelicorum Principum? & cur per aliquot secula Theologi Jureconsulti aliique Professores Academici istam adversitatem non senserint, aut, si senserunt, cur tamen perverfam, doctrinam docendo propagaverint?

Hæc autem ultima meditatio ^{20.(2) Cur}
 novum campum de plurimis ma- ^{in primis}
 ximi ^{Christia-}
^{nissimi se.}

x) Ita notum est, acutum quendam ^{Exempla}
 Monachum, cum ei objiceretur dictum ^{astutarum}
 Christi, *vos autem non sic*, respondisse, ^{interpretationum}
 esse sphalma Typographicum in Bibliis ^{Monacha-}
 vulgatis, & sic legendum esse: *Reges* ^{lium.}
gentium regnant, Vos autem non? Sic. Ita
 ut hoc modo potius affirmetur, Mona-
 chos regnare debere. Simili acumine
 idem, vel alius ei similis, falsitatis ar-
 guebat verficulum vulgarem: *Quicquid*
agit mundus, monachus vult esse secundus,
 addita ingeniosa ista ratione, quod mo-
 nachus non velit in istis negotiis esse
secundus, sed omnino primus.

culis' re-
gnaverit
Stoica &
Platonica
Philoso-
phia, non
Epicurea,
nec Ari-
stotelica?

ximi momenti rebus differendi a-
periret; y) de causis, cur in primis
Christianæ doctrinæ Seculis nec
Epicurea nec Aristotelica Philoso-
phia Christianis Doctoribus se in-
finuaverit, sed saltem Stoica & Pla-
tonica, & illa quidem ad exiguum tem-

Scriptores
quinam hic
evolvendi.

y) Cum institutum non patiat, ut
prolixè de quæstionibus, quæ jam inci-
piunt & usque ad finem paragraphi 23.
continuantur, mentem meam aperi-
am, sed potius, ut monitis brevibus, sed
quantum tamen fieri poterit, perspi-
cuis eam declarem, sufficiet, credo, si hic
saltem adduxero Autores & libros, in
quibus latius de illis doctrinæ & asser-
tionum capitibus agi solet; addito ta-
men meo de Autoribus sincero iudicio,
& quibusdam brevibus observationibus
subinde inspersis. *Rapinus* Jesuita par-
tim in primo partim in secundo opu-
sculorum Tomo multa suppeditabit tam
ad quæstiones sequentes, quam ad il-
lustranda ea, quæ in antecedentibus,
potissimum, de Platone & Aristotele, di-
cta sunt, pertinentia. Ex tomo i. huc
pertinet a p. 280. ad finem comparatio
Platonis & Aristotelis quadripartita. In

Excerpta
ex Rapino.

parti-

tempus , hæc vero per aliquot se-
cula

partibus tribus prioribus , postquam præmississet de origine Philosophiæ & ejus statu ante Platonem & Aristotelem, comparat utrumque, partim quoad personam, mores & virtutes intellectus, partim quoad methodum doctrinæ, partim quoad quatuor Philosophiæ partes, Logicam, Ethicam, Physicam & Metaphysicam. In parte quarta *p. 364. seq.* comparat fata utriusque Sectæ usque ad adventum Christi & porro tam intuitu priorum, quam posteriorum octo seculorum post Christum natum, Ex Tomo 2. *p. 216. ad finem* reflexiones Rapini super Philosophia suppeditabunt etiam non pauca. Postquam enim ibi in genere Philosophiæ originem apud Ægyptios & Græcos indicasset & characteres Pythagoræ, Socratis, Platonis, & Aristotelis indicasset ac eminentiam ingenii Aristotelici prædicasset & varia fata Philosophiæ, potissimum apud Romanos, tam sub consulibus, quam sub Imperatoribus, præcipue sub Augusto, Hadriano &c. recensuisset, docet, qua ratione Philosophia Ethnica multum auctoritatis perdiderit per ortum & augmenta Christianismi, & quomodo ipsi
Phi

cula totum fere Christianum orbem

Philosophi, postquam ad Christianam religionem se contulerint, eam suppressere allaboraverint: donec subsequentibus seculis studium Philosophiæ Aristotelicæ initio per Arabes, tum per Scholasticos, & potissimum per S. Thomam iterum fuerit elevatum, ortistamen mox Sectis Nominalium & Realium, & plane novis Philosophis partim Chymicis, Lullio, Cardano, Paracelso, partim Cabalisticis, Cornelio Agrippa, Arnaldo Villanovano, Bacono &c. & variarum Gentium Europæarum partim antiquæ Philosophiæ restrauratoribus, partim novatoribus, Aug. Nipho, Marsilio Ficino, Boilio, Cartesio, Gassendo, Hobbefio &c. His notatis pergit ad comparationem Philosophiæ antiquæ & novioris, & dum monet, antiquam nec plane rejiciendam, nec tamen idololatrice colendam, fusius quasdam observationes ut maxime notabiles proponit. Philosophos antiquos esse venerandos, ita tamen ut ab ipsorum autoritate non toti dependamus: non debere nos esse pertinaces in defendendis propriis opinionibus; opinionem a toto mundo receptam esse

esse magis sequendam, quam dogmata singularia & extraordinaria, & Philosophiam subtilem ortum debere defectui soliditatis. Interim characterem veri Philosophi esse, ut sciat legitime dubitare, non de omnibus, sed tamen de quibusdam, vitato autoritatis præjudicio; porro ut operam det sinceritati, & in disputationibus vitia communia evitet. Absolutis istis generalibus monitis, speciales observationes exhibet partim de Logica, partim de Ethica, partim de Physica, partim de Metaphysica Platonis, Aristotelis, Zenonis Stoici, Epicuri, & quod Logica Aristotelica sine causa & sine successu a novatoribus quibusdam emendata fuerit, cum potius hi novatores emendatione ex Aristotelica Logica haberent opus, item quod omnis Ethica Ethnicorum hodie debeat cedere Ethicæ Christianæ; quod Aristotelis Physica sit reliquis præferenda, interim tamen defectibus quibusdam laboret, nondum tamen perfecte per Physicas hodiernas, in specie per Cartesianam, emendatis; denique quod Metaphysica Aristotelis sit scientia scientiarum quæ potissimum de essentiis & substantiis supernaturalibus & spiritualibus omnium optime ratiocinata fuerit. Denique

de usu Philosophiæ in religione Christiana quædam observat: Philosophiam, cum sit primum instrumentum religionis ad confirmanda præcepta sua, debere esse sanam: Necessè esse, ut quis prius sit Christianus, quam Philosophus: optimam Philosophiam esse, quæ plus faveat religioni: Ante omnia rationem subjiciendam esse fidei ab eo, qui velit esse Christianus: Si ratio subjecta sit fidei, tum Philosophiam & maxime Aristotelicam ei valde inservire ad Scripturæ explicationem: Philosophiam, quæ religioni suppeditat terminos ad explicandam doctrinam, posse etiam eidem tradere methodum ratiocinandi, omnium maxime vero Philosophiam Aristotelicam: Usus Philosophiæ potissimum intuitu religionis esse, ut eam confirmet & stabiliat &c. Quæ hæcenus ex Rapino excerpti docebunt, non pauca ab eo tradi, jucunda pariter & utilia, etsi etiam illis hinc inde immixta sint, quæ dubium reddere possint lectorem, in primis cautum; unde credo, non ingratum fore lectori, si pauca quædam de hoc autore subjecero. Nimirum est vir multæ lætionis, laudandi ingenii, & judicii etiam, interim est Jesuita. Hoc vero supposito non potuit non Aristotelem ubique extollere,

Judicium
de eo.

ex reliquis autem Philosophis Epicurum maxime calumniari, Zenonem vili pendere, & Platonem infra Aristotelem collocare. Et hæc omnia bona fide & in honorem suæ sanctæ societatis. Unde nec vitio ipsi erit vertendum, quod in ipsa etiam Historia Philosophica hunc scopum semper præ oculis habuerit, adeoque ea, quæ illi forte repugnare viderentur, omni modo cavere intendat, & sic multa facta vel dicta passim tacuerit, potissimum intuitu Patrum Ecclesiæ, quæ vel Zenoni vel Platoni nimis favorabilia videri poterant. Unde non mirandum, quod in *Tomo I. p. 391.* asserat, Patres in prioribus saltem tribus seculis magis favisse Platoni, quam Aristoteli, sed quod in seculis statim sequentibus Aristoteles magis æstimari cœperit; quod ad illustrandam hanc observationem asserat *p. 394.* quod Hieronymus in libro 2, contra Pelagium asserat: Peripateticorum sententiam, (quam vero non determinat Rapinus) consentire auctoritati sacræ scripturæ: cum tamen Dupinius *Tomo III. p. 244.* commendat Hieronymum, quod Philosophos Græcos, (non solum Aristotelem) juxta ac Latinos familiares habuerit, & quod eorum placitis mirum quam commode, quam opportune usus fuerit:

& Zioldus, ut mox excerpta ex eo docebunt, Hieronymum inter hostes Aristotelis retulerit: denique quod Rapinus *d. p. 394.* de Augustino plane tacerit, quod Platoni præ aliis Philosophis fuerit addictus, (qua de re in sequentibus plura annorabo) & quod eum tantum non plane Aristotelicum faciat, dum ibi observat, Augustinum, etsi maximo judicio pollentem, non tamen omisisse, quin commentatus fuerit in Aristotelem, quod tamen non facturus fuisset, si eum non præ aliis magnificisset. Misso Rapino, pergo ad Autorem anonymum *du Platonisme dévoilé* qui liber *anno 1700.* prodiit. Etsi enim non dissimulet se esse Unitarium, etsi hoc intuitu maxime cavendus sit Lectori, dum id ex professo agat, ut doctrinam nostratium de Trinitate refutare velit; non tamen plane negligendus est, ubi de historia Platonismi, etiam apud præcipuos Ecclesiæ patres se nimis, quam par erat, insinuantis, agitur, quorsum pertinent capita illius libri sequentia: videlicet *cap. 5. 7. & 9.* de tribus principiis a Platone cognitis; *cap. 10.* de Platonismo Philonis Judæi; *cap. 12.* de doctrina Platonis ænigmatica, & de differentia inter verbum Platonis & Johannis Evangelistæ; *cap. 18.* de methodo docen-

Item de
Autore
Platonismi
detecti.

docendi Platoniorum Christianorum, & præcipue de allegoriis; denique *cap. 20. & 21.* de *Politica sacra Patrum*, sub voce *œconomix & Theologiæ* (i. e. *Platonismi*) occultata &c. Pergo ad Auctores orthodoxos, ubi tamen eadem ratio æquitatis & sinceritatis suadet, ut quemadmodum in præcedente autore heterodoxo, (seu stilo juris Canonici etiam apud nos regnante, hæretico) quædam profutura Lectori ingenuo indicavi, ita etiam in scriptoribus orthodoxis, quædam addam quæ monenda credidi. Edidit nimirum jam anno 1694 *Colbergius* Professor Gryphiswaldensis Excerpta ex Colbergio. specimen historicum de origine & progressu hæresium & errorum in ecclesia, in quo ostendere voluit, quod hæreses in primitiva Ecclesia in primis seculis prioribus natæ, pleræque Philosophiæ Platoniciæ originem debeant, & cum modernorum fanaticorum deliriis in multis conspirent: quam assertionem peculiaribus capitibus, de hæresi Simonis Magi, Nicolaitarum, Carpocratianorum, Valentinianorum, Marcionitarum, Manichæorum, & denique de Originis erroribus, multa adhibita diligentia, demonstrare allaboravit, nisi, quod Marcionem Stoicorum doctrinæ operam dedisse notet, & simul in plerisque

capitibus Pythagoræorum dogmata Platonice jungat, quod valde illustrat ea, quæ jam supra passim, potissimum *nota a. & d.* notavi, Pythagoræ doctrinam a Platone fuisse in multis repetitam. Quamvis autem Colbergius in titulo istius libelli promiserit, quod velit etiam ostendere, quod illæ hæreses & dogmata Platonice in multis conspirent cum fanaticorum modernorum deliriis, tamen in isto quidem libello altum ea de re est silentium, & miror, quod Colbergius non duobus saltem verbis notaverit in præfatione, quod illam ostensionem jam antea exhibuerit in tractatu Germanico anno 1690 publicato, cujus contenta breviter ipse Titulus exhibet: Das Platonisch, Hermetische Christenthum, begreiffend die Historische Erzählung von Ursprung und vielerley Secten der heutigen Fanatischen Theologie unter dem Nahmen der Paracelsisten, Weigelianer, RosenCränker, Quäcker, Böhmisten, Wiedertäufer, Bourignisten, Ebadisten und Quietisten. Hos omnes in prioribus tribus capitibus derivat ex *Philosophia Pythagorica, Platonice & Stoica*, quatenus hæc in multis cum Platone consentiat, ubi simul paucis observat, eandem originem habere hæreses modo memoratas primorum seculorum, nec Patres

fatis

fatis cavisse a Philosophia Platonica, præcipue vero Clementem Alexandrinum; Etiam Platonismo originem debere Theologiam Mysticam; Præmittit etiam articulos fidei fundamentales sed erroneos, in quibus convenient Christiani Platonici, & duo principia eorum falsa, Cabalam & Magiam &c. Sed jam æquum est, ut audiatur & altera pars.

Zieroldus Anno 1700 edebat librum, cui ^{Et Zieroldo.} titulus: Einleitung zur Gründlichen Kirchlichen Historie mit der historia philosophica verknüpfft, darinnen die Krafft des Creuzes Christi, als der einzige Grund des wahren Christenthums wieder die Feinde des Creuzes von Anfang der Welt biß auf unsre Zeit vorgestellet wird. Occasionem præcipuam scripto præbuit Bücheri & Schelwigii rusticitas erga Spenerum & Spenerianos, etsi de ea nulla fiat mentio in præfatione, vid. *cap. 2. §. 44. p. III. & §. 84. p. 146.* & alibi passim; adde totam Partem II. hujus ita dictæ historiæ Ecclesiasticæ anno 1703 publicatam, ubi primarius hic scopus statim in titulo exprimitur. Totum opusculum intendit defendere Theologiam mysticam, commendare Pythagoram & Platonem, contra, Aristotelem proponere ut Philosophum ineptum, impium & causam si non unicam, saltem primariam omnis

mali, quod Christianismum hæctenus affecerit. Ad nostrum scopum pertinent doctrinæ sequentes. Veram Theologiam mysticam consistere in mysterio crucis Christi, *cap. 1. §. 10. seq. p. 6.* & hoc mysterium crucis esse etiam scopum primarium totius legis Mosaicæ, *cap. 2. §. 45. p. 112.* Pythagoram a Mose & Prophetis adeoque a Judæis fundamenta sapientiæ suæ hausisse: Ens Platonicum parum differre a Jehovah, atque hoc nomen Pythagoræ & Platoni non fuisse ignotum: Pythagoram suam unicam veritatem proprie in Deo & rebus spiritualibus æternis & immutabilibus quaesivisse, eumque contra calumniatores jam a Plutarcho esse defensum: Etiam Pythagoram aliquid de Trinitate scivisse: Pythagoræ præcepta in multis convenire cum lege Mosaica: Doctrinæ Pythagoricæ scopum esse unionem cum Deo per agnitionem stultitiæ, pœnitentiam, & introitum: Pythagoram etiam in Physica & Ethica convenire cum Mose: & Symbola ejus ex doctrina Mystica vel Cabbala Hebræorum orta esse &c. *cap. 2. §. 113. ad §. 132. p. 173. seq.* Interim tamen Pythagoram & Platonem esse rejiciendum, ob ignorantiam Christi, & mysterii crucis ejus: *c. 2. §. 121. ad §. 126. p. 180. seq.* Porro Platonem multa

multa ex sacris literis didicisse, inprimis de Jehovah, (& inde desumptum esse ens Platicum) item a Judæis quædam de Trinitate, de angelis bonis & malis, de cognitione sensuali & ideali secundum diversitatem rerum spiritualium & terrenarum; Ideas Platonem didicisse a Mose ejusque idea Tabernaculi & ex imaginibus Biblicis, spiritualia mystice significantibus, sed postea ab Aristotele has ideas fuisse falsificatas: Platonem ab Ebræis audivisse de Prophetarum frequentibus excessibus mentis, adeoque de iis sæpius mentionem fecisse, sed admixtis multis erroribus, Aristotelem autem ejusmodi excessus mentis morbis maniacis accensere: Platonem nequaquam defendisse errorem communem reliquorum Philosophorum quod duo sint principia rerum coæterna, Deus & materia prima; quin potius Platonem ex Mose descripsisse creationem mundi, & originem mali adscripsisse neque Deo neque materiæ, sed spiritui malo; eundem etiam quædam audivisse de peccato Adami & ejus leges in multis convenire cum lege Moisaica &c. *cap. 2. §. 133. ad §. 152. p. 190. sq.* Aristotelem Platonice doctrinæ desertorem nimis extulisse sensiones, inconstantem fuisse in doctrina de Deo, en-

tia & abstractiones multiplicasse, doctrinas suas obscure proposuisse & sine ordine, in Physicis, Logicis & Moralibus, ineptire, & nequaquam Platoni esse præferendum, quamvis Plato contemnatur a Sophistis, contra Aristoteles commendetur ab impiis; interim neutrum a veris Theologis plus justo æstimari; Theologiam mysticam Sacræ, Philosophiam Platoniam Hagari, Aristotelicam Ismaeli esse similes *cap. 2. §. 153. ad 162. p. 211. seq.* Stoicos & Epicureos ob maximos errores non esse prolixa observatione dignos, *ibid. §. 163. 164. p. 224. seq.* In *cap. 3. §. 20. f. p. 243. seq.* commendat Cabbalam veram ejusque differentiam a falsa monstrare vult, additque *§. 56. sq.* quod Judæi, potissimum Hellenistæ, miscuerint Philosophiam Aristotelicam cum scriptura, indeque ortas esse Sectas Pharisæorum, Sadducæorum, Essæorum, potissimum vero Sadducæorum; item *§. 74.* Judæos præ cæteris Philosophis maxime laudare Aristotelem, imo (*§. 81.*) anno 1405. Aristotelis Ethicam a Rabbino quodam in linguam Ebraicam fuisse translata. Ex *capite 4. p. 293. seq.* notabilia sunt: Johannem Evangelistam (*§. 2.*) manifestasse mysterium crucis: falso imputari doctrinæ Christi (*§. 14.*) & Christianorum, quod

quod conveniat cum Cabbala Judaica & Platone: Ex justis causis (§. 33.) Platonicos multos ad Christianos transiisse, & vice versa a Christianis amatos esse, sed tamen falso Christianos primos accusari, quod fuerint Platonis Sectarii. Ex Patribus imprimis (§. 34. *ad finem capitis*) Justinum Martyrem, Irenæum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Origenem, Lactantium, Eusebium, Basilium, Gregorium Nyssenum, Nazianzenum, Epiphanium, Theodorum, Faustinum, Ambrosium, Hieronymum, Simplicianum, Augustinum, Prudentium, Cyrillum Alexandrinum, Theodoretum, Hænam Gazæum &c. partim commendasse Platonem, eumque prætulisse Aristoteli, partim condemnasse & rejecisse Aristotelem, ut patriarcham hæreticorum. In *capite 5. p. 334. seq.* monet, hostes quidem Platonis adscribere omnem impietatem & originem hæresium Platoni, sed verius esse, quod hæreses Simonis Magi, Gnosticorum, Valentinianorum, Arrianorum, Aetianorum, Pelagianorum, Semipelagianorum, Atheistarum & Papistarum, item Scholasticorum præcipue ab Aristotele ortæ fuerint: imo Julianum ab Aristotele seductum deseruisse religionem Christianam, quin & Turcas ex doctrina Aristoteli.

telica ortos esse, & Diabolum Turcis sub forma Aristotelica apparuisse. Porro Damasceni systema de orthodoxa fide compositum esse ex Philosophia Aristotelica; imo Aristotelicam Philosophiam in Seculo XI. & XII. esse fundamentum Papatus & Theologiæ Scholasticæ, cujus origo, progressus & augmenta per sequentia Secula distincte exponuntur. *Caput 6. p. 367. seq.* observat, Lutherum sub Aristotelicis ad cultum ab Augustino ad scripturam fuisse manuductum, adeoque postea magnum odium erga Aristotelem & Scholasticos sæpius, usque ad mortem, fuisse testatum, contra Pythagoram & Platonem ab eo fuisse commendatos: etiam Melanthonem conquestum esse de doctrinis Scholasticis &c. Denique *capite 7. p. 382. seq.* docet, Philosophiam Aristotelico Scholasticam maxime post mortem Lutheri fuisse elevatam a Philippo Melanthere, quamvis Lutherus hanc Philippi intentionem serio fuerit detestatus; Seductum autem fuisse Philippum per Metaphysicam Scholasticam; postea philosophiam Aristotelicam in locis communibus Philippi occultatam loco Scripturæ Sacræ fuisse explicatam in Academia Wittebergenfi, in Lipsiensi vero anno 1580. Melanthonis Dialecticam & Aristotelis Phi-

Philosophiam fuisse prælectas. Anno 1605. Arndium scripsisse contra Christianianismum Scholasticum, huic se opposuisse inimicos crucis Christi, Lucam Osiandrum & alios Aristotelicos Theologos, contra Arndrium defensum fuisse a Theologis piis, Daniele Dilgero & aliis: Lipsiæ per Hulfemannum Scholasticam Theologiam & artem concionandi fuisse stabilitam, & ex hac Theologia infinitas rixas inter Lutheranos fuisse ortas, & magna incrementa inde sensisse Papatum ac Jesuitas, Spenero & aliis frustra optantibus emendationem hujus mali &c. Jam, quod *Col-bergium* attinet, scripta ejus ideo sunt commendanda, quod multa cum eruditione collegerit ea, quæ de origine hæresium in primis Seculis ex Platonismo testantur, & in Scripto Germanico historiam controversiæ inter eos, qui Fanaticismi accusati sunt & eorum adversarios & scripta ab utraque parte edita breviter & perspicue recensent, sed tamen optandum esset, ut excerpta sua non præcipue ex scriptis adversariorum, quorum plerique, si non omnes, fuere Scholastico Aristotelici, desumfisset, sed potius ut ipsa Scripta eorum, quos Fanaticos vocat, cum majori diligentia & attentione legisset, atque ut Weigelium

Judicium
de utroque.

lium, Arndium, Hohburgium, Böhmium, Betkium aliosque mitius tractasset. Declarat equidem in præfatione scripti Germanici, quod & mixtura Philosophiæ Aristotelicæ cum Theologia sit causa multorum malorum in Ecclesia & in præfatione opusculi latini circa finem eandem declarationem repetit, atque declarat, *se in animo habere, si Deus vires concesserit, & ordinarii labores otium indulserint, Regnum tenebrarum ex Aristotelicæ Philosophiæ & Theologiæ mixtura enatum aliquando typis committere: Instituti rationem & ordinem hæresium exegisse, ut ab his, quæ ex Platonicæ Philosophia ortæ sunt, hæresibus initium faceret, reliquas, quibus Peripatus occasionem dederit, alii occasione reservaret.* Sed vel ex ipsis his verbis adductis mihi persuadeo, hanc intentionem Colbergii non fuisse seriam; Accedit, quod hoc pacto coactus fuisset, eos etiam notare ex quorum tamen libris impugnaverat Platónico - Fanaticos. *Zieroldi* librum quod attinet, fuit equidem bona ejus intentio quod Spenerum adversus adversarios satis impudentes defendere voverit, & quod varia notabilia attulerit, partim de Platonismo multorum Patrum Ecclesiæ, partim de damno in Ecclesiam per Aristotelis receptionem &

Scho-

Scholasticos introducto, & post reformationem Lutheri continuato & aucto: Sed multa tamen etiam sunt, quæ lectori iudicio pollens optaret, ut aliter se haberent, 1. Fundamentum Theologiæ mysticæ quam acriter defendit ab ipso obscurissime positum, nec verbis perspicuis explicatum, sed mystice occultatum; *mysterium crucis Christi*. Quasi in Scriptura sacra non ubique adsint, fundamenta clarissima & perspicua, amor Dei & proximi per fidem in Christum excitandus, evitatio Pharisaismi & Sadducæismi, & cum his conjuncti criminis hæretificii &c. Notum est, Phariseos, Monachos, Jesuitas ubique in ore habere gloriam Dei, crucem Christi, & tamen sub his terminis occultare res minime laudabiles. 2. Meditationes impertinentes, contortæ, tantologiæ infinitæ, methodus confusa. 3. Defensio Pythagoræ & Platonis ac vituperatio Aristotelis nimia, ac sæpius palpabiliter inepta. e. g. quod Plato doctrinam de ideis hauserit a Mose & ejus idea tabernaculi: quod Plato non statuerit duo principia cœterna; quod Sectæ judaicæ, sive Phariseorum, sive Sadducæorum, sive Essæorum ab Aristotele haustæ sint: quod hæreses primorum seculorum post Christum Aristoteli

Excerpta
ex Johan-
ne Clerico.

stoteli originem debeant ; quod Julia-
nus Apostata ad apostasiam per doctri-
nam Aristotelis seductus fuerit : quod
Diabolus Turcis sub persona Aristotelis
apparuerit &c. Interim qui Autorem,
intimius novit, non mirabitur, cur ipsi
tantopere placuerit Pythagoras & Plato,
præprimis si consideret ea, quæ jam su-
pra de his duobus Philosophis notavi,
præcipue *nota a. d. n. 50.* De patribus
Ecclesiæ primorum seculorum multa
notabilia habet *Clericus* passim, tam in
voluminibus variis *de la bibliotheque uni-
verselle*, item *de la bibliotheque choisie*, quam
in speciali libro, cui titulus est : *questio-
nes Hieronymianæ.* Unde ex consilio meo
præcedenti anno 1721 vitæ Patrum, quæ
inveniuntur in voluminibus Bibliothecæ
universalis in idiomate Germanico
conjunctim fuerunt editæ, & in præ-
fatione non solum indicavi reliquas
Clerici meditationes varias de Patribus,
ubi eæ inveniuntur, sed simul recensui
contenta libri a Jesuita Gallo, qui Baltus
vocatur adversus Clericum anno 1711
publicati, cujus titulus est : *Defense des
SS. peres accusez de Platonisme*, addito meo
judicio. Ad scopum præsentem potis-
simum spectant sequentia *ex Tomo 10.
Bibl. univ.* Ubi de Clemente Alexandrino
notat, quod Platonem consideraverit
ut

ut Prophetam de Christo vaticinantem. (*vers. Germ. II. 16. p. 56.*) Ex vita Eusebii plura huc pertinent: nempe recensio doctrinæ Platonis de Deo, divinis hypostasibus & harum unitate: (*VII. 6. p. 587. seq.*) quomodo Philosophia Platonica Judæis cognita fuerit, ubi in specie de Philone agit, & de temporibus Christi: (*VII. §. 15. seq. p. 600. 604.*) quod Patres priorum trium seculorum crediderint, Platonem cum Apostolis in doctrina de Christo convenire, unde etiam quidam Platonici Christiani facti fuerint: (*Ibid. §. 19. seq. p. 606.*) quod Patres contra hæreticos retinuerint terminos Platonicos (*§. 20. f. p. 610. seq.*) sed obscuros & sæpe sibi contradicentes, (*§. 24. p. 616.*) quod exemplo hypostaseos declarat, (*§. 28. p. 626.*) & hanc observationem de obscuritate terminorum illustrat narratione perspicua controversiæ inter Orthodoxos & Arianos. (*§. 30. & multis seq. p. 628. f.*) &c. Quamvis autem jam Et judicium de eo, in præfatione *ad d. vers. Germ.* & alibi (*in utroque Tomo Cautelarum*, ubi vide *indicem sub voce Clericus*) indicaverim, quid de Clerico sentiam, & quod non sim ipsius sectarius, hic tamen diffiteri nequeo, quod multum ipsi debeam in studio historiæ Ecclesiasticæ, & quod ejus scripta & Arnoldi Historia hæretica,

mihî oculos mentis aperuerint in ostendendis præjudiciis, quibus laborant communiter illi, qui hactenus historias Ecclesiasticas scripserunt, & adhuc scribunt, & quod Poiretus hoc intuitu non erraverit, dum *in oper. Posth. access. D. §. 12. p. 776.* suspicatus est, quod forte & Clerici lectio me abduxerit ab inclinatione ad Theologiam mylticam, una cum Locki lectione de Enthusiasmo, quem & propterea semper commendavi, & adhuc commendo, etsi jam *in Cautelis circa præcogn. Jurispr. cap. 10. §. 13. lit. m.* simul indicaverim, quod ex triplici capite quædam monenda habeam circa ejus integrum tractatum de intellectu. Unde valde erravit Poiretus, dum *d. l.* arbitratus est, me a Lockio, tanquam scriptore periculosissimo, fuisse seductum, & adeo omnes a lectione Lockii simul fuit dehortatus. Optarem potius, ut bonus Poiretus præjudicio autoritatis suæ Bourignoniz non ita fuerit infectus, & mihi persuadeo, eum nunc mortuum valde erraturum, si forte Bourignoniam in medio angelorum choro, Lockium vero vix in loco peccatorum quærat, & præter ac contra suam spem, Lockii animam in digniore loco constitutam deprehendat, quam omnium Lockii adversariorum, & ipsius etiam Bourignoniz &c.

bem intecerit? 2) An forte hujus domi-

Denique inveniet etiam Lector in aliis Loca ex scriptis meis non pauca, quæ ad scopum meis scrip- præsentem pertinent, quæ tamen hic ptis. non excerpenda duxi, cum sint in omnibus pene manibus. Huc pertinet ex *Cautel. circa præcogn. Jurispr. Cap. VI. §. 51. ad 55. §. 61. ad 72. & §. 77. seqq.* item ex *Cautel. circ. præcogn. Jurispr. Eccles. Cap. IX. §. 18. ad 23. Cap. XI. §. 12. 13. 19. 20. Cap. XIV. §. 9. 10. 11. 12.* denique ex *Historia Jur. Nat. Cap. II. §. 10. Cap. III. §. 1. ad 9. item Cap. IV. & V.*

2) Paucis res ita se habet: Haud du- Quæstionis bie primus Christianorum status & so- propositæ cietas ex Judæis, tum demum post præ- resolutio. dicationem Pauli etiam ex Ethnicis fuit constituta, & quidem primo ex erudit-
is utriusque gentis, sed ex plebe, aut certe ex iis, qui non erant in numero eruditorum, ut militibus & qui in officiis politicis erant constituti. Eruditam Judæi quam Ethnici initio potius se opponerant Christo & doctrinæ Christianæ, postea tamen etiam ex erudit- ali- qui Christianorum nomen profitebantur, non tamen ex omnibus sectis, nec ex pari conversionis impulsu aut intentione. His suppositis de Judæis

dominatus Platonicae doctrinae causa

fic dicendum. Communis omnium Philosophorum gentilium error fuit, hominis essentiam consistere in intellectu & voluntatem emendari per solam emendationem intellectus, cujus tamen contrarium & sensus communis & doctrina sapientiae Mosaicae & Salomonae docent. Ab hac sapientia cum Judaei abiissent, & tam ante, quam post captivitatem Babylonicam in perpetua idololatria vixissent, non poterat non fieri, quin & ipsorum Doctores seu Rabini corrumperentur, initio per magos Persarum & Assyriorum, deinde sub Graecorum imperio per Philosophos Graecos. Quod si quis differentias trium sectarum Judaicarum quoad mores paulo penitius consideret, patebit, Phariseos proxime accessisse ad Stoicos, Sadduceos, ad Epicuræos, Essæos, ad Cynicos. Quod doctrinam attinet, cum Pythagoræi & Platonici multas doctrinas communes haberent, & a Judæis, id est, a Mose, Salomone &c. multa hauserint, ac ita eorum verba cum doctrina Mosaica & Salomonæa videretur convenire, (quod ab autoribus reliquarum Sectarum Graecarum factum non

sa non infima fuerit, quod Plato
solos

non erat (inde eveniebat, ut Pharifæi dogmata Rabbinica, Cabbalistica & Pythagorico-Platonica docendo miscerent, ut ex doctrina de metempsychosi, & de angelorum classibus & præterea ex scriptis Philonis Judæi patet. Quod Ethnicos concernit, & potissimum Romanos, cum ante Augustum liberiore & eclecticico philosophandi genere sapius usi fuerint, sub imperatoribus iterum eorum philosophia degeneravit in Sectas, servitute videlicet ingeniorum libertatem amissam mox insequente. Igitur tum sapius audita nomina Stoicorum, Epicuræorum & Platoniorum, rarius Peripateticorum. Præ cæteris vero omnibus, primis Imperatorum temporibus, Pythagorica secta maxime exosa reddebatur, tanquam quæ magiam philosophiæ jungere diceretur. Stoica vero celebrior & frequentior erat, quam potissimum Seneca, Epictetus, Arianus, item imperator Antoninus cognomine Philosophus, commendaverant: florebat & Platonica, ad quam ut jam *supra not. p.* monitum, Plutarchus inclinabat. Quamvis autem in seculo secundo Antoninus Pius

solos Sapientes jufferit esse Gubernato-

imperator, publico edicto non nisi has quatuor Philosophorum Sectas admiserit, Epicuream, Stoicam, Platonianam & Aristotelicam, seculo tamen tertio imperator Bassianus Caracalla, ob stultam persuasionem, ac si Aristoteles conspiraverit in mortem Alexandri, omnibus viribus curavit abolere scripta Aristotelis. Porro quod Doctores, & stilo communi ita sic dictos Patres Ecclesie attinet, sive illi ex Judæis sive ex Ethnicis post Apostolorum tempora Christianam religionem professi fuerint, ex quatuor modo dictis Philosophiæ græcæ Sectis Epicurea quidem, ob negationem providentiæ divinæ, & Aristotelica, vel quod pauci ex Romanis illam profiterentur, vel quod libri Aristotelis post factum Caracallæ modo recensitum, rariore essent, vel alias ob causas, ab illis fuere neglectæ: Sed Stoica & Platonica magis ab ipsis fuit æstimata, Stoica quidem, quod Stoici inculcarent præcepta de vita virtuosa, quoad sonum verborum maxime affinia doctrinæ Christi, quoad verum autem eorum intellectum & praxin Stoicorum maxime hypocritica & pharisaica, acceden-

natores Reipublicæ; Epicurus ve-
ro

te insuper factu & contemptu aliorum, & invec̄ta simul in Christianismum communi Gentilium opinione, quod vera sapientia magis in speculatione subtili veritatum intellectualium, quam in praxi vitæ veræ virtuosæ consisteret, aut quod hæc sua sponte ex perceptione veritatum in intellectu sequeretur. Hoc vero pacto aliter fieri non poterat, quam ut Platonica Philosophia se maxime insinuaret Patribus Ecclesiæ, ob subtilitatem videlicet idearum Platonicarum, & huic conjunctam obscuritatem, accedentibus insuper & aliis rationibus, maximam tamen partem exinde fluentibus. 1. Quod non pauci ex Platonice sponte transierint ad Christianos, cum viderent in libris Apostolicis occurrere quosdam terminos & loquendi modos, quos putabant, quamvis erronee, a Platone esse haustos. 2. Quod ex Philosophis Ethnicis potissimum Platonici, ut Plotinus, Jamblichus, Porphyrius &c. doctrinam Christianam impugnant, (excepto Celso, qui erat Epicureus) & Patres Ecclesiæ erronee sibi persuaderent, non posse ipsis resisti ex sola scriptura sacra, nisi

ro magistratus functionem disva-
ferit Sapienti; Zeno non suaserit,
nec disuaserit? *aa)* Annon præ-
textus

accederet scientia Philosophiæ Platonici-
cæ, præcipue cum Platonici Christiano-
rum hostes his sæpe objicerent, igno-
rantiam Philosophiæ seu sapientiæ,
3. Quod & ipsi Christiani, qui Platonici
erant, inter se in expositione sacrarum
litterarum valde dissentirent, & spiritu
hæretificationis jam maxime infecti, co-
rum pars dominans jam seculo secundo
& tertio, alteram partem per brachium
seculare aut per pluralitatem votorum
strenue suppressere tentaret. &c. Quæ
omnia confirmantur ex genuina Histo-
ria Ecclesiastica priorum quinque secu-
lorum.

Conciliatio
rationum
aliarum Po-
liticarum
cum præce-
dentibus.

aa) Etsi ea, quæ nota præcedente
dicta sunt, videantur inferre, quod
ratio hic adducta de dominatu Philo-
sophiæ Platoniciæ, in primis post Chri-
stum natum seculis intuitu Doctorum
Ecclesiæ a me magis oratorie & quasi
per jocum, quam serio & ex animi sen-
tentia fuerit in scenam producta, pa-
tebit tamen ex jam dicendis, quod serio
hæc dixerim. Unius rei plures possunt
esse causæ. Illæ, de quibus in nota
præ-

textus Platonicae Reipublicae, sub nomine Christianae, introducendae prima fundamenta jecerit papatui poli-

præcedente sum locutus, fuere primariæ, ex idearum Platonicarum phantasticarum nimio pretio profluentes. At hodiernum quotidiana experientia docet, quod nullum genus hominum magis ad imperium adspiret, quam eorum, qui ejusmodi ideis Metaphysicis aut hyperphysicis repleti sunt. Immo quid de imperio dico: ad dominatum tendunt maxime irrationalem, scilicet ut non imperent voluntati, quæ alias objectum imperii esse solet, sed ut dominantur intellectui, qui tamen ex natura sua & ex communi rectæ rationis dictamine nullius hominis imperio subest. Unde cum jam in nota præcedente fuerit monstratum, quod Patres Ecclesiæ in primis statim seculis sub titulo hæretificationis aliorum intellectui dominari omnibus viribus allaboraverint, sua sponte etiam sequitur, quod eodem hoc medio multo magis affectaverint, etiam imperium Politicum, ut ulterius patebit ex mox dicendis.

politico? *bb*) Quibus gradibus huic
funda-

Origo Pa-
patus ex
Platonif.
mi.

bb) Assertum hic in textu facile demon-
strari potest, si quis id modo con-
sideret, quod jam supra monitum fuit,
in *nota Z* cuijungi possunt dicta in *Hist.*
Jur. nat. Cap. II. §. 10. & cap. III. §. 1. ad 9.
Nam cum omnes Philosophi Græci sa-
pientiam erronee putaverint consistere
in emendatione intellectus, quam sua
sponte sequatur emendatio voluntatis;
Plato vero intellectum emendare ten-
taverit per ideas suas phantasticas, &
Platonici Ethnici Apostolis & genuinis
Christianis ex Apostolica doctrina sa-
cram scripturam exponentibus objece-
runt ignorantiam Philosophiæ, Patres
autem, qui Philosophi Platonici erant,
tam Philosophos Platonicos Ethnicos
quam hæreticos per Platonicas ideas
oppugnarent; non potuit aliter fieri,
quam ut jam in primis sæculis funda-
menta jacerentur etiam Reipublicæ Pla-
tonicæ aut Christianæ Platonizantis, in
qua Doctores & ita dicti patres Ecclesiæ
cum suis ideis, subjicerent sibi intelle-
ctum & multo magis voluntatem Au-
ditorum suorum omnium, cujuscun-
que generis essent, tam nobilium quam
ignobilium, illis nullum imperium nisi
depen-

**fundamento in primis Christianismi
seculi**

---

dependens a nutu Doctorum relinquerent, adeoque revera ex capitibus imperantibus, membra Ecclesie, cœcam obedientiam Clero præstantia efficerent, & sic intuitu imperii eos non ut cives liberos sed ut mere servos & homines proprios considerarent. Jam si quis insuper consideret ea, quæ supra *nota n.* ex Platonis libris de Rep. excerpti, quod Magistratus sint instituendi in vera Philosophia i. e. in summi boni seu Dei contemplatione, & quod tum demum beatæ futuræ sint Republicæ, si tales Philosophi regnarent, aut qui regnarent, eo modo philosopharentur, item quæ *nota o.* excerpti ex Platonis libris de Legibus, quod in Republica Platonica frequenter institui debeant ludi & festa religiosa, quod profana loquentia de Deo (id est ideis Doctorum adversa & ab ea dissentiens) sit crimen maximum & gravissimis pœnis etiam capitalibus cœercendum; & quod sacrum collegium in Republica ex optimis civibus sit constituendum, quod sapientiam illam idealem de Deo debeat in Rempublicam introducere; denique quod a Deo hoc ideali (& a Sacro collegio sapientiam illam idealem incul-

seculis, sub specie larvatæ pietatis,
super-

inculcante per pœnas capitales) pendeat omnis Reipublicæ felicitas: si quis, inquam, consideret hæc omnia; etiam si cœcus foret, manibus tamen palpare posset, Patres Ecclesiæ per Philosophiam Platonicam pedetentim etiam in primis post Christum natum seculis, introduxisse primum ac præcipuum, imo unicum fundamentum Papatus Politici hodiernum tantum non ubique durantis, scilicet distinctionem inter Clericos & Laicos, & illorum imperium summum in hos universos, etiam Reges & Imperatores. Cum vero Plato tres constituerit formas Reipublicæ rectæ, id est Platonicæ, Monarchiam, Aristocratiam, Democratiam, etiam Patres Ecclesiæ operam dederunt, ut & harum singulas in Rempublicam Christianam introducerent. Initio illa respublica erat *Democratica*, ubi universus Clerus imperans per pluralitatem votorum veritates suas ideales non solum Laicis tanquam servis suis spiritualibus sed & coimperantium ex Clero parti minori secundum naturam Democratiarum, instar legum pœnaliùm præscribebat, ut qui obedire nollent, tanquam

superstructa fuerint varia axiomata
Pseu-

quam homines maxime noxii & qui crimen læsæ majestatis divinæ, (uno verbo hæresin,) committerent, gravissimis pœnis coërcerentur. Ex hac Democratia ii, qui dicebantur Episcopi, abutentes dictis quibusdam scripturæ, easque Platonice & idealiter exponentes, paulatim effecerunt *Aristocratiam*, excluso clero infra dignitatem Episcopalem constituto. Hanc Archi Episcopi & Patriarchæ novis ideis Archi Episcopalis Platonice explicatis paulo post mutarunt in *Oligarchiam*, donec Papa Romanus, tanquam supremus Christi Vicarius phantasticus (aut, si hoc prædicatum displiceat, hyperplatonicus, aut Platoniciissimus) istam etiam Oligarchiam, per subtilissimas ideas, omnem intellectum transcendentes, mutaret in *Monarchiam*, & quidem non temperatam sed absolutam, Cave tamen, ne cum Protestantibus eam ad *Tyrannidem*, sive titulo, sive exercitio talem, referas, sed potius est *Dominatus*, cum Papa communi consensu Cleri & Laicorum sub hac Monarchia viventium, habeatur pro Domino Dominorum, scilicet in spiritualibus, mystice explicatis, quæ transcendent

Pseudopolitica, atque sic doctrina genuina prudentiæ civilis plane fuerit extincta?

21. (3) De Cur Beato Augustino Episcopo
Augustini magno & erudito præ reliquis ma-
libro de xime commendata fuerit Platonica
Civitate Philosophia? Utrum ejus magnum
Dei & ejus opus, cui Civitatis Dei titulum fe-
autoritate cit,
in seculos.

dunt omnem intellectum, tam clericalem, quam Laicalem. Confer quæ de arcanis his Papatus *in notis ad Lancelottum differui, lib. 1. not. 41. Sect. 8. p. 25. & alibi passim.* Porro, cum Monarchiæ Platonicæ Pontificiæ potissima fulcra sint Monachi, & inter Monachos Domini Jesuitæ, etsi utraque hæc societas hodie sit Aristotelica, vel talis esse videri velit, primam tamen Monachismi originem etiam deberi Philosophiæ Platonicæ ostendere voluit Colberg *c. 1. des Platon. Christenth. S. 9. p. 38. seq.* Quæ hactenus de origine Papatus ex Philosophia Platonica dixi, simul facem accendant quæstioni in textu sequenti de variis axiomatibus Pseudopoliticis in primis statim Christianismi seculis sub specie larvæ pietatis introductis, ut adeo non opus sit, nos detinere ulterius in ejus resolutione.

cit, instruat discendi cupidos, an confundat? item an rem publicam Platoniam ibi depinxerit, an vere Christianam id est, cum rectæ rationis dictamine convenientem? cc)

Quibus

cc) Ut ordine hic procedatur, & ut illi, qui hodiernum ex osculantur illud divi Augustini divinum opus de civitate Dei, non putent, me ex odio in Platonicos & hodiernum Platonizantes contemnere autoritatem Augustini, & ejus civitatem Dei, non ægre ferent, si initio ostendero, quantum fieri potest brevissimis, etiam ex ipsis pontificiis minus partiales, veritatem, genuino usu rectæ rationis fundatam, prætulisse autoritati Augustini & Theologiæ mysticæ, & minus hoc intuitu esse pontificios, quam istos Augustini adoratores inter Protestantas. Prodeat igitur *Elias Dupin* & judicium suum de Augustino ipso, & ex ejus operibus de ipsius Civitate Dei dicat. Synopsin & dispositionem hujus operis exhibet *Tomo 3. Biblioth. Autor. Eccles. p. 449. seq.* Constat libris 22. Primi decem libri refutant vanissimas duas Ethnicorum doctrinas, quarum una defendebat, cultum Deo-

Librorum
Augustini
de Civitate
Dei con-
tenta.

 Quibus ex causis & quanta in seculo
 culo

---

rum Ethnicorum, seu idolorum, hominum saluti esse utilem, imo necessarium, & propter eum neglectum ac abolitum, maxime per Christianos, tot mala recens cœlitus missa esse: altera vero ferebatur quidem, omni tempore, etiam cum maxime vigeat Deorum cultus, ejusmodi calamitates accidisse, sed tamen hoc non obstante cultum Deorum urgebat tanquam maxime profuturum in vita futura. Sequentes libri duodecim exponunt naturam & differentias duarum Civitatum, videlicet Dei & mundi ita ut priores 4. libri utriusque origines & primordia, sequentes quatuor, earum progressus varios, & quatuor postremi finem & exitum earum explicant. Caterum in singulis libris utriusque partis multis digressionibus quæstiones principales earumque resolutiones vel illustrare, vel lectorem faventem delectare, vel etiam multarum suarum lectionum & locorum communium participem facere voluit Augustinus. Quorsum pertinent in *libro 1.* disquisitio, an recte faciant virgines, violentas sibi manus inferentes, ut stuprum violentum evitent? in *libro 3.*
 multa

culo quinto ac sequentibus, usque
ad

multa historiam belli Trojani illustrantia: in *libro 5.* proluxa confutatio Astrologiæ judiciaræ & doctrinæ de fato, & de singulari Romanorum, etiam Ethnicorum, probitate, quæ tot victoriarum causa fuerit: in *libro 6.* disputatio contra Ethnicorum Theologiam mysticam seu allegoricam, & Theologiam politicam, potissimum ex Varrone & Seneca: in *libro 8.* proluxa commendatio Platonis & sectæ Platonicæ præ ceteris Sectis, propter agnitionem veri Dei, quamvis in doctrina de Dæmonibus ab ipsis dissentiat, & *libris duobus sequentibus* multa de divisione Angelorum seu Dæmoniorum in bonos & malos, & de cultu Angelorum contra Ethnicos disputet: in *libro 11.* digressio de Trinitate, variisque creationis mundi circumstantiis: in *libris tribus sequentibus* de multis quæstionibus differentiam status integritatis & lapsus, & hujus historiam exponentibus digressiones variæ: in *libro 15.* de Abele & Isaaco tanquam fundatoribus civitatis Dei, item de Caino & Esavo tanquam autoribus civitatis mundi; de arca Noë ut figura nativa Ecclesiæ: in *libro 16.* de Noachi posteris, Linguarum confusione,

nostra tempora, præ aliis Ecclesiæ
patribus,

ne, Hebraicæ linguæ antiquitate, & quod non dentur Antipodes: in *libro 17.* de Historia Regum & Prophetarum & de prophetiis, in prophetis & libris Regum, Psalmorum, & Salomonis extantibus, & ad civitatem Dei, seu Ecclesiam pertinentibus: in *libro 18.* de historia præcipuarum Monarchiarum & harum conciliatione cum libris Biblicis, de oraculis Sibyllinis, de libris Macchæorum, de historia librorum Canoniceorum, & versionis 70. Interpretum, de dispersione Judæorum, Ecclesiæ fundatione & persecutione, de Hæresibus & de incertitudine exitus mundi: in *libro 19.* de Philosophorum Ethnicorum omnium ignorantia veri summi boni, ejusque vera explicatione apud solos Christianos quærenda: in *libro 20.* de judicio extremo, mundi restauratione, resurrectione & Jerosolyma cœlesti: in *libro 21.* de exitu civitatis terrenæ, deque suppliciis dæmonum & damnatorum, de æternitate suppliciorum, deque falsis eorum doctrinis, qui statuerunt, Sanctorum intercessionibus, Elemosynas &c. posse cruciatus damnatorum abbreviare: in *libro 22.* de beatitudine

dine æterna & de resurrectione ejusque probatione præcipua per resurrectionem Christi. Judicium de his Augustini libris quod attinet, præmittam integra Dupinii verba p. 457. *Hi Augustini* ^{Judicium} *libri mira quadam rerum varietate, quas de hoc li-* ^{bro.} *summo artificio ita dextre ad suum argumentum adoptavit, ut eodem omnia colliment, conspicui sunt. Vulgo in hoc opere Augustini eruditio suspicitur: Quod tamen præter quæ a Varrone, Cicerone, Seneca, cæterisque profanis Autoribus, quorum opera præ manibus omnium erant; præter illa, inquam, quæ ab eis Augustinus hausit, nil fere habet; certe nullum in hoc opere reconditis ac exquisitioris doctrinæ argumentum extat, quin imo non pauca in eo occurrunt minus accurata. Plerasque difficultates, quas in textum, historiamque bibliorum movet, non satis commode plerumque solvit. Quæstiones itentidem agit nullius utilitatis, eaque argumenta interdum adhibet, quæ ad persuadendum quod opus est, non multam habere vim videntur. Quæ etsi vera sint omnia, cave putaris, non esse hoc opus excellentissimum. (Hanc conclusionem fateor me haud quaquam intelligere, nisi Dupinius per excellentiam hic intellexerit excellentiam in mira varietate digressionum, in collectione locorum communium, ex Autoribus, qui sunt*

in omnium manibus , in carentia eruditionis ; in insufficientibus dubiorum remotionibus ; in argumentis nullius ponderis ; in propositione quæstionum inutilium &c. hæc enim omnia præcesserant. Neque explicationem hanc meam tollunt verba Dupinii sequentia, utpote quæ nec ipsa conveniunt cum præcedentibus , sed potius ipsis parum apte contradicunt. Ita enim pergit :) *Præceteris autem in eo ego miror totius operis egregiam dispositionem ac distributionem , considerationes exactissimas in sententias opinionesque varias , quas in medium adducit ; maximique momenti moralis doctrinæ axiomata , quæ passim , ubi datur occasio , adstruit.* Si paulo attentius considero personam Dupinii ejusque statum , firmiter mihi persuadeo , eum ex regulis prudentiæ ita temperasse iudicium suum de Augustini civitate Dei , ne nimis irritaret Theologos plerosque suæ religionis , Augustinum maximore venerantes : Ergo simul credo, censuras hujus operis continere veram mentem Dupinii, (a qua nec ego dissentio,) subjunctas vero laudes excellentiæ adjectas esse in honorem Theologorum Augustinianizantium. Atque in hac sententia me confirmat iudicium ejusdem Dupinii, quod de ipsa Augustini

Et de Augustino ipso.

stini persona ejusque indole ingenii de novo profert p. 495. Verba integra non apponam, cum & hic laudes & censuræ sint semper commixtæ; sed saltem summam judicii hujus referam. Fuit Augustinus vir vasti & sagacis ingenii, (an & judicii?) magna facultate disputandi, (id est rixandi) præditus, multa in Theologia novans, magnus opinator, acerrimus orthodoxiæ defensor; plus ingenii quam doctrinæ habens, miser orator, tautologus maximus, vocibus ludens & verbis analogis &c. Et ita etiam Dupinium intellexit autor *Biblioth. Univ. Tom. 21. Part. 2. p. 11.* Cum tamen Augustini & aliorum Patrum Ecclesiæ adoratores haud dubie Dupinium æque ut alios ipsi similes, de Patribus libere sentientes, odio prosequi & ipsis magis placere soleant inventa pia reverendorum Jesuitarum, adjiciemus in horum gratiam judicium Jesuitarum de Augustino, inter quos viri magnæ autoritatis Augustinum accusarunt, quod in materiis fidei obscuritatem affectet, quod sibi contradicat, quod inconstans sit, & quod sæpe in articulis magni momenti graviter erret. Vide epistolam in *Bibliotheca Selecta Clerici tom. 23. p. 332. seq.* Sed nolo hæc omnia defendere, quæ Augustino objecta

patribus, Augustini fuerit autoritas
dd) & propagatio consiliorum ejus
 de

hic vides a Jesuitis, sed saltem in judicio de civitate Dei illis consentio, qui statuunt, esse hunc librum ad nihil aliud aptum, quam ad persuadendum incautis sub larva civitatis Christianæ dominatum Clericalem & hæretificationes Laicorum, recta ratione utentium, ejusque genuinum usum in interpretatione Sacræ Scripturæ commendantium.

Rationes,
 cur totus
 orbis Christi-
 anus fue-
 rit factus
 Augusti-
 nianus.

dd) Causas illas, quod totus orbis Christianus Augustinianus factus fuerit, exposui breviter cum allegatis Docteuribus eas latius probantibus in *cautel. circ. præcogn. Jurispr. Eccles. cap. 14. §. 11. & 12.* Scilicet intuitu Pontificiorum sunt 1.) Condemnatio Pelagii, Papæ invito per Augustinum extorta 2.) Conscriptum ab Augustino Systema Theologiæ, ætentum postea & propagatum in Ecclesia occidentali: 3.) Usus terminorum Augustini in conciliis: 4.) Doctrinæ Augustinianæ de 7. artibus liberalibus propagatio in scholis: 5.) Lombardi & Thomæ Scholasticorum conciliatio Aristotelis cum Augustino: 6.) Lis hodie-

de Republica Christiana prudenter
instituta?

Quomodo consiliis viri optimi ex^{22.} (4) De
optima intentione datis abusi fuerint ^{Papatic}
Doctores Ecclesiæ Seculorum se- ^{Politico}
quentium, primo Regum colla Cle- ^{in seculis}
ro, tum Clerum Papæ subjiciendo? ^{sequenti-}
An possibile fuerit, tyrannidem, aut, ^{bus stabi-}
si mavis, Monarchiam papalem sta- ^{lito.}
biliri, si non antea ex doctrinis Pla-
tonicis Oligarchia, aut si placet A-
ristocratia Ecclesiastica fuisset sta-
bilita?

---

na in controversia Jansenistica de vera
sententia Augustini. 7.) Allegatio fre-
quens dictorum Augustini in Decreto
præ reliquis Patribus. Vide *notas ad*
Lancell. p. 2040. Intuitu Lutheranorum
1.) quod Lutherus fuerit Monachus
Augustinianus; 2.) quod post reforma-
tionem sæpe commendaverit Augustini
doctrinam: 3.) defectus subsidiorum
historiæ Ecclesiasticæ & genuinæ do-
ctrinæ moralis: 4.) Scriptum Christ.
Weiffii 1696. publicatum de consensu
Augustini & Lutheranorum.

bilita? *ee*) Porro de ortu & progressu

Cur Augustinum virum optimum dixerim.

ee) Antequam ad præcedentes duas quæstiones paucis respondeatur, præsupponendum est, me hoc loco Augustinum appellare *optimum*, non ironice, sed in sensu vero, & ex parte Christiano. Addidi enim statim declarationem, *quia consilia ejus ex optima intentione proflexerunt*. Quamvis igitur in nota *bb*: parum favorabiliter judicaverim de Augustini Civitate Dei, non solum ratione judicii & intuitu intellectus, sed & ratione larvatæ pietatis ibi latentis, hoc tamen non obstante Augustinus intuitu *intentionis* poterit dici vir optimus, quia ex præjudicio autoritatis & præcipitantiæ firmiter sibi persuasit, quod hæretificationes per orthodoxos Antecessores suos, potissimum in conciliis Oecumenicis, firmiter stabilitæ, sint inseparabiles a Civitate Dei, id est ab Ecclesia orthodoxa; adeoque revera optimam intentionem habuit. Ejusmodi optimam intentionem habuerunt etiam Pharisei & primorum Christianorum persecutores, cum ipse Salvator de iis testetur, quod sibi persuaserint firmiter, se cultum præstare Deo *Job. XVI. 2*. Quod autem porro in textu dixi, quod

Explicatio
quæstio-

gressu fatalis illius controversiæ de
impe-

quod *consiliis Augustini Doctores seculorum* num dua-
sequentium abusi fuerint, ut Regum colla rum in
Clero, tum clerum Papa subjicerent; hoc textu
 non ita intelligendum, quasi demum
 ab Augustini tempore Regum colla Cle-
 ro, & clerus Papæ fuerit subiectus, con-
 trarium enim docet historia Ecclesiasti-
 ca & quæ jam supra *nota bb.* ex illa sunt
 breviter adducta, sed quod illa subje-
 ctio Regum & cleri post Augustinum
 in singulis seculis noviora augmenta
 sumferit, & quod ad illa augmenta ju-
 stificanda ob magnam autoritatem Au-
 gustini in nota præcedente demonstra-
 tam, multa loca non solum ex aliis Au-
 gustini libris, sed etiam ex ejus Civi-
 tate Dei haud dubie fuerint adducta.
 Quænam vero peculiare circumstan-
 tiæ in singulis seculis occasionem istis
 augmentis dederint, videri possunt
 apud scriptores historiæ Ecclesiasticæ,
 præcipue apud Spanheimium, Arnol-
 dum, Mornæum, Heideggerum. Con-
 fer *Cautel. circa præcogn. Jurispr. Eccles.*
cap. 15. Quæ porro in *textu de origine*
monarchiæ Papalis dixi, ea non opus ha-
 bent ulteriori declaratione, postquam
 ea de re circumstantiæ præcipuè jam
 fuere indicatæ *dicta nota bb.*

imperio & regimine inter Imperium & Sacerdotium usque ad tempora Reformationis; ff) de neglectu

Contenta
historiæ
contentio-
nis inter
imperium
& Sacerdo-
tium.

ff) Cum hoc ipso anno ediderim *Historiam contentionis inter Imperium & Sacerdotium* cum duplici appendice, non opus est, ut in repetendis ibi dictis hic sim prolixior, sed sufficit, si saltem duobus verbis indicavero ordinem ibi dictorum. Postquam præmissem monita circa genuinum conceptum sanæ & perfectæ Reip. in *cap. 1.* & fontem aberrationis *cap. 2. & 3.* quærendam esse ostendissem in seculo statim primo & secundo, & progressum inter Christianos usque ad seculum octavum distincte notandum esse: porro *cap. 4.* varia monita dedissem de rite formando statu controversiæ & de controversiæ ipsius seu morbi vera origine, tum *cap. 5.* docui veram originem collisionis inter imperium & sacerdotium referendam esse ad tempora Anastasii Imperatoris in seculo 6. & simul paucis ostendi progressum ejus seculo 7. & 8. usque ad tempora Caroli Magni: reliqua vera hujus contentionis augmenta in seculo nono usque ad decimum sextum monstravi in *cap. 6. & sex sequentibus* usque ad finem libri.

Et doctrinæ Politicæ in primis Europæ Academiis, etiam post ibidem introducta Studia universalia; gg) de

gg) Ad hoc thema intelligendum. Academia-
rum origo
& progres-
sus. opus est, ut quis bene informatus sit de origine & progressu Scholarum & Academiarum præcipue post Papatum jam firmatum in Italia, Gallia, Germania. Ubi quidem optandum esset, ut eruditi jam dudum rejectis præjudiciis exactam historiam hujus tematis edidissent, sed cum eam adhuc expectemus, sufficet jam ut lectorem paucis remittam ad *integrum cap. 4. Hist. jur. natur. & cap. 3. de prudent. consultat.* ubi plura inveniet, ea quæ hic in oratione posui, declarantia. Præcipue autem notanda sequentia. Olim in schola Parisiensi, & in aliis similiter, docebantur septem artes liberales, tres sermocinantes, Grammatica, Rhetorica, Logica, & quatuor mathematicæ, (unde nomen trivii & quadrivii) & quidem secundum ductum doctrinæ Augustini. Cum vero Petrus Abælardus etiam Aristotelem vellet introducere, graviter ei restiterunt Professores, (qui tum Scholastici, uti studiosi Scholares nominabantur) donec discipulus ejus Petrus Lombardus systema Theologicum ex Aristotele componen-

---

 de falsissimis doctrinis politicis ante
 Refor-

---

ponendo, & sic monstrando, quod Aristotelis doctrina æque ac Platonica per Augustinum propagata magis prodesset Clericali & Papali eminentiæ, quam ut eidem noceret, obtinisset approbationem Papalem, & sic incipiebant in Scholis duæ facultates, una Philosophiæ & 7. artium liberalium, altera Theologiæ. Qui primam docebant, dicebantur Magistri, qui secundam Magistri nostri. (Neq; enim Doctorem titulus tum erat receptus.) Successu temporis cum contentio inter imperium & sacerdotium in maximo motu esset, & quidam Magistri in Italia ex jure Justiniano, quamvis factis inepte, jura Cæsarum contra Papam defendere aggrederentur, Cæsares autem hos elevarent ad dignitates aulicas, oriebatur tertia Facultas, juris Civilis, cui mox Papæ addebant quartam facultatem, tertiæ oppositam, scilicet juris Canonici, donec paulo post Imperatores in contentione illa cum Papis plane succumberent, & Papæ cognoscerent, jus Justinianum magis stabilire dominatum Eclesiasticum, quam Imperatorum jus genuinum circa sacra, & ita ex duabus facultatibus antea opposi-

Reformationem in Universitatibus
& Academiis ex principiis parum
fanis Juris Canonici propagatis. *bb)*
De

positis efficerent unam facultatem juris utriusque, totam a Papis dependentem: Medica facultas videretur ultima esse in ordine, cum Physici, videntes libros Physicorum Aristotelicos nihil prodesse ad cognoscendos & curandos morbos, Galenum propterea Aristoteli jungerent, & postea pedetentim a Papis confirmarentur, & æque, ut Jcti in Jurisprudencia, peculiare Doctores in Medicina creare inciperent. Adde omnino *notam 116. ad Testamentum ab Osse p. 256. item notam 168. p. 375.*

Quod in specie *Politicam* attinet, patebit ex historia Academica, primos Aristotelis introductores in Academiis magis sollicitos fuisse de Aristotelis Dialectica, Metaphysica & Physica introducenda, quam de Philosophia Practica: Tandem tamen etiam professionem Ethicam admiserunt, at Politicam nequaquam. Rationes vide in locis modo citatis, & eas facile etiam colligere poteris ex hæcenus notatis de Politica Clericali.

bb) Falsissimas has doctrinas Politicas ad summa earum capita reduxi in

Neglectus
Professio-
nis Politi-
cæ.

Summa ca-
pita falsæ
doctrinæ
§. 1. Politicæ.

23. (5) De *De neglectu emendationis hujus*
crasfis hu- Capitalis nœvi Studiorum in Aca-
jus Papa- demiis Principum protestantium
tus Politi- etiam post tanta temporum a re-
reliquiis formam
apud Pro-
testantes

§. 1. *præfat. ad Histor. content. int. imp. &*
facerd. Nimirum duplicem esse potesta-
 tem in sacris, unam externam, quæ
 etiam regibus competat, alteram inter-
 nam, quæ Ecclesiæ i. e. Clero, Episco-
 pis, Papæ: Cavendam esse mixturam
 hujus duplicis potestatis, tam Papo-Cæ-
 sariam, si Papa velit potestatem etiam
 externam sibi vindicare, quam Cæsaro-
 papiam, si Cæsar potestate interna velit
 uti. Quod si autem Cæsares sint nutritii
 Ecclesiæ, & cum sancto Constantino M.
 profiteantur, se saltem esse Episcopos
 extra Ecclesiam, & permittant Papæ aut
 Episcopis, ut pro lubitu exercent hæ-
 retificationes vi potestatis illius internæ,
 ipsi autem tum ut brachia secularia
 exequantur eas, tum nullam esse con-
 tentionem inter Imperium & Sacerdo-
 tium, sed optimam harmoniam. Nec
 objiciendum esse, brachium non mane-
 re caput, & executionem coactam non
 esse potestatem externam, sed internæ
 potestatis ancillam: probe enim tenen-
 dum esse, quod in concursu harum dua-

formatione spatia; ii) De conti- *ad nostra*
 nua- *tempora.*

duarum potestatum, externa, utpote temporalis, debeat cedere internæ tanquam spirituali & divinæ &c. Falsitatem horum principiorum breviter detectam vide in *Appendicis Cap. 1. §. 57. & 58. p. 455. seq.* Porro, quod concernit principia parum sana juris Canonici, quorum simul hic memini, operam dedi *in notis ad Lancelottum*, ut istorum principiorum præcipua reducerem ad quatuor distinctiones fundamentales Juris Canonici, spiritualitatis nomen crassissime applicantes ad entia sensibilibus corporalia, 1) intuitu personarum, 2) intuitu rerum 3) intuitu causarum judicialium & processus, 4) intuitu pœnarum, cum vel a fine Bileami percipere possit, si non omnes, plerasque tamen illas personas, res, causas & pœnas esse corporales, visibiles, temporales aut Politicas, vel quomodocunque alias appellare illas velis.

ii) Causæ hujus neglectus sunt va- *Causæ præ-*
 rix, præcipue intuitu facultatis *Theolo-* *cipuz non*
gica retentio hæretificationis occasione *emendato-*
 dissensus de cœna; propagatio ortho- *rum erro-*
 doxiæ Scholasticæ; reviviscentia Theo- *rum Poli-*
 logiæ mysticæ; nimia, & plus quam apo- *ticorum,*
 stolica.

uatione litigii inter Sacerdotium & Imperium etiam in terris populorum Evangelicorum utriusque religionis, & de variis, post antiquam

stolica, autoritas Lutheri; intuitu *Juridica*, continuatio & defensio errorum illorum omnium, qui in nota præcedente recensiti fuere, tam Politicorum, quam Canonicorum, tam per Professores juris Civilis, quam Canonici; intuitu *Philosophica* carentia professionis Politicæ, propagatio philosophiæ Aristotelicæ per Melanthonem; adjectio Professionis Politicæ, in temporibus subsequentibus, ut caudæ, professioni Ethices, explicatio Politices ex libris Aristotelis insufficientibus: denique intuitu omnium harum *Trium Facultatum conjunctim*, quod Theologi, Juri, & Philosophi distinctiones illas quatuor juris Canonici, & duas illas species potestatis circa sacra, internæ & externæ, communi consensu hucusque defenderint, eas canonizaverint, & dissentientes conjunctis viribus persecuti fuerint &c. Conf. *Histor. Jur. natur. cap. 5. notas ad Testamentum ab Osse passim, potissimum notam 160. p. 345. junct. not. 148. p. 319.*

quam collectionem Goldasti in tribus magnis voluminibus de Monarchia Imperii, variorum scriptis huc pertinentibus; 11) de cura palliativa reliquiarum politicarum ex Papatu per doctrinas Autorum Pontificiorum, Monarchicum Imperium Papæ auferentium, sed Aristocraticum Clero relinquentium, ut

11) Quod continuationem litigii hujus post reformationem attinet, de ea Continuatio litigii & scriptores eo pertinentes. *Append. ad histor. content. cap. 2. §. 4. 13. 17. & 21.* ubi etiam de dissidio inter Protestantes actum. Scriptores de hac contentione a Goldasto in tribus Voluminibus de Monarchia Imperii recensitos excerpti, addito meo de singulis judicio, in *ipsa Historia contentio- nis cap. 7. §. 74. c. 8. §. 77. 81. 82. 83. cap. 9. a §. 91. ad §. 125. item integro cap. 11. a. §. 152. ad 180. item cap. 2. Append. §. 88. 89. 90. 96.* De Scriptoribus Lutheranis & Reformatis litigium illud continuantibus & laudantibus vel impugnantibus *vide dict. append. cap. 2. §. 91. 97. 98.* de quorum præcipuis jam in appendice cap. 1. paragraphis in *d. §. 97. & 98.* indicatis prolixius actum erat.

ut Marci Antonii de Dominis, Petri de Marca, & similiarum; *mm*) de doctrina Politica & arte sapienter impe-

Notabilia
de M. A. de
Dominis &
P. de Mar-
ca,

mm) Cum etiam de Marco Antonio de Dominis & de Petro de Marca jam mentem meam satis aperuerim in *Historia contentionis*, sufficere & hic loca illa indicasse: De controversia inter Scholam Sorbonicam & M. Anton. de Dominis vide *Append. cap. 1. §. 9. p. 323.* In §. 17. 15. 16. p. 331. *seq.* collegi notabilia ad vitam & fata M. A. de Dominis pertinentia una cum collatione Jægeri cum Bocalino, & addita differentia inter hypothesein Richerii & M. A. de Dominis. Quod Petrum de Marca attinet, notavi *cap. 1. Append. §. 7. p. 310.* Autorem anonymum de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ non sine ratione Petrum de Marca tepiditatis & partialitatis *der Nichtselträgerey* accusasse, porro §. 11. p. 325. *seq.* narraui varias circumstantias memorabiles ad opus ejus de concordia imperii & sacerdotii pertinentes, addito §. 12. p. 328. Culpisii judicio de Petro de Marca, ut & meo, & denique *cap. 2. §. 99. p. 658.* dixi de *Illustr. Böhmeri* observationibus selectis ad Petrum de Marca.

imperandi sub tenebris adhuc sepulta, etiam post tot Professiones Politicas Academicas, *nn*) & post tot

nn) Hic ante omnia opera danda, ut illa, quæ hic in textu sequuntur, breviter expediantur, imprimis cum partim jam supra pleraque, quæ hic notari merebantur, jam fuerint expedita, partim cum & ab aliis, & a me ipso alibi fufius de iis actum fuerit. Quod primo afferui, doctrinam Politicam & artem sapienter imperandi huc usque sub tenebris esse sepultam, rationes jam supra indicatæ sunt: 1. Quia Politica opera Aristotelis, quæ ubique in Academiis hætenus regnarunt, fuere imperfecta, insufficientia & inutilia, vide *not. s. circa finem*. 2. Quia totus mundus Augustinianus factus, & Republicam Platoniam & Civitatem Dei clericalem ut ideam perfectæ Reip. supposuit. vide *notas n. o. r. cc. dd.* 3. Quia Professio Politica ob rationes arcanas Cleri in Academiis plane fuit neglecta, nec postea cum inciperet, in Academiis Lutheranorum, appendix Professionis Ethicæ fieri, ob præscriptam ei normam ex Aristotele sumendam, non potuit de sana Politicæ emendatione cum fru-

Cur hætenus doctrina Politica manserit sepulta.

tot volumina operum Politicorum Bodini, Befoldi, Arnifæi, Knichenii oo) & post Klockii, Fausti
ab

Et cogitari. vide *notas Offianas & quidem notam 160. p. 345. seq.* 4. Quia communi consensu eoque maxime erroneo de emendanda Republica consilia supeditata fuerunt, ab omnium facultatum eruditis, aperte inepta & sensui communi repugnantia, paucis, sed perspicue, indicata in *Observat. Offeana 144. p. 304.* Fundamentum hujus stulti erroris est, quod Aristotelici Politici firmiter sibi & aliis persuaserint, nãvos civium emendari omnium optime per leges, & ab his etiam dependere exemplorum virtuosorum frequentiam, nãvos autem imperantium tolli, si cœcam obedientiam præstent Clero, &c.

Judicia de
variis scri-
ptis Politi-

oo) Porro, quod tot & tanta volumina operum politicorum attinet, jam supra *nota s.* adduxi ex Conringio *judicia de scriptis Politicis*, Lipsii, Richteri, a Chokier, Danæi, Tholosani, Bodini, Arnifæi, Althusii, Hænonii, Clapmarii, Boxhornii, Cellarii & Conzenii, quæ etiam ibidem approbavi. Jungendi Conringio sunt Naudæi *Bibliographia Politica* & Bosii *introduc̃tio ad notitiam*

rerum

---

 ab Aschaffenburg, aliorumque simi-
 milium

---

rerum publicarum ubi de pluribus scriptis Politicis, potissimum vero de hæctenus recensitis autoribus deprehendes judicia Naudæi & Bosii nonnunquam a iudicio Conringii discrepantia. Ita ut in specie ad Autores pergam hic in textu memoratos, iudicium Naudæi de Bodini opere de Rep. quod Conringio supra displicuit, invenies in *Bibl. Polit. cap. 5. §. 29. seq. p. 513. seq. in Consil. Varior. Auctorum a Crenio 1692. editis. At Bosii in d. introd. c. 5. §. 11. p. 71. magis cum Conringii & meo iudicio convenit: Bodini, inquit, magna in peculiaribus imperiis describendis industria, etsi non æquum satis semper iudicium fuit. Quid Camdenus, Meibomius, Rachelius, Bæclerus, Piccardus aliique, & ipse Crenius in Bodino desiderent, vel commendent vide in Crenii notis ad d. cap. 5. Naudæi p. 513. 515. &, quem Crenius hic exscripsit, in Quenstedt dial. de patr. illustr. vir. p. 46. ex cuius p. 514. & ex illis, quæ ibi memorat Crenius, de frequenti disputatione Bodini contra Aristotelem, suspicari licet, plerosque qui Bodinum contemnunt, ad hunc contemptum præcipue fuisse com-*

In specie
Bodini,

motos, quod Bodinus ausus fuerit, Aristotelem per multa secula a Scholasticis & Monachis, imo etiam novissimis temporibus a Protestantibus pro Sole Politicorum unanimiter habitum, non adorare, sed contra eum disputare & eum refutare velle; cum tamen Bodinus intuitu hujus circumstantiæ magis videatur commendandus esse, quod primus voluerit Politicos ab hoc jugo plusquam pedantico liberare, etsi forte in disputationibus istis; non ubique rem acu tetigerit. Pergo ad *Besoldum*, qui Politica sua opera duodecim libris seu voluminibus Politicis inclusit, quorum singula peculiare dissertationes continent. In *primo* proponit præcognita politices, de differentia divinæ & humanæ sapientiæ, de differentia Philosophiæ & ad quam Philosophiæ speciem Politica sit referenda, de origine, scopo, fine civilis societatis, quod felicitas civilis non nisi per imperandi & parendi rationem impetretur, an & qualis futura fuisset Respubl. in statu integritatis, de fine imperiorum & imperantium, de definitione Reipublicæ, de Politici & Politicæ definitione ac methodo. Sequitur dissertatio de curanda Rep. ubi agit de rerum publicarum interitu, & de causis ruina-

Besoldi,
 præmissa
 Synopsi
 ejus. Politi-
 cz.

rum, fato, astris, numeris Platonice, de Geniis imperiorum, de varietate morborum politicorum, de præfagiis ruinæ rerumpublicarum, de cura morborum politicorum & denique de tyrannicidio & morbis specialibus singularum formarum Reip. *Volumen II.* agit (1) de majestate in genere, partim reali, partim personali, de potestate temporali Pontificis, de potestate imperatoris in alios reges, de jure Regis apud Samuelem. (2) de jure Majestatis Ecclesiastico in personas ac bona Ecclesiastica, item in hæreticos, quatenus id Principi intuitu ipsius religionis & cultus religiosi competat, (3) de juribus Majestatis Politicis, legum ferendarum, magistratuum constituendorum, dispensandi, puniendi, belli, regalibus fisci & horum jurium concessione & translatione; (4) De statu reipubl. mixto, an detur, an & quænam sint ejus exempla, an extet in imperio Romano, in regno Polonico? &c. In *Volumine III.* agit (1) de formis Rerumpublicarum, Monarchia, Aristocratia, Democratia & harum singularum speciebus diversis; (2) Occasione statuum Reipubl. subalternorum de Comitibus, Baronibus, civitatibus imperialibus, & Equestri ordine, ex professo prolixè di-

spurat, item de jure mutandi religionem, & an Principes Germaniæ pro lubitu testamenta condere queant; (3) de comparatione trium illarum formarum Reipublicæ & quænam ex illis sit optima, adjuncta differtatione historica de veteribus & novis Chiliaftis. *IV. Volumen* disputat de natura trium Societatum domesticarum, Conjugalis, Paternæ & Herilis, & de jure ac ordinibus civium, incolarum, advenarum, nobilium, ignobilium, qua occasione multa de Judæis affert, & de eorum conversione ad Christum. In *V. Volumine* explicat divisionem & naturam rerum communium, publicarum, universitatis, privatarum, divini juris, agit etiam de juribus Familiarum, Collegiorum, Academicarum, Universitatis, Territoriorum. In *Volumine VI.* differit de educatione, studiis literarum, præmiis, pœnis, legibus, Magistratibus, Censoribus morum. In *Volum. VII.* nova editio sistitur discursus de ærario publico, in certa quidem capita divisi, sed quibus nulli tituli speciales sunt præmissi. In *Volumine IIX.* disputat (1) de variis vitæ generibus, agricultura, pecuaria, de pretio rerum, de causa caritatis in abundantia, contra otiosos & decoctores, an liceat cibum

ex sanguine conficere? de usura & annuis redditibus ex utroque jure : (2) de cura sanitatis & hujus occasione de medicina, medicis, medicamentis ac morbis, de peste ejusque fuga & politica curatione : (3) de sepultura & ejus moralitate, quomodo & ubi mortui sint sepeliendi, item de ritu & sumptibus funerum, & de spectris circa sepulcra oberrantibus. In *Volumine IX.* agit (1) de Legatis, eorum necessitate, definitione, divisione, jure mittendi, receptione & securitate, privilegiis, officio : (2) de præcedentiæ & sessionis prærogativa, cum exemplis controversiarum, & earum fundamentis, de præcedentia & jure der Erb- und Hoff-Nemter, (3) de jure pacis: an, & quando, quomodo, a quibus, facienda sit & fieri soleat, quænam item sint privilegia pacis & jura singularia, denique de interpretatione, interitu & fractione pacis: (4) De arcanis Rerumpubl. tam communibus quam cujusvis politiæ specialibus, de flagitiis dominationis & de simulacris imperiorum. *Volumen X.* exhibet disputationes de fœderum utilitate, licentia, definitione, personis contractantibus, conditionibus (ubi & de fœdere clientelari) & modis sancienti

& firmandi, duratione, modis solvendi, denique de neutralitate. In *Volumine XI.* sistit dissertationem de arte ju-
 reque belli, scilicet in pace cogitan-
 dum esse de bello; tum agit de mili-
 tibus tam domesticis quam extraneis,
 de ducibus, armis, annona, fortifica-
 tione, rationibus belli gerendi, de di-
 sciplina bellica, de prædatione, obsidio-
 ne, pugna, victoria &c. Denique in
Volum. ult. tractat de incrementis Rei-
 publicæ tam in genere quam in specie
 de ædificiorum splendore, & de am-
 plificatione seu incremento externo,
 de pacifica & voluntaria imperii am-
 plificatione, de extensione territorii
 violenta, de coloniis, castellis, quibus
 inserta etiam sunt conjectanea de novo
 orbe. Ideo autem paulo distinctius
 exhibui contenta hujus operis politici
 Besoldiani, ut lector eo facilius judi-
 care possit de judicio meo de Besoldo
 & ejus opere. Scilicet placet valde
 quod & Besoldus se non allegave-
 rit ad Aristotelem & Aristotelicos,
 (Inter alia enim *Volum. VI. p. 23.* agre-
 fert, quod fere ubique regnet solus
 Aristoteles,) quodque magna cum di-
 ligentia collegerit materias jucundas &
 utiles in doctrina Politica, de quibus
 alias Aristotelis affectæ raro, vel obi-
 ter

ter a gere solent ; item quod placide soleat disputare & doctrinas suas proponere. Contra displicet, quod totum hoc opus contineat non meditationes proprias Autoris de singulis materiis sed collectanea, absque judicio conscripta, male cohærentia, frequentibus digressionibus adhuc magis confusa, ac passim præcepta communia Politica cum doctrinis Juris publici Germanici in specie miscentia, & quod adeo in toto hoc opere deprehendatur multa diligentia, magnum ingenium, sed exiguum judicium. Sed tamen propterea nec sic contemnendus est Besoldus, sed potius ostendendum, quod fuerit homo sincerus, diligens, & ad minimum locos communes Politicos exhibens, ac denique seductus nimio amore Philosophiæ Platoniciæ & Theologiæ mysticæ, cum stultitiam Philosophiæ Scholasticæ & nugas Aristotelicas ex justis rationibus fugeret & evitare studeret. Ingenuitatem probo per propria Besoldi verba, dum in *Volum. XI.* fatetur disertis verbis: *se obvia quæque pro Philologica libertate selegisse, omni sine studio & ira, ac etiam sine methodo ulla.* Et quamvis hæc ejus confessio pertineat saltem ad istud volumen de arte & jure belli, tamen collatio hujus cum reliquis

quis ostendit cuilibet eandem deprehendi methodum & libertatem Philologicam etiam in illis; confer & Bessoldi *præfationem generalem* omnibus 12. voluminibus præmissam. Quod vero in sectam Platoniam & Stoicam lapsus fuerit, probatur iterum ex ejus confessione *d. Vol. VI. p. 23.* unde non mirandum, quod statim in *Volumine I. ab initio* & passim etiam in reliquis, theologiam mysticam tantopere commendat, & loca frequentia ex scriptis Arndii, Tauleri, Eccardi, Weigelii & aliorum mysticorum, adducat & approbet, & non solum communes eorum doctrinas quamvis erroneas sequatur, sed & locutionibus singularibus utatur fastum subtilem occultantibus. Ita *Vol. 6. p. 15.* falsitates damnat & diabolicas vocat, secutus tales mysticos, cum vero dissentientibus, quos plures allegat, rationibus respondere debuisset, nihil aliud affert, quam quod dicat, dissentientes odio agitari non ratione. *Ibid. p. 23.* dicit alia occasione, quod patienter sustineat vanitatem ex Babylone reliquam, quæ phrasis Pharisaica Mysticis communis esse solet, Et credo etiam hanc deficientiam judicii, & nimiam æstimationem Theologiæ Platonico-Mysticæ, etsi non præcipuam, tamen unam ex præci-

præcipuis, fuisse, cur Besoldus a Religione Evangelica ad Papatum transierit, quamvis in causis Anno 1637. in peculiari scripto Germanico ab ipso edito, tredecim peculiaribus capitibus indicatis, sed crasse monachalibus & Jesuiticis, non extet. Et quid ulteriori conjectura opus erit, cum ipse Besoldus id fateatur in *dedicatione illius opusculi* : (4. In specie, quod ejus doctrinam de arcanis Rerumpublicarum in

Volumine nono attinet, videtur ea adhuc magis inutilis & judicio destituta esse quam doctrina Clapmarii, de cujus arcanis præter judicium Conringii jam supra adductum, vide quæ dixi in *observat. Offeana* 39. p. 84. Hactenus de Besoldo. Restant Arnisæus & Knichenius. De priore quæ addam censuræ Conringii supra adductæ non habeo.

Quod autem *Knichenium* concernit, prodiit hujus opus Politicum Anno 1682. in forma majore: ubi statim vel ex titulo apparet, quid de eo judicandum sit; dum autor asserit, se omnes ad doctrinam Politicam & Jus publicum Germaniæ spectantes materias exactissime exhibuisse. Exactitudo autem illa in eo consistit, quod statim adjiceat, se ex optimis antiquioribus & recentioribus diversarum nationum Politicis, Histori-

& denique
Knichenii.

storis, Jctis, & Rei Militaris scripto-
 ribus, Philosophis, Oratoribus, Poëtis,
 Geographis, Chronologis, Antiqua-
 riis, Criticis, Lexicographis, Genea-
 logis, uti etiam occasione data ex sa-
 cris literis ac Patribus, aliisque Theo-
 logis diversarum religionum, nec non
 medicis *justa methodo*, summaque cura
 & longa industria ac experientia, uti
 etiam optima allegatorum locorum &
 Autorum fide istud opus ita concinnas-
 se, ut congruis in locis *nucleus* maxime
 celeberrimum quæstionum, historiarum;
 antiquitatum, exemplorum, senten-
 tiarum, apophthegmatum, Axioma-
 tum, Apologorum & similium inser-
 tus reperiatur. Scilicet optarem, ut (1)
 magis ex dictamine rectæ rationis suas
 doctrinas deduxisset, quam ex autori-
 tatibus scriptorum adductorum, (2) ut
 non adhibuisset methodum Scholastico
 Metaphysicam per quatuor causarum
 genera, adjuncta, contraria &c. (3)
 ut meliori cum judicio non exhibuisset
 mera putamina quæstionum Politica-
 rum sed verum earum nucleum. Pau-
 cis, totum opus est, si termino Gallico
 hic uti liceat, tædiosissimus galima-
 tias Politicus, nemini qui vel aliquo
 judicio pollet, profuturus. Ut taceam
 Indices ab homine stupidissimo fuisse
 confe-

confectos, quod statim patet, si quis saltem consideret eorum initium, ubi plurimæ quæstiones sub aliis longe titulis collocandæ, ad titulum vel vocem AN sunt relatæ. Confer ea, quæ jam notavi in *observ. Osseana* 160. p. 346. Quod si hoc meum iudicium tibi non placeat, poteris cum eo conferre *acta Eruditorum anni 1682. p. 252.* & tentare, an tibi ea, quæ ibi reperies magis arri-deant. Interim cave, ne putes propterea Knichenio esse irascendum, quod impar plane ad edendum opus vere Politicum ausus fuerit, tot & tantas ineptias in publicum protrudere. Habuit optimam intentionem, utile juventuti ad studia politica opus edendi; methodo usus est, quæ tum temporis in omnibus quatuor facultatibus regnabat, & dominabatur; (conf. *Præfat. meam, notis in Strauchium præmissam*;) Didicerat hanc methodum a Wendelino præceptore suo, ut ipse fatetur in præfatione; putavit secundum communem illorum temporum persuasionem, peccare eruditos contra quartum præceptum, si a doctrinis Præceptorum suorum etiam in re minima dissentirent: imo ipse Wendelinus, insuper Doctor Theologiæ & Rector Gymnasii, imo affinis Knichenii fuerat, & hac methodo

---

 milium Consilia pro ærario. pp)

 Utrum

---

thodo ipse in doctrina politica erat usus: Forte etiam theses ipsæ a Wendelino in Gymnasio auditoribus in calamum dictatæ erant, quas Knichenius postea auxit, & notis prolixissimis, instar commentarii ornare voluit. Indicem non ipse fecit, nec revidit, sed hic defectus est bibliopolæ imputandus, ut facile judicare licet ex querelis Autoris in præfatione de vitiis typographicis: nec dissident adeo a nobis acta Eruditorum, ut in quibus commendatur industria Autoris, & quod opus varietate rerum singularem insigne sit, & methodus a Præceptore ipsi commendata.

Consilia
variorum
de ærario,
cum judi-
cio.

pp) Habemus quidem varia variorum Autorum consilia pro ærario, sed hi omnes nullius sunt usus, sed potius summam confusionem in rebus publicis, potissimum monarchicis, hætenus introduxerunt. Cum tamen jam alibi ea de re prolixè satis mentem meam aperuerim, remitto lectorem ad ibi dicta, intelligo autem *observationes Ossæanas, & quid. obs. 37. p. 78. obs. 39. p. 81. obs. 41. p. 96. & obs. 76. p. 152.* Ut tamen lector simul intelligat, quid ibi do-

---

Utrum spes fit, hunc defectum tandem

---

docuerim, indicabo saltem summam ibi dictorum. In *observ. 37.* fusius ostendi, quod consilia cameralia requirant eorum occultationem, adeoque sine summa imprudentia fieri nequeat, si quis eadem vellet publice proponere: neque enim generalia illa & communia de quibus nullum restat dubium sufficere, qualia sunt (*obs. 39*) fiducia in Deum & genninus usus divitiarum, item cautio, ne bona ad ærarium destinata, diminuuntur, sed potius, ut singulis annis augeantur & ne princeps majores impensas faciat, quam bona ærarii permittunt; interim tamen non deesse observationes politicas ex regulis prudentiæ evidenter deducendas, quamvis communiter neglectas, aut per arcana Cleri impugnatas, quarum ope onera ad augendum ærarium imponi possint subditis non murmurantibus nec invitis, de quibus egi *observ. 41.* Dixi etiam sententiam meam de variis autoribus, eorumque consiliis pro ærario, & quidem, quod *Maximiliani Fausti ab Aschaffenburg* consilia pro ærario

dem aliquando emendatum iri, &
quænam

attinet, monstravi *in observ. 39. p. 85. seq.* Auctoris impudentem & imprudentem audaciam, lectorem decipiendi collectione hac, ne micam quidem iudicii indicante, libellorum & observationum partim tolerabilium, & laude quadam non indignarum, partim stultarum & ridicularum (exemplo *Classis I. de ærario primi Adami & successorum*) & quidem confusa & cum plagii literarii singulari exemplo juncta. Deinde *p. 88. seq.* de *Klockii* volumine de ærario notavi, eum quidem esse & ob ordinem & ob modum tractandi Fausto ab *Aschaffenburg* longe præferendum, sed tamen eum laborare communi vitio, colligendi ex aliis autoribus novum aliquod opus non optime cohærens, nec lectorem eradiens. Magis mihi placuit *Wilhelmi Baronis de Schröters Fürstliche Schatz- und Rent-Cammer*, cum hic magis ex proprio ingenio, quam ex aliorum scriptis meditationes suas Politicas, & quidem plerumque in recta ratione fundatas, & sensui communi appropinquantes, lectori exhibuerit, unde

quænam impedimenta hætenus doctrinæ illi obfuerint, ac quomodo eadem sint removenda? 99)

De

unde & maxime notabilia inde excerpti *observ. 76. p. 153. seq.* & quod post eum alii etiam ei similes vitulo ejus arare tentaverint, animadverti. Inter quos est *Autor Anonymus der Fürstlichen Macht = Kunst, oder unerschöpflichen Gold = Grube*, qui & ipse magis ex sensu communi, quam ex Aristotele, Platone, Justiniano &c. consilia sua depromsit. *Conf. d. observ. 41. p. 99. seq.* & addè quæ jam olim in denen *Monathl. Gedancken mense Februario 1688. a pag. 118. ad pag. 162. de consilio introducendæ Accisæ universalis in utramque partem ratiocinatus sum.*

99) Quemadmodum impedimenta genuinæ doctrinæ Politicæ ex hætenus dictis sua sponte fluunt, scilicet, autoritas Platonis & Aristotelis, insufficientia operis Politici Aristotelis, disputationes super quæstionibus inanibus & inutilibus, v. g. de optima Republica idealis & phantastica, de præstantia Monarchiæ vel Aristocratix vel

*Emendatio
doctrinæ
Politicæ.*

De causis, cur Anabaptistæ & alii
docue-

Democratia; (conf. not. 21. *Osseanam* p. 49. & not. 26. p. 60.) ita remotio horum incommodorum facile quidem intelligitur, quod sit abjectio præjudicii autoritatis, & dominatus vel Platonici, vel Aristotelici, vel cujuscunque alii, item usus genuinus intellectus in comparanda vera cognitione veri boni, (conf. cap. 1. *cautel. circa præcogn. jurisprud.*) fuga quæstionum inanum & abstractarum &c. Sed tamen simul & illud notandum, quod hæc mutatio non subito introduci possit, & cavendum a stultitia communi, emendationem morum per leges introducere intendente. Exemplis opus est; libertate Academica opus est; reliqua expectanda sunt a providentia divina. Interim non desperandum est, cum jam emendationem hanc Politices tentaverint quidam ex JCtis, ad quos præcipue hanc emendationem pertinere docui in *cap. 3. de prudent. consult.* Jam anno 1689. edidit celeberrimus JCtus Hertius *elementa prudentia civilis*, quæ postea longe auctiora publicavit, anno 1702, in quibus communem næ-

vum

Hertii Ele-
menta po-
litica.

---

docuerint, quod Christianus non
possit

---

yum Politicorum Aristotelicorum & ipsius etiam operis Aristotelici emendare aggressus est, proponendo singularum Reipublicæ formarum communia mala & remedia *integra parte 2.* quam ob causam etiam hæc elementa commendavi in *observat. Oseeana 160. p. 345. seq.* eaque scriptis Politicis Conzenii, Arnisæi, Besoldi, Reinkingii, Bodini, Lipsii, Knichenii, prætuli, quamvis simul indicaverim, quod in iis nonnulla desiderem, etsi ea specialius ibi non expresserim: Sunt autem sequentia: 1. Mos communis illorum temporum fundare doctrinam Politicam in autoritate aliorum, non vero tentandi ut aliquid proferretur ex ingenio proprio. 2. Nimius amor Aristotelis, qui ab autore statim in præfatione omnibus qui Politica scripserunt, antefertur *conf. Part. 2. Sect. 6. §. 4. p. 113.* 3) Nimius amor similis erga Autores veteres tam Græcos quam Romanos, puta Ciceronem, Euripidem, Lactantium, Platonem, Plutarchum, Pythagoram, Senecam, Stobæum, Strabonem, Tacitum, Theophrastum, nisi

L13

qua-

possit gerere magistratum. An
in

quatenus ab Aristotele dissentiunt: vide *indicem sub his vocibus*: 4) Idem defectus deprehenditur erga autores noviores, quod indistincte refutet eos, aut ab iis dissentiat, quoties non sentiunt cum Aristotele, quamvis alias id in eo commendari mereatur, quod excerpterit notabilia ex multis scriptoribus selectis noviorum temporum, maximam partem celebribus, puta Arnifæo, Becmanno, Besoldo, Bodino, Bæclero, Bosio, Boxhornio, Claramontio, Conringio, Gassendo, Grozio, Hobbesio, Hubero, Ludolpho Hugone, Mevio, Obrechtio, Præschio, Pufendorffio, Schiltero, Sigonio, Strauchio, Suarezio, Suavi, Thuano, Ubbone Emmio, Vosfio, Zevecotio &c. 5) Nimis idealiter disputat de optima Rep. *Part. 2. sec. 2. p. 29. seq.* & quidem postquam jam in sectione I. docuerat, quænam respublicæ pro morbidis esse habendæ. 6) Remedia, quæ contra mala Rerumpublicarum suppeditat, plerumque consistunt in præceptis oppositis, aut quæ non possunt prudenter & cum successu statim in rempublicam introduci

in hos & similes errores gladio animadvertendum sit prudenti magistratui, quamdiu doctrina Politicæ genuinæ in Academiis non est stabilita? rr) De hæresi Politica,

duci &c. Quamvis igitur non pauca sint monenda in Elementis Hertianis, credere tamen debemus, studia Politica interea non parum fuisse emendata. Etsi enim nondum habeamus elementa vel institutiones integras hujus emendationis, sufficit tamen, quod quotidie magis aucta fuerit & adhuc augeatur libertas Academica, ostendendi fontes corruptionis, & reliquias crassas papatus Politici in Academiis Protestantium. Initium enim sapientiæ & prudentiæ est agnitio distincta propriæ stultitiæ &c.

rr) De Anabaptistarum origine & Notabilia progressu vide, præter Arnoldi Reherz quædam de Historie, autores citatos in cautel. circ. Anabaptistis. præc. jurispr. Eccl. cap. XVI. §. 19. & Colbergii Platonisches Christenthum cap. 9. quamvis hic autor nimis partialis sit & in fine §. 1. p. 337. seq. parum verosimiliter asserat, Anabaptistas etiam hodiernos

---

tica , de qua fufius agit Antonius
Faber

---

diernos ad feditionem adverfus magistratum inclinare & faltem metu retineri: Id potius monendum: Anabaptiftas feductos fuiſſe, quod agnita ſtultitia Scholaſticorum, rectam rationem plane abjecerint, & a Pſeudothologia Myſtica feducti, in Enthufiaſmum fuerint prolapſi. Cum his potius commiferatio habenda, quam ut iis irascamur; ſive enim adhuc vivamus inter hæretices orthodoxos, ratione abutentes, agnoſcendum erit, noſtram ſtultitiam palpabilem occaſionem dediffe hominibus ingenuis, ſed parum prudentibus, ut in alterum extremum prolaberentur; ſive ipſi a Theologia Pſeudomyſtica feducti rejecerimus uſum omnem rationis, expendendum erit illud axioma; quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Occaſionem autem perſequendi Anabaptiſtas & graviter puniendi ſuſceperunt tam Catholici quam Proteſtantes initio ex juſta cauſa, non tanquam hæreticos, ſed tanquam ſeditioſos, quales primis reformationis temporibus erant plerique. Quod vero & in reliquos non ſeditioſos

Faber initio Codicis Sabaudici; An
pru-

---

fos tanquam adversus hæreticos fuerint pœnæ capitales usurpatæ, Catholici quidem per Jus Canonicum & hujus doctrinam non solum de hæresi in genere sed & in specie de hæresi Anabaptistarum defendebant, *vide not. ad Lancell. lib. 2. Tit. 3. §. 13. 14. p. 656.* Lutherani vero Theologi utebantur distinctione inter hæresin tranquillam & seditiosam, cujus autor videtur fuisse Philippus Melanthon. *vide notas ad Lancel, lib. 3. nota 402. sect. 2. p. 1498. conf. Histor. der Weißheit und Thorheit Tom. 3. p. 27. seq. præcipue p. 33. ad artic. 2. & notam Osseanam 166. p. 362.* Contra Jcti defendebant pœnam Anabaptistarum capitalem ex Jure Canonico & ex *l. 2. C. ne sanct. baptism. iteretur: conf. not. ad Lancell. d. p. 656.* Sed utrumque male, cum potius doctrinas Juris Canonici crasse Papizantes debuissimus expungere, & cum ipsa doctrina Anabaptistarum de magistratu, scilicet quod Christiani non debeant magistratum gerere, per se non sit seditiosa, sed orta fuerit ex non recte intellecta doctrina Christi, de qua supra *not. u.*

prudenter fecerint Jureconfulti
 Protestantes, ——— 55) Sed quor-
 sum

Observa-
 tiones de
 hæresi po-
 litica ab
 Antonio
 Fabro Pro-
 testantibus
 imputata,

55) Si quis ea, quæ supra in *nota gg. ad Orat. 1. p. 203. seq.* de Codice hoc Fabriano dixi, & quæ ibidem *p. 235.* adjeci, repetierit, facile intelliget illa quæ hic de hæresi politica obiter quasi memoravi, & quid adjicere voluerim in verbis ultimis abruptis. Scilicet excerpti *ibi p. 206. seq.* calumnias Antonii Fabri, quibus & Lutheranos & Reformatos initio Codicis sui, ut nefarios hæreticos & quidem politicos depingere voluit, & optavi *p. 235.* ut quidam ex Jctis protestantibus calumnias istas Fabrianas breviter & perspicue refutaret. Hinc ergo facile apparet, in verbis hic abruptis me id dicere voluisse: *An prudenter fecerint Jcti Protestantes, quod hanc hæresin politicam ipsorum religioni & ipsis per calumnias imputatam non refutaverint?* Habes ergo quæstionem integram. Quod responsonem attinet, de ea multa dici possent, si non ad finem properarem, cum rationes non paucæ in utramque partem inclinent. De illis quidem Jctis, qui Codice Fabriano, non ut asylo ignorantia usi sunt

sum abripior ? Dies me deficeret,
si vel per indicem summarium
recen-

sunt, sed ex ipsa confessione Fabri, ipsum, ut librum non magni pretii considerarunt, non videtur restare dubium, quod prudenter fecerint tacendo ad istas calumnias Fabri. At cum maxima pars Jctorum nostrorum eminentium de Codice Fabriano, ut libro pene incomparabili loqui & eo etiam, ut tali, quotidie uti soleant, his videbatur suadendum esse, ut si non pro evidentibus contemtoribus religionis suæ haberi vellent, (quod maxime imprudens foret) istis calumniis responderent; ex altera parte regulæ aliæ prudentiæ hanc refutationem ipsis dissuadebant, cum Faber maximam partem argumentis ex jure Canonico & Justiniano desumptis usus fuerit, quæ ideo cum successu illi refutare non poterant, quia more *γυμνάσιου* Juridico istas crassas reliquias papatus Politicæ solebant commendare quotidie auditoribus suis, & eas ipsimet, ut sapientiæ ipsius doctrinæ exosculari. Jam ergo ipse Lector judicet, quænam inter has duas oppositas sententias alteri

recensere vellem meditationes, quæ occasione quæstionis, an Sapienti sit gerendus magistratus, mihi in mentem venerunt.

24. *Decisio* Ex istis autem, quas saltem ha-
quæstionis ætenuis memoravi, quam præ re-
brevis & liquis eligerem? quam omitterem?
perspicua, a qua initium sermonis facerem?
cum ap- Ergo judicavi melius esse, si nihil
plicatio- de ea quæstione erudite dicerem,
ne, cum tempus non permittat, ut per-
 fectè dicatur. Dicam tamen duo-
 bus verbis, sed de simplici & plano,
 & absque ulla eruditionis specie.
 Initio, qui magistratum gerit sapiens,
 bene agit; Qui ab eo abstinet,
 melius agit. Utique si non a
 natura ad imperandum & magi-
 stratum gerendum aptus natus sit,
 hoc est, si non patientia, ma-
 gnanimitate, vivacitate, moribus
 pau-

---

teri sit præferenda. Nam & ipsius
 meditationi quædam sunt relinquen-
 da. Ego hic notis meis finem
 impono.

paululum fevioribus fit præditus, easque virtutes prudentia per longam experientiam acquisita condiverit. Quæ omnia cum in me nequaquam deprehendam, pace vestra, Auditores, mihi pronunciare liceat, me non male equidem egisse, quod in suscipiendo munere Prorectorali vires meas tentaverim; sed in posterum bene imo melius me acturum, si a gerendo officio magistratus, etiamsi nova se offerat occasio, abstineam, & melioribus usibus tempus, quod omnium rerum est carissimum, reservem.

Quare etsi absque tranquillitatis turbatione munus hoc Academicum deponam; gaudeo tamen ex animo, quod momentum ultimum depositionis advenerit, & quod ad musas ac alia negotia, ad quæ magis aptus sum, redire mihi liceat. Ergo in nomine Sacrosanctæ & individuæ Trinitatis, in cuius nomine Prorektoratum

25. *Depos-
itio Pro-
rektoratus
cum ad-
hortatio-
ne ad Stu-
diosos.*

ratum ante annum suscepi, eundem iterum depono, & successori meo, Viro in regnandi prudentia magis exercitato, solenniter trado, si modo vos, Studiosi charissimi, quod statuta postulant, adhortatus fuero, ut eandem reverentiam ac obedientiam, quam mihi exhibuistis, etiam illi exhibeatis, & ita simul Potentissimo Regi, cujus jussu & auspiciis hæc omnia fiunt, simul Serenissimo Principi ac Domino, Rectori nostro magnificentissimo, cujus personam gerunt, Prorectores, submississimum obsequium testemini.

26. Postulata a successore declaratio publica.

Cæterum cum & statuta nostra jubeant, ut novus Prorector publice declaret mentem suam de suscipiendo officio, age Vir Magnifice & Excellentissime, Domine *Henrice Bodine*, Sacræ Regiæ Majestatis in Consistorio Sacro Ducatus Magdeburgici Consiliarie splendidissime, ac Jurium Professor Ordinarie celeberrime, Collega

lega honoratissime, age, inquam,
& cum te nunc Ordo, gubernacula Academica regendi, tangat, quænam de eo negotio sit animi Tui sententia, illustri huic Auditorio expone.

Postquam hoc modo mentem ^{27. Inve-} tuam satis aperuisti, Vir Magnifice ac Excellentissime, nihil amplius restat, quam ut cathedram ^{stitura} hanc ascendas, & solenni traditione de novo Proreectoratu Te investiri patiaris. ^{ejusdem solennis.}

Salve Magnifice Academiæ ^{28. Ad-} Proreector, & locum Tuam Magnificam personam decentem haud gravatim occupa. ^{scensio in Cathe-}

Symbola & insignia Proreectoralis dignitatis, quæ Tibi jam tradentur, etsi pleraque a Romanis Pontificibus, primis Universitatum in Europa Christiana fundatoribus, sint inventa, & my- ^{29. Inter-} sticam ^{pretatio} ^{symbolo-} ^{rum my-} ^{stica de} ^{virtutibus} ^{Proreecto-} ^{rum,}

fticam forte fignificationem habeant, Rectores & Doctores Academicos a fubjectione Magistratus Politici exemptos effe; Cum tamen unius ejusdemque rei vel centum poffint effe interpretationes myfticæ, hoc eft, occultæ, in præfenti tentabo, an virtutes Prorektorum, fub inſignibus hiſce adumbratas oftendere queam, non quod Tu, ProRector Academiae Magnifice, qui jam ſemel hoc munere egregie & laudabiliter es functus, monitis meis hac in parte opus habeas, ſed ut oftendam, me interpretationum myfticarum non adeo effe ignarum, ut eas odiſſe, debeam, & ut ſimul declarem, quid ipſe de officio meo cogitaverim, cum ante annum id in humeros meos ſuſciperem.

30. (1) *Pal-*
lii Prore-
toralis.

Initio tibi *Pallium Pro-Rectorale* circumdo. Pro-Rectores, etſi Doctores ſint, qui exemplo præire debent juvenibus, in comparanda ſapientia & ſuffocandis affectibus,

Quibus, simul tamen homines sunt, qui etiam naevos suos habent. Hos ergo opus est ut tegant pallio, non versutiæ aut hypocriseos, sed prudentiæ, ne nimia eorum detectio contemptum pariat apud juvenes, qui revereri auctoritatem Magistratus sui debent. Pallium hoc non semper gestatur a Prorectore, sed solum in festivitatibus solennioribus. Cogitabit igitur Prorector, quod, uti olim ridebantur, qui ex pallio & barba judicabant philosophos, ita nec ipse omnem prudentiam suam in occultatione & palliatione naevorum humanorum consistere arbitretur, sed maxime auctoritatem parari sincera ostensione virtutum, quibus polleat, & quæ imbecillitates humanas emineant. Denique pallium est Regium aut prope Regium, non quod magistratus Academici Regibus sint æquiparandi, sed quod in eo tamen cum regibus, in humilitate & absque fastu comparari queant, quod, quemadmodum in Reges o-

mnium subditorum oculi sunt directi, ut vel minimam regentium maculam observent; ita & discen-
tium oculi magis in Proreſtoris, quam Profeſſorum reliquorum mo-
res reſpicere ſoleant. Unde eo ma-
jor cura incumbit Proreſtoribus, ne
nævus naturæ humanæ ſaltem ex-
terna quadam occultatione ſe obte-
gere poſſe arbitrentur, cum curio-
ſitas ſtudentium tanta ſit, ut inqui-
rant, quid ſub pallio lateat, aut plus
quam lynceis oculis tranſvideant
palliationes illas; ſed ut maxime
ſtudeant nævos ejuſmodi & macu-
las ope ſapientiæ abluere.

31. (2) Pi-
lei qua-
drati.

Impono etiam capiti Tuo *Pileum*
Proreſtoralem, non rotundum ſed
quadratum. Rotunditas mobilitatis,
quadrata forma conſtantiæ Sym-
bolum eſt. Decet Proreſtorem
non in horas mobilem & variabilem
eſſe, ſed decet, eum eſſe virum
quadratum & conſtatem. *Pilei*
hujus quatuor ſunt anguli, ut recor-
dentur Proreſtores, quatuor virtu-
tum

tum Cardinalium, nec recordentur saltem, sed & easdem in actionibus suis exprimere allaborent. *Fortitudinem*, seu magnanimitatem, ne patiantur officium suum contemni a civibus Academicis, vel ut etiam discant, magnas injurias, ubi opus sit, magno animo patienter ferre, est enim magnæ sapientiæ indicium, magnas posse injurias concoquere; *Temperantiam*, ne intemperanter aut luxuriose vivendo scandala præbeant civibus Academicis, & sic eos ad contemptum irritent; *Justitiam*, ut nec inimicis Academiarum dent occasionem male loquendi de magistratu Academico; denique *Prudentiam*, ut sciant, quando severitate, quando misericordia, quando patientia, imo etiam quando hilaritate & gaudio uti deceat, & ne nimis affectando viri justî nomen, male laudire incipiant, cum sæpissime summum jus soleat esse summa injuria.

32.(3) *Du-* Porro trado Tibi *duo Sceptra Aca-*
orum sce- *demica.* Sceptrum quandoque Im-
ptorum perii, quandoque Prudentiæ Sym-
Academi- bolum est. Utrumque symbolum
corum. duplici hoc sceptro significari puta-
bit Prorektor. Non ita strenue & ri-
gide imperabit Studiosis, ut obli-
viscatur, se esse etiam Doctorem,
cujus munus est, errantes hortari,
admonere, precari, exemplo iis
præire. Nec ita mollibus & blandis
precibus utetur adversus juvenes
indociles & pertinaces, ut obli-
visceatur, sibi etiam datum esse sce-
ptrum Imperii & coactionis.

33.(4) *Ma-* Porrigo etiam *Matriculam*, in qua
tricula. solent inscribi nomina Civium Aca-
demicorum. Boni Magistratus est,
cives suos habere cognitos, sed cum
Jure Consultus moneat, scire leges
non hoc esse, verba eorum tenere,
sed intelligere vim & potestatem;
etiam Prorektor cogitabit de Monito
Politico, nosse cives non hoc esse,
memoria tenere ipsorum nomina,
aut nosse figuram corporis & faciei
exter-

externam, sed nosse mores Civium, non minutatim singulorum, sed communes plurium, ut inde in tempore consilium capere queat, quomodo regendi sint cives. Ut enim alia vita alios mores, ita & alii mores, aliud regimen postulant.

Dum *Privilegia & Statuta Academi-* 34. (5) *Primi* Tibi trado, res explicatione, ^{privilegio-} longe quæsitæ non habet opus. Est ^{rum &} enim præcipua Prorektoris virtus, ^{Statuto-} Privilegia Academica cordate de- ^{rum.} fendere, sed tamen ita eis uti, ne aliorum juribus ac privilegiis id fraudi sit. Est & altera virtus secundum statuta Academica non solum judicare, sed & vivere.

In *Sigillis Academicis* effigies *Maje-* 35. (6) *Statis* Regiæ in throno sedentis in, ^{gillorum.} majori, in minori Aquila Regia est impressa. Majus Sigillum videtur Prorectores admonere, ut omnia agant, tanquam in conspectu Regis, ut sic rationes reddere valeant omnium actionum suarum, ne iram Regis
Mm 3   adver-

adversus se excitent, aut ulli justam de se conquerendi causam præbeant. Eadem significatio Sigilli minoris est, ut videlicet Profectores Symbolum Regium, *Suum cuique esse tribuendum*, tanquam scopum præcipuum regiminis sui sibi proponant.

36.(7) Clavium.

Tandem *Claves* accipe, easque *duas & aureas vel auratas*. Non sunt *Claves Cœli & Inferorum*, quas Pontificii Papæ datas esse fabulantur; nec sunt *clavis ligans aut solvens*, de quarum alterutrius amissione in Ecclesiis nostris querelæ non vulgares solent institui; Sunt *claves scientiæ & prudentiæ*; *claves evadendi & viam aperiendi in rebus dubiis*, ut Profector videlicet prudens sit ac promptus in dijudicatione negotiorum, quæ ad ipsius tribunal pertinent. Sunt *claves genuinæ, non adulterinæ aut Læconicæ*; ut secundum regulas scientiæ & prudentiæ, non secundum æquitatem quandam cerebrinam causæ

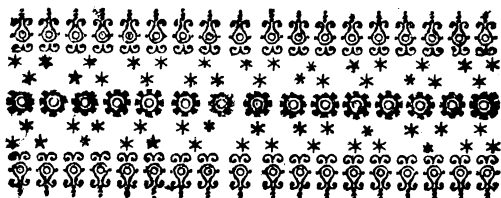
causæ obvenientes solvantur, neque instar nodi Gordii violenter rumpantur. Sunt aureæ, ut Prorectores sibi persuadeant, se non opus habere auro alieno, aut auro partium litigantium, ut claves judicandi causas difficiles invenire queant.

CONCLU-
SIO.

Atque hæc sunt, quæ secundum mores Academiae Fridericianæ in investitura Prorectorum adhiberi solent. Quod superest, ego Tibi, Magnifice Academiae Prorector, de hoc suscepto munere animitus gratulor, ac felicem & faustum introitum ac exitum muneris tui sincera mente voveo; Officia mea & obedientiam, quam Statuta a Collegis postulant, tibi offero & promitto, atque me favori ac benevolentiae Magnificentiae Tuæ commendo; Deo vero & pro hoc negotio peracto fit laus honor & gloria in æternum.

37. *Gratulationis novi Prorectoris.*

S V M M A R I A.

EXORDIUM. I. *Preces duplicis generis, cum Prorektoratum susciperem.* II. *Testatio varii gaudii ob felicitatem domus Regiae & proclamatio Reſtoris Magnificentissimi.* III. *Grata memoria erga Curatorem Academiae interim mortuum, & legatam ab eo Academiae Bibliothecam.* IV. *Testatio gaudii ob feliciter gestum (per providentiam divinam) officium Prorektoratus.* V. *Gratiarum actiones variae: (1.) erga Serenissimum Principem juventutis, studiis hic operam dantem.* VI. (2.) *Erga illustre Regimen ducatus Magdeburgici.* VII. (3.) *Erga Senatum Academicum.* IIX. (4.) *Erga Magistratum urbis Halensis.* IX. (5.) *Erga studiosam juventutem.* PROPOSITIO. X. *Inquisitio questionis: An Sapien-*
tem

Summaria.

---

tem deceat Magistratum gerere ?

XI. *Copia dicendorum saltem per indicem ostensa.* **XII.** (1.) *Ex historia Philosophica. Variæ sententiæ Philosophorum Ethnicorum: (1) Pythagoræ*
a) b) c) d). **XIII.** (2) *Socratis.* e)

a) *Pythagoræorum fraudes, sub specie fugiendi Magistratum, perveniendi ad summum imperium.*

b) *Ciceronis dicta varia de Pythagora & Pythagoreis.*

c) *De Præcepto Pythagorico: ἀλλῶς βιωσας.*

d) *An Pythagoras prima fundamenta jecerit Papismi Politici?*

e) *Probatio brevis eorum, quæ hic de Socrate dicuntur.*

XIV. (3.) *Stoicorum: f) g) h) i)*

f) *Cur Stoici, inculcantes, sapientem ad Rempublicam accessurum, ipsi non accesserint.*

g) *Exempla questionum Stoicorum inanum ex Seneca. De libris Politicis Stoicorum.*

h) *Ciceronis censura Stoicorum, & quid huic & Plutarcho respondeat Lipsius.*

i) *Aliæ responsiones Lipsii insufficientes.*

XV. (4) Epicuri. l) XVI. (5) Pla-

l) *Epicuri doctrina, Sapientem ad Rempublicam accessurum, comparata cum doctrina Stoicorum.*

tonis & Platoniorum. m) n) o) p)

m) *Brevis nota circa dictum Platonium.*

n) *Judicium sincerum de Platone: Et in specie de ejus dialogis de Republica. Horum Synopsis.*

o) *Synopsis dialogorum Platonis de legibus. Judicium speciale, de doctrinis Platonis: In specie de Poëtis. De hypocritica pietate Platonica. De communiione bonorum & uxorum &c.*

p) *Plutarchi encomia & judicia de ejus scriptis. Item de ejus secta.*

XVII. (6) Aristotelis. q) r) s)

q) *Judicium de Aristotele quomodo temperandum.*

r) *Cur Jesuita Rapinus Politicam Platonis & Aristotelis omiserit. Dissensus & consensus Platonis & Aristotelis in doctrina Politica.*

s) *Conringii merita in doctrina Politica Aristotelis commendanda & emendanda. Conringii judicia de novioribus scriptis Politicis. Meum de*

Summaria.

Conringio judicium. Item de Politicis Aristotelis.

XIIX. (II) Ex principiis doctrine Christianae & Philosophorum, qui Christiani vocantur. t) XIX. (I) de

t) *Philosophia Christiana quatenus laudari, quatenus ut erronea notari mereatur.*

sensu doctrine Christi: Reges Gentium regnant. Vos autem non sic.

u) x) **XX. (2) Cur in primis**

u) *Genuinus sensus dicti.*

x) *Exempla astutarum interpretationum Monachalium.*

Christianismi seculis regnaverit Stoica & Platonica Philosophia, non Epicurea, nec Aristotelica. y) z) aa) bb)

y) *Scriptores, quinam hic evolventi. Excerpta ex Rapino. Judicium de eo. Item de Autore Platonismi detecti. Excerpta ex Colbergio, & Zieroldo. Judicium de utroque. Excerpta ex Johanne Clerico, & judicium de eo. Loci ex meis scriptis.*

z) *Questionis propositae resolutio.*

aa) *Con-*

aa) *Conciliatio rationum aliarum Politicarum cum præcedentibus.*

bb) *Origo Papatus ex Platonismo.*

XXI. (3) De Augustini libro, de Civitate Dei & ejus autoritate in seculo quinto. cc) dd) XXII. (4) De

cc) *Librorum Augustini de Civitate Dei contenta. Judicium de hoc libro. Et de Augustino ipso.*

dd) *Rationes cur totus orbis Christianus fuerit factus Augustinianus.*

Papatu Politico in seculis sequentibus stabilito. ee) ff) gg) hh) XXIII.

ee) *Cur Augustinum virum opimum dixerim: Explicatio questionum duarum in textu.*

ff) *Contenta historie contentionis inter imperium & Sacerdotium.*

gg) *Academiarum origo & progressus. Neglectus professionis Politicæ.*

hh) *Summa capita falsæ doctrine Politicæ & principiorum insanorum Juris Canonici.*

XXIII. (5) De crassis hujus Papatus Politicæ reliquiis apud Protestantes ad nostra tempora. ii) ll) mm) nn) oo) pp)

ii) *Cau-*

Summaria.

- ii) *Causæ præcipuæ non emendatorum errorum Politicorum.*
- ll) *Continuatio litigii & scriptores eo pertinentes.*
- mm) *Notabilia de M. A. de Dominis, & de Petro de Marca.*
- nn) *Cur hætenus doctrina Politica manserit sepulta.*
- oo) *Judicia de variis scriptis Politicis, in specie Bodini, Besoldi, præmissa Synopsi ejus Politicæ, & denique Knichenii.*
- pp) *Consilia variorum de arario, cum judicio.*
- qq) rr) ss) **XXIV. DECISIO**
- qq) *Emendatio doctrinæ Politicæ. Hertii Elementa Politica.*
- rr) *Notabilia quedam de Anabaptistis.*
- ss) *Observationes de hæresi politica ab Antonio Fabro Protestantibus impunita.*

QVÆSTIONIS *brevis & perspicua cum applicatione.* **XXV. DEPOSITIO PRORECTORATVS** *cum adhortatione ad Studiosos.* **XXVI. Postulata a successore declaratio publica.** **XXVII. INVESTITURA**

TURA EJVSDEM SOLENNIS.
XXIIX. *Adscensio in Catbedram.*
XXIX. *Interpretatio Symbolorum
mystica de virtutibus Prorektorum:*
XXX. (1) *Pallii Prorektorales:*
XXXI. (2) *Pilei quadrati:* **XXXII.**
(3) *Duorum Sceptrorum Academico-
rum:* **XXXIII.** (4) *Matricula:*
XXXIV. (5) *Privilegiorum & sta-
tutorum:* **XXXV.** (6) *Sigillorum:*
XXXVI. (7) *Clavium.* **CONCLV-
SIO XXXVII.** *Gratulatio novi
Prorektoris.*

